

ДЗЮН'ІТІ
ВАТАНАБЕ

СВІТЛО
БЕЗ
ТІНІ

ДЗЮНІТІ
ВАТАНАБЕ
СВІТЛО БЕЗ ТІНІ

РОМАН

Переклад
з японської

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»
1987

84.5Я
В21

В произведении прогрессивного японского писателя изображены порочность и аморальность системы платного медицинского обслуживания в Японии, где главным критерием является не забота о здоровье больного, а прибыли частных врачей.

Автора волнуют такие проблемы, как право врача, честность, врачебная тайна. Урбанистический фон романа позволяет словно в фокусе сконцентрировать все самые характерные приметы современной Японии.

Післямова Л. Громковської

渡辺淳一 無影燈

В · 4703000000 - 178
М(205)04 - 87 178.87

© Watanabe Juniti, 1974
© Український переклад,
післямова, художнє оформлення.
Видавництво «Дніпро», 1987

РОЗДІЛ I

— Хто сьогодні чергує? Доктор Кобасі?

Каору Уно глянула на графік чергувань. Вона збирала в палатах термометри і щойно повернулася.

— За графіком — Кобасі-сенсей¹, але він нібито з кимось помінявся, — не підводячи голови, озвалась Норіко Сімура, яка підшивала за столиком історії хвороб.

— Справді? А з ким?

— Здається, з доктором Наое.

— З Наое?! — Каору від зачудування широко розплющила очі.

Норіко здивовано поглянула на неї, й та, схаменувшись, зніяковіло прикрила рота рукою.

У свої двадцять чотири роки Норіко була досвідченою медсестрою. Каору ж, зовсім ще дитина, — їй ледве минуло вісімнадцять, — тільки навесні вступила на підготовчі курси й була у клініці стажисткою.

— Ісікурі з чотирьох дванадцятої знов погано, — повідомила вона.

— Це той дідок, що в нього син — власник сусія?²

Шістдесятивосьмирічний Йосідзо Ісікура колись сам тримав сусія в Накамегуро, але років зо три тому відійшов від справ і передав заклад синові з невісткою. У клініці «Орієнтал» він опинився з місяць тому, наприкінці вересня.

Перед тим Ісікура, хворий на шлунок, пролежав двадцять днів у клініці університету, а тоді його раптом виписали і перевели сюди.

¹ Сенсей (букв.: вчитель) — шанобливе звертання до лікаря, вчителя або людини, старшої за віком. (Тут і далі прим. перекладачів).

² Сусія — невеличкий ресторан, де подають сусі — рисові коlobки з рибкою, овочами, яйцем, приправлені оцтом та цукром.

- Лежить на животі й стогне.
- При ньому є хтось із рідні?
- Невістка.

Відірвавшись від чергової історії хвороби, Норіко замислено втупила погляд у стіну.

— Отже, чергує Наое-сенсей? — озвалася Каору, пере-лічуючи термометри біля полицки з інструментами.

Норіко промовчала.

— Гадаю, сьогодні він уже не з'явиться,— нарешті відказала вона.

— Як-то — не з'явиться? Він же чергує! — здивувалася Каору.

— Авжеж, чергує...— Норіко зітхнула.

— А може, він десь тут, у клініці?

— Ні, недавно він пішов.

— Пішов? Зовсім? — допитувалася Каору.

Норіко невдоволено відвернулася.

— Таж він чергує! Куди б то він пішов?

— Коли вже так хочеш, то поцікався.— І Норіко вказала пальцем на прикріплений над столиком крихітний папірець. Там було квапливо надряпано: «Наое: 423-28-50».

Каору спантелено дивилася на папірець.

— Що це?

— Бар.

— Бар? То він подався в бар?!

— Виходить, що так,— сухо відповіла Норіко й знов схилилася над історією хвороби.

Каору відклала термометр.

— А хіба можна?.. Під час чергування?..

— Звісно, ні.— Норіко знизала плечима.

— То... Як же це він?..

— А так. Як завжди.

Працювати вночі Каору дозволили десь із місяць тому, і сьогодні вона вперше зіткнулася з чергуванням Наое.

— Той бар — далеко звідси?

— Не знаю. Нібито поблизу Догендзака. Пішки — хвилин з десять.

— Та чи певна ти, що його там цікавить саме бар?

— Від нього тхне, коли він повертається.

— Та що ти кажеш?!

— Не віриш — з'ясуй сама. Дзвони.

Підшивши останній папірець, Норіко гримнула шухлядою столу.

— Ісікурі дуже зле. Може б таки справді подзвонити...— ніяково промовила Каору, втупившись у нашвидку надряпаний номер.

— Марна річ.

— Але ж людина мучиться!

— Коли вже так непокоїшся, зроби йому ін'єкцію.

— Без дозволу лікаря?

— Одну дозу можна.

Каору збентежено мовчала. Норіко пояснила:

— Він скаже тобі те саме. Ісікуру давно тримають на опіатах.

— Та це ж наркотики!

— Атож. І дуже сильні. Тільки вони й гамують біль.

— Але ж наркотики заборонені!

— Чого це заборонені? — Норіко вмочила пензлика в білу туш і провела ним по газеті.

— В Ісікури рак шлунку?

Норіко ствердно кивнула головою.

— Мені казали, що при ракові зовсім не болить. Ніколи не думала, що людина може отак мучитись.

— Це тому, що в нього вражено не тільки шлунок. Метастази сягнули хребта й торкнулися нервових центрів.

— Виходить, і операція не допоможе?

— Ні. Тим-то його й виписали з університетської клініки.

— Шкода...— Каору зітхнула. За півроку роботи в клініці вона встигла побачити немало, та все ж багато що лишилося для неї загадковим.— Скільки ж йому залишилося?

- Наое вважає — місяців зо два, щонайбільше — три.
- А Ісікура знає про це?
- Звісно ні. Лише рідня.
- То, виходить, усі просто чекають, коли він помре?
- Виходить, що так.

Норіко знов узялася за пензлика. По чорній табличці побігли білі ієрогліфи: «Цунео Мурая...» Ім'я та прізвище щойно прийнятого хворого. Лінії виходили в Норіко легкі, ошатні.

— Ти ж гляди, нікому ні словечка,— про всяк випадок попередила вона, хоча це було зайве: у Каору не вистачило б сил повторити у присутності хворих страшний діагноз. Однак вона поважно кивнула головою, і саме тієї миті пролунав сигнал виклику: дзвонили з чотириста дванадцятої палати.

— Ісікура!

— Прихопи дві дози бробарину. Скажеш, що це допоможе.

— Гаразд.

Каору, видобувши з аптечки червоний згорток, притьмом метнулася в коридор.

Клініка називалася претензійно: «Орієнтал». Тим часом це була звичайнісінька приватна лікарня, і власник її — Ютаро Гьода — був і головним лікарем. Будинок «Орієнталу» — шість поверхів над землею та ще один підземний — стояв неподалік перехрестя вулиці Тамагава з окружною дорогою номер шість і виходив фасадом на проїжджу частину. На першому поверсі містилися амбулаторія, приймальна палата, реєстратура, аптека та рентгенкабінет. Другий поверх займали операційна, фізіотерапевтичний кабінет, лабораторія, ординаторська, кабінет головного лікаря та канцелярія. З третього по шостий ішли палати. Всього в «Орієнталі» було сімдесят ліжок. Кількість амбулаторних хворих залежала від днів тижня, в середньому до клініки приходило щодня сто

п'ятдесят — сто шістдесят відвідувачів. На дверях кабінетів красувалися таблички «Терапевт», «Дерматолог», «Уролог», «Гінеколог», «Кабінет пластичної хірургії», «Лікар-радіолог», та насправді постійних лікарів у «Орієнталі» було небагато: терапевт Кавахара, два хірурги — Наое і Кобасі — та педіатр Мураяма — усього, разом з головним лікарем, п'ятеро. В кабінеті пластичної хірургії приймав Наое, а в кабінетах уролога та гінеколога — двічі на тиждень — лікарі з університетської клініки. Медсестер, разом зі стажистками, в «Орієнталі» було двадцять дві. Головні лікар Ютаро Гьода спеціалізувався з терапії, проте впродовж кількох останніх років майже не з'являвся в палатах і в усьому покладався на Кавахару, з яким був у приятельських стосунках. А його самого поглинали проблеми вельми далекі від медицини, — його обов'язки як члена муніципалітету та правління Асоціації лікарів. Коли часом заходила мова про клініку, він нарікав, що приватне підприємство не дає прибутку, хоча його лікарню шанували не лише в окрузі, а й в усьому Токію.

На ніч у клініці залишалися дві чергові медсестри. Головний вхід — він же таки вів і до відділення «Швидкої допомоги», — був відчинений до восьмої години вечора, а потім його замикали, і відвідувачам доводилося калатати в дзвінок.

Того вечора в клініці не сталося нічого надзвичайного — так ніби всі заздалегідь знали, що черговий лікар зникне. Тільки Ісікура скаржився на болі, та ще Сугімото, хлопець із палати на третьому поверсі, прийшов попросити чогось від застуди. Амбулаторних пацієнтів, що з'явилися після п'ятої години, коли звичайно прийом уже закінчується, було небагато: двоє прийшли на перев'язку та ще двоє попросили зробити призначені їм ін'єкції.

Травматичних хворих, яких звичайно привозили до клініки через день, сьогодні теж не очікувалося. Звісно, те, що Норіко без вказівки чергового лікаря видала ліки

від застуди і зробила перев'язки, суперечило правилам, та їй не хотілося турбувати Наое через такі дрібниці. Вона й сама знала, що треба робити, а якби зателефонувала Наое, то почула б: «От і чудово, давай у тому ж дусі».

О дев'ятій у палатах вимкнули світло, а Наое все не повертався. Роботу можна було вважати закінченою, і Норіко поринула в читання роману-бестселера відомої письменниці. Книжка була про кохання. Каору ввімкнула телевізор і, приглушивши звук, сіла дивитися музичну програму. Кімната медсестер була на третьому поверсі, праворуч від ліфта, і вікнами виходила на глуху, безлюдну вуличку. Штори були трохи розсунуті, і крізь вузьку щілину виднілося мерехтливе вечірнє місто. О дев'ятій тридцять вечірня програма скінчилася. Каору стомлено позіхнула. Вона прийшла до клініки рано, о восьмій, після обіду були заняття на підготовчих курсах, потім знов сюди — на нічне чергування, — і тепер від втоми з ніг падала. Нічого не вдієш, років зо два доведеться ще потерпіти... Норіко сиділа, низько схилювшись над книжкою. Коси падали їй на обличчя.

Каору підвелася, вимкнула телевізор і виглянула у вікно.

— Як ти гадаєш, сенсей ще й досі в барі?

— Не знаю.

Норіко відірвалася від книжки. Вона вже прочитала зо дві третини.

— Хочеш кави?

— Та непогано б.

Каору жваво підхопилася і запалила газ. У кутку кімнати за білою шторкою виднілося двох'ярусне ліжко і дві шафочки. Кава й чашки стояли на полиці вгорі. Каору дістала бляшанку з розчинною кавою та цукор і поставила на стіл.

— Скільки цукру?

— Хіба що грудочку.

Тепер, коли телевізор мовчав, у вікно долітав глухий гомін вечірнього міста.

— Ой, мало не розлила!..— Каору обережно поставила перед Норіко чашку.

— Дякую.

— Як довго його немає... Цікаво, чи стоїть ще на ногах?

Відповідати на таке запитання було ніяково, і Норіко, пробурмотівши щось невиразне, квапливо пригубила каву.

— А коли щось станеться із хворим? Або потрібна буде термінова операція?.. Що тоді робити?

— Що робити? Операцію.

— Та хіба ж він зможе оперувати — в такому стані?

— А що йому лишатиметься?

Тон у Норіко був неприязний.

Каору охопив глухий неспокій. Черговий лікар пішов, покинувши їх напризволяще.

— Може, таки подзвонити?

— Навіщо?

— Довідатися, як він там...

— Сядь і заспокойся.

— Може, він забув, що чергує?

— Навряд.

— Я так хвилююся! — жалібно проскімлила Каору.

— Хвилюєшся? Ти?! — Норіко, рвучко підвівши голову, зміряла Каору зневажливим поглядом. — Скажи, будь ласка, чого ти хвилюєшся?

— А що, як сталася біда?

— Затям собі: ми не несемо ні за що відповідальності! — відрубала Норіко.

Стрілки на настільному годиннику показували за десять хвилин десяту. Каору почувала, що говорить не те, але побороти своєї тривоги вже не могла.

— Головний, певно, не знає, що сенсей п'є?

— Знає.

— Знає й мовчить?

— Чого ти до мене прив'язла? Не я ж головний! — раптом скипіла Норіко.

Розмова урвалася. Каору уявилася довготелеса постать Наое, виснажене бліде обличчя. Було щось крижано-холодне в його правильних, мов виточених, рисах. Щось зловісно-моторошне у спокої байдужих очей...

— А це правда, що він неодружений? Йому-бо вже тридцять сім.

Норіко кивнула головою. Вона поставила чашку на стіл і знов розгорнула книжку, але її очі були втуплені поверх сторінки кудись у вікно.

— Він такий талановитий! Кажуть, колись викладав в університеті... Якби не покинув, то став би професором...

— ...

— Цікаво, чого він звільнився й перейшов сюди? Блискучий же хірург...

— Чого хотів, те й має.

— І все-таки незрозуміло. Проміняти чудове місце в першокласному університеті... Дивно.

Норіко гмукнула.

— Дехто каже, він звідти пішов через якусь любовну історію, — не вгавала Каору. — Інші — що посварився з викладачами. Цікаво, що ж правда?

— Гадаю, все плітки.

— От і мені так само здається. Язика без кісток, верзуть всяку нісенітницю. А все-таки, скажу я тобі, якийсь він чудний, незрозумілий.

Каору розмовляла з Наое лише кілька разів, до того ж їхні короткі розмови в клініці стосувалися виключно роботи, зустрічатися ж віч-на-віч з Наое їй ніколи не доводилося. Їх розділяла прірва глибиною в двадцять років. Каору усвідомлювала, що і думати й говорити Наое має якимось інакше, не так, як вона, але й з іншими медсестрами, куди старшими за неї, він поводився незмінно сухо. Тримався завжди осібно; здавалося, він уперто уникає спілкування будь з ким.

— Чому він не одружується? — замислено прошепотіла Каору.

— Чого ти питаєш про це мене?

— Певно, не одна мала б за щастя.— Каору вважала себе неабиякою красунею, але такий наречений, як Наое... Її не злякала б навіть різниця у віці.— Та ба...— нишком зітхнула вона.

— Що він дивний, це, звичайно, факт,— підсумувала Норіко, і саме тієї миті задзвонив телефон.

— Я підійду! — Каору метнулася до апарата.

У трубці почувся грубий чоловічий голос:

— Алло! Говорить черговий поліцай кварталу Маруяма. Це клініка «Орієнтал»? — У трубці лунали приглушені сигнали автомобілів і гомін вулиці.— Відправляємо до вас потерпілого.

— Що сталося?

— Та звичайна історія: якудза¹ зчинили бешкет. Одного неабияк причепурили. Кров так і дзюрчить.

— Хвилиночку! — Тремтячими руками Каору передала трубку Норіко:— Там... якудза...

— Слухаю! — Норіко взяла трубку.— Тільки обличчя? Потерпілий при свідомості?

— Ще й як! Таке виробляє! Перепилися всі до білої гарячки.

— Коли ви приїдете?

— Хвилин за десять, ні, за п'ять... Власне, ми вже виїжджаємо, чекайте!

Почулися короткі гудки.

Норіко струснула з себе заціпеніння і, зиркнувши на папірець, прикріплений над столиком, швиденько набрала номер.

— А ти біжи в амбулаторію, ввімкни світло, відчини вхідні двері. Та не забудь про стерилізатор!

Абонент озвався відразу:

¹ Я к у д з а — розбишака, бандит.

— «Прентам»!

— Скажіть, Наое у вас?

— Наое-сенсей?.. Зачекайте, будь ласка.

До Норіко долинали музика, сміх, жваві голоси. Назву «Прентам» Норіко чула вперше, але було очевидно, що то бар. За кілька хвилин у трубці знов озвався жіночий голос:

— Ви слухаєте? Сенсей пішов годину тому.

— Пішов?

— Так. Коли виходив, то просив передати... 438...

— Хвилиночку...— Норіко взяла ручку.

— 438-72-36. Можете подзвонити по цьому телефону.

— Спасибі вам.

Полишити клініку під час чергування — само по собі кричуще неподобство, але швендяти з бару в бар... Мабуть-таки, це вже занадто. Норіко аж задихнулася, але швидко опанувала себе: сердься не сердься — яке пуття?

Вона мерщій набрала новий номер.

— Ресторан «Ісемото»,— відрапортував бадьорий чоловічий голос.

— Будьте ласкаві, покличте до телефону Наое. Він має бути в залі,— люб'язно-крижаним тоном попросила Норіко, силкуючись перебороти невгамовну злість.

У трубку долітали відповіді офіціанта, який саме брав замовлення. Здається, ресторанчик з японською кухнею.

Бадьорий чоловічий голос проворкотів: «Зараз», і за мить трубку взяв хтось інший:

— Слухаю.

Голос, без сумніву, належав Наое.

— Це ви, сенсею?

— В чім річ? Щось сталося?

— Так. Потрібна термінова допомога потерпілому.

— А що з ним?

— Порізане обличчя. Сильна кровотеча.

— Він уже в клініці?

— Щойно привезли.— Щоб помститися, Норіко наважилась прибрехати.

— Доведеться накладати шви?

— Неодмінно.

— Так...— Наое замовк, ніби розмірковуючи, вертатися йому чи ні.— Добре, зараз виїжджаю.

— А ви де?

— В Сібуя.

— Далеченько ж ви забралися!

— Якщо швидко замовлю таксі, буду хвилин за п'ять.

— Тільки, будь ласка, чимскоріше. Прошу вас.

Телефон дзенькнув і відключився, урвавши Норіко на півслові. З амбулаторії повернулася Каору. Норіко, на решті опам'ятавшись, поволі опустила трубку на важілець.

— Пощастило зв'язатися з сенсеєм?

— Виявляється, він у Сібуя.

— У Сібуя? — Каору закам'яніла з роззявленим ротом.

— Піду-но я до виходу, погляну.

Прихопивши тонометр, Норіко взялася за ручку дверей, і саме тієї миті десь удалині надсадно завилала сирена «швидкої допомоги».

— Вони?!

Норіко з Каору разом кинулися до вікна, та побачили перед собою тільки суцільну чорну стіну будинків.

— Усе обличчя в порізах... Цікаво, чим його?

— Коли пляшкою, то можуть бути ще й скалки.

— А сенсей приїде?

— Звідки я знаю! — роздратовано огризнулася Норіко.

Коли ліфт спустився на перший поверх, сирена завилала вже набагато ближче.

— Піди в операційну, візьми стерильні голкотримачі, голки та шовк. І не забудь рукавички.

В кабінеті Норіко постелила на канапці клейонку, тоді зайшла до реєстратури, дістала чистий бланк історії хвороби.

Виття сирени, вирвавшись із-за рогу, щомить ближчало. Сумніву не залишалося: «швидка допомога» під'їжджала до «Орієнталу». Хоч би скільки разів це повторювалось, Норіко ніяк не могла звикнути до огидного відчуття під грудьми, що незмінно з'являлося, коли до клініки під'їжджала машина. В напруженому чеканні було щось гнітюче, виснажливе. Боронь боже, доведеться проморочитися цілу ніч! Норіко благала небо, щоб рана виявилася незначною, хоча турбувалася вона зараз не так про хворого, як про власний спокій.

Прошелестіли шини. Знавісніла сирена раптово замовкла, наче згубила те, що переслідувала. Виснувши гальмами, машина спинилася. Крізь скляні двері головного входу червоно блимала мигавка. Норіко відчинила двері до амбулаторії.

Білий корпус машини блищав у пільмі, відбиваючи нічні вогні. Задні дверцята були відчинені. З машини вискочило кілька людей.

— Куди його?

— Сюди, будь ласка, до процедурного кабінету.

— Ми там наслідимо. Він весь у крові. Обличчя, одяг...

— Дарма.

— Набрався як свиня, бешкетує, ніякого йому впину.

З машини витягли ноші з пораненим. Уся бригада «швидкої допомоги», обступивши їх щільним кільцем, марно силкувалася вгамувати потерпілого. Норіко поглянула на свій годинничок. Відколи вона подзвонила Наое, минуло п'ять хвилин. Лунко гупаючи важкими черевиками, санітари внесли ноші до амбулаторії. «Агов, агов, заспокойся!», «Легше-но!» — раз у раз чулися покрики, та їх заглушав п'яний лемент пацієнта.

— Будь ласка, сюди.

Крізь широко розчинені двері ноші просунули до процедурного кабінету, спустили на кананку, що стояла в дальньому кутку кімнати. Норіко з тонометром у руках нерішуче підступала до хворого.

— Зміряємо тиск?

— Йо-о-йолопи!

Скривавлений чоловік на канапці сіпнувся підвестись, але санітари вмиль приборкали його, і він, вимахуючи кулаками, щосили зарепетував.

— Ну-ну, тихіш, тут, як-не-як, лікарня!

— Лікарня? Д-д-де лікарня?

По обличчю п'яного юшила кров, і годі було сказати, де ніс, а де очі. Вгледівши кров, він зовсім оскаженів і, витріщивши посоловілі очі, ще несамовитіше зайшовся. Знеболююче на нього не вплинуло. Він не давався навіть витерти з обличчя кров.

— Ну що з ним робити?! — в розпачі відсахнулася Норіко.

— Де лікар?

— Зараз прийде.

— Поквапте його!

— Але...

— Ви що, не бачите, як важко його тримати? Нехай іде швидше!

— Прошу вас, почекайте ще трішечки.

Кинувши спроби зміряти тиск, Норіко знов побігла до телефону. Намацавши в кишені халата папірець із записаним номером, вона заходилася гарячково крутити диск.

— Наое-сенсей уже виїхав?

— Наое-сенсей?.. А, так, поїхав...

— Давно?

— Щойно.

— Ви не знаєте, він зловив таксі?

— Ні-ні... Не знаю.

— Даруйте.

Годинник у приймальній палаті показував одинадцять. Якщо Наое, вийшовши з ресторану, відразу зловив таксі, то має з'явитися з хвилини на хвилину.

З процедурного кабінету так само чулися лемент пораненого й покрики санітарів, що тримали його.

Неспроможна стерпіти цього страхіття, Каору вискочила в коридор.

— Скільки крові! — з жахом затулила вона руками обличчя. Плечі її здригалися.

Підлога в коридорі від приймальної палати до процедурного кабінету була густо заляпана кров'ю.

— Що ж нам робити?

— А що ми можемо?

— Хоч би доктор Наое швидше прийшов.

— Ну чого ти знов завела? Хоч сто разів повтори — від цього він швидше не з'явиться! — істерично вигукнула Норіко, не зводячи погляду з вхідних дверей.

З процедурного кабінету вийшли двоє і рушили до дівчат.

— Що, лікаря ще немає? — Обличчя в санітарів були непроникні, але в голосі чулося приховане роздратування.

— Та, бачите... Він поїхав на виклик, невдовзі має повернутися.

— Далеко?

— Та ні, тут поряд...

— А туди не можна подзвонити?

— Не варто. Вам скажуть, що він уже виїхав.

— Ви що, не розумієте? Він цю ж хвилину тут потрібен! Хворий сходить кров'ю!

— Пробачте, будь ласка, слово честі, доктор ось-ось буде.

Норіко, похнюпивши голову, мало не плакала. Нехай-но він прийде, вона вже йому викаже, вона йому покаже! Норіко лаяла себе за те, що дала Наое піти. Зрозумівши, що від сестер годі сподіватися пуття, санітари відійшли.

— Ще й збрехали... Що тепер буде? — жажнулася Каору.

— А що ми мали робити?

Каору розгублено знизала плечима.

— Щоб йому самому там голову розвалили, тому

докторові! — люто просичала Норіко, немов заклята, дивлячись на вхідні двері.

На даху «швидкої допомоги» досі блимала червона лампочка. Норіко знов позирнула на годинника. Ще й трьох хвилин не минуло.

На вулиці завила сирена, виснули гальма. Дівчата кинулися до входу. На дверях стояли двоє поліцаїв.

— Де потерпілий?

— У процедурному кабінеті.

— То як він?

— Е-е-е... взагалі...— Каору затнулася.

— Операцію вже зробили?

— Ні-ні... Ще ні.

Поліцай мовчки кивнув головою й подався до процедурного кабінету. Надворі, біля клініки, вже юрмилися цікаві. Норіко заплющила очі й почала лічити: «Один, два...» Дорухуєш до шістдесяти — хвилина. П'ять разів по шістдесят — і приїде Наое... Норіко встигла долічити тільки до тридцяти — двері кабінету відчинилися, і на порозі виріс санітар.

— Сестро! Поранений просить пити. Можна йому води?

— Води?..

Поранення не порожнинне, забороняти начебто немає підстав, але Норіко вагалася.

— Кричить, що помре, коли зараз же не дамо напитися. В горлянці, бачте, в нього пересохло.

— Гадаю, трохи можна,— зважилася нарешті Норіко.

— А чашку?

— Зараз принесу.— Норіко метнулася по чашку. Вона вже простягла її санітарові, коли розлігся пронизливий крик Каору:

— Доктор! Доктор приїхав!

Норіко вмить обернулася і побачила в темному отворі дверей чийсь тінь. Чоловік скидав біля входу взуття. Тоді рушив до них, худорлявий, цибатий, праве плече трохи нижче, ніж ліве.

— Сенсей! — Норіко стрімголов кинулась йому назустріч.

— Ну, як справи?

— Заливається кров'ю, а бешкетує, просто годі й підійти.

— Принеси халат!

Наое скинув піджак, під ним була сорочка без краватки. Норіко принесла з кабінету халат і подала його лікареві.

— Ми сказали, що ви поїхали на виклик.

Наое мовчки кивнув головою, тоді схилився до Норіко:

— Чутно?

Норіко потягла носом:

— Ледь-ледь, майже ні.

Наое подався до бару ще звечора, годин з чотири тому, але п'яним не здавався, тільки обличчя було блідіше, ніж завжди.

— Будемо зашивати?

— Все вже готове.

— Настирливий трапився хворий! — Наое увійшов до процедурного кабінету — обличчя похмуре, невдоволене.

— А ось і доктор! — радісно повідомила Норіко, і санітари, що тримали потерпілого, мов по команді, розступилися, пропускаючи Наое. Він підійшов і глянув пораненому в обличчя.

— А-а-а, доктор! Тобі ч-ч-чого? Дур-р-рень!

Вимахаючи кулаками, п'яний трохи підвівся. Наое, відступивши на крок, вивчав рану.

— Тварюки! — Невловимим рухом пацієнт вислизнув з ношів і спробував був звестися, та санітари вмить прискочили і налягли на нього. Зненацька він щосили пацнув ногою.

— Ну, ну, легше!

— Під три чорти! Пусті-і-іть!

— Дай же лікареві тебе оглянути!

— Ні! Я й-й-й-ди! Н-ну!

Щоразу, коли він, скрикуючи, закидав догори голову, з рани біла кров.

— Та вгамуйся! Тобі ж добра хочуть!..

Пацієнт брудно вилаявся, тоді втяг повітря й смачно плюнув. На підлогу полетіли бризки слини.

Наое, що досі стояв незворушно, обернувся до поліцая і, зробивши йому знак очима, вийшов з кабінету. Поліцай рушив за ним.

— Чим його так розписали? Пляшкою?

— Атож. Видно, влучили спереду, просто йому в обличчя.

— Скільки минуло часу?

— Хвилини п'ятнадцять-двадцять.

— Він багато випив?

— Порцій з двадцять віскі, не менш. Принаймні так мені сказали. Надудлився по зав'язку.

З-за дверей знов почувлися дикі вигуки й лайка.

— Приятельочки його дременули, от він і казиться.

— Скільки йому років?

— Двадцять п'ять.

Наое підкликав Норіко:

— Піди ввімкни світло в туалеті.

— В туалеті?! — не вірячи власним вухам, перепитала Норіко.

Та Наое, не відповівши, обернувся до поліцая:

— Доведеться занести його до туалету.

— До туалету?

— До жіночої вбиральні.

— А тоді?

— Тоді замкнути двері.

Поліцай із сумнівом подивився на Наое.

— Гадаю, там він враз заспокоїться.— Наое дістав з кишені сигарету і вклав її в рота.

— Та він же весь у крові!

— Це не страшно. У вбиральні кахлі.

— Я не про те... Він не помре від втрати крові?

— Гадаю, що ні.— Наоє підніс до сигарети сірника.— Якщо ви так за нього потерпаєте, можете час від часу заглядати зверху.

— Як-то — зверху?

— Перегородки в туалетній кімнаті не сягають стелі.

— Гадаєте?.. Така втрата крові... Це не небезпечно?

— Кровотеча скоро минеться. А поки що це навіть корисно. Трохи спаде тиск, і йому несила буде бешкетувати. Від такого не вмирають.

— Але ж він весь у крові!..

— Звичайно: рана на лобі, кров тече вниз. Тому й здається, що пошкодження серйозніше, аніж насправді. Рана хоч і чимала, але не глибока, підстав для тривоги немає.

З кімнати знов почувся лемент.

— Коли на бешкетування сила є, то житиме.

— То до вбиральні?

— Заглядайте туди по черзі щоп'ять хвилин. Вгамується — дайте мені знати.

Поліцай у задумі дивився на Наоє.

— І тоді почнемо накладати шви. А ти проведи їх до туалету. Коли що — я в ординаторській,— скінчив Наоє, звертаючись уже до Норіко, і рушив до ліфта.

Ординаторська була на другому поверсі. Коли постать Наоє зникла в ліфті, поліцай знов обернувся до Норіко:

— Як ви гадаєте, обійдеться? Га?

— Коли лікар так звелів, хвилюватися нема чого.

— А чи не занадто круто?

— Не занадто,— відрізала Норіко не дуже впевнено.

У процедурному кабінеті горлав і біснувався поранений. Пошепки, щоб він не чув, поліцай переказав санітарам розпорядження Наоє. Що далі він говорив, то дужче на їхніх обличчях проступав подив — так, ніби вони сумнівалися, чи правильно зрозуміли.

— До вбиральні?!

— Атож. Від сходів — праворуч.

Норіко вже увімкнула в туалеті світло й відчинила двері.

Спантеличено презирнувшись, санітари взялися за діло. П'яний сипав прокльонами, не вгаваючи й на мить. Але, опинившись перед дверима вбиральні, раптово вщух і здивовано озирнувся довкола. Скориставшись цим, санітари вхопили його попід руки, підняли й увіпхнули в розчинені двері.

— Гей! Що ви робите?! Наволоч! Гей!

Він скажено загамселив у двері. Та двері не піддавалися, бо їх з іншого боку підперло двоє дебелих санітарів.

— Відчиніть! Відчиніть, вам кажуть! Зараз же відчиніть!

Не зважаючи на те гупання, санітари й далі незворушно підпирали двері.

— Можна інколи подивлятися згори.— Норіко принесла ослін.

— Щоп'ять хвилин?

— Поки кричить, можна не хвилюватись.

— То що ж нам, так і стояти отут, доки він отямиться?

— Даруйте, а що ж лишається робити?

— А коли він там ноги відкине?

— Не турбуйтеся. Я теж час від часу наглядатиму.

Санітари похмуро кивнули головами. Один з них попросив Норіко:

— Зв'яжіться з нашим управлінням, скажіть, що поранений бешкетує і ми поки що не можемо повернутися.

Коли Норіко зайшла до реєстратури, поліцай розмовляв по телефону, з'ясовуючи особу потерпілого. Норіко передоручила йому прохання санітарів і зайшла до процедурного кабінету. Там кипів стерилізатор, а над ним приголомшено стояла Каору.

— Ти чого? — здивувалася Норіко.

— Яке у нього... обличчя...

— Так йому, йолопові, й треба.

— У нього на лобі щось блищить... Мов скельце...

— Мабуть, скалки.

— Жах який!

— Піди візьми затискачі.

Каору, бліда, аж синя, вийшла з кімнати. Норіко накришила у воду мила, намочила ганчірку. Клейонка на канапці й підлога довкола були густо забруднені кров'ю. Коли Норіко змила кров і вимкнула стерилізатор, за дверима біля реєстратури почулися збуджені чоловічі голоси. Норіко визирнула в коридор. Там двоє поліцаїв силкувалися щось пояснити кільком типам у шкіряних куртках і крикливих червоних светрах.

— Нема такого закону, щоб пораненого — до виби-
ральні!

— А коли він помре?

— І оце зветься лікарня?

Вони погрозово насувалися на поліцаїв.

— А ми тут до чого? Ми тільки виконали лікареві
вказівки,— виправдовувались ті.

Черговий, обернувшись, побачив Норіко.

— Покличте лікаря! — втомлено попросив він.— Ось,
вимагають пояснень, чому їхнього приятеля замкнули в
туалеті. Просто посатаніди, як почули про це.

— Ану, клич швидше! — визвірився на завмерлу в
нерішучості Норіко один з непроханих гостей.

Норіко зняла трубку, набрала номер ординаторської.
Після третього дзвінка в трубці почувся спокійний
голос Наое:

— Що там?

— Прийшли друзі хворого. Кажуть, що хотіли б пере-
говорити з лікарем.

— Чого їм треба?

— Щоб ви пояснили, чому хворого замкнули в туа-
леті.

— Скажи, нехай заспокояться.

— Авжеж... Та краще б вам прийти самому.

Наое мовчав.

— Я вас дуже прошу.

— Гаразд.— У трубці клацнуло й почулись короткі гудки. Норіко повернулася до молодиків:

— Лікар зараз буде.

— Хай би спробував не прийти! — нічні гості з нахабним виглядом порозлягалися в кріслах.

— Це молодчаги з банди «К». Лікар їм усе розтлумачить, гадаю, вони зрозуміють.

Стерилізатор уже не парував, в амбулаторії зробилось прохолодно. Якудза пересмикували плечима, силкуючись нагрітися, притупували ногами. Світлячок виклику на дверях ліфта перемістився трохи вгору, завмер, потім знов пересунувся донизу. Якудза і два поліцаї, не відриваючись, стежили за рухомою світляною цяткою. Коли вона завмерла на цифрі «1», всі враз підхопилися. Двері ліфта відчинилися.

Наое був без халата, в блідо-голубій сорочці. Вийшовши з ліфта, він мимохідь озирнув усю компанію, мовчки повернувся й подався праворуч, на край коридору. Якудза та поліцаї вервечкою потяглися ззаду. Наое підійшов до санітарів, що тримали двері.

— Ну, як?

Наое став на ослін і заглянув усередину.

— Гей! Відчини! — знову загорлав замкнутий у вбиральні поранений. Проте лемент лунав тепер куди тихіше. Наое кілька секунд дивився на нього, потім зліз з ослона й глянув на годинник:

— Хвилини з п'ятнадцять минуло?

— Певно що так.— Санітари й собі подивилися на годинники.

— Хай посидить ще трохи.

Наое помив руки й вийшов з туалету. Решта знов потяглася за ним. Якудза не озивалися, та на їхніх обличчях застигла безмовна лють. Мліючи від страху, Норіко потюпала слідом.

Наое йшов, не звертаючи ні на кого уваги. Він уже

був поминув сходи й ступнув до ліфта, але зненацька зупинився:

— То що ви хотіли сказати?

Якудза мовчки дивилися на нього.

— Ви кричали, що у вас до лікаря розмова. Ну ж бо, починайте,— підохотив їх поліцай.

— Ну, взагалі... ми...— нарешті здобувся на слово чоловік у короткій шкірянці.— Ми його майже й не знаємо, щойно познайомилися, та й у суперечку зайшли з ним з-за дрібниці... але... замикати до вбиральні...— У того, що говорив, була негарна сутула спина, на лівій щоці чорніла невеличка кругла бородавка.— А як він там умре?!

— Не вмре,— заспокоїв Наое.

— Це ви так гадаєте. А як воно йому?

— П'яних я не лікую.

— Та в нього ж голова провалена. Гляньте, скільки крові.

Наое мовчав.

— Ви що, не чуєте?— підвищив голос чоловік у короткій шкірянці.

— Вас не влаштовує наша лікарня?

— Ні, нас не влаштовує те, як тут приймають хворих.

— Ти вже заповнила картку?— обернувся Наое до Норіко.

Вона похитала головою.

— Заповни. Та швидше.

Норіко квапливо принесла з реєстратури чистий бланк.

— Прізвище?

— Дзіро Тода?— Поліцай запитливо глянув на молодиків.

— Еге ж.— Шкірянки гуртом закивали головами.

— Застрахований?

— Є в нього страховка?— обернувся до приятелів сутулий.

— Ага... здається, якась є.

— Страхування на випадок хвороби,— уточнив Наое.

— Та наче є,— здвигнув плечима молодик, що стояв скраю. Але з усього було видно, що до ладу він нічого не знає.

— Працює? Де?

— Живе на допомогу.

— Такий молодий? — засумнівався черговий.

— Мабуть, допомога по безробіттю,— здогадався третій, зовсім ще молоденький.

— Ні, напевне ми не знаємо,— підсумував сутулий.

— Отже, витрати на лікування берете на себе?

Наоє обвів очима компанію. Якудза мовчки презирнулися. Тоді сутулий сказав:

— Він заплатить сам.

— Може, ви тим часом внесете за нього заставу?

— Взагалі, можна... А скільки він тут пролежить?

— Тижнів зо два, щонайменше.

— Так довго?

— До якої палати бажаєте його помістити?

— Себто?

— У нас є палати «люкс», палати першого класу, другого, третього й загальні.

— А палата «люкс», це?..

— Палата першого класу коштує дев'ять тисяч ієн за день. «Люкс» — п'ятнадцять тисяч. Але в цьому разі страховка не дійсна. За такі палати платять лише готівкою.

Якудза знов презирнулися.

— Якщо немає страховки, то й у загальній палаті один день — навіть без лікування — коштує півтори тисячі.

— У загальній палаті зараз вільних місць немає,— нагадала Норіко.

— Чули? Все зайнято! Отож лишається третій клас.

Палата на трьох. Три тисячі ієн за день. Влаштує?

— Вибирати нема з чого.— З хвилину поміркувавши, сутулий кивнув головою.

- Тоді прошу сплатити заставу. П'ятдесят тисяч ієн.
— Отак відразу?
— Авжеж.
— Таж... сьогодні вже пізно...
— А мені здається, ваш час саме починається,— посміхнувся Наое. Він подивився на настінний годинник. Була за двадцять хвилин дванадцята.
— Може, приймете поки що без застави? — Сутулий запобігливо всміхнувся. Наое, не дивлячись на нього, вивчав картку.
— Будь ласка, докторе...
Наое мовчав.
— Невже ви нам не вірите?
— Не вірю.
— Що?! — Сутулий підскочив, як ужалений, і кинувся на Наое. Поліцай умить став поміж ними.— Ви ж лікар!
— Лікар! — Наое дивився на нього очі в очі.
— Кепський з вас лікар!
— Ми не лікуємо хворих, не знаючи їхньої адреси, місця роботи й кредитоспроможності.
— Та ж людина сходить кров'ю! Ви ось не приймете його, а він візьме та й помре!
— В нас уже не раз бувало, що отакі пацієнти спершу труїли життя сусідам у палаті, а тоді виписувались, не заплативши й ієни.
— Ви вважаєте, що він з таких?!
— Тепер навіть житла без застави не наймеш,— озвалася Норіко.
— Лайно ж ваша лікарня!
— Замість лаятися, роздобули б краще грошей,— охолодив сутулого поліцай.
— Та кажу ж вам, сьогодні це вже неможливо.
— Ну, то бувайте здорові.
— Ви відмовляєтеся прийняти його?
Наое повернувся й з усією рішучістю попрямував до ліфта.

— Стривайте! — Сутулий знов загородив Наое дорогу.— То неодмінно сьогодні?

— Я вже сказав.

— Ви можете зачекати хвилинку?

Клацнувши спересердя язиком, сутулий відкликав приятелів набік. Наое повернувся до процедурного кабінету, сів на стілець і закурив.

— Прислужилися ми вам, докторе,— ніяково усміхнувся поліцай.

— Еге ж, клопоту з цими якудза...

Наое затягся й позирнув на годинника.

— Піди поглянь, як він там.

— Гаразд,— Норіко вже рушила була до дверей, та не встигла відчинити їх, як до кімнати вскочив сутулий.

— Ми тут скинулися, хто скільки мав. Тридцять тисяч — потягне? — Тепер він був куди миролюбніший.— То як, згода?

— Нехай. Але коли надійде строк, прошу негайно сплатити решту.

— Еге ж, еге ж. Тільки ви вже там, будь ласка, пильніш коло нього. Будь ласка.

Наое взяв з простягнутої долоні три банкноти по десять тисяч ієн і прикріпив їх до історії хвороби.

— Еге-е, докторе, та й від вас винцем несе,— раптом промовив сутулий, сідаючи на стілець навпроти Наое, але той, навіть не глянувши на нього, проштемпелював картку і взявся заповнювати графи.

— Через що зайшла бійка? — поцікавився поліцай.

— Ет! Через бридню якусь. Сиділи, сиділи та й погиркалися. Ні за віщо.

— А решта — з тієї ж таки компанії, що й оцей ваш новий приятель?

— Звідки мені знати? Вони ж замелися.

— Не прикидайся.— Поліцай спохмурнів.

— Істинна правда! — занепокоївся сутулий.— Чого б я брехав?

— Зрештою, й так усе ясно,— махнув рукою черговий.

До кабінету вбігла Норіко:

— Він раптом замовк і сів на підлогу!

— Он як?

Наое швидко озирнув кабінет.

— Підсуньте канапку ближче на середину. Інструменти готові?

— Так.

Норіко метнулася попередити санітарів. Наое закасав рукави, пов'язався поліетиленовим фартухом. Поліцай з сутулим підтягли канапку насеред кімнати.

До кабінету внесли на ношах пораненого.

— Головою сюди!

Обернувши ноші, санітари поклали пацієнта на канапу, головою до вікна. Поранений, що зовсім недавно галасував, тепер спав невинним сном, задерши голову і розкидавши руки. Каору з Норіко заходилися стягати з нього піджак і светр. Чоловікове тіло було покірне й безвільне, неначе з нього витекла вся життєва снага. Коли він залишився в самій майці, Норіко, взявши його за руку, заціпнула манжетку тонометра. Наое намацав пульс, приставив трубку.

Обличчя пораненого було закривавлене, але кровотеча вже припинилася.

— Крапельницю! Плазма — чотириста. А ти налий у миску розчину,— звелів Наое медсестрі, прийнявши стетоскоп.

— Що з ним?

— Нічого серйозного. Сторонніх прошу вийти.

Всі відступили на крок. Наое надягнув маску, понатягав гумові рукавички.

— Розчин!

— Зараз.

— Тампон!

Змочивши марлю в розчині, Наое обережно приклав там-

пон до краю рани. Зашкарубла кров стала поволі розчинятися. Наое проробив так декілька разів, і обличчя пораненого почало очищатися. На лобі зяяли дві довгі рани: одна тяглася донизу, навскіс, перетинаючи обличчя,— через усю щоку й краєчок ока; посеред лоба стримів гострий чотирикутний шматок скла, а в чубі позаплатувалось безліч дрібних скалок. Якудза, що відійшли були далі, знов присунулися й скупчилися біля канапи.

— Мий руки й допомагай,— звелів Наое медсестрі.

Шкіра в пораненого виявилася несподівано біла, аж прозора. Риси обличчя — виразні, правильні. Навіть подумати не можна було, що під зашкарублюю кривавою маскою ховається така врода.

— Докторе, а рубці зійдуть? — запитав сутулий, що з цікавістю стежив за Наое.

— Ні. Тепер уже до самої смерті,— відповів Наое, стягаючи пінцетом краї рани.

Операція скінчилася через тридцять хвилин. Загалом було накладено двадцять швів. Пораненому перебинтували лоб і праву щоку й повезли на третій поверх до палати третього класу. Він ще й досі був п'яний і тому не відчував болю. Коли було накладено останній шов, він ані ворухнувся.

— Постав крапельницю: п'ятсот кубиків глюкози і дві ампули кровозамінника. Не кидай цих типів у палаті, нехай чимскоріше забираються.

Приятелів пораненого ще посеред операції вирядили до коридору, де тепер черговий поліцей з'ясовував обставини справи.

— Ага, мало не забув.— Наое рушив був до виходу, та, зненацька щось згадавши, раптово спинився.— Я ж замовив сусі в тому ресторанчику...

— Де?..— Норіко спантеличено подивилася на нього.

— Саме як ти подзвонила вдруге. Я не міг чекати, але подумав, що коли ми впораємося з усім оцим, не завадить

підживитися, і лишив офіціантові гроші. Як гадаєш, коли зараз подзвонити, привезуть?

— Але...

— І на вас із Каору можна замовити. Тільки треба подзвонити.

— Але... із Сібуя о такій порі?..

Вибило вже пів на першу.

— Дарма, вони зрозуміють.

— Ну, коли так... Дякую.

Наое, пхувши двері, вийшов у коридор. Поліцай моторно витяг записника:

— З'ясував адресу!

— Повідомте, будь ласка, медсестрам.

— Але... Мені б хотілося знати діагноз.

— Рана на лобі і в ділянці правої щоки. Тільки слово «рана» в цьому випадку пишеться іншим ієрогліфом,— додав Наое, зазирнувши поліцаєві через плече.

— Хіба це так важливо? — спитав той, продовжуючи записувати.

— Авжеж. У нього відкрита рана, а цей ієрогліф означає закриту, коли шкіряний покрив не пошкоджено.

— Зрозуміло. Скажіть, протягом якого часу хворий зможе цілком одужати?

— Тижнів за два.

— Рубці залишаться?

— Безумовно.

— Великі?

— Якби це була жінка, вони б їй зіпсували все життя,— відповів Наое і озирнувся на бешкетників, що товпилися позаду.— Та вам це начебто тільки на руку?

— Невже буде так помітно?

— Страхітливо!

Сутулий у задумі поглянув на Наое:

— А, проте, ви з ним швидко упорались.

— Просто він був п'яний до безтями і не заважав мені,— посміхнувся Наое.

— Ну, докторе, вибачте, будь ласка, за турботу.— Поліцей низько вклонився, а слідом за ним заводними ляльками схилились і якудза.

Коли Норіко з Каору, перемивши інструменти, скінчили давати лад кабінетові, з ресторану принесли сусі. Якудза, зваживши нарешті на умовляння поліцей, пішли собі, і дівчата повернулися до своєї кімнатки на третьому поверсі.

— То як, повечеряємо?

— На вигляд вони вельми принадні! — Каору, поглядаючи на сусі, наливала чай. Звернуло вже далеко за північ, і дівчата добре зголодніли.

— А сенсей, виявляється, вміє бути добреньким.

— Гріхи свої спокутує. Адже клініку на нас покинув.

— Виходить, розуміє, що повівся негаразд?

— Та ніби так...

— Він таки незвичайний!

— Яка ти ще дурненька,— посміхнулася Норіко, і Каору ображено насупилася.— Краще триматися від нього далі.

— Але ж як він оперував — просто дивовижно! Така складна рана... А коли увірвалися оці страшні типи, він і бровою не повів! — вела своєї Каору.

— Він-бо хірург. Вони всі такі.

— Е, ні! Візьми доктора Кобасі. Якось привезли до нас хворого з переломом ноги, то він увесь аж затрусився.

— Кобасі молодший, та й досвіду в нього куди менше.

— Кому як, а мені більше подобаються такі, як Наое. Холоднокровні.

— Добре вже,— всміхнулася Норіко.— Сідай їсти.

— А ти?

— Мені треба спуститися в амбулаторію, я там дещо забула.

— Я принесу. Тільки скажи що.

— Та ні, нехай. Потім. Спершу повечеряємо.

...Норіко спустилася сходами на перший поверх. Ще так недавно тут, у залитій ясним світлом амбулаторії, купчились люди, а тепер було тихо, світила кволенька нічна лампочка. Від сходів Норіко звернула ліворуч і пройшла в реєстратуру, до внутрішнього телефону. Набрала сімку — номер ординаторської.

— Алло! — мовив сонний голос Наое.

— Це я, — притишено, немов побоюючись, що хтось почує, сказала Норіко. — Ми щойно повечеряли, спасибі вам за сусі.

— Нема за що.

— У нас ще лишилося. Ви більше не хочете?

— Ні.

— Може, принести трішечки?

— Я сказав: ні.

— А, геть забула... Поки вас не було, приходило четверо хворих: двоє на перев'язку і двоє на ін'єкції. Ми зробили все, як було призначено.

— Добре.

— І ще: Ісікура дуже скаржився на болі. Ми ввели йому бробарин. Дві дози.

— Он як?

— Що, не треба було?

— Та ні, чого ж.

— А ви... Відпочиваєте?

— Так, трохи почитав книжку.

— Ви сьогодні багато випили, вам краще лягти спати зараз...

— Усе?

— Ви вільні — завтра чи післязавтра?

— Завтра не можу — справи.

— А післязавтра? Або в інший день?

— Мабуть.

— То післязавтра, в тому ж місці.

— Гаразд. О шостій. Стривай, ти звідки дзвониш?

— З амбулаторії. Я тут сама. Каору нагорі.

Наое промовчав.

— На добраніч.

Норіко поклала трубку і радісно вилетіла сходами на третій поверх.

РОЗДІЛ II

Головний лікар клініки «Орієнтал» Ютаро Гьода мешкав у районі Мегуро, на вулиці Какінокідзака. Машиною до клініки всього хвилин п'ятнадцять їзди. Подружжя Гьода жило разом зі своїми дорослими дітьми — сином Юдзі та дочкою Мікіко. Юдзі минув двадцять один рік. І він, рішуче повставши проти батьківських планів викохати з нього лікаря, записався на економічний факультет університету «Т». Мікіко була на два роки старша за брата. Скінчивши торік жіночий університет, де вивчала англійську літературу, вона не пішла працювати, а лишилася вдома, допомагала матері по господарству, а батькові — в клініці. По суті була за секретаря при власному батькові, поряdkувала канцелярськими справами. В «Орієнталі» працювало понад сорок осіб, і Ютаро Гьоді несила було б самому впоратися з усіма клопотами. Сам він навідувався до клініки рідко. Щоправда, були там і керуючий справами, і старша медсестра, але ж не міг Ютаро геть у всьому здатись на чужих людей! Скажімо, у вирішенні грошових питань він не міг обійтись без дружини чи Мікіко. Приїжджаючи до клініки, він, як правило, спершу пив чай, гортав журнал нічних чергувань, вислуховував звіти адміністратора й старшої медсестри про минулий день, а тоді приймав пацієнтів — лише тих, що приходили особисто до нього за чіткою рекомендацією. За звичайних умов на дванадцятю годину дня з усіма справами в клініці було покінчено.

По обіді Ютаро вирушав на засідання або ділові зустрічі. Ось уже кілька років він більшу частину свого

часу й енергії віддавав не медицині, а засіданням у муніципалітеті та правлінні Асоціації лікарів. Зрештою, такий стан справ його цілком влаштував.

Того дня, як звичайно, Ютаро поснідав о пів на десяту. Сніданок його складався з овочевого салату, грінок і чашки чаю. Головлікар був невисокий, проте огрядний, а останнім часом погладшав ще дужче й тиск у нього не на жарт підвищився. Внаслідок цілорічних атак своєї любої дружини Ютаро кінець кінцем змирився зі скромними європейськими сніданками. Зате вже за обідом і вечерею він уперто набивався рисом і локшиною. На бенкетах, якщо кухня була не японська, в нього щезав будь-який апетит. З хмільного Ютаро по-справжньому любив тільки sake, проте й од віскі не відмовлявся.

Після сніданку Ютаро, сьорбаючи каву, неквапливо переглядав газети. В сусідній кімнаті чепурилася дружина. Сорокавосьмирічна Ріцуко була на чотири роки молодша за чоловіка, одначе завдяки стрункій поставі й високому зростові здавалася сорокарічною. Звичайно, літа вже брали своє: шкіра втратила молоду пружність, а проте обличчя Ріцуко з великими очима й бездоганим носом ще зберігало сліди колишньої вроди.

— Слухай, лишень, Ютаро, Мікіко, здається, знов збирається відмовити,— озвалась Ріцуко, підмальовуючи перед дзеркалом брови. Риси в неї були трохи різкі, і вона висмикувала свої густі брови, підводячи їх тоненькими смужечками трішки донизу.

— Якщо знов зірветься, у нас більше немає нікого й на прикметі,— одірвався від газети Ютаро.— Просто не розумію. Хлопець із порядної родини і з себе хоч куди... Мабуть, найсерйозніший з усіх женихів. Що їй у ньому не подобається?

— Каже — надто звичайний.

— Звичайний? А що в цьому поганого?

— Чого ти мене питаєш? Звідки я знаю?

Ріцуко рівненько підмалювала праву брову.

— І вчився добре. Медичний факультет — це тобі не жарти! І працює тепер чудово, професори не нахваляться...

Поховавши надію пустити по медичній лінії сина, подружжя Гьода твердо вирішило надолужити цю втрату заміжжям дочки: Мікіко неодмінно мала вийти за медика.

— Слухняний, добрий хлопець...

— Оце ж то їй, здається, й не до вподоби,— зітхнула Ріцуко.

— Нічого не розумію. А їй часом не впав у око хтось інший?

— Дурниці! Цього не може бути. В університеті вчилися самі дівчата, після університету вона не працювала... Сидить день при дні вдома — де ж би вона познайомилася з чоловіком?

— Не збагнеш теперішньої молоді.— Допивши чай, Ютаро підвівся.

— Адже двадцять три вже минуло — а вона й гадки не має. Сміється, каже — з подруг ще й половина не повиходила заміж.

— Спитай її при нагоді, які їй хлопці до душі,— буркнув Ютаро.

— Краще це зроби ти

— Ти що, з глузду з'їхала? Я ж батько... чоловік.

Мікіко була найвразливішим місцем у серці Ютаро. Він сліпо обожнював свою єдину доньку, потурав їй в усьому, і тепер, коли Мікіко виросла, жодні батькові повчання анітрішечки на неї не впливали.

— Ох, та ми ж страшенно спізнюємось!

Ріцуко хотіла була гукнути дочку, але та вже спускалася сходами.

Мікіко була дуже вродлива: великі очі, маленький, мов виточений, носик. Трішки холоднувата, а проте — красуня, викапана Ріцуко замолоду.

— А Юдзі ще спить?

— Облиш його. Скоро сам прокинеться.

Ріцуко сіла в машину. Ютаро вмовстився поруч з дружиною на задньому сидінні. Мікіко сіла спереду.

— Щасливо! — помахала з порога служниця Томійо.

Машина виїхала на окружну дорогу номер шість. Минула десята ранку, і дорога, годину-дві тому забита машинами, тепер була більш-менш вільна.

— Ти нічого не чув про Наое та Сімуру? — раптом спитала Ріцуко.

— Сімуру? Сімуру Норіко?

— Атож.

— А що?

— Здається, між ними щось є.

— Навряд.

— Та вже повір мені!

— А що? Що, мамо? — підскочила на сидінні Мікіко.

— Тебе ця справа не обходить, — холодно відповіла мати і повідомила чоловікові: — Мені про це сказала Секігуті.

— Секігуті? — Ютаро скривився.

Цуруйо Секігуті була старшою медсестрою клініки «Орієнтал». Їй минуло сорок два; три роки тому вона розлучилася і залишилася вдвох із сином, який ще ходив до школи. Медсестрою Секігуті працювала давно і досвід мала неабиякий, та була в неї одна вада: дуже любила плітки розпускати.

Для подружжя Гьода вона, можна сказати, була знахідкою; Цуруйо сумлінно переповідала хазяям усе, що діялося в клініці, і ніщо не могло сховатися від її недремного ока. Але інформація надходила не так до головного лікаря, як до його дружини, і Ютаро, що й сам не раз опинявся на слизькому через язикату медсестру, не дуже її любляв.

— Кажуть, вони частенько зустрічаються в Сібуя...

— Он як? — Як і належало чоловікові, Ютаро сприйняв новину досить байдуже.

— Між іншим, їхні стосунки не такі вже невинні.

— А що, є свідки? — поцікавився Ютаро.
— Таж Сімура ходить до нього додому!
Наое жив у Ікедзірі, недалеко від клініки.
— Ну то й що? — З цього зовсім не випливає, що вони
коханці.

Ріцуко пирснула:

— Наое — неодружений.

— І я чула такі розмови, — докинула з переднього
сидіння Мікіко. — Сімура майже щоразу лишається на
час його чергування.

— От-от. І Секігуті про це казала.

Дивно: цього разу Ріцуко й Мікіко були заодно.

— Ну, гаразд, може, й так. Та нам що до того?

— Так, але... — Ріцуко аж задихнулася від обурення.

— Зрозумій, для нас неабияке щастя, що ми маємо
Наое. Нехай це в минулому, але він викладав в університеті,
був доцентом. А тепер працює в нас.

— Та хіба справа в Наое? Це все фіглі-міглі Сімури!

— Ого-го! — насмішкувато протяг Ютаро. — Та ти ніби-
то ревнуєш?

— Що ти верзеш? Дурниці! — Ріцуко зміряла чоловіка
нищівним поглядом.

— Хай він робить своє діло, а решта мене не обхо-
дить. — І Ютаро махнув рукою.

— У тому-то й лихо, що з роботою в нього теж не все
гаразд.

— У Наое?

— Еге ж. Пам'ятаєш отого дідка, Ісікуру?

— Ісікуру?..

— З палати другого класу, на четвертому поверсі. Ну,
отого, з раком шлунка.

— А-а! Йосідзо Ісікура, — згадав, нарешті, Ютаро.

— Так от. Наое весь час тримає його на наркоти-
ках.

— Напевне, щоб полегшити страждання...

— Хтозна. Може, й з іншої причини.

— Та які ще можуть бути причини? — Ютаро спантеличено звів брови.

— Це, звісно, чутки, але...— Ріцуко схилилась чоловікові до вуха:— Кажуть, він дає Ісікурі наркотики, щоб прискорити його смерть!

— Що ти верзеш?! — Ютаро несподівано розлютився.

— Я тільки кажу те, що чула.

— Це тобі теж Секігуті на хвості принесла?

— Вона просто сказала, що їй так здається...— Від несподіваного чоловікового гніву Ріцуко трохи розгубилася.

— Як вона сміє! Якась медсестра... Та й ти добра: дивишся їй у рота! Е, та що з тебе візьмеш?

Поки Гьода сварився, машина під'їхала до клініки. Ютаро, Ріцуко й Мікіко піднялися на третій поверх до канцелярії. Адміністратор і дівчата-конторниці підвелися з-за столів, вітаючи господарів.

— Чудова погода сьогодні! — наче забувши про сутичку в машині, Ріцуко невимушеним рухом скинула шарф і поглянула у вікно, на внутрішній дворик. На крихітному, стиснутому кам'яними стінами клаптику землі рясно червоніла шавлія.

— Щойно заходив Наое,— шанобливо доповів адміністратор. Ютаро запитально глянув на нього.— Хотів з вами про щось поговорити.

— Скажи йому, нехай заїде до мене зараз.

— Гарзд.

Адміністратор зняв телефонну трубку. Головний лікар, сівши на канапу, взяв зі столу сигарету.

— Доброго ранку!

До кімнати влетіла Цуруйо Секігуті. Чи то вона вже довідалася про приїзд головного лікаря, чи просто як слід розрахувала. Усі медсестри і стажисти в клініці носили білі ковпаки, і лише ковпак Секігуті прикрашали дві чорні смужки. Чималий смугастий ковпак був завеликий

для низенької — як казали в давнину, п'яти сяку¹ заввишки — Цуруйо. Маленьке личко, з глибоко посадженими меткими очима, що крили в собі досвід прожитих років, було сповнене гідності, як і належить старшій медсестрі.

— Похолоднішало сьогодні,— мовила вона.

— Справді. Зовсім незвична як на листопад погода! — підтримала розмову Ріцуко.

— О-о, ви сьогодні зробили нову зачіску!

— Авжеж, вирішила зачесати коси догори, та не знаю, чи варто було...

— У вас чудовий овал обличчя! Вам дуже личить,— ележно всміхнулася старша медсестра.

— Правда? А я потерпала...

— А коси, які ж вони густі, слухняні. І лежать — просто не надивишся. Мабуть, їх легко вкладати.

— Атож. Я й сама не сподівалася.

Прихвалюючи Ріцуко, Цуруйо не забувала піддестити й її чоловікові.

Адміністратор скінчив розмову по телефону й поклав трубку.

— Доктор Наое зараз на обході. Як тільки звільниться, відразу прийде.

— Дякую.

Головний лікар розгорнув журнал нічних чергувань. В останній графі рукою Норіко було записано: «Черговий лікар — Наое, медсестри — Норіко Сімура, Каору Уно».

— Учора ввечері до клініки привезли дуже непевного типа, справжнього бандита,— повідомила Секігуті.

— А, цього! — Погляд головного лікаря, сковзнувши по сторінці, спинився на рядку з прізвиськом хворого.

— Розбито пляшкою голову. Втратив багато крові.

— А з страховкою все у нього гаразд? — Головного лікаря найдужче непокоїло саме це.

¹ Ся к у — міра довжини, дорівнює 30,3 см.

— Невідомо. Але за нього внесли тридцять тисяч завдатку.— Останню фразу старша медсестра вимовила так, ніби гроші заплатила вона.— Пацієнт був нетверезий, ніяк не вгамовувався, і його тримали в туалеті, доки він не прийде до тями

— В туалеті?! — Ріцуко обурено зойкнула.

— Так, у жіночому туалеті.

— Хто сьогодні чергував?

— Доктор Наое.

— А, он воно що...

Ріцуко прикусила язика, стримавши себе при чоловікові.

— А де хворий тепер?

— Його помістили в палату третього класу на третьому поверсі. Спить не прокидаючись.

— Сподіваюсь, він там без приятелів?

— Сам.

— Треба заборонити пускати їх сюди.

— Я теж попередила в реєстратурі.

— Як пройшла операція?

— Обличчя було дуже поранене, але все обійшлося добре.

Старша медсестра повідомляла подробиці, почуті лише сьогодні вранці від Норіко й Каору, так, немов бачила все на власні очі.

— Ну й чудово.

— А все ж таки,— ввернула Цуруйо,— нізачо не збагну, як це можна хворого, що сходить кров'ю, замкнути в туалеті! Навіть, коли він п'яний.

— До речі, в туалеті прибрали?

— Атож, кров уже змили. Але найприкріше не це. Вчора сюди завітали приятелі того типа. Страшенно обурювалися, що їхнього товариша замкнули у вбиральні.

— І що ж?

— Доктор Наое враз їх приборкав.

Головний лікар не любив ускладнень. Він волів жити

спокійно, обминаючи неприємності й дбаючи тільки про одне — про власну користь.

— Вони заспокоїлися?

— Звісно. Але сьогодні вранці до реєстратури хтось подзвонив. Дуже дивний дзвінок...

— Справді? А в чім річ? — У голосі Ютаро пролунала тривога.

Старша медсестра швиденько озирнулася довкола і, стишивши голос, прошелестіла:

— Той, що дзвонив, сказав: «У вашій клініці чергують п'яні лікарі».

— Що-о? П'яні лікарі?

— Авжеж. Я чула, нібито доктор Наое під час чергування трохи випив...

Зробивши ефектну паузу, Цуруйо повела далі:

— Я пішла в гуртожиток до медсестер, коли Сімура й Уно здали чергування, і про все їх розпитала. Сімура заявила, що й знати нічого не знає, а от Каору Уно призналася, що, мовляв, «так, трохи було».

Гуртожиток був за клінікою, в тісному завулку. Крім медсестер, там жили ще конторниці та шофери.

— Мені здається, Сімура покриває Наое.— Старша медсестра кинула на Ютаро багатозначний погляд.

— А більше по телефону нічого не сказали?

Ютаро добре знав, що лікарі частенько дозволяють собі випити під час чергування, і його турбував не сам факт, а можливі наслідки.

— Ні. Одразу поклали трубку. Гадаю, це помста. Першого разу обмежилися цим.

— А хіба що, й другий був?

— Ні. Принаймні досі.

Цього разу інформація старшої сестри ґрунтувалася не на чутках, а на цілком певних фактах, але Цуруйо, за звичкою, явно перебільшувала значення того, що сталося.

— Певна річ, їм не сподобалося те, що їхнього товариша замкнули в туалеті.

Головний лікар невдоволено мовчав, і Цуруйо вирішила пошукати співчуття в Ріцуко:

— Що й казати, це занадто жорстоко!

Ріцуко згідливо кивнула, і саме тієї миті двері до канцелярії нечутно відчинилися. Всі озирнулися. На порозі стояв Наое.

— А, докторе, заходьте, сідайте,— заметушився адміністратор, вказуючи Наое на каналу, де сидів головний лікар.

— Доброго ранку, докторе,— привіталися до Наое Ютаро й Ріцуко. Він мовчки кивнув головою і зайшов до кімнати.

— То сьогодні ви не будете приймати хворих? — квапливо змінивши тему, запитала старша медсестра в Ютаро.

— Є хтось за рекомендацією?

— Ні, поки що немає.

— Я буду в клініці до обіду. Якщо хтось прийде до мене, повідомте.

— Неодмінно.

Запобігливо вклонившись, старша медсестра шаснула в двері. Слідом за нею вийшла до сусідньої кімнати й Ріцуко з донькою. Адміністратор знов уткнувся в свої папери.

— Втомилися після чергування?

Власне, для підлеглих головний лікар був пан і бог, а проте з усіма він розмовляв завжди підкреслено ввічливо. Охочих працювати в приватній клініці, а надто добрих лікарів, знаходилося не так-то вже й багато, і те, що Наое колись займав помітне становище в університеті, неабияк підносило його в очах головного лікаря, спонукаючи висловлюватися ще люб'язніше.

Наое знизав плечима:

— Та ні, не дуже.

Після безсонної ночі він був блідий і змарнілий. А втім, він завжди мав бліде обличчя — мабуть, то був природний колір.

- Кажуть, уночі привезли якогось п'яничку?
— Так, усе обличчя було порізане.
— Ви справді замкнули його до вбиральні?
— Він бешкетував.
— Чудова ідея! — Ютаро зареготав. Далі, ніби між іншим, промовив: — Якщо він про це дізнається, то навряд чи буде в захваті. Та й приятелі його також.
— Треба гадати... — Наое всміхнувся.
— А неприємностей не буде?
— Випишемо, та й по всьому. — Наое незворушно тернув сірником.
Із сусідньої кімнати виглянула Мікіко.
— Наое-сенсею, кави?
— Дякую, не треба.
— То, може, чаю?
— Спасибі.
— А тобі, тату?
— І мені налий чаю.

До розмови про нічного пацієнта головний лікар більше не повертався, і Наое мовчки дивився у вікно. У шибку заглядало тьмяне світло пізньої осені. До канцелярії повернулася Ріцуко і ввічливо кивнула головою Наое.

— Мені переказали, у вас до мене якась справа? — урвав мовчанку Ютаро, дістаючи нову сигарету.

Наое, не зважуючись почати розмову, поглянув довкола, і Ютаро запросив його до сусідньої кімнати, що правила головному за кабінет. Ріцуко з дочкою спантеличено подивились їм услід.

— Щось сталося? — запитав Ютаро, тільки-но за ними зачинилися двері.

— Вам знайоме ім'я Йосідзо Ісікура?

— А-а! Хворий, що прибув до нас з університетської клініки з раком шлунка?

Ютаро згадалася вранішня розмова в машині. Ріцуко говорила про наркотики...

— Ви не знайомі з ним особисто?

— Ні,— здвигнув плечима Ютаро.— Я його взагалі майже не пам'ятаю.

— Ну тоді все гаразд,— ледве чутно, мовби сам до себе, сказав Наое.

— А в чому річ?

— Він просить зробити йому операцію. Про це тільки й мова.

— Операцію? — перепитав Ютаро.— Та в нього ж пішли метастази. Операція нічого не дасть. Його через те й виписали з університетської клініки.

— Але ж він про це не знає.

— Еге, справді...— Ютаро замислився.

— Там йому сказали, що все добре, можна виписуватись, а поліпшення нема й нема. У нього тепер усі надії на операцію.

— Сподівається, що після операції йому полегшає?

— Він гадає, що в нього виразка шлунка.

— Це правда, що хребет уже вражено метастазами?

— Мабуть-таки вражено.

— А видалити їх не можна?

— Певна річ, ні.

— А коли прибрати тільки основну пухлину? Буде хоч нетривале полегшення?

— Ні, буде тільки гірше. Ракові клітини після хірургічного втручання, як правило, починають дуже швидко ділитися, та й сама операція ослабить організм і тільки прискорить кінець. Намагатися продовжити йому життя безглуздо.

Головний кивнув головою. Терапевт за освітою, він, проте, мав певні знання з хірургії, достатні, щоб оцінити ситуацію.

— І ви хочете зробити це? — Він безтямно дивився на Наое.

— Хіба я сказав, що хочу?

— Отже, ви йому відмовили?

— Ні. І не відмовив.

Головний лікар поставив на стіл порожню чашку.

— Коли хворий просить, ми не маємо права йому відмовити. Але після такої важкої операції він не протягне й двох місяців. Крім того, зразу стане ясно, що операція тільки прискорила кінець. А це не в наших інтересах.

Ютаро кивнув головою.

— Але якщо, незважаючи на всі його прохання, ми відмовимось оперувати, то він запідозрить щось недобре, почне нервувати.

— А що робити? Переконувати хворого, що операція не потрібна?

— В університетській клініці, виявивши рак, Ісікурі сказали, що це всього-на-всього виразка шлунка, але її краще прооперувати. А згодом, коли з'ясувалося, що метастази пішли вже занадто далеко, зразу переграло: мовляв, усе добре, можна навіть не різати. Тепер він взагалі нічого не розуміє.

— Який же вихід?

Авжеж, нелегко, приховуючи страшну правду, залишити хворого вмирати повільною смертю. Колись і Ютаро потерпав у таких ситуаціях, але згодом рак дедалі частіше стали лікувати оперативним методом і читати відхідну випадало тепер хірургам.

— А що рідня?

— Кажуть, щоб ми зробили, як він просить.

— Гм... Не хочуть брати на себе відповідальність?

— Вони на все махнули рукою.

— Т-а-ак... Ситуаційка...— Головний підпер щоку рукою.

— Так от. Я довго думав про це і дійшов висновку, що все-таки краще оперувати.

Ютаро злякано замахав руками:

— А коли він одразу помре?

Ютаро аж піт пройняв — це ж перелякає хворих! Та й узагалі такий кінець навряд чи сприятиме зміцненню престижу клініки...

— Операцію зробити можна, але тільки про людське око. Тоді хворий помре не відразу.

— Що ви конкретно маєте на оці?

Наое загасив сигарету:

— Просто зробити розріз — звідси сюди, — довгими пальцями Наое провів по своєму білому халаті лінію через весь живіт. — Власне, досить було б розітнути тільки шкіру, але вже як різати, то різати. Я хочу зазирнути в черевну порожнину. На стані хворого це ніяк не позначиться, зате старий думатиме, що йому зробили справжню операцію.

Ютаро кивнув головою і знов потягся за сигаретою.

— Але операція скінчиться надто швидко. Він ні про що не здогадається?

— Оперуватимемо під наркозом. Розріжемо, зашиємо, а тоді нехай спить собі на операційному столі решту часу. Він нічого й не помітить.

— Ну, що ж? Коли ви так вважаєте...

— Після такої операції крапельниці не потрібно, а проте, мабуть, поставимо.

— А як його потім годувати?

— Так само, як і після справжньої резекції шлунка. Чотири-п'ять днів потримаємо на суворій дієті, тоді переведемо на інший раціон. Гадаю, старого неважко буде впевнити, що все гаразд.

— Але коли все піде занадто гладенько, — раптом завагався Ютаро, — чи не запідозрить він чогось?

— Пусте. Біль відчуває тільки шкіра й верхній шар очеревини, шлунок і внутрішні органи больових рецепторів не мають. Якщо він засміється або спробує підвестися в ліжку, то йому болітиме не менше, ніж після справжньої операції.

Ютаро з неприхованою цікавістю подивився на Наое.

— Коли ж ви збираєтесь його оперувати?

— Гадаю, післязавтра, в другій половині дня.

— У п'ятницю?

— Так. Може, хворий схоче порадитися з вами. Треба, щоб наші версії збігалися; йому призначено резекцію шлунка. Для цього я до вас і прийшов.

— Зрозуміло,— кивнув головою Ютаро.

План Наое був, звичайно, непоганий, але головному лікареві раптом зробилося моторошно.

— Ну, що ж...— Наое, що сидів, поклавши ногу на ногу, підвівся.— До речі, наступного тижня до нас лягає на операцію Дзюнко Ханадзьо.

— Дзюнко Ханадзьо? — перепитав Ютаро. Знайоме ім'я... Де він міг його чути?..

— Співачка.

— А-а! Так-так, звичайно. Вона лягає в нашу клініку?

Зірка Дзюнко Ханадзьо, виконавиці естрадних пісень, зійшла торішнього літа — швидко й несподівано. Глядачі просто-таки навісніли в її присутності. У Дзюнко були вузькі мигдалевидні очі й пухкий ротик із трохи випнутою вперед губкою, що зворушливо тремтіла, коли дівчина співала. Співак К., що ввійшов у моду водночас із нею, був популярний серед зеленої молоді, Дзюнко ж полонила серця дорослих чоловіків. Їй виповнився лише двадцять один рік.

— І що ж з нею?

— Хочє зробити аборт.

— Он як!

Ютаро гмукнув. Йому подобалася Дзюнко. У цієї дівчини була якась червоточинка, натяк на розбещеність, що вводило в спокусу статечних, поважних чоловіків.

— Хто ж винуватець?

— Мені це невідомо.

— А чому саме в нашу клініку? Мабуть, хтось порекомендував їй вас?

— Так, один мій університетський товариш. Він близько знайомий з її імпресаріо. Той попросив залагодити цю справу — в добрій клініці і, певна річ, без розголосу.

— Он воно що...— Ютаро зітхнув і втупився в Наое з новою цікавістю.— Ви її вже оглянули?

— Вчора.

— Вона приходила сюди?

— Атож. У темних окулярах і скромному вбранні, щоб ніхто її не пізнав.

— Дзюнко Ханадзьо — це справжнє ім'я?

— Ні, прибране. Насправді вона зветься Акіко Ямагуті.

— Вельми пересічне ім'я,— буркнув Ютаро.

— Вона може пробути тут тільки один день. Попросила надати їй найкращу палату — оту, на шостому поверсі.

Палата екстра-класу коштувала п'ятнадцять тисяч ієн на день — не так уже й багато за збереження таємниці...

— Ви самі її оперуватимете?

— Так. Імпресаріо просив мене про це.

— Страшнуvато, мабуть?..— В робленому співчутті головлікаря чулася неприхована заздрість.— Покажете мені її хоч один раз, поки вона буде тут?

— Будь ласка.

— Така молоденька, й треба ж...

— Їй просто не поталанило.

— Не поталанило?

— У їхньому середовищі на все дивляться просто. Але треба дбати про обачність. Вона ж занадто захопилася — ось і спокутує... Їй найзручніше прийти сюди в середу. Вона просила приготувати все до середи.

— Так, так, звичайно.

— Але це між нами.

— Звичайно!

Наое підвівся, щоб попрощатися, але Ютаро рухом затримав його:

— Будь ласка, простежте, щоб із цим п'яничкою не було ніяких ускладнень.

— Не турбуйтеся.

Наое вклонився і вийшов з кабінету.

РОЗДІЛ ІІІ

Стояли погожі, лагідні дні, несподівано теплі як на листопад. О п'ятій вечора Норіко зійшла з автобуса біля станції Сібуя і повільно рушила вулицею, зазираючи до крамниць. Того року в моду увійшли довші спідниці, та поки що міді й максі траплялися на вулицях рідко. Вони не личили низеньким і присадкуватим японкам, та й тканини на це йшло більше, отож обходилися такі спідниці недешево.

Очі в Норіко не дуже виразні, і обличчя, може, трохи грубувате, але до її тоненької, гнучкої постаті й гарних ніг, безумовно, пасувала б модна спідниця. Та купити її означало б неабияк витратитись. До того ж, на простій медсестрі такий одяг виглядав би, мабуть, надто екстравагантно.

Потинявшись по відділу готового одягу, Норіко остаточно зреклася думки про спідницю й пішла на другий поверх, у відділ взуття. Там юрмився натовп молодих жінок.

Перемірявши кілька пар чобіт, Норіко нарешті вибрала собі чорні, високі до колін, на шнурівці, що дуже пасували до її куценької спіднички. Вона тут же перевзулася, а продавщиця запакувала черевики, в яких Норіко завітала до крамниці. Після цього дівчина вийшла на вулицю. Пристанційний годинник показував чверть на сьому. Наое має прийти о пів на сьому, тож хвилин із п'ятнадцять можна ще погуляти...

Норіко перейшла вулицю і повагом подалася до Догендзака, завертаючи в кожну крамницю. А ось і кав'ярня. Норіко відчинила двері, увійшла й сіла за столик. Було вже двадцять п'ять на сьому, та Наое, як і слід було сподіватися, не приходив. Вони зустрічалися вже давно, але Наое жодного разу не прийшов раніше, ніж домовлялися. Зате спізнювався або з'являвся хвилина в хвилину. Норіко звикла до цього й не ображалася.

Кав'ярня звалася «Фенікс». Норіко вперше зустрілася з Наое в серпні, через місяць після того, як він почав працювати в клініці. Їхнє перше побачення відбулося тут-таки, у «Феніксі».

Спершу Наое здався Норіко непривітним і сухим. Холодний, незворушний медик. І з хворими, і з медсестрами Наое розмовляв мало, тільки з необхідності; непривітність його часом межувала з нечемністю. Медсестри невдоволено шепотілися:

— Доктор Наое дуже вже зарозумілий... Подумаєш, прийшов з університетської клініки...

Старша медсестра й досі була такої думки. Норіко спершу не почувала до нового лікаря ніякої симпатії. Та вже першого тижня їй довелося допомагати йому під час операції і її вразила краса й точність його роботи. Видалення апендикса — проста операція, посильна для будь-якого хірурга і тим паче нескладна для лікаря — доцента університетської клініки. Та віртуозність Наое полягала не в тому, що шов виходив маленький і акуратний, і навіть не в тому, що вся операція тривала лічені хвилини: жодного зайвого руху, жодного невпевненого натиску скальпелем... Найбільше вразило дівчину те, що довгі, тонкі пальці Наое, ніби найточніші механізми, торкалися тіла хворого саме там, де слід. Норіко була досвідченою хірургічною медсестрою й бачила чимало операцій, але таку майстерність спостерігала вперше. Наое рідко розтуляв рота, та вже як говорив, то тільки діло. І пацієнти — навіть ті, що не знали про його блискуче університетське минуле, — швидко оцінили переваги нового хірурга.

Так, Наое володів справді неперевершеною технікою, але був на диво холодний до людей. Нібито він і щиро дбав про хворих, і водночас ніби нехтував ними. Його байдужість тривожила Норіко, будила невиразний, глухий неспокій.

Вони стали коханцями вже під час першого побачення.

З кав'ярні пішли до ресторану, звідти — в готель. Збоку все виглядало так, ніби це Наое обплутав і спокусив Норіко, та насправді він, сам незчувшись як, просто з'їхав прокладеними нею рейками...

Норіко вже не була невинним, недосвідченим дівчам. Три роки тому, щойно скінчивши школу медсестер, вона познайомилася з хлопцем, що був старший за неї на п'ять років. Він служив у торговельній фірмі, й зустрілися вони зовсім випадково, коли хлопець прийшов на огляд. Одного чудового дня він брутально, силоміць оволодів Норіко. Їхній зв'язок тривав з півроку, а тоді його перевели в Сендай і стосунки урвалися. Зрештою, й спочатку було ясно, що для нього це не більше як розвага, і Норіко запряглася більше ніколи не знатися з чоловіками. А тепер не могла відірвати від Наое закоханих очей... Навіть оці постійні запізнення, коли нетерпляче чекаєш на нього, не могли відвернути від Наое.

Вона поглянула на годинник. Тридцять п'ять на сьому. Кав'ярня містилася в підвальчику, і крізь вікно Норіко бачила тільки ноги, що ступали по тротуару. Черевики на високих підборах... «Човники»... Високі чобітки... Зрідка майне поділ довгої спідниці. Часом ноги замирили на місці, а тоді, повернувши, поспішали геть.

Наое з'явився відразу після того, як повз вікно проплив-ла довга спідниця поміж трьох пар чоловічих черевиків. За звичаєм, йому й на думку не спало пояснити причину запізнення,— він мовчки сів за столик і розстебнув пальто.

— Щойно зустрів старшу медсестру,— повідомив він.

— Саму?

— З Каору Уно.

— Де?

— Та отут, на перехресті.

— А сюди вони не прийдуть? — занепокоїлася Но-ріко.

— Не прийдуть. Вони переходили на той бік.— Наое невизначено кивнув кудись у бік вікна.

— Мені здається, вона про дещо здогадується.

Наое підкликав офіціантку і замовив каву.

— Ось і вчора: тільки прийшла з чергування, аж стук у двері. Секігуті: з'явилася вивідувати, що було минулої ночі.

Наое мовчки вийняв сигарету й закурив.

— Між іншим, вона питала, чи ви не пили під час чергування.

— Ну й що ти їй відповіла?

— Сказала, що напевно не знаю, але, по-моєму, нічого такого не було.

Наое випустив дим і ледь помітно всміхнувся.

— Потім вона допитувала Каору, а та, здається, попала-ся на гачок і все їй вибазікала.

— Невже? — Наое глузливо скривився.

— Не смійтеся. Старша сестра все переповідає дружині головного.— Норіко спохмурніла, але в голосі бриніла ніжність.— Вона й про нас усе їй доповідає.

На слові «нас» Норіко зробила значущий наголос.

— Цікаво, що ж саме?

Норіко зам'ялася.

— То що ж вона доповідає? — наполягав Наое.

Підійшла офіціантка й поставила на стіл каву.

— Я часом думаю, чи не вибратися мені з гуртожитку,— опустивши очі, ледь чутно мовила Норіко.— Звичайно, там і зручно, й дешево, але... Забагато лихих язиків. Я далі так не можу.

Наое слухав мовчки.

— Знайду кімнату десь неподалік...

— Коли?

— Не знаю. Я ще не вирішила напевне.

— Вирішиш — скажи. Грошей я дам.

— Я не для того розповіла! — Норіко спалахнула і ображено відвернулася.

— Ну, гаразд, гаразд. Ти сьогодні вільна?

— Так.

— Поїдьмо до мене, в Ікедзірі.

— А я вам не заважатиму?

— Та ні, не дуже.

Норіко глянула йому в обличчя й кивнула головою. Так і не доторкнувшись до кави, Наое взяв зі столу чек і рушив до каси.

Наое жив у малому, несподівано тихому провулку, що відходив від гомінкої вулиці Тамагава.

В помешканні було дві кімнати: невелика вітальня, обставлена в європейському стилі, та кухня, що водночас правила й за їдальню. Кухня була заставлена посудом, хоча Наое, як правило, вдома не їв і ніколи не готував собі їжу. У вітальні на підлозі лежав килим, у кутку стояв низенький столик, біля стіни — канапа, біля другої — ліжко.

Коли Наое з Норіко зайшли до квартири, гостя рушила була на кухню поставити чаю, та Наое нетерпляче обійняв її.

— Чай можна й потім.— І знов пригорнув її до себе.

Сукня ковзнула на підлогу. Наое підхопив Норіко на руки й відніс на ліжко. Звичайно сухий і стриманий, сьогодні він шукав її пестоців з несподівано грубою жагою. Норіко завмирала від сорому й насолоди...

— Погасить світло,— зібгавшись клубочком, попросила вона, хоча добре знала, що просити — ще не означає, що тебе послухають...

Вона народилася в Ніїгаті, там закінчила школу й лише після цього переїхала до Токіо. Шкіра у неї була світла, як звичайно в тих, хто виріс у засніженому краю. На вигляд невеличка й тендітна, Норіко, роздягнувшись, несподівано виявлялася далеко не безплотною. Наое, не відриваючись, дивився, як рожевіє її до блакиті біла шкіра, і Норіко, відчуваючи на собі його погляд, паленіла від сорому.

В обіймах Наое була якась мудра незворушність. Часом

Норіко ставало аж моторошно: їй здавалося, що її виставили перед юрбою цікавих. Дивно, але це чомусь тільки розпалювало її, давало якусь незбагненну вітху.

Холодні очі уважно обмацували її тіло. «Неначе на операції»,— майнула думка.

Поступово вона призвичаїлася до його дивацтв і лише згодом, на самоті, згадуючи цей гіпнотично спокійний погляд, не знаходила собі місця від сорому.

Прокинулася Норіко від того, що затерпла рука. Дівчина поволі підвела голову: Наое лежав до неї спиною й читав газети. Норіко скочила з ліжка і, підхопивши розкиданий по підлозі одяг, майнула у ванну. Її й досі не залишало солодке відчуття невагомості, неначе вона ступала по хмарах. Норіко поглянула на себе в дзеркало. Звичайно суворі й непривітні очі променіли.

Коли вона вийшла з ванни, Наое лежав так само, як і перед цим, читаючи якусь європейську книжку.

— Може, чаю? — запропонувала Норіко.

Наое, не відриваючи погляду від сторінки, кивнув головою.

Норіко заходилася готувати окріп. Наое неохоче звівся, накинув на плечі темно-голубу піжаму.

— Щось я зголоднів...

— Приготувати вечерю? — стрепенулась Норіко.

— Навіщо морочитись...— Наое скривився.— Краще замовимо сусі, нехай принесуть додому.

...Коли Норіко, додзвонившись до ресторану, повернулася з передпокою, Наое сидів, заглибившись у книжку. Так бувало щоразу: вдовольнивши жагу, Наое обертався на зовсім іншу людину. Норіко навіть розсердилася. Чим би його розворушити? Вона гарячково силкувалася знайти тему, котра зацікавила б Наое.

— Я чула, Ісікурі робитимуть операцію...

— Угу,— буркнув Наое.

— Коли Кобасі почув про це, він мало не сказився.

Наое, нарешті, відірвався від книжки. Помітивши, що він, хоч і мляво, а все ж реагує, Норіко ожила. Таки пробрало!

— І терапевт Кавахара сказав, що це безглуздя.

— Чому?

— На його думку, операція тільки наблизить смерть.

Наое знуджено вклав у рота сигарету. Норіко запалила сірника, піднесла його Наое.

— Навіщо вам його оперувати?

Наое, пропустивши запитання повз вуха, знову заглибився в читання. Коли він не хотів відповідати, з нього годі було видобути бодай слово. Знаючи цю рису Наое, Норіко замовкла і, зітхнувши, підвелася зі стільця.

Чепуруха Норіко не зносила й найменшого неладу і, приходячи до Наое, щоразу бралася порядкувати. Раз на три дні прибирати квартиру приходила консьєржка. Наое звичайно з'являвся додому пізно, в квартирі, загалом, було не так щоб дуже брудно, але скрізь стояли склянки з рештками sake й чашки з засохлою на дні кавовою гущею.

Норіко мила брудний посуд, а Наое не відривався від книжки. «Він собі читає, а я — мий йому чашки!» — ображено подумала вона, хоча в душі нічого не мала проти. Перемивши посуд, вона вичистила раковину й дістала пилосос.

— Підведіться на хвилинку.

Наое роздратовано відірвався від книги:

— Облиш. Не так уже й брудно.

— Що ви! Он скільки пороху?

І, не зважаючи на його протести, Норіко ввімкнула пилосос. Наое неохоче підвівся й вийшов на балкон. Крізь відчинене вікно долинав гомін міста.

Норіко старанно почистила килим під канапою і перейшла до ліжка. Тоді протерла стіл, перестелила постіль. Скинувши покривало, вона поприймала подушки й заходилася поправляти простирадла. Раптом її пальці намаца-

ли щось тверде. Шпилька до кіс. Норіко поклала її на долоню, почала роздивлятися. Ні, такими воңа ніколи не користувалася. У Норіко завше були приколки, і не чорні, а сині.

Із шпилькою в руці вона вийшла на балкон. Наое, стоячи до неї спиною, кутив.

— Що це? — насилу стримуючи себе, запитала вона.

Наое озирнувся. Побачив, що прибирання скінчене, зачинив балконні двері й підсів до столу.

— Тут була якась жінка?.. Це вона загубила?

— Загубила? Що?

— Та так, дрібничку!

— Принеси-но краще чаю,— миролюбно попросив Наое.

— Я знайшла оце в постелі!

Норіко шпурнула шпильку на стіл. Наое мовчки глянув на неї і байдуже відвернувся.

— Будьте ласкаві, віддайте завтра прати постільну білизну...

Вируючи гнівом, Норіко повернулася й подалася на кухню. Наое не зронив і звука.

Коли Норіко внесла до кімнати чайник, шпилька лежала там-таки, де вона її лишила. Наое сидів, уткнувши носа в книжку.

РОЗДІЛ ІV

Приєм у клініці «Орієнтал» починався о дев'ятій ранку й закінчувався о п'ятій вечора. Перерва на обід тривала близько години.

Медсестри приходили до клініки о дев'ятій і збиралися на ранкову «п'ятихвилинку»: слухати звіт нічної медсестри, яка здавала чергування, вказівки старшої сестри на поточний день і повідомлення про планові операції.

Це звичайно тривало недовго, хвилин з десять-п'ятнадцять, а потім дівчата розбігалися на свої робочі місця.

Лікарі приходили десь о пів на десяту. Офіційно вони мали з'являтися о дев'ятій, але майже ніхто не приходив у визначений час. Це влаштовувало медсестер, які не любили, коли хтось починав давати вказівки до «п'ятихвилинки». Так чи інакше, лікарі мали бути на місці не пізніш як о десятій ранку: саме тоді приїздив головний.

Наое приходив останній — як правило, близько десятої. Звичайно в цей час інший хірург, Кобасі, вже оглядав хворих. Два роки тому Кобасі скінчив стажування й дістав місце на кафедрі хірургії при університетській клініці.

До «Орієнталу» його відрядили на піврічну практику вісім тижнів тому. Молодий лікар починає цікавити клініку лише на другому-третьому році роботи, коли наб'є руку на простіших операціях.

Кобасі знав Наое з його статей у наукових часописах та відгуків учених. Наое вважали талановитим хірургом, і всі були просто приголомшені тим, що він раптом покинув університет і перейшов на роботу до приватної клініки. Коли Кобасі дістав призначення в «Орієнтал», його приятель, що скінчив університет трохи раніше за нього, із заздністю сказав:

— Головний лікар «Орієнталу» — скнара, зате там є Наое. Той, що працював в університеті. Тобі неабияк поталанило, зможеш у нього повчитися. Це куди краще, ніж потрапити в паршиву муніципальну лікарню.

Кобасі й сам так гадав. «Підучуся в нього, наберуся досвіду», — мріяв він.

Але Наое виявився на диво непривітним і мовчазним. «Так», «ні» — й більше ні слова. Коли Кобасі пробував розпитувати його докладніше, Наое вперто мовчав. Щоправда, на операціях Кобасі дечому навчився, стежачи за віртуозними рухами хірурга. Але тільки й того. Наое не квапився втаємничувати його в тонкощі професії, про які

не йшлося в підручниках. Коли операцію робив сам Кобасі, Наое лише мовчки спостерігав. Він ніколи не хвалив і не гудив його. Тільки коли той помилявся, Наое коротко кидав: «Не так». Кобасі ніяк не міг зрозуміти: чи хірурги просто ліньки з ним морочитися, чи той уже з самого початку не сприйняв його всерйоз. А тим часом Кобасі навіть дисертацію Наое вивчив мало не напам'ять. Ледве хтось озивався: «Не розумію, що там такого знаходять у тій дисертації! Кому потрібне дослідження діалізаційної мембрани штучної нирки?!» — як Кобасі вже кидався в бійку: «Цей метод широко застосовується в Америці, Німеччині, Франції. Дослідження Наое дуже корисні». Ті розділи дисертації, що торкалися питань хірургії, Кобасі переповів би з заплученими очима. Він беззастережно схилився перед ерудицією й майстерністю Наое, та, хоч як докладав зусиль, так і не зміг пробити мур відчуженості. Варто було йому ступнути бодай крок на заборонену межу, як невидимі двері враз щільно зачинялися перед самісіньким його носом. «Що за дивна людина!» — губився в здогадах Кобасі. Звісно, можна було пояснити все поганою вдачею Наое, та Кобасі таке пояснення не влаштовувало. «Може, все через те, що ми вчилися в різних університетах?» — розмірковував Кобасі. Та одного разу до клініки зайшов по якісь матеріали знайомий Наое, з яким той колись учився разом, — колега і його прийняв так само холодно. «Наое-сенсей дуже змінився», — розгублено сказав гість і квапливо попрощався. Виходить, Наое був непривітний не лише з Кобасі...

Чому він пішов з університету? Цього Кобасі не міг збагнути, але було ясно, що, не розгадавши цієї загадки, неможливо буде проникнути в таємницю холодної замкнутості Наое. І все ж справжніх причин не знав ніхто — ні його університетський товариш, що приходив до клініки, ні головний лікар, ні навіть старша медсестра.

«Щось тут не те», — думав Кобасі. За знайомою, незво-

рушно спокійною маскою, здавалося, криється зовсім інше, невідоме обличчя — та, може, саме це й не давало Кобасі спокою, притягувало до Наое, неначе магнітом.

«Хай там як, а це велике щастя, що я працюю поруч з таким чудовим лікарем!» — палко запевняв себе Кобасі. І ось тепер Наое збирався оперувати Йосідзо Ісікуру! Навіть Кобасі, який так захоплювався Наое, не міг цього зрозуміти. Щоправда, й раніше бувало, що деякі рекомендації й методи лікування Наое породжували в душі Кобасі сумніви, але цього разу...

Учора Кобасі, заглянувши до університету, розповів про все своєму приятелеві і після розмови з ним остаточно утвердився в сумнівах.

Того дня, на який була призначена операція, Кобасі прийшов до ординаторської заздалегідь, перевдягнувся в білий халат, вмовстився на канапі і, розгорнувши газету, став чекати Наое. Та не минуло й п'яти хвилин, як до ординаторської прибігла з амбулаторії медсестра Савано:

— Докторе, хворий прийшов!

— Що там ще? — відірвався від газети Кобасі.

— Той хлопчина, якому вчора витягли ніготь.

— Ну то й що? Йому ж на перев'язку. Зроби сама.

— Так, але... Сьогодні ж другий день, я...

— Попроси, нехай зачекає. Мені треба переговорити з доктором Наое.

Невдоволено скривившись, сестра вийшла. За традицією, що склалася, пацієнтів, котрі приходили до клініки вперше, спочатку оглядав Наое. Він ставив діагноз, призначав лікування, аж тоді вже хворий переходив до Кобасі. Обидва хірурги сиділи по різні боки одного оглядового столу. Нові хворі забирали чимало часу, але, на відміну від тих, що приходили на повторний прийом, їх було не так уже й багато. Траплялося, щоправда, хвороба прогресувала або лікування не допомагало, тоді пацієнт знов повертався до Наое. Крім того, Наое особисто оглядав хворих, які приходили до нього за чиеюсь

рекомендацією. При всьому тому звільнявся Наое досить швидко. Тоді він розгортав журнал і заглиблювався в читання. Кобасі, безпросвітно зайнятий із своїми пацієнтами, силкувався вдавати байдужого. Звісно, й досвіду, і вміння у Кобасі було куди менше, а тому такий розподіл обов'язків не викликав у нього ніякого невдоволення. А все ж таки Наое, бодай зрідка, міг би щось підказати Кобасі чи навіть і допомогти йому... Однак цього не траплялося ніколи. Усією своєю поведінкою Наое ніби казав: «Дайте мені спокій». Кобасі був вражений не так його егоїзмом, як крижаною байдужістю, звикнути до якої було просто неможливо...

Наое, за своїм звичаєм, трохи спізнився.

— Доброго ранку,— привітався Кобасі.

— Здоров,— кивнув Наое, відвернувшись до стінної шафи.

Кобасі вдає, ніби щось шукає на книжковій полиці. Взяв «Клінічну медицину», погортав сторінки. Наое вже в халаті рушив до дверей.

— Сенсею, я хочу вас про дещо спитати.

— Слухаю.

Як завжди, обличчя Наое було дуже бліде.

— Це щодо Йосідзо Ісікури. Ви все-таки вирішили його оперувати?

— Збираюсь.

— Я проти цієї операції.

— Чому ж?

— Пізно. Видалення пухлини, що дала метастази, тільки прискорить смерть.

— А я й не збираюся видаляти пухлину. Просто розріжу й знов зашию, а хворий нехай думає, що ми його оперували.

— Але...— Кобасі замовк, приголомшений почутим.

Правду сказавши, думка про такий варіант майнула в нього вчора увечері, але він одразу відкинув її. Він не міг собі уявити, що Наое зважиться на таке. Можливо,

це — розв'язання проблеми, але вдаватися до такого підлого способу...

— А хворому ви скажете, ніби видалили все, що було слід?

— Скажу — видалив те, що можна було видалити.

— Але ж він не знає про пухлину! Якось він сам узяв мою руку й поклав собі на живіт, якраз туди, де промацується ущільнення.

Наоє мовчав.

— Він зрозуміє, що ми дуримо його!

— Зрозуміє, не зрозуміє... Який сенс гадати наперед? Зробимо — дізнаємося.

— Не можна ж мати хворого за дурня! Коли він питає, що в нього насправді, як йому відповісти?

— Можна сказати, що в нього була велика виразка.

Наоє неквапливо застібав халат. Кобасі відчув, як у ньому знов закипає гнів.

— Брехні однаково не сховаєш!

— У нього рак. Тож брехати доводиться, так чи інакше.

— Але різати?.. Хіба не можна обійтися без такої брехні?

— Усе залежить від точки зору.

— Коли він дізнається правду, йому буде дуже гірко.

— Можливо.

— Як бути, коли він поскаржиться, що й після операції йому анітрохи не краще?

— Вислухати мовчки.

— А якщо він припре нас до стіни?

— Не припре.

— Чому?

— Наближення смерті людина завжди відчуває сама. Нам нема потреби казати йому про це.

— А...

— Хворий мовчатиме, знаючи, що йому вже ніхто не допоможе. І при цьому чіплятиметься за останню надію.

Він не розгнівається, коли йому не скажуть, що в нього рак...

— Але чому, чому ви вважаєте, що він мовчки ковтатиме цю брехню?

— Тому що він сам не хоче повірити в страшну правду! Не хоче думати, що це — кінець. Тому що боїться почути істину. Він знатиме, що лікарі брешуть, але охоче підтримає їхню брехню. Якщо ми мовчатимемо, то він якось уже переконає себе сам. Зрештою, не так уже й погано вмирати з вірою в спасенну брехню!

Зненацька в запалих очах Наое промайнула болюча, відчайдушна туга. Кобасі на мить завагався: а може, його правда? Ні! Все-таки це наруга над людською душею.

— Я не можу піти на це,— твердо мовив він.

— Кобасі-сан! — У тихому голосі Наое забриніли металеві нотки.— Не будьте мамієм!

— Я не мамій! — Кобасі спалахнув.— Просто хочу служити людям по змозі чесно.

— Ви медик чи родич хворого?!

— Звичайно, медик.

— То й міркуйте як медик!

Наое зміряв Кобасі нищівним поглядом, повернувся й вийшов з ординаторської.

Операція почалася, як і було призначено, о другій годині дня. Йосідзо Ісікура годину тому ковтнув таблетку рабоналу і вже майже спав, коли його на колясці завезли в операційну. До початку дії наркозу Ісікура, ледве повертаючи язиком, забурмотів:

— Докторе, ви вже, будь ласка... постарайтеся... не хочеться мені вмирати...

Кобасі мовчки намацав пульс хворого. Частота ударів і наповнення були нормальні.

— Докторе,— знову озвався Ісікура.— Припильнуйте... аби не відрізати зайвого...

— Спіть, дідусю.— Норіко взяла Ісікуру за руку.—

Зараз ви заснете. Лічіть: «один», «два», «три»... Повільніше.

— Добре, добре. Тільки не забудьте мого прохання...

— Можна вводити? — Норіко обернулася до Кобасі. Той мовчки кивнув головою. З-під маски в нього проглядали тільки очі.

— Ну, дідуся, починаймо: раз...

— Раз...

— Ще!

— Раз...

У блакитнувату, випуклу під висхлою старечюю шкірою вену полилася рідина.

— Ра-а-з... Та й приємно ж...

Ісікура позіхнув і за кілька секунд неголосно засопів.

Коли Наое, скінчивши мити руки, надягнув маску й підійшов до операційного столу, було пів на третю. Безтіньова лампа яскраво освітлювала оголений живіт Ісікури, що виступав з білих простирал правильним ромбом. Наое уважно вдивився в його зів'ялу шкіру, тоді рукою в гумовій рукавичці злегка натиснув на шлунок. Біля нижнього кінця промацувався щільний вузол. Він не видимався, але пальці хірурга враз зустріли опір, ніби натрапили на якийсь тверде тіло. Точні межі пухлини при поверховому огляді, звичайно, лише вгадувалися, та, безсумнівно, вона була не менша як на півдолоні.

— Скальпель! — звелів коротко Наое, визначаючи довжину розрізу.

Ісікура міцно спав.

Оскільки заздалегідь знали, що операція буде нескладною, спеціаліста-анестезіолога вирішили не запрошувати, і наркоз давав Кобасі. За асистента була Норіко.

— Почнемо?

У відповідь Кобасі мовчки кивнув головою. Скальпель увійшов у тіло під грудниною, тоді пішов донизу, описавши біля пупка чітке півколо праворуч, і знов рушив дони-

зу по прямій лінії. Розріз, звичайний при резекції шлунка. За вістрям потяглася червона смужка крові.

— Затискач!

Наое, затиснувши скраю розріз, швидко зупинив кров, що текла з рани. Його рухи могли здатися дещо вповільненими, але пальці, що захоплювали судини, посувалися безупинно. Протягом лічених хвилин спинивши кровотечу, Наое знов звелів подати скальпель. За відгорнутою шкірою, під м'язами, біліла очеревина. Наое легенько торкнувся її вістрям скальпеля. Утворився невеликий отвір.

— Ранорозширювач!

Наое ввів ранорозширювач у малесеньку ранку й зафіксував правий край. Тепер Норіко розширила операційне поле.

Йй не потрібна була команда Наое, вона й так знала, що робити: їхні руки посувалися в єдиному ритмі.

В зяючій тридцятисантиметровій рані виднілися оголені нутрощі Йосідзо Ісікури, а він, ні про що не відаючи, спав міцним сном.

Якийсь час Наое вивчаючим поглядом дивився на хвилеподібне скорочення кишок, потім рішуче занурив обтягнуті гумовими рукавичками пальці в порожнину черева.

Чутливі пальці Наое невтомно обмацували, натискували, перевіряли... Вирізавши збільшений лімфатичний вузол, він відклав його набік, тоді трохи підняв шлунок, розсунув кишкові петлі, оголив заочеревинний простір і промацав хребет. Він вдивлявся так пильно, мов намагався запам'ятати все навіки. Та очі його були скоріше очима вченого, ніж лікаря, що прагне допомогти хворому, і плоть людини поставала перед ним звичним об'єктом дослідження.

...Коли Наое нарешті підвів голову й вийняв руки з черевної порожнини, було десять хвилин на четверту. Від початку операції минуло сорок хвилин. За цей час,

окрім видалення двох лімфатичних вузлів, не було зроблено нічого, що бодай віддалено нагадувало б справжню операцію.

Зненацька Норіко охопило дивне почуття. «Стільки копирсатися в нутрощах людини... Мабуть, не так уже все ясно...»

— Метастази,— промимрив Наое собі під ніс.

Норіко був знайомий цей термін.

«Все вражено»,— зрозуміла вона.

— Виходить, нічого не можна зробити?

— Місяців два, й кінець.

— Невже так зле?..

— Підшлункова залоза вся в метастазах.— В очах Наое читалася тверда впевненість.— Шовк номер чотири.

Прийнявши від Норіко голкотримач, Наое швидко стяг краї очеревини й став зашивати. Коли він наклав останній шов, було двадцять хвилин на четверту. Резекція шлунка триває годину-півтори. Минуло ще надто мало часу.

— Артеріальний тиск?

— У нормі,— подав голос Кобасі, подивившись на монітор.

— Все правильно. Так і має бути: втрата крові незначна.— Наое з вимученою усмішкою прийняв руки від живота Ісікури. Норіко підійшла до нього ззаду й розв'язала шнурочки халата.

Наое обернувся до неї:

— Нехай ще з півгодини поспить тут.

Норіко кивнула головою.

— І постав йому крапельницю. Досить п'ятипроцентної глюкози.

— А це куди? — Норіко підняла над столом скляночку з-під пеніциліну, в якій лежали два видалені лімфатичні вузли.

— Віддам на дослідження.

Він узяв у Норіко скляночку і, втерши піт, що дрібними намистинками висипав чоло, пішов до ординаторської.

Йосідзо Ісікура прийшов до пам'яті через годину. Наое саме оглядав пацієнта, потерпілого в автомобільній катастрофі. Таксі, в якому той їхав, різко загальмувало перед світлофором, і в нього врізалася задня машина. Від сильного поштовху пасажира голова відкинулася назад, і він відчув гострий біль. Тепер скаржився, що йому паморочиться в голові й болить біля основи шиї.

Швидко оглянувши пацієнта, Наое послав його на рентген, а сам пішов до палати.

Ісікура лежав на ліжку. Його майже не було видно з-під грубої ковдри. Почувши кроки Наое, старий розплющив очі й привітно усміхнувся.

— Прокинулись?

— Сенсею! Як же я вам вдячний!

Ісікура говорив ще хрипкувато, але голос уже був бадьорий.

Наое помацав пульс, перевірів крапельницю. Біля ліжка Ісікури сиділи невістка і якесь молоденьке дівча — за віком, певне, внучка.

— То що, вирізали все, докторе?

— Як виявилось, дещо видалити неможливо, але саме вогнище ліквідували.

Відповідаючи, Наое взяв у Норіко стетоскоп і приставив Ісікурі до грудей. Жадібно вислухавши Наое, Ісікура заплющив очі. В серцевих тонах змін не було. Кобасі, годину тому доповідаючи про стан хворого, відзначив це. Та, власне, інакше й бути не могло. Які можуть бути відхилення в здоровому серці після такої «операції»? Поклавши стетоскоп, Наое перевірів у Ісікури білки очей, попросив показати язик.

— Усе добре. Турбуватися нема чого. Тепер вам треба гарненько виспатись.

— Докторе, а коли мені можна буде їсти рис? — нетерпляче спитав Ісікура.

— Днів за чотири дозволимо кашу.

— То це аж чотири дні болітиме?

— Доведеться потерпіти. Все-таки резекція шлунка.

— А мене лякали: згодишся на операцію — помреш. Я ж відразу зрозумів, що то дурниці. Казав — нехай ріжуть. І все вийшло на моє! — Ісікура переможно озирнувся на невістку.— Ось мені вже скільки років, а я ще по-справжньому не хворів. Ще й з молодими помірятись можу!

Наое всміхнувся.

— Коли мені дозволять ходити?

— Гадаю, днів за десять.

Ісікура втупив замислені очі в порожнечу, мабуть, подумки лічив дні.

— А випишуть коли?

— Дідусю! — не втерпіла невістка.— Вам не можна так багато розмовляти. Ви знесилитесь.

— У лютому я вже вийду звідси?

— Мені важко загадувати так далеко.

— Еге ж, еге ж, звичайно.— Ісікура слухняно кивнув головою.

— Відпочивайте.— Наое підвівся.

— Дякую, докторе.

Жінки вклонилися, а Ісікура трохи підвів голову з подушки.

На поверсі, де містилися палати вищого класу, було дуже чисто. Стіни білили, аж сяяли, в коридорах у діжечках росли каучукові дерева й ананаси. Ледве встигаючи за Наое, Норіко стурбован запитала:

— Хіба можна отак дурити людину?

— А що ж робити?

— І ми повинні казати йому те саме?

— Звичайно.

Наое йшов, заклавши руки в кишені халата й дивлячись просто перед собою.

Потерпілий чекав в амбулаторії. В історії хвороби значилося: «35 років», але на скронях уже пробивалася

сивина і чуб помітно порідшав, та й узагалі на вигляд він здавався набагато старшим.

— Де ви служите?

— В токійському муніципалітеті,— відповів чоловік, тримаючись руками за голову. Звали його Кувана.

— Отже, ви збиралися...

— У справах, а потім — назад, на роботу.

Рентгенотехнік приніс терміново проявлені знімки хребців шиї Кувани й виставив їх рядком, прикріпивши до рейки-тримача. Знімки були зроблені в різних проекціях: спереду, збоку, при нахилі голови вперед і назад — усього шість варіантів. На жодному хірург не знайшов пошкодження.

— Хребет цілий.

Наое став записувати висновок в історію хвороби. Кувана замислено розглядав підсвічувані екраном контури власних кісток. Над стовпчиком хребців, поставлених один на одного, світилася велика біласта тінь — черепна коробка.

— У момент зіткнення, коли голова рвучко відхитнулася назад, могли бути частково пошкоджені деякі дрібні кровоносні судини й м'язи. Тому, певно, й голова болить, але ні перелому, ні зміщення хребців у вас немає.

— То в мене просто розтяг шиї?

— По-науковому це зветься інакше. Вислів «розтяг шиї» скоріше вказує на причину вашої недуги, аніж визначає захворювання.

— А як це зветься по-науковому?

— Дисторзія сполучного апарату шийної ділянки хребта.

Чоловік знову втупився в рентгенівські знімки. На них чітко проглядався ряд зубів; серед них особливо виділявся один, металевий. Кувана обережно торкнув шию.

— Іншими словами, зв'язки, що з'єднують ці хребці, тимчасово послабились,— пояснив Наое.

Раптом відчинилися двері й на порозі виріс поліцай. За ним бовваніла постать якогось молодика. Обличчя поліцая здалося Наое знайомим. Це був той самий черговий, що три дні тому привіз до клініки п'яного.

— Що ви мені порадите, докторе? — спитав Кувана.

— У вас нічого страшного немає. Але біль мине через місяць, не раніше.

— У лікарню лягати не треба?

— Ні. Просто намагайтеся дотримуватися цілковитого спокою протягом двох-трьох днів. Біль частенько посилюється на другий-третій день.

— А кістки цілі?

— Не хвилюйтеся.

— Отже, кістки цілі...— сказав поліцай, обернувшись до молодика, що стояв іззаду. На тому був яскраво-жовтий светр у зелену смужку.

— Це що, винуватець аварії? — спитав Наое. На звук його голосу молодик злякано підвів голову.— Адреса?

— Район Сетагая, вулиця Сангендзя...

Молодик виявився студентом другого курсу університету.

— Як це все сталося?

— Врізався в таксі на своїй спортивній машині,— відповів за хлопця поліцай.— Таксі — нічого, тільки задній бампер трохи подряпало, а в цього обидві передні фари в друзки.

— Із страховкою в тебе все гаразд?

Хлопець у светрі кивнув головою й відвів очі вбік. Норіко записувала в історію хвороби адресу й телефон.

— Пройдіть на ін'єкцію.

Кувана, ще раз кинувши погляд на хлопця в светрі, потюпав до процедурного кабінету.

Поліцай обернувся до хлопця:

— Зачекай у приймальні — мені треба поговорити з доктором.

Хлопець слухняно вийшов.

— Докторе, а як там отой пацієнт?.. Той, якого ви тримали в туалеті... Не бешкетує?

— Ні. А що?

— Приятелі його більше не навідувались?

— Здається, якимось приходили, але я їх не бачив.

— Я боявся, що у вас можуть бути неприємності.

— І недаремно боялися.

— Га? — Поліцай розгубився.— Щось сталося?

— Ті тридцять тисяч, що вони внесли як завдаток, уже кінчаються.

На згадку про гроші поліцай присоромлено понурився, неначе це він не заплатив.

— На скільки ще вистачить?

— Я вчора питав у канцелярії. Днів на два.

— Усього?!

— Його палата й без лікування коштує три тисячі ієн за день, тож тридцять тисяч — це практично ніщо. Навіть на те, щоб зробити рентгенівський знімок, уже не стане.

— Ви вже вибачте мені, докторе.

— Яка користь із ваших вибачень?

— Не може бути, щоб у його приятелів не було грошей.

— Я відразу сказав: як тільки скінчаться гроші, виписую.

— А як він себе почуває?

— Рана трохи гноїться... Дарма. Долікується в амбулаторії.

Наое підійшов до раковини й заходився мити руки.

РОЗДІЛ V

Після п'ятої вечора вже почало смеркати. Вогкий холодок осінніх сутінків пронизував до кісток. Наое збирався додому. Зав'язавши краватку, він підійшов до вікна ординаторської.

Під низьким, завішеним хмарами небом тяглися нескінченні дахи будинків, здіймалися у височінь веле-

тенські хмарочоси. Ніби проростаючи з-під землі, один за одним замиготіли міріади вогників, і що більше їх ставало, то все густішала темрява. Наое любив цей час доби, коли сутінки поволі перетікають у ніч. Саме о цій порі проступає, мов намальоване чарівним олівцем, справжнє обличчя міста. Обличчя, таке не схоже на денне... «Отак само пробуджується в людині її друге, приховане «я», — подумав Наое, милуючись вечірнім містом. Дивне порівняння... Воно чомусь злякало його. Поряд невинним потоком сунулися машини, йшли люди, а з висоти позахмарних будівель місто, либонь, здавалося застиглим і безмовним...

У двері постукали. Наое відірвався од вікна.

— Заходьте.

До кімнати несміливо увійшла дочка головного лікаря, Мікіко.

— Ви ще не пішли?

Мікіко трохи засапалась.

— А що сталося?

— Будь ласка, якщо не дуже поспішаєте, зазирніть ще до канцелярії. Там на вас чекають.

— Ваш батько?

— Ні. Мама.

Мікіко подивилася Наое просто у вічі.

Він кивнув головою, надягнув піджак і перекинув через руку пальто. Мікіко безмовно чекала біля дверей.

— Ну, ходімо.

Мікіко широко відчинила двері й перша ступила в коридор. Повз них пройшла прибиральниця. Побачивши Наое й Мікіко, вона шанобливо вклонилася.

Канцелярія, як і ординаторська, містилася на другому поверсі. Будинок мав форму літери «П», і, щоб дістатися канцелярії, треба було перейти коридор і звернути за риг. Однією стіною канцелярія виходила на сходи. Мікіко, дійшовши до сходів, зупинилася.

— До побачення.

— Додому?

— Ні, сьогодні в мене заняття з ікебани. Мені неодмінно треба там бути.

На Мікіко був білий плащ із поясом, на шиї блакитна хустинка, в руках — молодіжна складана сумочка.

— Тоді до завтра?

— Ні, стривайте, будь ласка...

Наое обернувся.

— Як ви ставитеся до балету?

— Гм... До балету?

— Так. Наприкінці місяця починаються гастролі.

— Ти теж виступатимеш?

Наое аж тепер згадав, що Мікіко займається балетом.

— Ні. Цього разу виступає не наша школа, а балетна група «Тото». Якщо я... Якщо ви не заперечуєте... У мене є квитки.

— Коли вистава?

— Двадцять дев'ятого й тридцятого — два дні підряд.

Від хвилювання голос у Мікіко трохи захрип, вона затиналася.

— Напевно обіцяти не можу, але гадаю, що піду.

— То я відкладу для вас квиток? А коли у вас з'являться якісь нагальні справи і ви передумаєте, попередьте, будь ласка.

Вона повернулася й, ніби рятуючись від когось, кинулася вниз сходами.

У кімнаті сиділи Ріцуко й молода жінка, що працювала в канцелярії.

— Даруйте, що затримала вас. Ви, певно, вже збиралися додому? — Ріцуко склала папери, що лежали перед нею, і посадила Наое на канапу.

— Сподіваюся, що не відриваю вас від важливих справ?

— Та ні.

Ріцуко підійшла до невеличкої шафи, що стояла в кутку.

— Чаю? Кави?

— Однаково.

— А може, пива чи віскі?

— Будь ласка, не турбуйтеся.

— Робочий день закінчився. Можна собі дозволити трішки випити.

Вона дістала з холодильника пиво, зняла з полиці пляшку віскі й келихи і поставила їх на столику перед Наое.

— Чимось закусите? Може, подати сиру?

Наое зам'явся.

— Тоді сасімі¹. Муракамі-сан,— обернулася вона до жінки,— будь ласка, подзвонить у «Тамадзусі», попросить якнайшвидше принести нам сасімі.

— Справді-бо, навіщо такі клопоти,—пробурмотів Наое.

Ріцуко сіла навпроти, наповнила його келих пивом. Була вже шоста година, управитель і друга конторниця пішли додому.

— Доведеться трохи зачекати. Хвилин десять.

— Звичайно. Дякую вам.

Ясуко Муракамі прибрала в себе на столі, відчинила шафу й почала вдягатися.

— А де головний лікар? Чим він заклопотаний сьогодні? — поцікавився Наое.

— У нього засідання в правлінні Асоціації лікарів.

— Завжди в турботах...

— Він сам шукає їх,— пересмикнула плечима Ріцуко.— І сьогодні увечері не забариться кудись гайнути.

— Занадто вже багато в нього справ...

— Нічого. Коли стає сил на розваги, то здоров'я є! — Ріцуко засміялася.

— То я піду? — спитала Муракамі.

¹ С а с і м і — страва з сирі риби.

— Не забудьте, що ці папери треба підготувати на завтра,— нагадала, прощаючись, Ріцуко.

— Так-так. Я взяла їх із собою.

Мураками вклонилася і вийшла з кімнати. Провівши її поглядом, Наое підняв келих.

— Може, й мені випити з вами?

— Хіба ви п'єте?

— Дуже мало. У мене після двох чарок голова йде обертом.

Ріцуко знов наповнила келих Наое, і, ледь-ледь уливши собі, пригубила.

Трохи зблякле, але вродливе вузьке обличчя... Нізачо не даси сорока восьми років. Медсестри подейкували: замолоду головний лікар на колінах благав Ріцуко стати його дружиною. Тепер, звісно, молодість минула, але сліди колишньої вроди лишилися.

— А може, все ж віскі, сенсею? Дозвольте вам прислужитися.

Ріцуко дістала чистий келих, поклала в нього шматочок льоду, налила віскі.

— Мій чоловік завжди розводить віскі содовою водою.

— Мені не треба.

Наое випив одним духом. Він любив це відчуття — доторк вогненно-гарячої хвилі, що поволі стікає стравходом у шунок. Тоді в мозку Наое незмінно поставала одна й та ж картина: яскраво-червона, волога слизова оболонка поступово чорніє, обвуглюється...

— Даруйте, що змусив вас чекати...

На порозі стояв посильний з ресторану.

На довгастій тарілочки лежали гарно прикрашені шматочки.

— Соевого соусу?

Ріцуко прийняла попільничку й поставила на стіл тарілку з сасімі.

Наое міг би пити віскі й так, не закушуючи. Він задовольнявся солоними горішками, а коли не було і їх,—

просто запивав віскі водою. Здебільшого так воно й було, коли Наое сидів у своїй квартирі вечорами на самоті.

— Ви не любите рибу?

— Чому ж? Люблю.

— Ви, здається, народилися на Хоккайдо?

— В Саппоро.

— Хоккайдо багатий на рибу.

— Це правда. Я взагалі більше люблю рибу північних широт. Може, тому, що я звик до неї змалку. Мені вона там ніби смачніша і довше буває свіжою.

Наое взяв на палички шматочок тунця.

— У вас в Саппоро є рідні? — розпитувала Ріцуко.

— Мати.

— Вона живе сама?

— З меншим сином і заміжною старшою дочкою.

— Вам, докторе, теж треба чимскоріше одружитися.

Наое мовчки допив віскі. Він пив великими ковтками, але повільно, намагаючись розтягти втіху. Гострота відчуття від вогняного згустка, що пік у горлі, вже дещо припустилася.

— Я все думаю, чи не посватати вас...

Рука Наое, що тримала келих, завмерла.

— Не хочете?.. Такий гарний чоловік — і сам! Просто шкода. У мене є на прикметі одна чудова дівчина. Може, зустрінетеся з нею, поглянете?

— Ні.

Відповідь Наое пролунала нечемно.

— Шкода... — розчаровано протягла Ріцуко. — А вона б залюбки...

Наое вперто мовчав.

— Закінчила університет «К», відділ англійської літератури. Їй двадцять шість. Звісно, вік... Але така гарненька! І на вигляд зовсім юна! Батько в неї ревізор у банку «Т», вона в родині єдина дочка, і батько з матір'ю душі в ній не чують. Коли батька послали працювати в лондон-

ську філію банку, дружина лишилася вдома, а дочку він узяв із собою, тим то вона й засиділася в дівках.

Від випитого пива очі Ріцуко блищали.

— Жила за кордоном, але без гонору. Скромна, уважна... Кращої годі й шукати. Я з нею особисто знайома: вона іноді заходить до нашої Мікіко.

Обличчя Наое лишалося незворушним, як маска: було незрозуміло, слухає він чи ні.

— Ми з чоловіком днями розмовляли про це. І вирішили, що вона б вам була дуже до пари.

Ріцуко запитливо обернулася до Наое.

— Ну, хоч на фотокартку погляньте.

— Не треба.

— Я ж прошу просто подивитися.

Вона підвелася, висунула шухляду столу і взяла звідти білий паперовий пакунок.

— Ось вона.

Ріцуко простягла Наое фотокартки. Знімки були зроблені наче зумисне на показ женихам: на одному — дівчина в кімоно, на іншому — вона ж таки в європейському одязі. Дівчина в кімоно стояла на тлі відповідного до вбрання пейзажу. Дівчина в європейській сукні невимушено сиділа на моріжку. Обидва знімки були кольорові. Ріцуко не перебільшувала: дівчина справді була тендітна й гарненька.

— Ну як?

Наое повернув Ріцуко фотокартки.

— Не сподобалась?

— Річ не в тому. Просто мені вона не потрібна.

— А як на мене, дівчина чудова!

Ріцуко ще раз із жалем помилувалася знімками.

Наое мовчки сьорбнув віскі.

— Чому ви не хочете одружитися?

Наое знизав плечима:

— Особливих причин немає...

— От і я так гадаю.

— Просто я дуже зайнятий. Це, мабуть, єдина причина.

Наое загасив сигарету.

— Ви поспішаєте?

У кімнаті було затишно й спокійно. Аж не вірилося, що вони в лікарні.

— Ах, сенсею,— зітхнула Ріцуко,— ви такий дивний...

— Можливо.

— Не «можливо», а просто жах! — Ріцуко трохи сп'яніла й поводитись дещо фамільярно.— Може, вам подобається інша?

— Ні.

— Невже? Цьому важко повірити.

Наое промовчав.

— Тоді чому ви відмовляєтеся одружитися з цією дівчиною?

Після невдалого сватання Ріцуко трохи розгнівалася. Їй раптом дуже схотілося вколоти цього незрозумілого, замкнутого чоловіка.

— Та вам, сенсею, що... А ось приятельки вашої шкода!

Наое спохмурнів:

— Якщо ви більше не маєте чого мені сказати, дозвольте попрощатися.

— Таж ви казали, що нікуди не поспішаєте.

Наое поклав коробку сигарет до кишені.

— У мене до вас розмова. Справді, повірте.— Ріцуко простягла до Наое свої тендітні білі руки.— Фахова розмова. Не йдіть іще, будь ласка.

Наое відкинувся на спинку канапи й поглянув на Ріцуко. Різкі риси її обличчя пом'якшали — може, під дією алкоголю.

— Останнім часом у мене дуже болить поперек.— Ріцуко приклала руку до спини.— Коли я нахиляюся, отак,— вона показала,— мене просто пронизує. Коли я беруся за пилосос...

— Давно це у вас?

— Уже понад тиждень. Я переставляла вдома горщик із квітами — і враз... Ото з того часу...

— Раніше з вами такого не траплялося?

— Було разів зо два — зо три. Я поскаржилася чоловікові, але він сказав, що це звичайний простріл і, коли полежати днів зо три в постелі, все минеться. Навіть як слід оглянути мене не схотів!

Не випускаючи з рук келиха, Наое перевів погляд на стан Ріцуко. Трохи заповний, але плечі й груди ще принадні. Дещо важкувата статура — цілковита протилежність тоненькій фігурці доньки — навіть надавала Ріцуко своєрідної чарівності.

— Та ось минув тиждень, а мені все не кращає.

— Пальці на ногах не німіють?

— Що? — Ріцуко здивовано глянула на Наое.

— У вас не буває іноді такого відчуття, неначе вони чужі? Або ніби ви торкаєтесь до них через папір?

— Взагалі... здається, буває...

Ріцуко, наче перевіряючи, поторкала кінчиками пальців ногу.

— У гомілку не віддає?

— Інколи. Особливо зліва.

Наое допив віскі й схрестив руки на грудях.

— Я приймаю алінамін і якісь червоні кульки, але — жодних змін.

— А від них і не може бути змін. Ліки тут не допоможуть.

— Невже? — зойкнула Ріцуко.

— Щоправда, без знімка я не можу твердити достеменно... Адже я навіть не оглянув вас.

— Але як ви гадаєте, що в мене?

— Перше, що спадає на думку, міжхребцева грижа.

— А це що таке?

— Хребці зсунулись і прищепили нерв.

— Це лікується?

— Звичайно.

— І що ж ви порадите?

— Якщо це тільки простріл, то біль справді минеться сам. Треба тільки спати, підтягнувши коліна до грудей. Як-що ж усе-таки нерв затиснуто, але не дуже, можна обмежитися корсетом. А ось якщо біль віддає в гомілку, потрібне хірургічне втручання.

— Операція? — Ріцуко змінилась на виду.

— Нічого страшного, операція нескладна.

— Ні, я боюся!

— А взагалі, я не можу сказати нічого певного, доки вас не огляну.

— То огляньте! — Ріцуко приклала руки до крижів. — Як ви гадаєте, від чого це могло статися?

— Вікове.

Наоє окинув Ріцуко поглядом фахівця. На мить обличчя Ріцуко неприязно скривилося, але вона швидко опанувала себе, тільки трохи спохмурніла.

— Які жахливі речі ви говорите!

— Я говорю зараз як медик.

— Ну, знаєте! Коли чуєш, що вся справа у віці, то й справді починаєш здаватися собі бабусею.

— На свій вік ви ще дуже гарна.

— На свій вік?!

— Авжеж. Знаєте, звичайно кажуть, що кожен має вигляд на свій вік. Та про вас цього не скажеш. Ви на вигляд значно молодша.

— Дякую. — Ріцуко театральні схилила голову.

— Двадцятирічні — гарні мало не всі. З погляду біологічного цей вік найсприятливіший, тож бути гарною в двадцять — природно. А в тридцять, сорок людина починає в'янути. І це також закономірно. Який сенс хвалити те, що природно?..

Ріцуко уважно слухала.

— Та коли жінка лишається гарною і в тридцять, і в сорок років, це незвичайно. Коли ж вона гарна і в п'ятдесят — це диво. Отоді її справді варто звеличувати.

— Ви хочете сказати, що я незвичайна?

— Еге ж, ви непересічна.

— Ніяк не зрозумію — радіти мені чи плакати від ваших компліментів...

Ріцуко, видимо, вперше чула про себе таке. Вона була розбещена загальним схилянням: «Яка красуня!», «Яка молода!» Наое ж був дуже далекий від компліментів, дивився на неї тверезими очима лікаря, мовби на біологічну машину.

Ріцуко знов підлила Наое віскі.

— Дякую. На сьогодні досить.

— Ні-ні, ви ж казали, що сьогодні не зайняті.

— Яюсь незручно. Тут, у клініці...

— Що ви, які дурниці! Скажу вам, я страшенно люблю погомоніти інколи з нашими лікарями. Всі такі різні!

— Он як?

— Атож. Мені й з вами давно хотілося потеревенити. Та ви такий неприступний, що я ніяк не могла зваяжиться.

Наое закурив.

— А ви б, мабуть, воліли випити десь-інде? — Ріцуко підвела на Наое очі.

— Та мабуть.

— Що ж, принаймні ви відверті,— дещо вражено промовила Ріцуко і майже з відчаєм допила до дна.— А де ви найохочіше розважаєтесь?

— О, в найрізноманітніших місцях.

— Мабуть, там, де є гарні жінки?

— Краще, коли вони є, ніж коли їх нема.

Наое струснув попіл із сигарети.

— Візьміть мене з собою,— попросила Ріцуко.— Хоч одненький раз.

— Чом би вам не піти з вашим чоловіком?

— Він не хоче брати мене з собою.

— Я його цілком розумію.

Ріцуко дивилася на Наое з обуренням. Побовтавши в келиху шматочок льоду, він одним духом допив віскі. В мовчанні, що запанувало, проступила гнітюча, незвична для клініки тиша, яку порушувало тільки глухе дзюрчання води в трубах.

— Ви дуже жорстокі зі мною,— нарешті промовила Ріцуко, ніби силкуючись розбити ту лунку тишу.— І від нареченої ви відмовились... Що ж, видно, з пристаркуватої жінки і сваха — невдаха.— Вона глибоко зітхнула.— До речі, сенсею, чи у вас немає на прикметі підходяжого нареченого для Мікіко?

Наое промимрив щось невиразне.

— Їй уже двадцять три, а вона й трішки не цікавиться такими речами. Може, ви знаєте якогось пристойного молодого чоловіка в університеті?

— Я майже не знайомий з молоддю.

— Син у нас медицину не любить. Потягло на економіку. А нам треба, щоб у родині був ще один лікар, тож вибір пари для Мікіко надто обмежений.

— Але ж лікарів хоч греблю гати!

— Виходить, не зовсім так.

— А вам подобається Кобасі? Дуже здібний і приємний молодий чоловік.

— Він уже має дівчину.

— Справді?

— А ви й не знали?

— Ні.

— Але тільки між нами.— Ріцуко озирнулась і понизила голос.— Акіко Такагі.

Акіко Такагі мала двадцять один рік. Вона працювала медсестрою в гінекологічному кабінеті. У клініці не було свого гінеколога, але двічі на тиждень прийом вів лікар Мурасе, і тоді Акіко допомагала йому. Решту днів вона працювала в хірургічному кабінеті. Минулого року Акіко підвищили, перевели із стажисток у медсестри. Дівчина була тямуща і кмітлива.

— Акіко працює в нашій клініці, тому кандидатура Кобасі знімається.

— А що думає сама Мікіко?

— Не розумію я цих сучасних дівчат. Усе торочу їй: «Якщо в тебе є хлопець, приведи його додому, познайом із нами». А вона й вухом не веде. А коли раджу їй улаштувати оглядини, вона сердиться й тікає.

Наое замислено дивився на затягнуте фіранкою вікно.

— То не забудьте, будь ласка, про моє прохання.

— Мабуть, вам не слід занадто покладатися на мене.

— Напевно, крім мене, це взагалі нікого не турбує...

— Дозвольте попрощатися.

Наое підвівся.

— Таки йдете...— зітхнула Ріцуко.

— Я й так уже забагато випив. Піду.

— Туди, де гарні жінки?

— Дякую за частування.

Наое відчинив двері в коридор.

РОЗДІЛ VI

Минуло три доби відтоді, як Йосідзо Ісікурі зробили операцію. Увесь цей час він лежав горілиць, але тепер йому вже дозволили підводитися й сідати на постелі. Таке швидке одужання, звісно, нікого не дивувало.

Уранці, коли Наое, перевдягшись у білий халат, з'явився в кімнаті медсестер, до нього підійшла Норіко.

— Доброго ранку,— сухо привіталася вона. Після бурхливих пестошів, після спільно проведеної ночі Норіко, приходячи до клініки, розмовляла з Наое так, ніби вони були мало знайомі.— Ісікура вас дуже хоче бачити.

— А що, Кобасі до нього ще не заходив?

— Не заходив.

Норіко демонстративно поклала перед Наое історію

хвороби Ісікури. Температура — 37,1, пульс — 70. Майже все в нормі.

— Доктор Кобасі сказав, що від сьогодні не матиме справ з Ісікурою. Каже, що вже повідомив вас про це.

— Мене?

— То ставити Ісікурі крапельницю?

— А може, Кобасі ще з день постежить за Ісікурою?

— Доктор Кобасі зараз на обході.

— Он як...

Відклавши історію хвороби, Наое озирнувся. Серед медсестер, що квапливо снували по кімнаті, Акіко Такагі не було.

— Будь ласка, швидше.

Норіко зі стетоскопом у руках чекала біля дверей. Наое підвівся й вийшов у коридор.

— А хіба доктор Кобасі нічого вам не казав?

— Ані слова.

Норіко простувала попереду. Було видно, що вона чимось дуже роздратована. Вони пройшли коридором метрів тридцять. Уже біля сходів Норіко не витримала:

— Не ставте себе у смішне становище!

— Що ти маєш на увазі?

— Я кажу про вчорашній вечір.

Повз них сходами піднімався хворий, і Норіко замовкла. Наое знизав плечима:

— Не розумію.

— Учора ввечері ви пили разом з дружиною головного.

І знайшли де — в клініці!

Норіко кипіла від обурення.

— А, он воно що!

— Сьогодні тільки й балачок про це.

Отже, хтось роздзвонив про вчорашній вечір.

Коли Наое зайшов до палати, Ісікуру щойно переодягли в свіжу білизну.

— А-а, сенсею. Я на вас чекав.— Ісікура склав руки в традиційному привітальному жесті.

— Ну, як ви себе почуваете?

— Дякую, набагато краще... Подумати тільки, розрізали шлунок, а їсти однаково хочеться! Як щодо рисової каші? Ще не можна?

— Із завтрашнього дня переведемо вас на рис.

— Спасибі, докторе.— Ісікура знов шанобливо склав руки й повернувся до невістки, що сиділа в головах: — Ну, питай, що хотіла.

— Він дуже хоче фруктів, докторе.

— Це можна. Давайте йому яблука. Тільки шкурку зрізайте.

Норіко зняла з Ісікури бинти. Відкрився шов на півживота. Поки Наое протирав його змоченим в антисептичному розчині тампоном, Ісікура лежав непорушно, заплющивши очі. Коли перев'язувати скінчили, він сказав:

— Раніше був такий тягар у шлунку, а тепер як рукою зняло.

— От і чудово.

Наое послухав серце, помацав пульс. Тоді вийшов з палати. Коли він наблизився до кімнати медсестер, до нього рушив Кобасі, що повернувся трохи раніше.

— Я хотів би поговорити з вами про Ісікуру.— Обличчя в Кобасі було напружене.— Я багато думав про це і дійшов висновку, що не можу брехати.

— Чудово вас зрозумів.

— Я вважаю, що хірург не має права робити безглузді операції.

— Можете й надалі лишатись при своїй думці.

— Пробачте.

Наое розпорядився щодо крапельниці і знову вийшов у коридор. Кобасі не відставав від нього.

— Це ще не все. До триста четвертої палати надійшло двоє хворих з дисторзією шийної ділянки. Службовець і шофер.

— І що ж?

— Це ви звеліли їх прийняти?

— Ні.

— А хто?

— Гадаю, старша сестра.

— А хіба старша сестра вирішує такі питання?

— Звичайно, це непорядок. Але вона, видно, виконувала вказівки головного лікаря.

Наоє і Кобасі спускалися сходами.

— Палати порожні, і головний лікар попросив старшу сестру, щоб вона по змозі заповнила їх грошовитими пацієнтами.

— Тільки лікар може знати, кого класти в клініку, а кого — ні.

— Тут не університет і не муніципальна лікарня.

— А все ж таки лікарня!

Кобасі на мить замовк, тоді з запалом додав:

— Може, я забагато беру на себе, проте я оглянув хворих. Обидва скаржаться лише на легкий біль. Рентген показав, що в службовця негаразд із суглобами, все інше — в нормі. Нема ніяких підстав класти цих людей до стаціонару. Навіть більше — їм і постільний режим не потрібен!

— Можливо.

— Класти їх до клініки просто нечесно.

— Але вони самі про це просили.

— Самі?! Чому?

— Шофер — неодружений і живе в гуртожитку, а службовцеві вже п'ятдесят п'ять, скоро доведеться йти з роботи. Ото й користуються, поки можна.

— А все ж таки, навіщо при цьому лягати в лікарню?

— Це ясно як білий день.

— Не розумію. Поясніть.

— Якщо схотілося відпочити, то краще відпочивати в лікарні, аніж дома. Наприклад, цей службовець. Він, мабуть, просто втомився. Вік усе ж таки.

— І це, ви гадаєте, достатня причина, щоб класти їх до клініки?

Голос Кобасі тремтів з обурення. На них уже озиралися.

— Зрозуміло, це не головна причина. Але одна з причин.

— Сенсею! Тут клініка! Тут лікують хворих! Якщо ми кластимемо сюди всіх, хто просто хоче трохи відпочити, то...

— А хіба погано дати людям змогу трохи відпочити?

Вони вже зійшли на перший поверх. У приймальній сиділо зо два десятки людей. Кобасі з Наое поминули їх і ввійшли до оглядового кабінету. На столі купою лежали історії хвороб.

— Що то за клініка, коли людей кладуть з таким діагнозом? Виходить, що в лікарню може лягти кожен, хто схоче? — Скоса глянувши на сестру, що очікувально стояла обіч, Кобасі додав: — І потім... їм призначили такі ліки й ін'єкції, від яких не буде великого пуття.

— Ліки й ін'єкції призначив я.

Кобасі вражено замовк.

— Ефективно, не ефективно — хоч щось та призначити треба. Якщо пацієнти платитимуть лише за огляд, клініка зубожіє.

— То ви тільки через це призначили таке лікування?

— Звичайно.

Кобасі сів на стілець і дістав з коробки сигарету.

— Хто сплачує їхнє перебування тут?

— Оскільки це наслідок дорожньої аварії, то певну суму покриває автомобільна страховка.

— Виходить, потерпілі нічого не платять із своєї кишені?

— В межах передбаченої страховим полісом суми навіть винуватець аварії не платить майже нічого.

— Ось чому старша сестра умовляла їх лягти до лікарні?..

— Гадаю, так.

— В університетській клініці на таке б не пішли. Занадто вже це погано тхне.

— Ніби там усе чудово! — процідив Наое.

Кобасі втупився в нього спантеличено, але Наое, взявши зі стосика папок верхню, звелів медсестрі:

— Запроси хворого!

РОЗДІЛ VII

О третій годині дня Ютаро Гьода вийшов із клініки. Він мав намір навідатися в Департамент охорони навколишнього середовища, взяти матеріали з деяких цікавих для нього питань.

— Коли тебе чекати додому? — спитала Ріцуко, провівши чоловіка до машини.

— Може, доведеться пообідати з ними, то, мабуть, трохи забарюся.

— Отже, годині о дев'ятій-десятій?

— Не знаю,— буркнув Ютаро.— Це залежатиме не від мене.

— А з ким ти збираєшся обідати? Хтось із загального відділу?

Ютаро помітно занепокоївся:

— Гарзд. Намагатимусь приїхати якомога раніше.

Він сів у машину й помахав дружині рукою.

Номурі, шоферові Ютаро, було двадцять сім. У клініці він працював уже три роки і був у курсі всіх справ, у тому числі й особистого життя хазяїна.

— До муніципалітету? — спитав він, рушаючи.

Ютаро кивнув головою. Вони їхали до центру вулицею Аояма. Як завжди, низка машин ледве тяглася, раз у раз надовго завмираючи під низьким похмурим небом. Ютаро витяг з кишені записник і, занотувавши щось, подивився на годинник. Коли вони під'їхали до перехрестя Міякедзака, було вже пів на четверту.

— Я звільнюся хвилин за двадцять, зачекай на мене тут.

— Зрозуміло,— відгукнувся Номура, дивлячись просто перед собою.

Ютаро був у муніципалітеті, як і сказав, двадцять хвилин. Квапливо повернувшись до машини, він бухнувся на сидіння.

— Куди тепер?

— Фу-у! — Ютаро дістав з кишені носову хустинку і, хоча на лобі не було й краплинки поту, втер обличчя.— До станції Ебісу, гаразд?

Номура, не кажучи й слова, натиснув на педаль.

— Листопад, а така спека! Незвично...— запобігливо мовив Ютаро.— В похмурі дні, мабуть, найбільше аварій.

— Мабуть.

Номурині відповіді були не вельми люб'язні. Ютаро мало не щохвилини зиркав на годинник. Коли вони минули вулицю Тенгендзі й під'їхали до Ебісу, було вже пів на п'яту.

— Будинок номер один?

— Так-так.

Дорога, що йшла повз банк «М», перетинала два перехрестя й далі поступово здіймалась угору. На вершині пагорба стояв будинок. Яскраво-синій дах над сліпучо-білими стінами, чорні поруччя балконів. Як сповіщала реклама,— «будівля у скандинавському стилі». Машина загальмувала перед головним входом.

— Дякую! — Пролазячи в двері, Ютаро тицьнув шофєрові тисячоєновий папірець.— На, візьми.

— Не треба, навіщо...

— Візьми, візьми!

Шофєр розгублено дивився на банкноту, що впала на переднє сидіння.

— Кажу, візьми! Я попрошу тебе дещо зробити,— Ютаро багатозначно підморгнув, виліз з машини й подався до оздобленого барвистими кахлями входу.

На дверях із номером 818 значилось тільки прізвище: «Уегуса». Ютаро подзвонив і завмер, чекаючи.

За дверима, певно, чули дзвінок, але виходити не квапились. Ютаро подзвонив ще раз і через кругле, завбільшки з маленьку монетку, вічко, заглянув усередину.

Тієї ж хвилини з-за дверей почувся жіночий голос:

— Хто там?

— Це я.

Заскреготав у замку ключ, і двері широко відчинилися.

— А, татусик!

Жінка тулила руку до грудей, притримуючи незастебнутий халат. Коси її були підібрані догори.

— Оце сюрприз...

— Ти що, була у ванній?

— Атож.— Жінка зачинила за ним двері.— Чого так несподівано?

— Просто так.

Ютаро скинув пальто й підозріливо поглянув довкола. В кімнаті — чудовий гарнітур, стереосистема, телевізор. Праворуч, за завіскою, кухня. У глибині помешкання була ще одна кімната, зовсім невеличка і обставлена в японському стилі. Ліворуч від кухні — ванна. Будинок звети якихось півроку тому, і стіни були ще білі-білі, квартирка чистенька й чепурна, як то буває, коли в ній господарює жінка.

— Коли збираєшся зайти, то хоч телефонуй.

— Іноді корисно навідатися зненацька.

— Ого! Татусик мені не вірить?

Ютаро обійняв її за стан, пригорнув до себе.

— Пустити! Я ще не домилася.— Жінка пручалася, але, маленькій і тендітній, їй було несила змагатися з ним.

Схопивши жінку обома руками, він одніс її в невеличку кімнатку і кинув на постіль. Волога після купання жіноча шкіра дихала теплом, і Ютаро зовсім утратив голову.

— ...Фу, противний! — важко дихаючи, жінка звелася з постелі.

Ютаро стомлено й блаженно стежив за нею крізь напівстулені повіки.

— Вода у ванні, певно, геть вичахла!

— Можна налити гарячої.

— Але ж це довго!

Пробурмотівши ще щось, жінка пішла у ванну. За хвилину вона гукнула звідти:

— А татусик буде купатися?

— Спершу ти, Маюмі.

— І то правда,— засміялася вона,— бо татусик такий великий, що половину води неодмінно вихлюпне на підлогу!

Маюмі її звали тільки в барі «Алоніка» на Гіндзі, де вона працювала. Справжнє ім'я її було Матіко — Матіко Уегуса, але Ютаро дужче подобалося звати її Маюмі.

Він познайомився з нею два роки тому в кав'ярні «Оділія»,— тоді вона служила там,— а через півроку взяв її до себе на утримання.

Маюмі було двадцять три, а Ютаро — понад п'ятдесят, але, хоч між ними була така вікова різниця, грошовий Ютаро цілком влаштовував Маюмі. А йому з роками дедалі більше подобались молоденькі. До того ж Маюмі, міцна і водночас тендітна, з трішки задертим носиком, припадала йому до смаку. Єдиний мінус — якщо це можна вважати за мінус — полягав у тому, що вона була однолітка дочки Ютаро.

Коли він, вийшовши з ванни, налив собі пива, було десь близько шостої.

— Ой! Та я ж запізнюся!

Маюмі, опутившись на м'який стільчик перед дзеркалом, заходила підмальовувати обличчя.

— Ти сьогодні працюєш?

— Еге ж. А що, татусик має вільний час?

— Ні. Після сьомої у мене зустріч з одним чоловіком з муніципалітету.

Маюмі, дивлячись на себе в дзеркало, кивнула головою.

— До кав'ярні ж можна не приходити раніше восьмої,— сказав Ютаро.

— Мені треба встигнути в салон краси не пізніш як о пів на сьому.

— Шкода.

— А тоді ще повечеряти, от і вийде якраз на восьму.

— Може, повечеряємо разом?

Маюмі не квапилася з відповіддю.

— Я частую.

— Справді? А коли про це дізнається пані Ріцуко і влаштує сцену?

— Не дізнається.

— А ну ж вона щось запідозрить? Страшно й подумати.

Маюмі провела пушком по щоках і скорчила гримаску.

— Ти що, бачила її?

— Пригадуєш, я підвернула ногу й пішла в клініку зробити рентген?

Ютаро кивнув головою.

— Так от. Дивлюся, в коридорі якась жінка розмовляє з медсестрою. І раптом до неї підбігає хтось із службовців і гукає: «Пані, пані!»

— Он воно що...

— Татусик знає, кого вибирати! Така красуня, ніколи не скажеш, що їй сорок вісім.

— Ти навіть знаєш, скільки їй років?

— Звісно. Адже татусик сам мені казав.

— Так?..— Ютаро хмукнув. Він сидів у самій білизні, допиваючи склянку пива.

— Ось тільки...

— Що «ось тільки»?

— Ось тільки обличчя в неї трохи істеричне.

Маюмі помилувалася собою в дзеркалі й показала собі язика.

- Ти так гадаєш?
- Татусеві прикро?
- Та ні, нічого.

— Одне слово, мені чомусь так здалося.

Маюмі знизала плечима й заходилася приклеювати штучні вії. Ютаро підвівся й застібнув сорочку. Скінчивши наводити красу, Маюмі напахтилася парфумами й обернулася до нього:

— Я хотіла з тобою порадитись.

— Про що? — спитав він, затыгаючи краватку на дебелій шиї.

— Мені незабаром мине двадцять чотири...

Ютаро запитливо подивився на неї.

— Я не хочу довіку лишатися дівчам із бару!

— Якщо ти хочеш піти звідти, я не заперечую.

— Та річ не в тім. Я не просто хочу піти, я хочу сама бути хазяйкою, хочу мати власну кав'ярню.

— Гм... На Гіндзі?

— Авжеж.

— У двадцять чотири бути «мадам»... Чи не зарано?

— Я ж не кажу про велику кав'ярню. Буде з мене манюсінького бару, хай із самою лише стойкою, без столиків.

— Знайти невеличкий бар на Гіндзі — не так просто.

— Вулиця Намікі, восьмий квартал. Там зараз продається дуже симпатична кав'ярня.

— Навіщо так поспішати? — скривився Ютаро. Він уже зав'язав краватку.

— Отже, «ні»?

— Ні сіло ні впало — ну що це за витребеньки!

Маюмі пирхнула.

— І нічого пирхати!

— Сkinaра!

Маюмі рвучко відвернулася. Біла сорочка щільно облягала її стегна.

— Кав'ярню ми тобі купимо, як тільки я доведу до кінця одну справу.

— Одну справу? Яку? — з цікавістю спитала вона, надягаючи через голову сніжнобілу креп-жоржетову сукню.

— Я вирішив побудувати нову клініку.

— Ого? Де?

— В Накамегуро.

— Майже поряд зі мною!

— Але поки що це лише плани, я ще нікому про це не казав.

— От добре!

В креп-жоржетовій сукні, старанно зачесана, Маюмі здавалася несподівано вишуканою і елегантною.

— Клініка буде велика?

— Ліжок на сорок.

— Виходить, теперішня лікарня дає добрі прибутки?

— Які там прибутки? — скривився він. — Будуватиму на позичку.

— То ті скупердяї з банку все ж таки розщедрилися?

Ютаро пригладив чуба, надягнув піджак і також обернувся в респектабельного джентльмена. Тепер навряд чи хто здогадався б про його недавні любовні пустощі.

— Поки що все це самі лише проекти.

— А що татусик зробить з «Орієнталом»?

— Так і лишиться. Але коли я поставлю нову будівлю, то там будуть лише палати «люкс» і лікуватимемо тільки тих, хто платить готівкою, а не по страховці.

— Таж в «Орієнталі» й тепер є палати «люкс» по п'ятнадцять тисяч ієн за день.

— Так, але є й загальні, що оплачуються по страховці.

— А хіба це погано?

— Не те що погано... Просто, коли хтось довго лежить у клініці, інші хворі починають дивитися на нього скося.

— Це правда.

Маюмі відійшла від дзеркала й примостилася біля Ютаро.

— А якщо я захворію, татусик покладе мене в палату «люкс»? — Кирпатенький носик Маюмі майже тицьнувся в обличчя Ютаро.— То як?

— Можливо.

— Яка безсердечність!

— Нічого подібного.

— А й справді, якби щось отаке сталося зі мною, ото лихо! Татусик з клопоту не вилізе.— Маюмі захихотіла.— Краще вже мати справу з багатими хворими.

— Про це не слід теревенити.— Ютаро допив рештки пива.— Прекрасні палати — й порожні. Ніякого пуття.

— Ти клади туди на аборти,— порадила Маюмі.— За це всі платять готівкою. Зиск певний.

— А де взяти добрих лікарів?

— Чим поганий той доктор, що оглядав мене?

— Ти це про кого?

— Такий високий...

— Наое?

— Авжеж! Він.

— Він що, так тобі запам'ятався?

— Ой, знаєш! Він тільки доторкнувся до мене, а я вже й розіміла! — Маюмі притулила руки до грудей — так неначе вона ось-ось знепритомніє.— Вродливий, елегантний... А як йому личить білий халат!..

— Він дуже тямущий лікар.

— Ось і я так подумала — тільки-но його побачила.

— Не вигадуй.

— Ні, правда, правда! Тільки він холодний-холодний, просто бр-р! Мороз по тілі!

— Це так...

— Щось у ньому аж лякає.

— Такий собі Немурі Кьосіро ¹.

¹ Немурі Кьосіро — самурай, персонаж однойменного історичного роману сучасного японського письменника Рендзабуро Сібата.

— От-от! Немурі Кьосіро в білому халаті. Та однаково я мріяла б з ним зустрітися! Ну,— всміхнулася Маюмі,— а тепер ходімо десь повечереємо!

— Гаразд, ходімо. Але ти щось кепсько сьогодні поводишся.

Ютаро підвівся і взяв пальто.

Того вечора чергував Кобасі. В оглядовому кабінеті навпроти нього сидів Дзіро Тода.

Вже давно вибило п'яту, амбулаторія спорожніла. В клініці лишилися тільки Кобасі й Акіко Такагі, та ще медсестра Мідорі Танака, що допомагала розносити вечерю, забарилася в палатах.

— Коли тобі про це сказали? — Кобасі повернувся на стільці до хворого. Стілець злегка рипнув.

— Учора ввечері.

Голову й праве око Дзіро було обгорнуто грубим шаром бинтів.

— Ти не помиляєшся? Це справді була старша медсестра?

— Звичайно. Вона викликала мене в коридор і розмовляла потихеньку, щоб ніхто не чув.

— Неприємно,— Кобасі насупився й замовк.

Дзіро Тода був той самий молодик, якому в барі розбили пляшкою голову. В клініці він пробув уже чотири доби. Кровотеча припинилася, і рана вже не так боліла, але Тода й досі відчував легку нудоту й запаморочення. Глибокі рубці, що перетинали лоб і праву щоку, місцями гноїлися, а коли Тода ворушив губами, обличчя його від болю зводило судомою. Він утратив багато крові, і йому конче потрібно було лишитися в клініці ще бодай днів на п'ять, поки знімуть шви, але вчора увечері старша сестра несподівано звеліла йому готуватися до виписки.

— Коли мене сюди привезли, то сплатили тільки тридцять тисяч ієн. Я, звісно, розумію, що ці гроші ось-ось кінчатся, але...— молодик говорив ледь чутно. Ті, що

бачили Тоду того пам'ятного вечора, нізачо не повірили б, що в нього може бути такий кволий голос.— І все ж таки я думав, що мене ще потримають тут... Невже тридцять тисяч уже скінчилися?

— Це тому, що вас помістили в палату, яка коштує три тисячі ієн за день,— ніби виправдовуючись, пояснила Акіко.

— Та я лише вчора почув про це!

— Того дня з усіх вільних палат ця була найдешевша.

— Мене привезли в такому стані, що я, звичайно, нічого не пам'ятаю.

— Ви ж не застрахувалися на випадок хвороби — ось і маєте...

— Пробачте...

— Окрім плати за місце в клініці, треба враховувати вартість операції та ліків,— знову втрутилася в розмову Акіко.

— Та до чого тут гроші?! — раптом вибухнув Кобасі.— До чого тут страховка?! Яке значення має вартість палати?!

Акіко злякано замовкла.

— Є гроші, нема їх — хіба це повинно впливати на лікування й виписку хворого? Критерій може бути лише один — стан людини! — Як завжди в хвилину гніву, в Кобасі дрібно тремтіли куточки вуст.— А в цій клініці тільки й чуєш: «Гроші, гроші»!..

Силкуючись опанувати себе, Кобасі стиснув кулаки й утупився в простір.

Приголомшені спалахом Кобасі, Акіко й Тода мовчали. Нарешті Тода розтулив рота й винувато мовив:

— Грошей у мене не було, а я ще так по-дурному поводився... Зчинив сварку...

Кобасі мовчав.

— Коли я напиваюся, то не тямлю, що роблю...

— Тепер пізно про це говорити.

Тода знов похнюпив перебинтовану голову.

— І що за людина ця старша сестра! — спересердя вигукнув Кобасі.

— Вона тут ні до чого. Це моя провина. Я не запла- тив...

— Та що ти каєшся? Може, сам хочеш, щоб тебе вики- нули звідси?

— Ні, що ви! — злякано заперечив Тода.

— Ну то не верзи дурниць.

— Гаразд.

— Ти ще недужий. Рани гнояться, тебе нудить, болить голова, чи не так?

— Так.

— Подумай над цим як слід.

— А хіба ще можна чимось зарадити?

Кобасі нервово витяг сигарету. Справді, чим тут за- радиш? Висварив Тоду, а самому на думку нічого не спадає...

Акіко взяла коробку сірників, що лежала біля стерилі- затора, й поклала її перед Кобасі.

— Скільки в тебе лишилося грошей?

— Тисяч п'ять-шість.

— П'ять-шість?..— замислено промимрив Кобасі, під- носячи запалений сірник до сигарети.— Ти, взагалі, що поробляєш?

— Граю в джазі.

— В кабаре?

— Щось на зразок...

— А ті, що приходили з тобою в клініку,— теж із джазу?

— Загалом, так.

Відповіді були вельми невизначні. Джазист... А мед- сестри кажуть, що молодики, які приходили провідати Тоду в клініці,— усі як один чисті бандити. Тож ці балачки про джаз... дуже непевні.

— А в своїх друзів ти більше не можеш позичити?

— Е-е-е... вони... я...— пробелькотів Тода й замовк.

Його приятелі приходили в клініку всього двічі, а тоді як у воду впали.

— Дружина в тебе є?

— Немає.

— Батько, мати?

— Вони дуже далеко...

— Далеко, а все ж таки є?

Тода кивнув головою.

— У них ти не можеш попросити?

Тода пробурмотів щось нерозбірливе й затулив руками перебинтоване обличчя.

— Сенсею,— обізвалася Акіко.— А допомога малоспроможним? ¹ Може, спробувати?..

— Я вже думав про це. Зразу там грошей не візьмеш. Якщо навіть питання вирішиться позитивно, оформлення забере чимало часу, і все одно клініка одержить гроші не раніше як місяців за три.

— Якщо в нього справді немає готівки, то іншого виходу немає.

— Виходить, що так,— похмуро підтвердив Кобасі.— Але боюся, що ці скнари не згодяться чекати три-чотири місяці.

В «Орієнталі» уникали мати справу з хворими, лікування яких оплачувалося за рахунок допомоги малоспроможним. Якщо все ж такі хворі з'являлись, їх намагалися чимскоріше позбутися.

— А де живуть твої батьки?

— В Міядзакі.

— Справді не близько. Але якщо зразу написати, попросити?.. Звичайно, вони здивуються — все так несподівано. Але ж це для твого здоров'я. Вони не відмовлять!

Тода кивнув головою і знов затулив руками перебинтоване обличчя.

¹ Йдеться про допомогу, яку в Японії сплачує держава особам, що живуть у крайній бідності.

— Днів за чотири, щонайбільше за п'ять вони надішлють тридцять тисяч і все владнається. А гроші ти їм повернеш. Випишешся з лікарні й заробиш.

— Але старша медсестра наказала йому виписуватися завтра. Навіть якщо він попросить у батьків, однаково буде пізно,— знов озвалася Акіко.

— Ну то й що? Я попрошу її трохи почекати.

— Річ не в старшій сестрі. За нею стоїть головний.

— Головний? Ну й начхати!

— Сенсею, обережніше...

— Обережніше? Чому? Адже я хочу зробити те, що потрібно.

— Але ж хворий справді не платить за лікування...

— Лікар не повинен думати про гроші! Його обов'язок — сумлінно лікувати хворих.

— Але в приватних клініках так не можна.

— Коли це ти встигла перебігти?

— Перебігти? — Обличчя Акіко скам'яніло. — Даремно ви так, сенсею. Просто я вважаю, що не можна в усьому звинувачувати тільки головного лікаря. Не такий уже він поганий.

— Ні, поганий. Він далеко не бідний, а все ж намагається вичавити з клініки якомога більше зиску. Вже медицину перетворив на засіб наживи. По-твоєму, це нормально?

— Сенсею, тут хворий...— Акіко вказала очима на Тоду.

Кобасі, ніби щойно побачив того, замовк. Йому стало ніяково. Вивертати брудну білизну, та ще перед пацієнтом...

— Хай там як,— Кобасі перевів подих,— а листа матері ти напиши.

— Добре.

— Якщо головний почне квапити з грішми, я сам позичу тобі на якийсь час.

— Сенсею! — докірливо вигукнула Акіко.

— Нічого. Така сума в мене знайдеться.

Тода схилив голову зовсім низько — так низько, що стало видно пасма чуба, які повисмикувалися з-під бинта на потилиці.

— Ну-ну, заспокойся.

На душі в Кобасі стало легко й спокійно. Він працював уже третій рік, але сьогодні вперше по-справжньому відчув себе лікарем. Акіко дивилася на нього в німому зачудуванні.

— Тобі не можна довго сидіти, знов почне паморочитись у голові.

— А що...— Тода поволі підвів голову.— Виходить, старшому лікареві не треба казати?

— Якому старшому лікареві? Докторові Наое? А ти що, казав йому щось?

— Еге ж, сьогодні вранці, після обходу. Я спитав його...

— Про те ж таки, що й мене?

— Так.

— І що ж він тобі відповів?

— Сказав — доведеться виписуватися.

— Виписуватися?!

Тода ствердно кивнув.

— Він так і сказав: «Доведеться виписуватися»? — Кобасі не вірив власним вухам.

— Так.

— Який ідіотизм! Тобі не можна виходити на вулицю, в тісняву. Якщо людині паморочиться в голові... Наое ж повинен розуміти це!

— Сенсею!..— знов озвалася Акіко.

— Доктор Наое написав у висновку, що рана болюча, але можливе амбулаторне лікування.

— Невже він міг таке написати?.. Коли б це сказав тільки головний лікар — то ще півбіди, та коли ще й Наое... Неймовірно!

— Йому справді протипоказаний амбулаторний режим? — спитала Акіко.

— Категорично. Наоє й сам казав, що хворому доведеться пробути в клініці щонайменше два тижні.

— Але ж тепер він твердить, що Тоді можна виписуватись?

— Байдуже, що він твердить! Суть у тому, що коли Тоду зараз виписати, одужання затягнеться.— Здавалося, Кобасі обмірковує все сам із собою.— У клініці лежать куди легші хворі. Хіба слушно тримати їх у лікарні, а Тоду виписувати?

Тода все ще дивився в підлогу. Обмотаний бинтами, він здавався ще молодшим, ніби йому й двадцяти п'яти не було — зовсім безпорадний хлопчина.

— Загалом, мені все зрозуміло. Покладись на мене. Можеш сьогодні спати спокійно.

— Дякую. Пробачте мені...

Тода підвівся, вклонився і вийшов з кабінету.

Коли за ним зачинилися двері, Акіко обернулася до Кобасі:

— Хіба можна говорити таке?

— Те, що я сказав, справедливе.

— Справедливе то справедливе. Тільки дуже він дивний, цей пацієнт.

— Чому?

— Молодий, а постійної роботи немає, вештається без діла, водиться з якимись непевними типами... Не подобається він мені.

— Подобається — не подобається — яке це має відношення до хвороби?

— Однаково, бридкий він... Коли міряєш йому температуру або перевіряєш пульс, так і дивиться, щоб дати волю рукам.

— Молодий ще.

— Показує нам усілякі гидкі фотознімки...

— Невже?

— Медсестри його терпіти не можуть.

Кобасі відчув, що й справді наговорив зайвого. А проте вперто сказав:

— Суть не в цьому.

— А йому справді надішлють гроші з дому?

Щиро кажучи, Кобасі й сам не був у цьому певен.

— Не ризиковано позичати йому гроші?

— Все буде гаразд,— намагаючись переконати сам себе, відповів Кобасі й озирнувся на дошку, що висіла за спиною:— В загальних палатах місць немає...

— Місця є тільки в палатах другого класу й вище.

Кобасі, відвернувшись, мовчав.

— Ви хочете перевести Тоду в дешевшу палату?

— Так. Це бодай на день продовжить його перебування в клініці.

— У нас всього дві загальні палати.

— Атож. Тут воліють мати справу лише з багатіями... Плакала «побудова суспільства всенародного добробуту»!

— Що-о? — Акіко широко розплющила очі.

— Це передвиборна обіцянка нашого головлікаря, коли він балотувався до муніципалітету...

Акіко зайшлася сміхом.

— А чи не перевести нам і цих двох?

— Службовця з шофером?

— От їм уже й зовсім нема чого лежати в лікарні — давай їх випишемо. Га?

— Та облиш...

Тепер, коли в кімнаті не було нікого, крім них двох, Акіко розмовляла з Кобасі зовсім по-іншому. Відчувалося, що їх пов'язують дуже тісні стосунки.

— Останнім часом я неспроможний розуміти Наое.

— Чому?

— Танцює під дудку старшої медсестри — кладе в клініку практично здорових людей, призначає зовсім непотрібні ліки, робить безглузду операцію, а Тоду, в якого гнояться шви, хоче виписати...

— Це політика головного, і нічого тут не вдієш.

— Але ж Наое чудовий лікар! Таким пишався б кожний університет. Коли не він, то хто ж інший може напоумити головного?

— Доктор Наое й головлікар — різні люди.

— Різниця лише в тому, що Наое не бізнесмен.

— Ні, не лише в тому. Наое має власні погляди, гідні всілякої шани.

— Важко повірити!

— Наое — незвичайна людина.

— Ні, він погана людина.

— Як ти можеш таке про нього говорити?!

— Може, колись він і був незвичайним лікарем... Так чи інак, він не-мій університетський товариш і не колега по кафедрі, і я можу собі дозволити засуджувати його.

— А що, коли твої слова почує Норіко? Уявляю собі, що буде.

— Ну й нехай. Я їй ще й подякую, коли вона йому це передасть.

— Дивак. Тільки халепу матимеш.

— Якщо тут стане зовсім нестерпно, повернуся до університетської клініки. Який сенс працювати під керівництвом такої людини!

— Як ти можеш?! — вигукнула Акіко і, вискочивши за двері, прожогом помчала сходами на другий поверх.

РОЗДІЛ VIII

Уже вибило десяту, а Наое ще не з'являвся. В амбулаторії приймав лише Кобасі, який щойно відчергував ніч.

Наое ніколи не приходив рано, але те, що його не було і після десятої, всіх здивувало. Медсестри занепокоїлися. З третього поверху спустилася Цуруйо Секігуті, якій, певно, вже подзвонили з реєстратури, і навідалася до амбулаторії.

— А що, доктор Наое ще не приходив?
Годинник на стіні показував чверть на одинадцятую.
— Поки що ні.— Акіко Такагі відірвалася від бинтів і підвела очі на Секігуті.

— Хворі, мабуть, уже чекають?

— Найперший прийшов о дев'ятій.

На столі в Наое лежав стосик — п'ять історій хвороб.

— Може, у нього сьогодні вихідний?

— Навряд. Удень операція.

Акіко закріпила край бинта.

— Операція?

Старша сестра поглянула на таблицю, що висіла на стіні. Під графами з призначенням ліків та ін'єкцій ішли назви й дати операцій. На сьогодні ніяких операцій призначено не було.

— Я вночі чергувала, і мені хотілося б піти додому... Можна? — спитала Акіко.

— Гадаю, можна,— невпевнено відповіла Секігуті. Вона озирнулася довкола. В амбулаторії, крім Акіко, були Каору Уно та Мідори Танака, а в процедурному кабінеті працювала Норіко Сімура й Акіко Наканісі. Для операції апендициту вистачить і двох сестер.

— А що за операція?

— Аборт.

Старша сестра витріщила очі.

— Робитиме сам Наое?

— Очевидно. Доктора Мурасе сьогодні не повинно бути. Не його день.

— Уперше чую.

— То ви не знали? — Акіко здивовано подивилася на старшу сестру.

— Ні.

Кобасі, який оглядав хворого, обернувся.

— Що, операцію має робити сам Наое?

— Авжеж,— знизала плечима Акіко.— А ви теж про це не чули?

— Ні.

Кобасі закінчив огляд. Хворий попрощався й вийшов з кабінету.

— Я й сама довідалася про це тільки вчора увечері. Доктор Наое подзвонив мені о дев'ятій і попросив підготувати інструменти.

— Яюсь раптово все це,— старша сестра невдоволено скосила очі на Акіко й додала:— Принаймні ти могла б сказати мені про це, коли здавала чергування.

Акіко розгубилася:

— Я думала, всі знають, і ви теж.

— Ніхто не знає. Хіби ти не чула — навіть доктор Кобасі вперше чує про це.

Акіко похнюпилася, хоч була зовсім не винна в тому, що ні Кобасі, ні старша медсестра нічого не знали — операцію завжди призначав лікар, а сестри лише діставали потрібні вказівки.

— Кому робитимуть операцію?

Акіко знічено мовчала.

— Ти що, не знаєш?

— Мені було наказано тільки приготувати інструменти! — відрізала Акіко.

— Виходить, про це знає лише сам Наое... — пробурмотіла старша сестра і примирливо додала:— Робить, що йому заманеться, ставить нас у дурне становище!

Операція сама по собі, звичайно, нескладна. Для неї цілком досить було б одного лікаря й однієї медсестри. Але Цуруйо Секігуті почувала себе глибоко ображеною. Вона, старша сестра, довідалася про операцію зовсім випадково! Нею знехтували!

— Виходить, хвора ще не в лікарні?

— Очевидно.

— Хто б це міг бути?.. Сенсею, ви не знаєте? — обернулася Цуруйо до Кобасі.

— Не знаю,— холодно відмовив той, беручи зі столика чергову картку.

— Яка безтурботність!

Старша сестра поглянула на годинник. Тієї ж миті з процедурного кабінету вийшла Норіко.

— У вас нема тіазину?

— Слухай,— збита з пантелику різкістю Кобасі, Цуруйо зверталася тепер до Норіко.— Ти нічого не знаєш про сьогоднішню операцію?

— Операцію? Ні... Не знаю.

Норіко, мабуть, чула про це вперше.

— І доктора Наое щось досі немає...

Стрілка на настінному годиннику перестрибнула чергову риску. Двадцять хвилин на одинадцятку.

— Може, він захворів?

Норіко стонула плечима, ніби кажучи: «Чого ви питаєте мене? Я йому не жінка, звідки мені знати?»

— Якщо він вирішив сьогодні не приходити, то мав би хоч попередити про це. Подзвони лишень йому додому!

— Вам краще зробити це самій.

Норіко повернулася до Цуруйо спиною, взяла дві ампули тіазину і подалася до процедурного кабінету.

— Запрощуй, хто там далі,— сказав Кобасі.

— Та-ак. А час іде...— лиховісно мовила старша сестра і визирнула в коридор. Там у терплячому чеканні сиділи зо два десятка людей.

— Сенсею,— попросила старша сестра Кобасі.— Може, ви почнете приймати його хворих? — І вона кивнула на історії хвороб, що лежали на столі в Наое.— Бо декотрі чекають уже понад годину.

Кобасі, не відповідаючи, розгорнув історію хвороби пацієнта, який щойно зайшов.

— Негарно змушувати людей стільки чекати.

— Я не буду їх оглядати.

— Чому?

— Тому що це або пацієнти, які прийшли вперше, або хворі, яких веде особисто доктор Наое. Я не уповноважений оглядати їх.

— Але вже так пізно...

— Нехай ідуть додому.

Секігуті розгублено мовчала.

— І годі про це говорити.

— Сенсею!..— не вірячи власним вухам, вигукнула Акіко.

— А ти мовчи!

— Господи, що ж робити? — в розпачі пробурмотіла Цуруйо і кинулася в реєстратуру до телефону.

Наое прийшов хвилин через тридцять, майже об одинадцятій. Його завжди бліде обличчя сьогодні здавалося зовсім безкровним, зачіска була скуйовджена.

— Даруйте, спізнився...— замість привітання мовив він, звертаючись чи то до Кобасі, чи до медсестер, важко сів на стілець, заплющив очі й зітхнув. Очі його, обведені густою синявою, позападали, і в кожній рисочці обличчя проглядала величезна втома.

З реєстратури прибігла дівчина.

— Сенсею, вас до телефону.

— Хто дзвонить?

— Від якоїсь Ямагуті-сан.

— Ямагуті?

— Каже, що він — її імпресаріо.

— А-а...— Наое ляснув себе по чолі й підвівся.

— Норіко-сан! Доктор прийшов,— заглянула до процедурного кабінету Секігуті. Старша сестра завжди намагалася ставити Норіко в пару з Наое, а Акіко — з Кобасі. Мабуть, у такий спосіб вона хотіла щось вивідати, і дівчат такий розподіл не дуже тишив.

— Доброго ранку,— привіталася Норіко, заходячи до кабінету. Наое вже скінчив розмовляти по телефону і знов сидів із заплющеними очима.— Вам недобре?

— Ні...

Востаннє Норіко бачилася з Наое днів зо три тому, у нього вдома.

— Можна запрошувати хворих?

Наое поглянув на Акіко, що стояла збоку.

— Ти приготувала інструменти?

— Так. Лишилося їх тільки простерилізувати. Я вже здала чергування. Можна мені йти додому?

— Іди.

Наое обернувся до столу, взяв зі столика верхню історію хвороби і наказав Норіко:

— Клич!

Того дня Наое прийняв близько п'ятнадцяти хворих і звільнився пізніше, ніж звичайно. Хоча працював він дуже швидко, та все ж останнього пацієнта відпустив лише о пів на першу. Кобасі закінчив прийом раніше і вже пішов до ординаторської.

Коли зачинилися двері за останнім пацієнтом, Наое знеможено відкинувся на спинку стільця.

— Принеси холодний рушник!

Норіко витерла обличчя Наое вологою серветкою. Решта сестер, певно, щоб не заважати їм, вийшли до їдальні.

— Що сталося?

— Нічого особливого.

— Знов пили?

Наое, не відповідаючи, випростав плечі й судомисто зітхнув.

— Вам би слід полежати...

— Еге ж...

— В ординаторській зараз хтось є?

Наое мовчав.

— Може, пошукаємо вільну палату?

— Піду в шістсот першу.

— В шістсот першу? — здивовано перепитала Норіко.

— Так, вона зараз не зайнята.

— Постривайте, треба хоч постелити там постіль.

— Дарма, ляжу на канапі.

— Ні-ні, я враз!

Шістсот перша палата була на шостому поверсі. Хол, кімнати для сиділки, для хворого, ванна, туалет, телевізор — одне слово, палата «люкс». Таких палат, що коштували п'ятнадцять тисяч ієн за день, на шостому поверсі було три. Дві з них — шістсот другу і шістсот третю — зараз займали директор великої фірми та відомий культурний діяч.

Наое скинув халат, ліг на розстелену постіль і заплющив очі. Вікна виходили в двір, і в кімнаті стояла незвична тиша — тільки часом долинали звідкись здалеку гудки автомобілів. Аж не вірилося, що ти майже в центрі міста.

Бліде проміння осіннього сонця пробивалося крізь зелені фіранки, і в його тьмяному світлі обличчя Наое здавалося мертвотно похмурим.

— Покласти на голову холодний компрес?

— Не треба.

— Може, поїсте?

— А соку немає?

— Зараз подивлюся.

— Тільки якомога холоднішого.

Біля дверей Норіко спинилася перед дзеркалом і, поправивши на грудях халат, вийшла.

Коли вона повернулася, Наое лежав на правому боці, прикривши обличчя від світла.

— Ось. Пийте.

— Дякую.

Трохи підвівши голову, Наое жадібно вихилив склянку.

— Добре!

— Ще хочете?

Біля ніг Норіко на підлозі стояла друга пляшка соку.

— Ні. Котра зараз година?

— За десять перша.

— Невже?

Наое перевів погляд на білу стіну. Риси обличчя його загострилися, щоки при неясковому освітленні здавалися ще запалішими.

- Відпочили трішки?
- Я б не сказав.
- Ну хіба можна стільки пити?!
- Я не пив.
- То що ж із вами?
- Пусте.

Наое знов заплющив очі. Норіко щільніше затягла фіранки, і в палаті залягла сутінь.

- Уранці тут був цілий переполох.
- Що саме?
- Ні старша сестра, ні доктор Кобасі нічого не знали...
Наое мовчав.

— Як звати вашу сьогоднішню пацієнтку?

— Акіко Ямагуті.

— Це вона приходила нещодавно в клініку?

— Так.

— Ви тоді й домовилися з нею щодо операції?

— Мене попросив один мій приятель, знайомий з її імпресаріо.

— Імпресаріо?

— Атож. Акіко Ямагуті — її справжнє ім'я, а сценічний псевдонім — Ханадзьо. Дзюнко Ханадзьо.

— Це співачка?

— Еге ж.

— Виходить, оперуватиметься у нас в клініці?

— Саме так. І лежатиме в оцій самій палаті.

— Тут...— Норіко поглянула довкола.— То вона ось-ось має приїхати?

— Так, ми з нею домовилися робити операцію зразу після обіду, але вона подзвонила й попередила, що трохи забариться.

— Звідки вона їде?

— З Фукуоки. Але, здається, не сіла на літак.

— Мабуть, спізнилася?

— Атож. Її імпресаріо казав, що вчора увечері після концерту в Культурному центрі у неї була зустріч з шану-

вальниками, а сьогодні вранці Дзюнка давала автографи в магазині грамплатівок і звільнилася пізніше, ніж гадала.

— Тобто вона приїде в клініку...

—...о п'ятій чи о шостій,— скінчив за неї Наое.— Так вона сказала.

— І одразу на операцію?..

— Ти сьогодні в денну зміну?

— Так.

— Такагі відпросилася додому.

— Якщо треба, я залишусь.

— Будь ласка.

— Але це страшенно важко — з дороги і відразу на операцію. Вона ж їде здалеку, з Фукуоки!

— Таке вже в артисток життя. Нічого не вдієш.

— Але ж ідеться про її здоров'я.

— Вона собою не розпоряджається.

Наое поволі повернувся на другий бік. У коридорі прошелестіли чийсь кроки. Медсестра. В сусідні двері постукали. Потім почувлися голоси, але слів розрізнити не можна було.

— Виходить про це ніхто не знає? — знизивши голос, запитала Норіко.

— Лише головний.

— А на вигляд така скромна...— почала була Норіко й прикусила язика. Не опинитися б самій в її становищі...

— Треба, щоб усе це лишилося таємницею.

— Навіть для старшої медсестри?

— Старшій сестрі я просто забув сказати.

— Йй це не сподобалося! Напевно, вже доповіла пані Гьоді, що ви сьогодні спізналися.

— Ет, дрібниці. Я трохи спочину. Розбуди мене годині о другій.— І Наое повернувся до стіни.

— Коли приїде Ханадзьо, провести її сюди?

— Вона приїде після п'ятої.

— Може, залишити ще когось із сестер?

— Не треба. Ти й чергова сестра — цілком досить.

— Гарзд.

Норіко розглянулася довкола: вона раптом уявила собі, як лежатиме тут після операції зваблива Дзюнко Ханадзьо.

Вже вибило п'яту, а Дзюнко Ханадзьо все ще не з'являлася. Лікарі й медсестри розходилися додому. В ординаторській Наое, лежачи на канапі, читав ранкові газети.

— Ну, я пішов.— Кобасі повісив халат і зняв з вішалки свою ясно-брунатну куртку.

— Кобасі, стривай.

Кобасі обернувся до Наое.

— Я заходив до палат... Дзіро Тода, якому розбили пляшкою обличчя, й досі тут. Це ти його залишив?

— Я.

— Чому? Адже він більше не платить.

Наое, спершись на лікоть, дивився на Кобасі, що стояв перед ним, знизу вгору.

— Я вважаю, що його рано виписувати.

— І що з цього випливає?

— Поки що за нього заплачу я.

— Он як...

Наое згорнув газету й поклав її на столик.

— Виходить, його подальше перебування в клініці оплачуватимеш ти?

— Просто я на якийсь час позичу Тоді грошей... поки йому надішлють батьки.

— А як не надішлють?

— Не будемо гадати.

Наое витер підборіддя.

— В чомусь я тебе розумію. Але ти певен, що не перегинаеш палицю?

— Чому? Я вважаю, що йому треба ще лікуватися. Брак грошей — не причина, щоб викидати геть людину, яка потребує догляду.

— Он як?

— Адже що виходить: таких, як Тода, виписують, і тут-таки на їхнє місце спокійнісінько кладуть людей, яким у клініці зовсім нема чого робити. Я з цим не згоден. Так можуть поводитися лише ділки! — Кобасі зміряв Наое гнівним поглядом. — Ви вважаєте це правильним?

— Ні, не вважаю. Проте не можна складати всю вину на лікарів, які живуть з приватної практики.

— Але хіба ж не головний лікар наказав викинути хворого геть?

— Лише тому, що Тода не платив... Та тепер усе владналося. Ти ж заплатиш за нього гроші... Тільки...

— Що — тільки?

— Лікаря з хворим не повинні зв'язувати такі стосунки.

— Чому? Що поганого в тому, що лікар хоче заплатити за бідняка?

— Погано чи добре — хіба питання в цьому? — Наое замислився. — Стосунки між лікарем і пацієнтом мають бути суворо офіційними.

— Згоден. Та в цьому випадку іншого виходу не було.

— Треба розрізняти, кому можна й слід допомагати й співчувати, а кому...

— Що ви хочете цим сказати?

— Тільки те, що навряд чи двадцятип'ятирічний лобур, який зчиняє бешкети по ресторанах, такий уже вбогий.

— Але ж він справді не міг заплатити...

— Гаразд. Роби як знаєш.

Наое знову заходився читати газети.

Кобасі постояв, задихаючись від гніву, тоді нахилився взяти портфель.

— На все добре.

— Дякую за старання, — відгукнувся Наое.

На заході згасло сонце, і незабаром у кімнаті запала темрява.

В стиснутому незліченними будинками Токіо не побачиш призахідного сонця, що стомлено зависає на обрії.

Воно поволі спускається небом, дедалі нижче,— а тоді враз настає ніч.

Наое зручніше вмовстився на канапі, читаючи газети. Коли пішов Кобасі, в ординаторській, крім Наое, нікого не лишилося. Непомітно він задрімав — давалася взнаки вранішня квоість. Увійшла Норіко.

— Вам не темно?

Вона клацнула вимикачем. Поблимавши, під стелею одна за одною спалахнули лампи денного освітлення.

Наое лежав, прикривши обличчя газетою.

— Інструменти готові. Тільки-но хвора прийде, можна починати.

Наое відсунув газету і, мружачись, подивився на лампи.

— Спали?

— Ні.

— Певно, ще не вечеряли? Я принесу.

— Поки що не треба.

— Ви сьогодні чергуєте?

— Так, помінявся з Кавахарою.

— Треба було й мені помінятися.

Норіко запобігливо зазирнула в обличчя Наое, але він так само дивився в стелю відсутнім поглядом. Норіко кілька хвилин стежила за ним, тоді підійшла й сіла скраєчку на канапі.

— Щось ви останнім часом дуже схудли.

Наое невизначено гмукнув.

— Давно не важились?

— Давно.

— Аж ключиці стирчать...— Норіко з ніжністю озирнула Наое.

— Хто з сестер чергує сьогодні?

Наое поволі підвівся. Від лежання чуб його скуйовдився.

— Сугіе й Наканісі. Хто вам допомагатиме? Я?

— Так, звичайно.

У коридорі зашаруділо, і в двері постукали. Норіко здригнулася й кинулась прибирати зі столу чашки.

До кімнати зайшла Муракамі.

— Щойно дзвонили від якоїсь Ямагуті, просили переказати, що вона вже в аеропорту Ханеда, їде просто в клініку.

— Зрозуміло.

Муракамі спідлоба кинула погляд на Норіко, що збирала чашки, й вийшла.

— Вона дістанеться сюди десь о сьомій. Отже, операція почнеться о пів на восьму?

— Мабуть, так.

Норіко заходилася мити чашки.

— Цікаво, хто її коханець?

Наое мовчав. Пригладивши чуба, він підійшов до вікна й крізь щілину між фіранками визирнув на вулицю.

— Не боїтесь оперувати таку знаменитість?

— Чого я маю боятися?

— Ану ж, як щось вийде негаразд... Уявляєте собі, який зчиниться галас?

— Чи артистки, чи співачки — всі влаштовані однаково.

— Звісно, та все ж...

— Мабуть, ляжу спочину ще трохи.

Наое знов ліг. Норіко, домивши чашки, прибрала їх у стінну шафу.

— Може, чаю або кави?

— Ні, не треба.

— То я спущуся, увімкну стерилізатор.

Норіко підвелася й пішла до дверей, але біля порога спинилася.

— Ви вільні завтра?

— Завтра?..

— Можна мені прийти до вас?

— Приходь.

— Тоді о сьомій!

З прояснілим обличчям вона вийшла з кімнати.

Дзюнко Ханадзьо приїхала до клініки після сьомої. Яснопопелясті окуляри, чорний з білою облямівкою вельветовий жакет і чорні кашемірові штани, через руку — пальто міді — кожному з першого погляду видно, що це не звичайна смертна.

— Це — Ямагуті. Доктор Наое тут?

До реєстратури підійшов опасистий чоловік у яскравому смугастому піджаці. Чергова Сідзуйо Іїно, озирнувши обох, зняла трубку.

Коли Наое спустився вниз, Дзюнко з імпресаріо покірно чекали на нього, сидячи поряд на стільцях.

— Даруйте, що ми так пізно.

Імпресаріо підвівся й відрекомендував Дзюнко. Вона квапливо зняла окуляри і вклонилася.

— Програма в Фукуоці була напружена, тому забарилися. Даруйте,— знову вибачився імпресаріо. Дзюнко, втупивши очі в землю, склала на колінах руки, що виблискували манікюром.

— Щось ви, Ханадзьо-сан, бліденька,— Наое скося глянув на худорляве личко Дзюнко.

Він не раз бачив її по телевізору. Тепер, поруч, її обличчя, майже не торкнуте косметикою, здавалося неймовірно маленьким і стомленим.

— Останні дні були дуже важкі. Щоправда, вона трохи відпочила в літаку,— відповів за Дзюнко імпресаріо.

— Не вечеряли?

— Ні. Перед польотом вона з'їла тільки салат і випила чашечку кави.

Дзюнко, підтверджуючи його слова, кивнула головою.

— Що ж, все гаразд, можна давати наркоз.

Наое ще раз непомітно глянув на Дзюнко. Не дуже висока, але струнка, тендітна, з екрана здається просто красунею. А ось так — зблизька — схожа на засохле деревце.

— Піжама й рушник із собою?

— Так. Дорогою купили.

Імпресарію, видно, подбав про все.

— Ходімо, я покажу вам палату. Операцію почнемо хвилини за тридцять.

Дзюнко Ханадзьо спустилася в операційну за двадцять хвилин на восьму. На ній був байковий квітчастий халатик, коси вона підколола на потилиці й щільно запнула білою хустинкою.

В такому простенькому вбранні вона здавалася звичайнісінькою дівчиною.

— Спочатку ми введемо ліки у вену. Лічіть, будь ласка: раз... два...

Дзюнко мовчки кивнула.

— Ой, боляче!

Голка вп'ялася в тоненьку білу руку. Дзюнко злякано стислася.

— Раз... два...— залунав у операційній стільки разів чутий по телевізору голос. Зараз він здавався далеким і безбарвним.

— Раз, два,— повторила Норіко.

Кволий, немов згасаючий, голос Дзюнко на мить залунав дужче, ніби енергійний тон сестри підшмагнув його, та під дією наркозу він дедалі глухнув і тихшав, аж доки пацієнтка зовсім замовкла, урвавши лічбу на півслові.

— Дихання в нормі?

— Так.

В яскравому світлі лампи оголені груди Дзюнко рівномірно підіймалися і опускалися в такт диханню. На лівій темнів слід від поцілунку.

— Тиск?

— Сто десять.

— Добре.

Наоє взяв хірургічне дзеркало й схилився над розпластаним перед ним тілом.

Операція скінчилася за двадцять хвилин. Простирала під Дзюнко просякли кров'ю. Наоє постягав закривавлені рукавички, скинув шапочку, розв'язав маску. Закурив.

— Нехай полежить трохи, доки прокинеться.

— Внизу на вас чекає імпресаріо. Він сказав, що хоче про щось поговорити.

— Іду.

— А душ?

— Потім.

Не виймаючи з рота сигарети, Наоє пройшов до роздягальні, перевдягся в звичайний халат і спустився до амбулаторії. Імпресаріо, заклавши руки до кишень, нервово походжав по приймальні.

— Усе?

— Так.

— Дякую.

— Хвилин за двадцять скінчиться дія наркозу, і тоді можна буде перевезти її в палату.

— Чудово.

Наоє відчинив двері до кабінету й жестом запросив чоловіка увійти.

— Я вас слухаю. Що ви хотіли мені сказати?

— Річ у тім...— Імпресаріо знітився і низько схилив голову.— Річ у тім, що ми хотіли б уникнути розголосу.

— Я про це пам'ятаю. Співробітники клініки простежать, щоб хворі нічого не знали.

— Дорогою сюди ми навіть змінили кілька таксі. Я вас дуже прошу, коли з'являться репортери, не пускайте їх.

— Я ще раз нагадаю в реєстратурі.

— А тепер про подальші плани...

— Слухаю вас.

Наоє налив у склянку води з-під крану й випив одним духом.

— Річ у тім, що й на студії ніхто нічого не знає. В курсі

справи тільки я й секретар Дзюнко. До речі, секретар ось-ось має прийти сюди.

— Коротше, чого ви від мене хочете?

— Коли Дзюнко зможе стати до роботи?

— Робота буває різна.

Імпресарію нервово потер руки й присунувся до Наое майже впригул.

— Розумієте, в Тібі у нас запис концерту на телебаченні.

— Коли?

— Завтра, о другій годині.

— Завтра?!

— Так.

Наое пильно подивився в обличчя імпресарію. Виходить, у Дзюнко лише півдня, щоб оговтатись...

— Якщо в Тібі запис починається о другій, то, виходить, виїжджати вам треба годині о дванадцятій чи й раніш?

— Ще буде репетиція...— на обличчі в імпресарію дедалі дужче проступав вираз вини.— А вона триває рівно стільки ж, скільки й сам запис.

— Отже, ви маєте виїхати о...

— Бажано о десятій ранку,— ховаючи очі, майже пошепки продовжив імпресарію.— Ви, певно, чули... Замовник цієї передачі — фармацевтична фірма «Т». Загалом, суть у тому, що змагається декілька команд. До кожної команди входять троє — усі з однієї родини. Ханадзьо буде в журі, а крім того, заспіває кілька пісень... В основному їй доведеться сидіти, отож, я гадаю, нічого страшного...

— Це ви так гадаєте.

— Що ви, я сам недавно пережив операцію і добре знаю, яка потім кваліть.

— Облишмо це.

— Річ у тім, що в газетах уже давно оголошено про участь Дзюнко в цій передачі, і половина глядачів приїде

заради того, щоб подивитися на неї. Тепер відмовитись уже неможливо. Я, звичайно, розумію, що це необачно, але...— Імпресарію промокнув хустинкою зовсім сухе чоло.— То що ви скажете, докторе?

— Відповідь може бути тільки одна.

— Не можна?

Наое кивнув головою.

— Ні, відмовитися — це неприпустимо!..— В очах імпресарію був розпач.— Може, якимось...

— Ну, що ж, я бачу, вам будь-що-будь треба їхати.

— Отже, все-таки можна?

Імпресарію жадібно нахилився вперед.

— Цього я не казав. Я кажу інше: якщо ви так вирішили, їдьте.

— Що ви хочете цим сказати?

— Тільки те, що сказав.

— А на сцені з нею нічого не трапиться?

— Ось цього я не можу обіцяти...

— Взагалі-то, вона міцна...

— Може, все обійдеться, а може й ні.

— Скажіть відверто, чого ви боїтеся?

— Виступати на другий день після такої операції фізично важко для будь-якої жінки. Але ж ви кажете, що нічого змінити не можна.

— Ні, що ви, у мене й на думці немає робити щось наперекір вам.— Імпресарію знов потер долоні.— Просто програма дуже насичена...

— І тому ви умовляєте мене дати свою згоду.

Наое підсунув до себе історію хвороби Дзюнка Ханадзьо й заходився писати висновок.

— Якщо ви дозволите, докторе, завтра об одинадцятій ми машиною виїдемо в Тібу. Після запису в нас репетиція нових пісень з композитором і відвідання магазинів платівок, але ми намагатимемося скінчити все це чимскоріше, тоді Дзюнко залишиться тільки дати інтерв'ю репортерам, і ми того ж вечора повернемося до клініки.

Наое, не дивлячись на імпресарію, писав.

— Я забираю у вас час, базикаю про такі дрібниці...
Пробачте.

— Переді мною вибачатися нема чого.

Імпресарію гучно зітхнув і знову витер чоло сніжно-білою хустинкою.

— Спокутувати вашу легковажність буду не я, а Дзюнко Ханадзьо.

— Так... Бути артисткою не просто.

Наое скінчив писати й підвів очі.

— Ми віддячимо вам, докторе,— запобігливо промовив імпресарію.

— Бажано спиртним.

Почувши настільки конкретне побажання, імпресарію втупився в Наое з неприхованою цікавістю.

— І краще не віскі,— додав той.— Я більше люблю добре sake.

Імпресарію спантеличено кивнув головою. До кабінету зайшла Норіко. Вона була в тому ж таки, що й під час операції, халаті, в капцях на босу ногу, на голові — хустинка.

— Пані Ханадзьо можна везти в палату.

— Прокинулась?

— Майже. Уже відповідає, як її звати.

— Тиск?

— Сто десять. Пульс — сімдесят вісім.

— В нормі. Відвези її. Я зайду згодом.

— Вона скаржиться, що дуже болить.

— Введи їй набулон, одну ампулу.

— гаразд.

— А ще ось що: завтра об одинадцятій ранку Ханадзьо-сан має виїхати.

— Завтра?

Норіко перевела погляд на імпресарію.

— У неї термінова робота. Я огляну її рано-вранці.
Приготуй усе заздалегідь.

— Зрозуміло.— Норіко ще деякий час постояла, тоді повернулася і вийшла з кабінету.

— Прокинулася...— Імпресарію з видимою полегкістю зітхнув.— Дякую. Тепер мені буде куди спокійніше.

— Рано заспокоюватися.

Імпресарію розтулив був рота, але так нічого й не вимовив.

— Операція пройшла нормально. Ось усе, що можна поки що сказати.

Наое підвівся, полив на руки дезрозчину, сполоснув їх під краном і подався в ординаторську.

Норіко перемила інструменти, протерла й змастила їх вазеліновим маслом, навела лад в операційній. Була десята година, коли вона звільнилася. Наое чекав на неї. Вони разом пішли до Дзюнко.

Імпресарію десь зник, замість нього в палаті сиділа дівчина років сімнадцяти-вісімнадцяти — певно, секретарка. Дзюнко лежала горілиць і час від часу стогнала від болю. Наое перевіряв пульс. Тиск виявився трохи зниженим, та після операції в цьому не було нічого дивного.

Від втрати крові обличчя її загострилося і здавалося хворобливим, позбавленим тієї здорової свіжості, яку мають дівчата в двадцять один рік.

— Ханадзьо-сан! Ханадзьо-сан! — покликала її Норіко, та тільки за третім разом Дзюнко через силу розплющила очі.

— Ямагуті-сан! Ямагуті-сан! — Цього разу Норіко назвала справжнє ім'я Дзюнко.

— Я-а...— Голос у Дзюнко був хрипкий, наче в старої.

— Ще й досі боляче?

— Бо-о-ляче...— простогнала Дзюнко, жалібно дивлячись на Наое.— Дуже боляче, докторе.

— Зараз ін'єкція почне діяти, і ви заснете міцно-міцно,— заспокоїла її Норіко.

— Завтра...

— Не треба ні про що турбуватись.

— Якщо я не зможу завтра поїхати, то що ж буде?..
Що тоді буде?..

— Не хвилюйтеся,— сказала Норіко і повернулася до секретарки:— Погасить світло й простежте, щоб вона заснула.

Наое вийшов з палати.

— А куди завтра їде Ханадзьо-сан? — спитала Норіко, наздоганяючи його.

— В Тібу. Там у неї запис концерту на телебаченні.

— Вона витримає?

— Не певен.

— Нащо ж ви тоді дозволили?

— Вони наполягали.

— А як щось трапиться?..

— Що я можу вдіяти? — знизав плечима Наое.

— А якщо...

Вони увійшли в ліфт. У кабіні, крім них, нікого не було. Ліфт посунув донизу.

— А якщо їй стане погано? — закінчила Норіко.

Кабіна була невеличка, і голос Норіко пролунав надто гучно.

— Вона зараз більше думає про свою кар'єру, ніж про здоров'я.

— Невже вона така легковажна?

— Таким людям марно щось доводити.

— Але ж ви лікар! Ви зобов'язані твердо сказати: «Ні».

Ліфт зупинився на третьому поверсі. Двері відчинилися, і Наое вийшов.

— Дарма ви не заборонили цього заміру,— не вгамовувалась Норіко.— Вона й минулої ночі зовсім не спала, сама ж казала, що роботи в Фукуоці було повно. Приїхала увечері — й зразу операція. А тепер, маєте вам, знов у дорогу! Та це просто божевілля! Навіть для артистки

така легковажність неприпустима. Ось відпустите її, а вона, чого доброго, знепритомніє просто на сцені!

— Найімовірніше, — так воно й буде.

— Сенсею!.. Норіко кинула на Наое докірливий погляд. — Це безвідповідально.

Наое спинився, замислено озирнувся довкола і раптом, рвучко повернувшись, зник у туалеті.

Наступного дня, об одинадцятій годині, Дзюнко Ханадзьо у супроводі імпресарію та секретаря вийшла з клініки. Внизу на неї чекала машина. Ховаючись від цікавих поглядів, Дзюнко звела комір пальта. Обличчя її було синяво-бліде, як у мерця. Вона трималася за імпресарію — здавалося, кожен крок завдає їй нестерпного болю.

У клініці все було спокійно. Операцій не передбачалося, і після обіду Норіко й Наое відпочивали. О п'ятій годині, коли робочий день скінчився, Наое пішов додому.

Вчорашня слабкість, операція Дзюнко, нічне чергування й сьогоднішній день у клініці — все це налягло на нього важким тягарем утоми, і, повернувшись додому, він просто-таки впав на ліжку. Але за хвилину почувся стукіт у двері — залетіла Норіко. В руках вона тримала загорнуті в целофан квіти.

— Зараз буду прибирати, підводьтеся! — весело проспівала вона.

— Щойно заснув... — пробурчав Наое.

— В чистоті спати приємніше.

Норіко смикнула з ліжка покривало. Наое знехочу підвівся і накинув кімоно.

— Вам доктор Кобасі сьогодні нічого не казав?

— Ні.

Наое зчепив пальці й поглянув у вікно.

— Справді? — здивувалася Норіко й, відчинивши двері на балкон, увімкнула пилосос. — Він страшенно обурювався.

Наое мовчки чекав, що вона казатиме далі.

— Говорив, що вражений вашим ставленням до Дзюнко Ханадзьо. Що це жорстоко й не по-людському — дозволити жінці вийти на сцену відразу після операції. Просто звірство, сказав він.

Наое встромив у рот сигарету і вийшов на кухню.

— А ще він сказав, що лікар, який дозволяє таке, не сміє називати себе лікарем.— Не змовкаючи, Норіко водночас водила щіткою під столом.— І старша сестра, й Акіко — всі так само вважають. Мені було страшенно прикро.

Наое подивився на квіти, які принесла Норіко. У відерці з водою стояли камелії й гілочки ардизії.

— Останнім часом доктор Кобасі взагалі вас засуджує.

— Нехай засуджує.

Наое примостився на ліжку.

— Так, але тепер уже не лише він. Доктор Кавахара, і той здивований. А що буде завтра, коли приїде гінеколог Мурасе?

Норіко вимкнула пілосос і зачинила скляні двері на балкон.

— Мені теж здається, що ви вчинили негаразд.

Наое мовчав.

— Мабуть, ви ще не вечеряли? — вирішила змінити тему Норіко.— Я тут дещо купила.

Вона вийняла з пакунка вкладені в коробочку сусі.

— Зголодніли?

— Ні.

— Тоді я спершу поставлю квіти.

Норіко взяла вазу й заходилася підрізати над раковиною гілочки.

— Між іншим, головний лікар звелів оформити операцію того дідка Ісікури як резекцію шлунка. Це нечесно! Адже в нього нічого не зачіпали — розрізали, подивилися й зашили.

— Еге ж.

— Ви так говорите, ніби вас це не стосується. Але ж саме ви робили операцію! Слава богу, сам Ісікура хоч вірить, що так і треба. А його рідня?! Платити ж доведеться їм.

— Я перепишу висновок.

— Головний довідається — розлютиться! — Норіко всміхнулася.

— Ми зробили звичайну пробну лапаротомію.

— Брати гроші за незроблену операцію — яка непорядність! — Норіко відступила на крок і замилювалася квітами. — Останнім часом просто не знаєш, де дітися від повчань. Набридло!.. — зітхнула вона. Довга гілочка камелії серед зелені була напрочуд гарна. — Може, кинути все й вдатися до ікебани?

Норіко скінчила школу ікебани й мала диплом викладача.

— Тут занадто темно. Поставлю лишень їх сюди.

Вона перенесла вазу на стіл Наое, і від квітів у кімнаті відразу пояснишало.

— Еге ж, не легко живеться популярним співачкам...

Норіко озирнулася. Наое лежав, закривши руки за голову.

— Ви про що задумалися?

Вона сіла на краєчок ліжка. Наое простяг руку й пригорнув її. Норіко попручалася для годиться, але недовго. У вазі світилися камелії.

...Згодом Норіко розплющила очі й поглянула на годинник: восьма. Норіко майже одяглася, коли задзвонив телефон. Наое зняв трубку. Дзвонили з клініки.

— Щойно з нами зв'язався імпресаріо Дзюнко Ханадзо. Вона знепритомніла.

— Де це сталося?

— В готелі «Р».

— Щось іще?

— Вони вже виїхали сюди. Він дуже просив, щоб ви були.

— Зрозуміло.

Наое сперся на лікоть і поглянув у притемніле вікно.

— Щось скоїлося? — стурбовано запитала Норіко.

— Дзюнко Ханадзьо стало погано. Зараз її привезуть у клініку.

Наое підвівся й почав одягатися.

— Як це сталося?

— Знепритомніла. Подробиць не повідомили.

Норіко з осудом поглянула на нього. Він байдуже застібав штани.

— А де це було?

— Здається, в холі готелю «Р». Вона мала давати там інтерв'ю. Мабуть, тоді це й сталося.

Наое надяг сорочку з відкидним комірцем і піджак. Норіко підвела на нього очі.

— А мені що робити? Ви повернетеся?

— Гадаю, я недовго.

— Можна, я побуду тут?

— М-м... Гаразд.

— То я почекаю на вас?

Наое помовчав, замислено дивлячись на стіну, тоді взяв із столу запальничку й сигарети і поклав до кишені.

— Повертайтеся скоріше!

— Добре.

Наое нахилився зашнурувати черевики.

— Я замкнуся на ключ, то ви, як прийдете, дзвоніть, — додала Норіко.

У спорожнілій квартирі їй усе було звичне й знайоме. Норіко знала тут кожен куточок, кожную дрібничку, як у власній домівці: де стоять чашки для кави, де лежить цукор... І все ж таки їй було якось неспокійно. Досі вона ніколи не лишалася в квартирі Наое сама. Зненацька Норіко виразно усвідомила, що це житло самотнього чоловіка, і дивне, тривожне почуття, закравшись у душу, не полишало її. Увімкнути телевізор? Від лункої тиші

було прикро. Але, пошукавши очима, вона раптом зрозуміла, що в кімнаті немає телевізора, і невесело всміхнулась у порожнечу: адже його ніколи й не було.

Наое не любив телевізора, він читав книжки, газети, часописи. Норіко, звісно, й раніше бачила, що в квартирі немає телевізора, але просто не думала про це. Щастя кожного побачення з Наое переповнювало дівчину, і їй не було діла ні до чого іншого.

Хіба потрібен їй був телевізор у хвилини любовців? І згодом, коли вони просто лежали поряд. Норіко не хотілося чути чужих голосів. На жаль, такі хвилини тривали недовго. Звичайно Наое майже одразу хапався за книжку чи газету, а найчастіше — за якийсь медичний часопис, ніби від самого вже вигляду друкарського шрифту відчував насолоду.

Норіко підводилась, одягалася, зачісувалася, тоді йшла на кухню. Наое мовчки випивав чашку чаю або кави, не відриваючи очей від сторінки. Норіко знов ішла на кухню, мила брудний посуд, терла раковину — так і спливав час. Потім вона перегортала прочитані Наое газети, доплітала мереживо. Вони майже не розмовляли одне з одним. Лише зрідка Норіко уривала мовчання: «А чи не випити нам чаю?» — на що Наое коротко відповідав: «так» або «ні», — ото й уся розмова. Буває, людям не потрібні слова, щоб зрозуміти одне одного, але між Норіко та Наое такої близькості не існувало. Норіко були невідомі не лише думки, а й діла Наое. Вона не знала про нього нічого — й не хотіла знати. Не знати спокійніш. Щоправда, спочатку їй бажалося знати про Наое все, і вона намагалася його розпитувати. Він неохоче відповідав, але згодом наставляла мить, коли несподівано замовкав, не доказавши слова, і тоді вже змусити його розговоритись було неможливо. Він не пускав до себе в душу нікого. Існувала межа, за яку вхід стороннім було заборонено. Дуже чітка межа. І Норіко, зрозумівши це, змиралася з його замкнутістю. Вона навіть повірила в

те, що саме такі й мають бути стосунки між чоловіком та жінкою: короткий спалах жаги, а потім байдуже мовчання в тиші. Вона звикла до цього і вже не мріяла про більше. У неї було спокійніше на душі тільки поруч з Наое, в його кімнаті. І навіть коли обое вони мовчали, їй було добре.

Тепер же, сидючи в квартирі сама, Норіко відчула незрозумілу тривогу. Якби Наое був дома, він лежав би оце з книжкою на ліжку... Мовчав... Та був би тут, поряд. І Норіко було б добре.

Щоб позбутися цього дивного тривожного почуття, Норіко підвелася. Вона ще не вечеряла. Сусі купила, сподіваючись поласувати разом з Наое, та не встигла — телефонний дзвінок пролунав саме тоді, як вона йшла на кухню.

В цій квартирі з великою раковиною і кухнею було лише дві каструлі. В холодильнику стояли пляшки з пивом і бляшанки консервів, але ні овочів, ні свіжої риби Норіко не знайшла — Наое, як правило, обідав у місті. Норіко трохи зголодніла, та вечеряти без Наое їй не хотілося. Нічого, незабаром він повернеться. Куди приємніше буде попоїсти сусі вдвох. Через те вона його на двох і купила...

Та до чого б оце взятися?

Вона знемагала з нудьги. Незвичну до неробства, її гнітило лежання на канапі.

Вона до блиску вимила холодильник, позбирала під раковиною порожні пляшки й заходилася стирати порошок з меблів. Недавно вона все тут пилюсила, проте на обкладинках книжок і алюмінієвих рамах стелажів уже заліг тонкий шар пилу. Вона налила у відро гарячої води, намочила ганчірку, протерла стіл у кімнаті.

Полиці були щільно заставлені книжками. Норіко зняла лише ті, що легко витягалися, й постирала порошок. Скидалося на те, що бабуся, яка прибирає тут двічі на тиждень, навіть не торкається до книжок. Колись Норіко тільки проходила по кімнаті з пилюсою та ще відмивала на

кухні раковину, а шастати по всіх кутках з ганчіркою в руках їй сьогодні довелося вперше.

Пильний погляд Норіко відзначив, що в щілинах поміж татамі¹ і в жолобках дверцят стінної шафи набралось бруду. Вона поміняла воду, виполоскала ганчірку і знову взялася до роботи. На письмовому столі Наое здійснювалася гора медичних журналів та іноземних книжок. Дбаючи, щоб нічого не порушити, Норіко тільки трохи попереувала все, постирала порошок і знов поклала, як було. На металевих ручках шухляд теж лежав пил. Посередині столу була одна велика шухляда, а праворуч і ліворуч — у тумбах — по п'ять менших. У верхній правій шухлядці темніла замкова шпарка — здається, шухляда була замкнена. Норіко провела ганчіркою по руці. Її охопило непереборне бажання довідатися, що ж там усередині.

Квартира, де живе самотній чоловік, повна таємниць. Розкриєш їх — збагнеш господаря. Норіко чомусь зробилося моторошно.

Ще раз намочивши й викрутивши ганчірку, вона підійшла до стінної шафи. Щоб як слід повитирати всі куточки, доведеться розсунути фусума². Норіко взялася за дверцята й відсунула одну половинку.

На верхніх полицях шафи лежала постільна білизна, унизу, в пакунках з гофрованого картону були складені старі журнали.

Норіко протерла в жолобках, пройшлася ганчіркою по долішній частині шафи. Тоді засунула ліву дверку й відсунула праву.

І в цій половині шафи дно було заставлене картонними коробками з журналами. Просто перед її носом стояла велика квадратна коробка, заввишки з півметра. Норіко розгледіла на ній етикетку sake. Коробка була

¹ Татамі — солом'яна підстилка для підлоги.

² Фусума — розсувна перегородка.

з горою напхана журналами. Декотрі просто лежали зверху грубим стосом. Коробка стояла занадто близько до дверцят і заважала Норіко. Дівчина спробувала засунути її далі. Коробка виявилась неймовірно важкою. Коли Норіко все ж зсунула її з місця, вона вдарилася об сусідню, і верхній стосик журналів злетів.

«Треба поскладати все так, як було», — з жахом подумала Норіко. Лаючи себе, вона заходилася збирати розсіпані журнали. Здебільшого це були медичні видання. Несподівано Норіко побачила кілька пакетів з рентгенівськими знімками.

Вона витягла їх з коробки і, складаючи рівненько, мигцем зиркнула на написи. Угорі, в рамочці звичайно ставили ім'я та прізвище хворого, дату знімка, унизу — назву лікарні. Пакети були з клініки «Орієнтал» — це Норіко визначила сразу. В тому, що рентгенівські знімки опинилися в Наое дома, не було нічого особливого: готуючись до наукових конференцій, лікарі не раз брали знімки й історії хвороб додому, робили слайди й переглядали їх згодом, у вільну хвилину. Але постійно знімки зберігалися в клініці — це було непорушним законом. Лікарі зобов'язані були вчасно повертати їх.

Норіко піднесла пакет до очей: графи з прізвищем і віком хворого виявились незаповненими. Дати вписані червоним олівцем: «тридцять жовтня», «десяте жовтня». Знімки зовсім недавні. Знайомі округлі ієрогліфи, без сумніву, виведені рукою Наое.

Той, чиї знімки лежали в пакеті, був, мабуть, не простий пацієнт — інакше Наое не лишив би порожніми графи з прізвищем та ім'ям. Норіко вже хотіла покласти пакет на місце, але, не втримавшись, витягла знімки.

Їх виявилось шість, і все це були знімки хребта. В різних проекціях — спереду, збоку... Норіко відразу визначила, що це — зображення поперекової ділянки.

Обернувшись до вікна, Норіко роздивилася знімок про-

ти світла: у правому кутку вгорі катаканою¹ було написане ім'я хворого. Норіко двічі повільно перечитала його, і аж тоді до неї раптом дійшло — вона читає навпаки. Наое! Хребет Наое?!

Вона ще раз повернулася до світла і знов поглянула на знімок. На чорному тлі плівки виразно біліли кістки. Від рівних коробочок хребців тяглися, наче простягнуті руки, тоненькі відростки.

Норіко не чула, щоб Наое коли скаржився на біль у попереку. А проте помилки бути не могло: на знімках стояло його прізвище.

Вона спробувала розкласти знімки за датами. Верхній пакет був датований тридцятим жовтня, далі йшло десять жовтня, двадцять перше вересня — з проміжками в двадцять днів, — найнижче лежав пакет від п'ятого липня. Нічого, крім дат, — скидалося на те, що Наое робив усе це для себе. Норіко заглянула в коробку глибше — самі пакети. І там те саме — ні імені, ні прізвищ, лише дати. Але на самих знімках всюди значилося: «Наое». Між деякими знімками була перерва в п'ять днів, інші склали безперервну серію. Але на тих, що були зроблені до липня, стояв штамп клініки університету «Т», де в той час працював Наое.

«Може, він пише наукову працю чи провадить якесь оригінальне дослідження, застосовуючи новий метод?» — сушила собі голову Норіко. Але... вивчати власний хребет?!: «Дивний чоловік», — пробурмотіла вона, і саме тієї миті задзвонив телефон. Мов дитина, що нашкодила, Норіко злякано поклала пакети на місце. В непорушній тиші кімнати дзвінок лунав особливо різко.

Норіко розгублено заметушилася. Хоч і з відома господаря, та все ж сама, в порожній чоловічій квартирі... Зняти трубку? А що, коли вона цим поставить Наое в незручне

¹ В японській мові, крім ієрогліфів, вживаються ще дві складові азбуки — катакана і хірагана.

становище? А якщо дзвонять із клініки?.. Тоді вона сама зрадить таємницю їхніх стосунків... Зіщулившись, Норіко чекала, коли вщухнуть дзвінки. Але телефон дзвонив і дзвонив, мов несамовитий. Може, це Дзюнко Ханадзьо хоче повідомити, що затримується? Норіко ніяк не могла вирішити, що їй робити... Якби знаття, хто.. Адже міг дзвонити й сам Наое. Може, таки справді Наое? Як же він розгнівається...

«Підійду»,— зважилася Норіко і обережно зняла трубку.

— Алло! Алло! — увірвався в кімнату жіночий голос. З цього «алло» Норіко зрозуміла, що говорить дуже молода жінка.

— Це Мікіко!

«Мікіко»...—безгучно повторила Норіко.

— Сенсею, це ви?

Норіко подумала, що десь уже чула цей голос.

— Алло! Що таке?.. Алло! Сенсею! Дивно...

Норіко, затамувавши подих, обережно поклатла трубку на апарат. У кімнаті знов запала тиша. Сівши поряд з телефоном, Норіко спробувала згадати, чий це був голос. Атож, вона певна, що вже чула його. Тільки де? Серед медсестер не було жодної на ймення Мікіко. Але голос сторонньої людини, яка не працювала в клініці, не міг би здатися їй знайомим...

З невиразним почуттям невдоволення Норіко повернулася до шафи. Рентгенівські знімки безладно валялися на купі журналів. Норіко заходилась наводити лад. Знімки поскладала в пакети й засунула в картонну коробку. Зверху поклатла розсіпані журнали, поставила коробку на місце й зачинила дверцята.

Коли, нарешті, випросталася, у двері подзвонили. Норіко поглянула у вічко: в коридорі стояв Наое. Полегшено зітхнувши, вона відімкнула замок і відчинила двері.

— Як ви швидко!

— Я на машині.

— Ну, як там Ханадзьо-сан?

— Невелика кровотеча.

— Як вона зараз?

— Поставили крапельницю. Втім, нічого серйозного. Наое раптом помітив у руках Норіко ганчірку.

— А це що таке?

— Наводила лад, стирала порошок.

Скидаючи пальто, Наое невдоволено подивився на Норіко:

— Навіщо? Даремний захід.

— Та було ж стільки пилу,— заперечила Норіко. Їй стало прикро — вона лазила на колінах по всій квартирі, а він...— На книжкових полицях і в шафі взагалі сто років ніхто не прибирав!

— У шафі? — Наое кинув на Норіко пронизливий погляд.— Ти що, відчиняла шафу?

— Аякже! Треба ж було витерти дверцята...

Наое кинувся до шафи. Всередині все було на місці: на горішній полиці — постільна білизна, на нижній — купа журналів.

— Ти поралася тут?

— Тільки протерла дно...

— Нічого не займала?

У голосі Наое було стільки люті, що Норіко лише злякано похитала головою.

— Справді?

— Авжеж.

Наое ще раз з недовірою оглянув речі в шафі й засунув дверцята.

— Тут лежать дуже важливі матеріали. Вони необхідні мені для роботи. Їх не можна чіпати, навіть коли стираєш порошок.

— А я нічого й не чіпала.

Звісно, це було не зовсім так — адже вона впустила стосик журналів, а тоді роздивлялася рентгенівські знімки. Але ж потім усе як слід поклала на місце. Наое,

як видно, розсердився не на жарт. Норіко вперше бачила його таким. У неї майнув тривожний здогад: мабуть, вона порушила якийсь табу, побачила щось таке, що не призначалося для чужих очей. Їй стало страшно.

— Надалі не смій цього робити без мене!

— Добре, — сумирно кивнула вона головою.

— Дай мені кімоно.

Голос Наое, нарешті, залунав по-звичайному рівно. Він розстебнув піджак.

— Повечеряємо?

— Умгу, — буркнув Наое, та одразу, мабуть, щось пригадавши, передумав. — Хоча ні, пробач, сьогодні тобі доведеться поїхати додому.

— Просто зараз?

— Так.

— А вечеря?

— Обійдуся.

— До вас хтось має прийти?

— Н-ні...

— Ви на мене ще сердитесь?

— Просто хочу побути сам.

Після такої «вечерньої» відповіді Норіко нічого було сказати. Вона ніяк не сподівалася, що все так обернеться. Може, щось сталося в клініці? Чи він справді розгнівався за це прибирання? Гадати можна було скільки завгодно, та справжньої причини Наое їй однаково не скаже — він завжди чинить, як йому заманеться.

Норіко зненацька розлютилася.

— Добре, я йду. Сусі я поклала отам. — Вона все ж таки не наважувалася вилити свою злість відверто. — До побачення.

Вона сподівалася, що Наое бодай одне слівце скаже їй на прощання, але він мовчки сидів на канапі.

— Коли вас не було, хтось дзвонив.

— Хто?

— Жіночий голос. Якась Мікіко.

Наое не реагував.

— Я сказала, що ви вийшли, й поклала трубку.

Норіко, звичайно, трішки прибрехала. Дійшли її слова до Наое чи ні, було незрозуміло: він сидів, обхопивши себе руками за плечі і втупившись у простір.

— Може, вона подзвонить ще раз.

Добряче грюкнувши дверима, Норіко вийшла.

Наступного ранку задощило. Норіко, переживаючи вчорашнє непорозуміння з Наое, спала погано. Коли вона з підпухлим обличчям прийшла на роботу, в кімнаті медсестер жваво обговорювали те, що сталося з Дзюнко Ханадзьо.

— Що було — жаж!

Юріко Міякава, що чергувала вночі, опинилася в центрі уваги і від цього трохи запишалася.

— Репортерів налетіло! Всі рвуться, а їх не пускають.

— Як же вони пронюхали?

— Вона ж зомліла просто на прес-конференції. Хтось пробалакався, що її везуть сюди, і репортери мов з-під землі вирости. Просто жаж! От вам і «Сезон метеликів»!

Одна з найпопулярніших пісеньок у репертуарі Дзюнко називалася «Сезон метеликів». Навесні телекомпанія вирішила поставити однойменну п'єсу, і вчора увечері Дзюнко з артистом, що виконував головну роль, мали потиснути одне одному руки, а тоді співачка ще повинна була відповісти на запитання жіночого тижневика.

— Просто посеред прес-конференції?!

— Імпресарію, Оба-сан, розповідав, що спочатку Дзюнко вся побіліла, але ще трималася, усміхнулася цьому артистові, отак! — Юріко показала рівенький рядок зубів. — А тоді як скрикне, і впала!

Юріко не просто розповідала — вона грала. Виходило дуже правдоподібно.

— Довкола — фоторепортерів! Актор саме приготував-

ся їй руку потиснути, аж тут отаке скоїлося. Актор остовпів. А тоді й сам закричав.

— То їх так і не сфотографували?

— Як не сфотографували? В такі хвилини тільки встигай клацати фотоапаратом... Дзюнко Ханадзю в світлі юпітерів!.. Знаменита співачка усміхається... Дзюнко Ханадзю везуть у клініку!

— Отож вона трималась, трималась, а тоді все-таки впала?

— Просто на підлогу? — жадібно допитувалися медсестри.

Жінки обожнюють всілякі скандальні історії, надто коли вони не стосуються їх самих.

— Авжеж, на підлогу. Та її одразу підняли й поклали на канапу.

— Все це трапилося в холі?

— Ні. Для прес-конференції виділили велику кімнату в готелі, там усе й сталося.

— А в що вона була вдягнута?

— О-о! Щось неймовірне! Уявляєте — яскраво-жовта шифонова сукня, і на ній метелик, червоний із синім. Отут,— Юріко обома руками обвела коло в себе на подолі.— Здоровенний метелик з розгорнутими крилами. Одне слово, фантастика. Ніколи не бачила нічого схожого.

— Якраз до пісні.

— Атож... І уявляєте, вона в цій сукні падає неприємна.

Медсестри спробували подумки намалювати собі цю картину.

— Мабуть, дуже гарно?

— Що?

— Та метелик цей.

— Метелик — мрія. Тільки як він увесь просяк кров'ю...

Медсестри презирнулися й захихотіли.

— Але ж ніхто не знає, в чому річ...

Дівчата запишалися: тільки вони причетні до таємниці «зірки».

— Її так і привезли сюди в тій сукні?

— Аякже. Якби її почали там перевдягати, вийшло б тільки гірше.

— А яке в неї було обличчя?

— Біде, як смерть. Але вродлива — пропасти можна!

Юріко притулила руки до грудей і, згадуючи, підвела очі під лоба.

— А тоді?

— Подзвонили докторові Наое, і він наказав нести її в операційну.

— Просто в сукні?

— Доктор Наое, коли увійшов до операційної, аж рота роззявив...

— Ну, а далі, далі що? — нетерпляче перебила Акіко.

— А далі?.. Жах! Коли він почув, що тиск у неї вісімдесят, негайно приступив до повторної операції. Поставили крапельницю, сьогодні вранці їй уже трохи краще. Імпресаріо від неї цілу ніч не відходив.

— Гадаєш, між ними щось є? — поцікавилася Акіко.

— Та як тобі сказати?.. Мабуть, вона до нього просто звикла. Вчора приніс у лікарню все, навіть білизну, а вона й оком не моргнула. За руку її тримає... Але вагітність ніби не від нього.

— Спра-авді?

— Сьогодні до Дзюнко приходив Кендзі Танімото. Приніс цілу купу фруктів і здоровенний букет.

— Авжеж, авжеж, у неї з цим співаком роман. Про це навіть у газетах писали.

— Ой, не збагнеш цих артистів!

І дівчата глибоко зітхнули.

Наое зміг оглянути Дзюнко аж о другій годині — він знов з'явився в клініку після десятої і обійти палати до обіду не мав часу. Норіко, з учорашнього вечора затаму-

вавши образу, не квапилася йти з ним на обхід, але на Дзюнку їй подивитися хотілося. Цікавість перемогла, і Норіко вирішила піти.

— Візьми тонометр! — мов нічого й не сталося, сказав їй Наое. Ніби й не було вчорашнього прикрого випадку. Норіко згадала ненароком знайдені рентгенівські знімки. Дивлячись на спину Наое, вона раптом виразно уявила оголені знімками кістки, білі кістки на чорному тлі негатива.

«Чого ж він усе-таки вивчає свій хребет?» — не могла збагнути Норіко. Вчора вона довго думала про це, та так ні до чого й не додумалася. Їй дуже кортіло спитати Наое навпростець, але вона збагнула, що цього робити не слід. Адже саме вже те, що вона надумала постирати в шафі порох, викликало в ньому шалену лють. А якби ще призналася, що бачила знімки, — всьому край. Це вже певно. Їй хотілося знати правду, але вона не могла пожертвувати задля цього всім, що мала.

«Через день усе забудеться», — заспокоювала себе Норіко.

На дверях палати Ханадзьо висів папірець: «Відвідувати вхору заборонено». Вони постукали й зайшли. В палаті стояли зелені сутінки. Дзюнку лежала, заплющивши очі. Її дбайливо підмальоване личко тонуло в подушках.

— Спить?

— Годину тому була ненадовго прокинулася, а це знов...

Імпресарію, що сидів біля постелі, підвівся й простяг руку до узголів'я.

— Не треба. Коли спить, не будить.

Наое просунув руку під ковдру, намацав тендітний зап'ясток Дзюнку і став перевіряти пульс.

— Більше ніяких змін?

— Ні. Спить і спить.

— Це втома останніх днів.

Імпресарію винувато сховав очі.

— Нехай ще відпочине.

— Гаразд.

Навчений гірким досвідом, імпресаріо й не думав суперечити.

— Вона не їла?

— Від учора ані ріски.

— Коли прокинеться, умовте її, щоб попоїла, бодай трохи.

— Неодмінно.

Наоє вже налагодився йти, та імпресаріо затримав його.

— Безглуздо, звісно, питати зразу після такого, але...

Скільки їй доведеться тут пробути?

— Добре, якби ще днів із п'ять.

— П'ять?

— Знов кудись збираєтесь її витягти?

— Ні, ні, де там! Вона ж знепритомніла привселюдно.

Тепер ніхто й слова не скаже, навіть якщо ми розірвемо контракт.

— Он як?

— Знаєте, мені добре перепало від президента телекомпанії.

— За що?

— Я ж від нього приховав правду, а тепер усе впливло на поверхню. Він страшенно сварився, мовляв, чому не сказали йому про операцію...

— Умм-мгу...

— Ситуація...— Імпресаріо почухав потилицю й додав:— Ми порадилися з ним і вирішили не поспішати. Нехай Дзюнко відпочине гарненько.

— Добре б їй полежати з тиждень.

— Воно то так, але ж репортери насідають.

— Що ж ви пропонуєте?

— Мабуть, сьогодні наскочать кореспонденти з жіночого тижневика, а може, й ще звідкись... Треба б приховати від них правду.

— Скажемо, що в неї апендицит.

— А це правдоподібно? Вони не здогадаються?

— Можна сказати, що вчора в неї були болі, але вона зняла їх уколами й вийшла на сцену, а запалений апендикс несподівано лопнув.

— Скільки лежать у лікарні в таких випадках?

— З тиждень.

Імпресаріо замислився.

— Стривайте-но,— похопився Наое.— Їй не видаляли апендикса?

— Ні. Шраму немає.

— Гм... Операція без шва — такого не буває. Хоча... Ат, нехай, якось обдуримо газетярів.

— Будь ласка вже, докторе, дуже вас прошу.

Імпресаріо потер руки й уклонився.

Тієї ночі чергував Кобасі. З медсестер залишилась, як звичайно, Акіко Такагі. Їй допомагала стажистка, молоденька Томоко Кавай. Кобасі посидів біля телевізора, тоді зазирнув до сестер погомоніти. Але медсестри могли собі це дозволити аж після дев'ятої, коли в палатах вимикали світло. Якщо в лікаря вільна хвилина, це не означає, що й сестрам нема чого робити. І того вечора роботи вистачало. Один за одним до амбулаторії прийшли троє хворих. Вони мали з'явитися вдень, але через роботу не змогли й прийшли десь близько восьмої. Згодом якась жінка привела в клініку свого п'ятирічного синка. У нього дуже боліла голова. Хлоп'яті поставили градусник — тридцять вісім. Мигдалики були червоні й набрякли. Кобасі змастив йому горлянку ліками, зробив ін'єкцію, дав жарознижувального та ложку сиропу з антибіотиками. І, нарешті, «швидка допомога» привезла чоловіка, що знепритомнів посеред вулиці.

Обличчя його було бліде й непорушне. Вже на перший погляд було видно, що непритомність пояснюється не звичайною перевтомою, а якоюсь хронічною хворобою. Чоловікові було десь під шістдесят. Чуб його майже весь

посивів, зубів не вистачало. Поверх костюма на ньому було пальто, таке ж обтріпане, як і костюм, та ще й з обдертою підкладкою.

— Звідки він?

— А хто його знає. У кишені в нього знайшли якусь цидулку. Якщо їй вірити, його звати Кокіті Уено, живе недалеко від Намікібасі,— пояснив санітар.— Зараз пробують зв'язатися з його родиною, може, незабаром хтось прийде.

Кобасі зміряв чоловікові тиск, послухав легені. Тиск був трохи знижений. У легенях хрипів не було, а от у серці чулися якісь шуми. Кобасі як хірург не дуже покладався на свої терапевтичні знання. Може, мікроінфаркт? Втім, дужче скидається на велику ревматизму. Удень можна було б визначити певніше, але тепер всебічно обстежити хворого не вдасться.

— Про всяк випадок введи йому глюкозу, щоб стимулювати серцеву діяльність.

Кобасі занотував своє розпорядження в історію хвороби.

— Будете класти?

— Авжеж. Не можу ж я пустити його додому в такому стані.

— В яку палату?

Акіко поглянула на старого, що лежав, заплющивши очі. Вигляд у нього був аж ніяк не показний.

— У загальних місця є?

— Ні, все зайнято.

— Палати третього класу?

— Одна поки що вільна, але хворого сподіваються з дня на день.

— Ат, нехай. Тим часом — туди.

— Вона дорожча на півтори тисячі ієн.

— Знаю. Не треба повторювати мені азбучних істин, вези його швидше в палату.

Акіко насупилася.

Кобасі повернувся до ординаторської і сів на самоті пити чай. Коли глянув на годинник, було вже пів на дев'яту.

«У цій клініці тільки й чуєш: гроші, гроші», — обурено подумав він. Щоразу, як з'являється новий хворий, доводиться прикидати, скільки він спроможний заплатити, і аж тоді класти його у відповідну палату... Коли думати тільки про гроші, як можна спокійно лікувати хворого? — ...В університетській клініці Кобасі не стикався з подібним. Все вирішували стан пацієнта і наявність вільних місць. У приватній клініці — все інакше. Здавалося, всіх тут непокоїть не так здоров'я людини, як те, чи є в неї гроші або страховка.

«Бач, як панькаються з «люксом» і першим класом, а на решту їм начхати...»

Кобасі страшенно обурювало, що в «Орієнталі» ставлення до хворих визначалось їхньою платоспроможністю.

«Тяжкохворих — в окремі палати, інших — у загальні — ось єдино справедливий принцип», — міркував він. Але насправді все було не так. В «люкси» й палати першого класу не раз клали людей з найлегшими недугами, а то й здорових, що бажають просто відпочити.

«Цікаво, навіщо їх узагалі оглядати?» — дивувався Кобасі.

Його батько працював на сталепрокатному заводі в Камейдо, і родина жила скромно, сина змалечку привчили до ощадності, і тому люди, які викидали по п'ятнадцять тисяч ієн на день за право розкошувати самотністю і спокоєм, здавалися Кобасі просто звихнутими.

— Яка дикість! — пробурчав він уголос і допив холодний чай.

Він уже хотів був увімкнути телевізор, коли задзвонив телефон. Апарат стояв у протилежному кутку кімнати.

— Алло! — почувся в трубці енергійний чоловічий голос. — Це клініка «Орієнтал»?

— Так.

- Я можу поговорити з черговим лікарем?
- Слухаю вас.
- А-а, це ви, сенсею? Даруйте, що так пізно.
- Тон був вельми фамільярний, проте голос не збудив у Кобасі ніяких спогадів.
- У вас, здається, лікується Дзюнко Ханадзьо?
- Кобасі було відомо, що два дні тому Дзюнко зробили операцію, а тепер вона знов потрапила до клініки через ускладнення.
- Як вона себе почуває?
- Пробачте, а хто ви такий?
- Мене звати Мураї. Я знайомий Ханадзьо. Ось і турбуюсь, як вона...
- Загалом, задовільно.
- Коли її випишуть?
- Не раніше, як днів за два-три.
- Два-три...— задумливо повторив чоловік.
- Вона занадто рано вийшла. Не полікувавшись — от і наслідки. Слава богу, що все обійшлося так. Невеличка кровотеча.
- Так? Ви кажете— кровотеча?
- Я не веду цю хвору й подробиць не знаю. Але, як я чув, ужито всіх заходів.
- А що, це серйозно?
- З таким не жартують. Як-не-як три місяці.
- Та-ак? — спантеличено протяг Мураї.
- Це зовсім не дрібниця. Аборт, між іншим, не що інше, як насильне втручання в природний процес у живому організмі.
- Що?! У неї... був...
- Така операція — наруга над природою, грубе порушення її законів.
- Он воно що... Отож іще зо два дні?
- Вона жінка багата, тому мені не просто відповісти на ваше запитання,— неприязно процідив Кобасі.
- Даруйте, як ваше прізвище?

- Кобасі.
- Ви терапевт?
- Хірург.
- Дуже вам вдячний.

У трубці почувлися короткі гудки. Кобасі було прикро, що його потурбували через Дзюнка Ханадзьо.

Улюблениця преси й телебачення... Приїжджає в клініку мало не вночі, і їй негайно роблять операцію, а вранці, не дбаючи про думку лікарів, зникає, бо в неї, бачте, «програма»... І ось маєте, її знов привозять сюди, тепер уже з ускладненням — і знов пізно вночі. Платить по п'ятнадцять тисяч ієн за день, коло неї ходять навшпиньки імпресаріо й секретарка, а вона знай лежить собі спокійнісінько; спитаєш, як самопочуття — рота не розтулить, за неї відповідь її «сиділка».

«Ну, гаразд, Ханадзьо, що з неї візьмеш, артистка, так би мовити, не від світу сього. Але те, що вся клініка танцює під дудку якогось дівчиська, — в цьому, звичайно, провина Наое. Нехай тепер він працює на приватного підприємця, але ж колись практикував в університетській клініці, вважався світилом у науці. І йти на повідцю в імпресаріо Дзюнка Ханадзьо... Виходить, і він підвладний силі грошей...»

Кобасі гірко зітхнув.

По телевізору показували музичне шоу. Одна по одній до мікрофона підходили «зірки» естради і виконували найпопулярніші пісні минулого тижня. Ведучий, обличчя якого здалося Кобасі знайомим, грайливо запросив на сцену хирляву співачку. Вона, як і Дзюнка, мала трішки хрипкуватий голос. Кобасі часто бачив її на екрані. Перекинувшись з дівулею кількома порожніми фразами, ведучий раптом сказав:

— Між іншим, днями Дзюнка Ханадзьо знепритомніла просто на сцені. Сподіваюся, з вами такого не трапиться?

— Зі мною все гаразд, — усміхнулася співачка.

— Бережіть себе. Бо знаєте — аби лише одна зірка впа-

ла, як за нею й інші поспішають. Коли б не почалась епідемія. А втім, що ж це я? Апендицит не заразний.

— Ах, яке страхіття! — Дівуля грайливо засміялася, прямуючи до мікрофона.

— Апендицит?.. — розгублено промимрив Кобасі. Він-бо розчував як слід — ведучий сказав виразно: «апендицит». А вона відповіла: «Ах, яке страхіття!» — і обоє засміялися.

«Он як... Отже, для публіки у Дзюнко апендицит...»

Кобасі охопило тяжке передчуття. Він, певно, сказав по телефону те, чого аж ніяк не слід було говорити. Кобасі вимкнув телевізор і спустився до медсестер. Кавай в самотині креслила щось червоним олівцем на температурному аркуші.

— А де Такагі?

— Пішла поглянути на дідуся, якого привезла «швидка допомога».

Кобасі сів на канапі й відсторонено втупився в стіну. Полиця з ліками, шафа з інструментами... ціла галерея колб для крапельниць...

— Його родичі не приїздили?

— Щойно приїхала дружина.

— Дітей у нього немає?

— Здається, немає.

— А як у нього з страховкою?

— Нещодавно дзвонили з поліції. Здається, він одержує допомогу для малоспроможних. Правда, це ще непевно...

— Допомогу для тих, що живуть у невилазних злиднях?..

Кобасі зробилося зовсім невесело: знов головний лікар скорчить кислу міну.

Він нервово підвівся й заходив по кімнаті. Нарешті повернулася Акіко. Побачивши Кобасі, доповіла:

— Хворого морозить, температура тридцять дев'ять.

Кобасі гадав, що причиною непритомності могла бути гіпотонія. Але, здається, все не так просто.

— У нього щось болить?

— Ні. Але дихання прискорене.

— Дуже дивно...

Кобасі нічого не міг зрозуміти. Що ж це за хвороба?

— Так чи так, треба ввести жарознижувальне. Метилон, одну ампулу.

Кобасі важко зітхнув і підвів очі на Акіко. Вона тримала в руках лікарняне судно.

— Це його?

— Ні. Дзюнко Ханадзьо.

— Ну й ну. З-під неї навіть виносять?

Кобасі просто нетямився. Акіко трохи підняла судно, й жовтава рідина загойдалася.

— Вона побігла на сцену зразу після операції! Чого б це тепер так труситися над нею?!

— Їй треба дуже берегтися. Вона вже мала ускладнення.

— Їй давно пора ходити!

— Вона весь час спить.

— А ти виносиш після неї судно. Подумаєш, принцеса!

— Недобре ви говорите!

Акіко сердито простягла судно Томоко, що слухала цю розмову.

— Піди вилий.

Слухняно кивнувши, Томоко вийшла з кімнати. Коли двері за нею зачинилися, Кобасі запитав:

— Слухай, хіба це таємниця — про Ханадзьо?

— Авжеж. Доктор Наое звелів казати всім стороннім, що в неї апендицит.

— Таки апендицит... — з серцем повторив Кобасі.

— А в чому річ? — насторожилась Акіко.

— Мені тут дзвонив якийсь тип...

— Знаю. Він просив чергового лікаря, і я дала йому ваш номер.

— Він сказав, що його прізвище Мураї і він добре знає Дзюнко Ханадзьо...

— Чого йому було треба?

Акіко сіла на стілець навпроти Кобасі.

— Я сказав йому правду.

— Невже?! — зойкнула Акіко.

— Так. Адже він відрекомендувався як близький приятель Ханадзьо...

— Навряд чи це так. Скоріш за все, якийсь репортер.

— А звідки мені було знати!

— Може, спитаємо в самої Ханадзьо-сан?

— Мабуть, ти маєш рацію. А втім, стривай.— Кобасі завагався.

— А ви не спитали, звідки він, ким працює?

— Ні. Запитував він.

— Коли це репортер... ой, що тоді буде!..

— Правду знає лише імпресарію?

— Він, секретар Ханадзьо і президент телекомпанії.

А більше ніхто. Відвідувачів у палату не пускають. З ними розмовляє імпресарію.

— Он як...

Кобасі до болю стиснув пальці. Яку ж він устругнув дурницю!

— То я питаю Ханадзьо-сан?

— Не треба. Тепер це вже не допоможе.

— А коли вони й справді знайомі? У вас же враз камінь з душі спаде!

— Це справи не стосується.— Несподівано Кобасі спалахнув.— Між іншим, лікар не зобов'язаний з'ясовувати особу й репутацію кожного, хто цікавиться здоров'ям хворого!

— Але ж Ханадзьо-сан — не проста смертна.

— Що значить «не проста»? Так ніби це щось важить! — У Кобасі дрібно затремтіли губи.— Подумаєш, «зірка»! Вона така сама людина, як і той старий, що привезли сьогодні. В цій клініці аж занадто люблять знаменитостей!

— Але її становище...

— Для медиків це не має ваги.

— А хіба доктор Наое не попереджував вас?

— Щось не пригадую.

— Дивно. Сьогодні приходив кореспондент жіночого тижневика, і доктор Наое сказав йому, що в Ханадзьо апендицит, а згодом старша сестра скликала нас, попередила, щоб ми, боронь боже, не пробовкнулися!

— Мені про це нічого не відомо.

В кімнаті задзвонив телефон, і Акіко взяла трубку. Кобасі невідривно дивився у вікно. Він справді нічого не знав про офіційну версію хвороби Ханадзьо, та зараз це була не велика втіха.

— Хвилиночку,— Акіко затулила трубку долонею.— З'явилися! Із «Сюкен лейді».

— Чого їм треба? — Кобасі невдоволено насупився.

— Та все те саме. Знов щодо Ханадзьо-сан.

— Скажи їм, що мене немає.

Акіко кивнула головою і приклала трубку до вуха.

— Доктор Кобасі вже пішов додому... Так, зовсім несподівано... Що? Ні, цього я не знаю.

Обмінявшись із співрозмовником ще кількома незначущими словами, вона поклала трубку.

— Настирливий тип.

— Що він сказав?

— Сказав: «Доктор Кобасі має бути тут. Зв'яжіть нас із ним. Це дуже важливо».

— Має бути тут? — здивувався Кобасі.

Акіко замислилась.

— А цей Мураї, він часом не з «Сюкен лейді»?

— Не може бути...

— Вони наполягали на тому, що лише годину тому ви були тут. Звідки б їм це знати?

— Та-а-к...

— До того ж вони просили саме хірурга Кобасі.

Кобасі згадав, що в розмові з Мураї сам назвав своє прізвище.

— Звісно ж, це був репортер! Тому він і знає Ханадзьо.

Кобасі, спересердя, клацнувши язиком, підвівся.

— Та й паскуда ж він, коли так!

— По-моєму, треба розповісти про все докторові Наое.

Акіко потяглася до списку телефонів над столом.

— Стривай,— Кобасі сердито подивився на Акіко.— Не треба дзвонити.

— Чому?

— Сказав не треба, то не треба!

— Але ж він може опинитися в прикрому становищі. Завтра цей репортер вдосвіта припреться сюди.

— Ну й нехай.

Кобасі неспокійно засовався на стільці.

— Коли двоє лікарів з однієї клініки відповідають по-різному, чи не видається таке дивним?

— Авжеж. Та нічого не вдієш.

— Що за дурна впертість!

В суперечках Акіко швидко втрачала самовладання і говорила з Кобасі так, як могла собі дозволити лише коханка — без жодних церемоній.

— Ах, упертість?!

— Ти гямиш, що ти накоїв? Через тебе може постраждати репутація Наое!

— Яка дурниця! Це на мою репутацію всім начхати. Це мені ніхто й не подумав сказати, що в Дзюнко Ханадзьо «апендицит». Я — лікар, а на мене зважають менше, ніж на звичайну медсестру.

Чесність і прямотушність уживалися в Кобасі з невтримною запальністю. Акіко подобалася його хлоп'яча відчайдушність, проте інколи їй робилося страшно за нього.

— Навряд щоб доктор Наое не сказав тобі зумисне. Просто забув,— промовила вона.

— Голова в нього працює пречудово. Не думаю, щоб він міг «просто» забути.

— Хочеш, я сама розкажу йому, так ніби між іншим?

Повернулася Томоко, і Акіко пошепки доказала:

— Тоді тобі не доведеться нічого пояснювати.

— Не лізь, куди тебе не просять!

— Подумай, що буде!

— Я тільки сказав те, що знав. І не вважаю за потрібне виправдовуватись,— безжально додав Кобасі й рішуче подався до дверей.

Як і слід було сподіватися, наступного ранку подзвонили з редакції «Сюкен лейді». Поцікавились, що саме сталося з Дзюнко Ханадзьо. В реєстратурі відповіли, що доктор Наое ще вчора все докладно пояснив і додати до цього нема чого.

А проте в обідню перерву до клініки несподівано з'явилися репортери.

— Ми намагалися їх вирядити, але вони не зрушили з місця: «Дарма, ми почекаємо». І досі не думають іти собі,— поскаржилася Наое чергова реєстраторка, якій було наказано випроваджувати непроханих гостей.

— От нахаби!

Наое, що грав після обіду з рентгенотехніком Савадою в го¹, закінчив партію і знехотя підвівся.

Репортери чекали, сидючи в приймальні. Їх було двоє: один — високий і сухорлявий, другий — цілковита протилежність — низенький і гладкий.

— Пробачте, що відірвали вас від справ...

Сухорлявий простяг Наое свою візитну картку. Його звали Танабе. Гладкий виявився фоторепортером.

— Я вже відповів на всі ваші запитання.

— Так, але ми хотіли...— почав сухорлявий, і тієї ж миті блиснув спалах. Фоторепортер підскочив до Наое збоку.

— Гадаєте, моя фізіономія вам знадобиться?

— Це про всяк випадок. Адже ви ведучий лікар Ханадзьо?

¹ Го — японська гра типу шашок.

За фотографа на правах старшого розмову вів сухорлявий.

Наое невдоволено скривився.

— Скажіть, докторе, в неї справді апендицит?

— Скільки разів я маю вам повторювати?

— А ми чули зовсім інше: Ханадзьо зробили аборт.—

Репортер уп'явся очима в Наое, але в того обличчя лишилося незворушним.— І знепритомніла вона тому, що не долікувалася. Надто рано вийшла з лікарні... Що ви на це скажете?

Наое пильно вдивлявся в репортерів. Тоді ще раз поглянув на візитну картку.

— Хто вам це сказав?

— Так, один чоловік...

— Повторюю, в Ханадзьо апендицит.

— Повірте,— не вгавав сухорлявий,— ми нічого не вигадали. Відомості зі щонайпевнішого джерела.

Репортери насторожено стежили за Наое. Той байдуже знизав плечима.

— Ну й що з цього виходить?

— Ми хочемо почути від вас правду. Не треба водити нас за носа.— Репортер поведився впевнено й нахабно.—
Адже так усе й було.

— Ні.

Наое замислено розглядав скляні двері.

— У нас є неспростовні докази.

— Це вам так здається.

— Добре. Ми все скажемо — тільки не впадять від здивування. Той, хто розповів нам про це, працює у вашій клініці.

Репортер сторожко озирнувся. В приймальні — жодної душі. Чергова в реєстратурі чаклувала над мереживом.

— Як ви гадаєте, хто?

— І гадки не маю.

— Що ж, допоможемо вам здогадатись. Ось вам натяк — це лікар.

На обличчі Наое майнула тінь. Та за мить воно знов стало незворушним.

— Хірург, як і ви. Здогадуєтесь? Доктор Кобасі! — Репортер переможно вицирився.— Учора ввечері ми подзвонили сюди довідатися, як здоров'я Ханадзьо. До телефону підійшов доктор Кобасі і цілком несподівано виклав усе як є.

Наое лише кивнув головою.

— Що ви на це скажете? Будете й далі твердити, що в неї «апендицит»?

Знов сяйнув спалах. Наое скосив очі на камеру, тоді зміряв репортерів зневажливим поглядом.

— Оце й усе?

— Так. Вам мало? — роблено здивувався сухорлявий.— Дуритимете нас — ми про це так і напишемо.

— Ви зібралися писати про цю історію?

— Аякже! Дзюнко Ханадзьо, улюблениця публіки, непритомніє на очах у багатьох людей. Дзюнко Ханадзьо вагітна. З отаким невинним личком! Хто б повірив! — Репортер захлинався від збудження.— Неодмінно напишемо! Це буде така сенсація, що всі охнуть! Найкращий з будь-яких репортажів, що ми про неї публікували!

Наое розглядав акваріум за спиною в репортерів. У воді, виграючи зеленими й жовтими смужками, мляво плавали тропічні рибки.

— Коротше, в неї не апендицит?

— Апендицит.

— Сенсею, не впирайтеся. Адже ми однаково напишемо.

— Пишіть собі, що вам на думку спаде.

— Отже, «так»?

— Звідки ви взяли?

— Чого ж ви тоді кажете: «Пишіть»?

— Бо ви однаково напишете так, як вам заманеться.

Репортери втомлено зіткнули.

— Я лікую Дзюнко. І кажу вам, що в неї апендицит. Коли ви мені не вірите, чиніть, як знаєте.

Наое повернувся й попростував до ліфта. Репортери проводжали поглядами його високу худорляву постать.

— Міцненький горішок,— збентежено промимрив су-хорлявий, коли Наое зник у ліфті.

На третьому поверсі клініки Ютаро Гьода розмовляв у канцелярії з Цуруйо Секігуті. Ріцуко в клініці сьогодні не було, і в канцелярії дві конторниці самостійно заповнювали рахунки на виплату страховки.

— Діагноз поки що не поставлений?

Ютаро зазирнув у історію хвороби.

— Сьогодні хворого дивився сам доктор Наое. Він схиляється до думки, що у нього щось із кров'ю.

— Захворювання крові?..

— Він приписав зробити серію аналізів, тож протягом п'яти днів усе остаточно з'ясується.

— Т-та-ак...— похмуро пробубонів головний, гортаючи історію хвороби.

Йшлося про старого, якого вчора привезла «швидка допомога». Годин через дві після того до клініки прибігла літня жінка й підтвердила, що хворого справді звати Кокіті Уено. Колись він був лахмітником, але кілька років тому у нього зненацька відібрало ноги. Інколи він неспроможний був навіть підвестися з постелі. А згодом і його дружина, занедужавши на ревматизм, мусила звільнитись із закускочної, де працювала посудницею, й тепер подружжя жило тільки на допомогу.

Головний лікар терпіти не міг злидарів, а надто тих, хто розплачувався за лікування «допомогою для малоспроможних».

— Подумати тільки, на вигляд зовсім дід. А йому ж усього п'ятдесят два!

— Нізащо не повіриш,— підтакнула старша сестра.— На вигляд йому шістдесят з гаком.

П'ятдесят два — майже стільки було і Ютаро Гьода. Але жалощі для бізнесмена — недозволена розкіш.

— Живе на допомогу, а поклали його в палату третього класу. Вона ж дорожча, ніж загальна. Хіба він спроможний сплатити різницю?

— Мабуть, що ні, — зітхнула Секігуті.

— «Мабуть», — перекинув її Ютаро. — Гав ловити не треба! Стежила б краще за порядком.

— Це доктор Кобасі звелів. Він учора чергував. Медсестри і так і с'як, а він мов затятий.

— Ним треба керувати! А це вже ваше, медсестро, діло. Кобасі недавно з університетської лави, запалу в ньому ще багато. Все поривається до бою. Тільки й знає — «справедливість, справедливість». Життя ще не нюхав.

— Який не який, а все ж таки лікар. Хіба посміє молоденька медсестра заявити лікареві: «Не кладіть хворого»?!

— Ніхто її й не змушує таке казати. Можна було по-іншому: «Хворим, що живуть на допомогу, краще лежати в загальній палаті. Не варто класти його туди, де потім доведеться сплачувати різницю». А тут ще муситимеш через це відмовити людині, яка ось-ось має лягати в клініку!

— Але в загальній палаті не було місць. Не могли ж ми викинути його за двері.

— Відмовити теж можна розумно: «Ми б з дорогою душею, але в нас немає місць, ви вже пробачте, але вам доведеться відвезти його до іншої клініки». І ніхто б не образився.

— Доктор Кобасі сподівався, що хворий видужає швидко. Ось і наслідок.

— Ці розумники з університетів уміють лише вести нікому не потрібні суперечки та порожні балачки! Їм невтямки, як сутужно живеться приватному лікареві.

— Краще б ви самі натякнули докторові Кобасі. Адже

медсестри зобов'язані беззастережно виконувати вказівки лікарів.

— Цим молодим кажи, не кажи — все без пуття.

Головлікар попросив конторниць приготувати чай. Старша сестра, схаменувшись, поглянула на годинник.

— Мені вже час...

— Наскільки я розумію, в такому стані хворого зачіпати не можна?

— Ні в якому разі.

— До нього хтось ходить?

— Дружина. Вона весь час при ньому.

— Лихо з цими голодранцями! Гроші за їхнє лікування завжди надходять із запізненням, через місяць чи й пізніше, а тоді ще всілякі комісії мордують... Прискіпуються до кожної дрібниці. Мовляв, ліків призначили більше, ніж треба, на свій розсуд викреслюють їх з рахунку... Навіть університетські лікарі мусили б про це не забувати, — пробурчав Ютаро.

— Видно, в університетах цьому не вчать.

Старша сестра була майстринею говорити гідоту з найневиннішим виглядом.

— Дарма. Відкриє приватну практику, тоді зрозуміє.— І Ютаро сердито простяг Цуруйо історію хвороби.— До речі, як там Дзюнко Ханадзьо?

— Без особливих змін.

— Усе спить?

— Ненадовго прокидається й знов засинає.

— Ех, поглянути б на неї хоч одним оком!

— Фе, сенсею! — Старша сестра докірливо насупилася.

— Я серйозно. Все хочу до неї зайти, та ніяк не вигадую підходящої причини.

— А ви — ніби з обходом, — порадила Секігуті.

— Може, й справді?

— Ні, мабуть, не варто. Ви ж не гінеколог.

— Як же це влаштувати?

— Найпростіше піти до неї з доктором Наое.

— А чого, це ідея! Він же ходить до неї, коли хоче.

— Ай-я-яй! — Старша сестра суворо звела брови до купи, і дівчата, що сиділи за спиною в Ютаро, захихотіли. Якби тут була Ріцуко, Секігуті навряд чи дозволила б собі таке панібратство, та й Ютаро не наважився б на такі жарти.

— Ховаєте від мене таку чарівну лялечку, а самі милуєтеся?

— Між іншим, вона вже втретє...

— Та невже?!

Невеличкі зажирілі головлікареві очиці вражено округлилися.

— Авжеж,— підібгала губи Цуруйо.— Так написано в історії хвороби.

— Не збагну я цих жінок... Ютаро скрушно зітхнув.

— То я скажу докторові Наое?

— Скажи.— Відкинувшись на подушки канапи, Ютаро поринув у солодкі мрії.

РОЗДІЛ ІХ

Норіко Сімура зустрілася з рентгенотехніком Савадою в суботу, на четвертий день після операції Дзюнко Ханадзьо.

В клініці й у суботу вистачало діла, хворі плавом пливли, і тому побачення відбулося аж о п'ятій годині. Норіко попросила Саваду зустрітися з нею в невеличкій чайній «Поні», що була на півдорозі в Догендзака і де Норіко частенько зустрічалася з Наое.

З клініки вони вийшли поодиноці та не минуло й п'яти хвилин, як слідом за Норіко в чайній з'явився й Савада.

— Питимете щось? — спитала Норіко.

— Від чаю не відмовлюся.

— Склянку чаю з лимоном і каву,— підкликала Норіко офіціантку. Потім знов обернулася до Савади.

— Вас ніхто не помітив?

— Та наче ні.

— От і добре.

Норіко полегшено зітхнула і, діставши з сумочки коробку «Хай-лайт», закурила.

До сигарет її привчив Наое. У клініці чимало медсестер курили, навіть молодесенька Каору Уно, й та, траплялось, бавилася. Після важкої операції чи нічного чергування так приємно було скинути халат і закурити сигарету.

Норіко, дивлячись на інших, не раз пробувала й сама. Та вже після третьої затяжки їй робилося погано, і вона ніяк не могла зрозуміти, що люди знаходять у курінні. Тільки-но познайомившись із нею, Наое почав настирливо пропонувати їй закурити. Якимсь у постелі він їй сказав: «Коли жінка курить гарні сигарети, на неї приємно дивитися».

Саме з того дня Норіко й стала курити по-справжньому.

Наое весело сміявся, коли вона, давлячись гірким сигаретним димом, захлиналася від кашлю. «Губи треба трішки витягати вперед і випускати дим спокійно, отак — це красивіше». Під керівництвом Наое вона швидко приохотилася до куріння, хоча й не настільки, щоб страждати, коли курити було нічого. За день вона викурювала чотири-п'ять сигарет.

Савада здивовано подивився на Норіко. Тоді спитав:

— То про що ви хотіли зі мною поговорити?

Учора ввечері Норіко попросила його прийти сюди на важливу розмову.

Вечорами Савада вчився на курсах рентгенотехніків і формально ще не мав права працювати з рентгенівською установкою. Робити знімки дозволялося тільки лікарям. Проте в «Орієнталі» — як, зрештою, і в інших приватних клініках — усю роботу виконував саме технік.

— Розмова в мене дещо незвичайна...

Норіко струснула попіл із сигарети й позирнула на Саваду допитливим поглядом.

— Я вас слухаю.

Савада був на три роки молодший від Норіко й трохи бентежився перед нею.

— Скажіть... Наое приходить до вас робити знімки? У Савади сіпнулася щока.

— Тільки не треба мене дурити. Я все знаю.

Савада щось промимрив.

— Приблизно раз на десять днів. Адаже так?

Савада явно розгубився. Норіко зрозуміла: вона зайшла з того боку, що слід.

— Отож я й хотіла запитати вас... Навіщо йому це? Скажіть мені правду. Адаже я бачила знімки.

— Цього не може бути! — спалахнув Савада.

— Чому ж? Вас це так дивує?

— Де ви їх бачили?

— Не має значення. Бачила, й край.

Норіко зовсім не збиралася зізнаватися, що бачила їх на квартирі в Наое.

— Незрозуміло...

— Що?

— Як вам це стало відомо?

— І все ж таки факт лишається фактом.

— Невже доктор Наое сам усе розповів вам? — Савада мерщій допив чай і знов підозріливо втупився в Норіко. — Він же попросив мене заховати їх так, щоб ніхто не міг побачити.

— Не турбуйтеся. Я бачила їх не у вас.

— Ну й ну, — Савада похитав головою.

— Заспокойтеся. Скажіть чесно, Наое робить ці знімки для наукової роботи? Чи... він хворий?

Савада мовчав.

— Я вас дуже прошу. — Норіко благально притулила руки до грудей.

— Гаразд, — змилосердився Савада. — Тільки нікому жодного слова.

— Присягаюсь вам!

— Бачите, доктор Наое не дозволяє мені нікому про це говорити...

— Авжеж, розумію.

— Річ у тім, що він пише наукову роботу.

— Наукову роботу? — Тепер уже Норіко позирнула на Саваду з підозрою.

— Він сам мені це казав, тож можете не сумніватись.

— Але чому він досліджує тільки себе? І лише хребет?

— Не зовсім так. І ребра, й кістки кінцівок.

— А ви мене не дурите?

— Навіщо мені вас дурити? Я ж сам роблю всі знімки.

— Досить дивне дослідження.

— Доктор каже, це страх як цікаво.

«Що вже там цікавого — знімати власний хребет? — подумала Норіко. — Незрозуміло...»

— Він приходять до вас кожні десять днів?

— Так.

— І щоразу ви робите цілу серію знімків?

Савада кивнув головою.

— Хіба в клініці дозволяють витрачати стільки плівки на наукові дослідження?

— За все платить сам доктор.

— Он як? Він витрачає на це свої гроші?

— Я для нього купую плівку окремо. Оптом.

«Чи не занадто Наое старається? Якщо це просто собі дослідження...» — сумнівалася Норіко.

— Коли ж ви робите ці знімки?

— У неділю або вечорами, коли доктор чергує.

— Як, під час чергування? А я й не здогадувалась.

— Ми завжди замикаємось на ключ, щоб ніхто не ввійшов.

— Так он куди він зникає!

— Звичайно він каже, що йде випити, — посміхнувся Савада.

— Але ж і таке буває! Він і справді ходить у бар.

— Атож. Проте частіше в рентгенкабінет.

— Хто б міг подумати!

У Норіко боролися суперечливі почуття. Вона не знала, розсердитись їй чи зітхнути з полегкістю. Вся ця історія була дуже дивна.

— Тільки я вас дуже прошу, не кажіть нікому. Він мене щоразу попереджує, щоб я мовчав.

— Гаразд.

Норіко піднесла до губів чашку з вичахлою кавою.

Репортажі, що змальовували випадок з Дзюнко, почали з'являтися в пресі аж на п'ятий день її перебування в клініці.

«Зірка падає», «Несподіваний напад апендициту», «Термінова операція», «Прес-конференцію урвала неприємність», «Метелик зомліває»...

Деякі журнали обмежувалися повідомленням про те, що Дзюнко зомліла на очах у публіки, інші вміщували фотографії неприємної «зірки», але всі репортери сходилися в одному: під час прес-конференції Дзюнко Ханадзьо раптово зомліла, і її привезли в клініку, де зробили операцію апендициту. Тільки голос жіночого тижневика «Сюкен лейді» лунав не в лад дружному хором:

«Підозріла недуга Дзюнко Ханадзьо. Чи справді це апендицит?»

«Ми вже розповідали нашим читачкам про стан Дзюнко Ханадзьо після того, як вона знепритомніла і її привезли в клініку «Орієнтал». Але версія лікаря Н. дуже відрізняється від заяви лікаря К. Зі слів останнього ми змогли дійти висновку, що хвороба Дзюнко Ханадзьо спричинена зовсім не апендицитом, як говорилося раніше, а...»

Далі журнал докладно переказував зміст розмови з Кобасі. Всім у клініці було ясно, що Н.— це Наое, а К.— Кобасі. Коли Наое під час ранкового обходу зазирнув до Ханадзьо, імпресаріо простяг йому цей номер тижневика.

— Доктор Кобасі справді міг таке заявити?

Коли імпресаріо сердився, він говорив нерозбірливо, ковтаючи слова.

Наое розгорнув журнал, перебіг очима злощасну статтю.

— Хіба може лікар дозволити собі таке? Що ж тепер робити?

— Тут якась помилка.

— Чим ви це пояснюєте?

— Я з'ясую,— запевнив його Наое.

Під час їхньої розмови Дзюнка понуро дивилась у вікно і не зронила ані слова.

Після обходу, заповнивши історії хвороб нових пацієнтів, Наое запросив Кобасі в ординаторську.

— Ти, звичайно, в курсі справи? В «Сюкен лейді» посилаються на твої слова.

— Атож, мені вже про це сказали медсестри,— спокійно відповів Кобасі.

— Як це вийшло?

Наое підвівся й, підійшовши до вікна, поглянув на малесенький внутрішній дворик.

— Того вечора в клініку подзвонив якийсь чоловік, відрекомендувався добрим знайомим Ханадзьо...

— І ти йому відразу все виклав?

— Не все, звісно, але...— Кобасі опустил очі.

— Хіба ти не знаєш, що по телефону такі розмови вести не слід? Тільки особисто, віч-на-віч. Це непростима легковажність.

Кобасі мовчав.

— Це нечувано — лікар розголошує медичну таємницю!

— Але...— Кобасі рвучко підвів голову.— Я ж сказав правду. Нічого не прибрехав, не вигадав— сказав тільки те, що є насправді.

Наое, раптово обернувшись, зміряв Кобасі недобрим поглядом.

— Ти гадаєш, лікар має право вибазікувати все, що йому відомо?

— Навіщо ж так? — образився Кобасі.— Але брехати хворим і їхнім родичам, так, як це робите ви, неприпустимо.

— На що ти натякаєш?

— Та ось хоча б ця історія з Ісікурою.

— Кобасі, хворий на рак — це особливий випадок. Не можна рівняти Ісікуру й Ханадзьо.

— Що ж, можливо.

— Але кожен пацієнт має право зберегти свою хворобу в таємниці, і святий обов'язок лікаря цієї таємниці не розголошувати.

Кобасі понуро мовчав.

— Ханадзьо не звичайна смертна. Вона — актриса. «Зірка». За нею стежать мільйони цікавих очей. Слід було сподіватися, що репортери так просто не вгамуються.

— Можливо. Але... Якщо це так істотно, чому ви не попередили мене?

— Про що?

— Що в неї «апендицит»? Якби ж я хоч краєчком вуха почув про таку версію...

Наое, не обертаючись, перейшов до другого краю підвіконня.

— Навіть медсестрам сказали. А мені жодного словечка! Хіба б я пробалакався?!

Наое нарешті обернувся й поглянув Кобасі у вічі.

— Ти усвідомлюєш те, що ти — лікар?

— Звичайно.

— Ти — не дівча-практикантка й не сиділка, а лікар. Розумієш — лікар! Тобі довірено таємниці хворого. Невже ти сам не спроможний зміркувати, що можна, а чого не можна говорити?

— Я... е-е...

— У цьому, між іншим, теж специфіка нашого фаху.

— Згоден.— Кобасі нарешті отямився.— Але так опіку-

вати хвору лише тому, що вона «зірка», неправильно.

— Ти помиляєшся.

— У чому?

— Не в тім річ, нам байдуже, хто така хвора,— «зірка» чи пересічна людина. Лікар зобов'язаний зберігати таємниці всіх хворих однаково. Мені не хочеться повторювати прописних істин, але...— Наое відійшов од вікна й сів на стілець перед Кобасі.— Тобі траплялося коли-небудь читати «Закон про лікарів»?

Кобасі розгублено зморщив лоба. Правду сказати, він тільки чув про такий документ, але тримати «Закон» у руках йому не доводилося.

— В університетах професори й лікарі цікавляться лише науковими статтями й дослідженнями, а в «Закон про лікарів» чи в «Закон про страхування на випадок хвороби» навіть не заглядають. Адже й ти не читав, правда ж?

Наое влучив просто в точку. Кобасі збентежено відвів очі.

— Збереження таємниці хворого — основа основ цього закону.

Кобасі не міг нічого заперечити, але так швидко складати зброю він не звик. У принципі Наое, звісно, каже правду. Але ж тут мова йде про якесь дівчисько, якому заледве минуло двадцять. Що з того, що воно любісінько виспіває пісеньки? Виходить, уже й «зірка»?.. Може, лікарська таємниця й справді важлива річ, але зчиняти стільки галасу через якусь актриску? Кобасі насилу стримував роздратування.

— Надалі,— сухо сказав Наое,— хоч би хто питав тебе про Ханадзьо, будь обережніший.

— Зрозуміло,— Кобасі вже був ситий по зав'язку всією цією історією.

— А про статтю скажемо, що репортер, мабуть, сам щось пронюхав і намагався витягти з тебе пікантні подробиці, а ти відповів ухильно.

— Невже через таку дрібницю справді можуть виникнути якісь проблеми? — не стерпів Кобасі.

— В «Орієнталі» лікується багато знаменитостей. Якщо поповзуть чутки, що лікарі клініки не вміють тримати язик за зубами, хворі порозбігаються.

— Це так важливо — знаменитості?

— Вони лягають у найдорожчі палати. А таких палат у клініці більшість. Отже, знаменитості — наші найбажаніші гості.

— Я противник такої сегрегації. — В очах Кобасі застрибали недобрі вогники. — Мені огидний дух наживи, що його насаджує в клініці головний лікар.

Наое присунув до себе попільничку, що стояла серед столу, й струснув у неї попіл.

— Де в чому ти не маєш рації. Головний лікар справді намагається збільшити прибутки, але не він винен в існуванні такої системи.

— Це чому ж? Хіба не він наказав більшість палат перетворити на «люкси»?

— Він. Але самого його бажання було б не досить...

— Тобто?

— Пропозицію породжує попит. На палати «люкс» є попит. Деякі люди ладні, не розмірковуючи, платити по п'ятнадцять тисяч на день за палату, кращу, ніж в інших.

Кобасі не знайшов що відповісти.

— Коли професори в університетських клініках беруть гроші, що їх хворі тицяють їм у конвертах, у цьому передусім винні самі хворі, ладні заплатити будь-яку суму, аби потрапити на прийом до «світила». Отож і в цьому випадку винні й ті, й ті.

— Про професорів я судити не можу.

— Це тому, що ти поки що — порожнє місце. Мілко плаваєш — звідки тобі знати?

У Кобасі від обурення стислося в горлі.

— Виходить, і ви, коли працювали в університеті...

— І я, — весело признався Наое. — Давали — брав.

Затиснувши в зубах сигарету, він зареготався.

— А... якщо ви не діставали за операцію додаткового «гонорару»?

— Теж не дуже журився.

Наое випустив дим.

— Усе ж таки яка несправедливість! Скрізь гроші, самі гроші. Тільки вони допомагають потрапити до першокласного лікаря, лягти в першокласну палату, дістати першокласне лікування.

— Ай-я-яй,— посміхнувся Наое.

— Хіба не моя правда? Бідняк чи багатій — життя їхнє має однакову вартість. Хіба можна лікувати людей по-різному лише тому, що один має гроші, а другий ні? Середньовіччя якесь, Мейдзі¹ або Едо². Навіть гірше!

— Ну це вже ти занадто... Нема чого так заглиблюватися в історію. Навіть донедавна, приміром, на початку Сьова³, бідняк не вередував: добрий лікар чи поганий. Він взагалі не мав ніякого лікаря. Добре, якщо лікар навідувався до нього бодай раз на віку — перед смертю. Тепер усе інакше.

Кобасі розгублено мовчав.

— Бачиш, для тебе проблема полягає не просто в тому, лікують чи не лікують хворого. Тебе турбує вже інше: кращий чи гірший лікар, краща чи гірша палата. Ти хочеш, щоб хворого оточував комфорт. Тобто тебе непокоїть якість медичного обслуговування.

— Так.

— Правда, в нас ще є села, де не налагоджена медична допомога, але якщо не зважати на окремі випадки, то, загалом, у сучасній Японії до лікаря може потрапити кожен.

— Тільки до якого?..

¹ Мейдзі — історичний період (1867—1912).

² Едо — історичний період (1604—1867).

³ Сьова — історичний період з 1926 по наш час.

— Цілком правильно. Безперечно, зовсім не однаково, лікує тебе досвідчений лікар чи зелений хлопчак, щойно з університету. Та страховка таких нюансів уже не передбачає.

— Виходить, і лікування в таких випадках різнитиметься?

— Авжеж.

Наое сидів боком до вікна, і світло, що падало крізь шибку, вихоплювало тільки праву половину його обличчя.

— Гарантований лише необхідний мінімум. Решта залежить від хворого. Той, хто має гроші, лежить у «люксі» й лікується в професора, тим, хто грошей не має, доводиться задовольнятися загальною палатою й таким лікарем, як ти.

Кобасі нервово сіпнувся.

— Так з усіма благами: з одягом, харчами, житлом. Тільки коли в тебе є гроші, ти можеш розраховувати на добру якість, і нічого тут не вдієш. Наше суспільство — суспільство капіталу.

— А я вважаю, коли йдеться про людське життя, умови мають бути рівні для всіх.

— Звичайно, з анатомічного погляду всі однакові,— посміхнувся Наое.

— Що?

— Кишки й судини в усіх влаштовані однаково.

— Я не це мав на увазі. Я хотів сказати, що цінне життя кожної людини! — непримиренно сказав Кобасі.

— Так... Ну, добре. Припустимо, в клініці лежать десятеро людей, які потребують операції. А лікарів лише двоє — ти і я. Скажімо, всі десятеро схочуть, щоб їх оперував я. Що тоді?

— Треба відібрати найтяжчих і почати з них.

— Припустимо, що вони всі тяжкі.

— Тоді...

— Ну, що?

Кобасі невесело мовчав.

— Доведеться почати з того, хто заплатить більші грошики, еге ж?

— Але...

— А тим, хто неспроможний заплатити, як би вони не потерпали, доведеться мати справу з тобою, недоуком.

Від приниження в Кобасі запалали щоки. Проте на думку не спадало нічого такого, чим можна було б побити Наое.

— Гаразд. Дивна в нас розмова вийшла.— Наое підвівся. Годинник на стіні в ординаторській показував десяту.— Якщо тебе почне розпитувати імпресаріо Ханадзьо, кажи, що й знати нічого не знаєш.

— Оскільки я — першопричина всіх прикрощів, то я зустрінуся з кореспондентом «Сюкен лейді» і дам офіційне спростування,— підкреслено сухо відповів Кобасі.

— Це ні до чого.— Наое звірив свій годинник із настінним.— Вони на це й розраховують. Звичайна пастка.

— Але якщо все лишити так, як є, відповідальність буде на мені.

— Від тебе потрібно лише одне — мовчання.

— Ні, я...

— Коли вже пробалакався, який сенс тепер заводити розмову про відповідальність? Не корч із себе чистунця.

— Але...

— Хворі в амбулаторії чекають,— майже мирним тоном скінчив розмову Наое й подався до виходу.

Другого дня, коли Наое, прооперувавши хворого з виразкою шлунка, повернувся в кімнату медсестер, до нього прийшов імпресаріо Дзюнко Ханадзьо. Було близько п'ятої, денні медсестри здавали зміну нічним черговим. Щоб не заважати заклопотаним дівчатам, Наое посадив імпресаріо на канапу, що стояла в глибині кімнати.

— Через цю статтю в «Сюкен лейді» цілий день ходжу як не при собі.— На гладкому обличчі імпресаріо проступало крайнє невдоволення.— В журналі чорним по білому

написано, що репортер розмовляв особисто з доктором Кобасі, а Кобасі твердить: «Нічого не знаю»,— й більше з нього слова не вичашиш.

— Я також гадаю, що він не міг нічого сказати репортерам.

Імпресарію недовіриливо поглянув на Наое.

— Лікарям треба довіряти.

— Що ж, виходить, репортер усе вигадав?

— Може, медсестри чи сиділки, не подумавши, проба-лакалися. Ми все старанно перевіримо і, якщо це підтвердиться, вживемо суворох заходів.

— Запізно. Новина вже просочилася в пресу.

— Поки що тільки в один-єдиний журнал.

— Аби один почав, інші враз підхоплять. Замордують дзвінками.

— Ми ще раз попередимо всіх працівників, щоб таке більше не повторювалося.

— Я був просто переконаний, що у вашій клініці вміють зберігати таємниці. Адже у вас лікується стільки відомих людей...

— Ви хочете сказати, що не вірите мені?

— Ні, щодо вас я...

Збентежений гострим тоном Наое, імпресарію винувато замовк.

— Я як старший лікар заявляю вам, що такого бути не могло. І вважаймо це питання вичерпанам.

— Добре, добре.

— А на дзвінки не відповідайте. До телефону взагалі не підходьте.

— Ми так і робимо, але шанувальники прориваються просто в палату.

— Коли що — зв'яжіться зі мною. Я сам поговорю з ними. І не варто хвилюватися. Всім відомо, що «Сюкен лейді» любить збирати плітки. Ніхто цій замітці не повірить. Вирішать, що нова брехня, та й годі.

— Якби ж то,— невесело зітхнув імпресарію.

— Не надавайте цьому значення.

Імпресарію згідливо закивав головою, але в його невеликих очницях залягло занепокоєння.

— До речі, днями я оглядав Ханадзьо-сан і повинен вам сказати, що мене дуже й дуже непокоять її варикозні вузли...

— Еге ж, Дзюнко мені про це вчора сказала. Справді так погано?

— Їй можна лише поспівчувати.

— Правду кажучи, нас це давно тривожить.

— Чому ви не зверталися до лікарів?

— Ми...— Імпресарію, як завжди, опинившись на слизькому, потер складені на колінах долоні.

— Якщо за це не взятися серйозно, Ханадзьо-сан може стати по-спражньому погано, гірше, ніж цього разу.

Незбагненним чином імпресарію, який ще хвилину тому звинувачував Наое, тепер сам ніби став звинувачуваним.

— Ми вже розмовляли з президентом телекомпанії, що добре було б підлікувати Дзюнко.

— Тоді що ж стоїть на заваді?

— Ви сказали їй, що тут зарадить лише операція?

— Так.

— Скільки ж потрібно буде часу?

— Для кардинального лікування... з місяць.

— Цілий місяць? Стільки лежати в лікарні небезпечно.

— Небезпечно?

— Саме так.

Імпресарію хотів щось додати, але в цю мить підійшла Норіко з температурним аркушем у руці.

— Уено з триста дванадцятої знов лихоманить.

— Температуру міряли?

— Його всього трусить, неможливо градусник поставити.

— В ординаторській сидить доктор Кобасі — скажи йому.

Норіко взяла список внутрішніх телефонів і пішла до апарату.

— Розумієте, популярність співачки — штука дуже нетривка. Трохи загавився — й кінець.

— Он ви про що...

— Коли співачка більше місяця не виступає на сцені, не з'являється на екранах телевізорів, їй загрожує забуття.

— Один місяць — і можна ставити хрест?

— Ну, не зовсім, звичайно, але якщо зникнути надовго, це негайно відіб'ється на популярності.

— Навіть такої співачки, як Ханадзьо-сан?

— Ну, їй, я гадаю, поки що нічого боятися, тепер вона в зеніті слави, але...

— Виходить, у неї ніколи не знайдеться часу для власного здоров'я?

— Що вдієш? — Імпресаріо зіщулився. — Взагалі, вважається, що межа популярності — три місяці. Тобто жодний шлягер довше не тримається в моді. А відтоді, як Дзюно вперше заспівала «Сезон метеликів», минуло вже понад два місяці.

— І тепер їй терміново потрібна нова пісня?

— Атож. — Імпресаріо невесело зітхнув.

— Але ж так не може тривати вічно. Погляньте, яка вона бліда. І кровотеча в неї, можливо, через недокрив'я.

— Що, й досі?

— Еге ж, не припиняється.

— Погано...

Імпресаріо нервово потрушував гладким коліном.

— А чи нема якогось простішого лікування?

— Можна обмежитися видаленням вузлів, але це не вирішить проблеми.

— А хоч допоможе?

— Ненадовго.

— Скільки піде часу на це?

— Гадаю, тижнів зо два вистачить.

Імпресарію підвів очі до стелі.

— То, може, скінчити з цим за одним заходом?

— А чого ж.

— Якщо зробити операцію відразу ж, то... То вона пробуде в клініці загалом три тижні?

— Саме так.

— Три тижні! Тоді ж ніхто не повірить статті в «Сюкен лейді».

До кімнати швидко зайшов Кобасі. Він мимохідь поглянув на співрозмовників, узяв фонендоскоп і одразу ж вийшов. Слідом за ним кинулася Норіко.

— Я негайно переговорю про все з нашим босом і Ханадзьо.

— Краще б, звичайно, провести ґрунтовніше лікування. Ну, а коли це аж ніяк неможливо, обійдемося найпростішою операцією. Це все ж таки краще, ніж нічого.

— Стривайте, а що ж ми вигадасмо тепер? Яку хворобу? Адже сама лише згадка слова «геморой» зруйнує міф про чарівну Ханадзьо.

— Ну що за хвора! Суцільні складнощі...

— Ви вже даруйте,— імпресарію сумирно схилив голову.

— Ми нічого не мінятимемо в нашій офіційній версії.

— Тобто?

— Видалили апендикс. Але прогавили момент, почався запальний процес, і заживання йде погано. Це, я гадаю, всіх влаштує.

— Я все-таки повинен порадитися з босом, та й з самою Дзюнко.

— Будь ласка. Тільки швидше. Адже в нас теж свої плани. Ми повинні знати заздалегідь.

— Неодмінно.

Імпресарію підвівся й, подякувавши Наое, вийшов з кімнати.

Осіннє небо вже взялося вечірніми барвами. Наое стояв біля вікна, стежив за червонястими хмарками, що пливли в блакитній безодні. В його темному силуеті відчувалася велика втома.

Коли Наое, відірвавши нарешті погляд від шибки, обернувся, в кімнаті медсестер лишалася тільки Акіко Такагі. Решта дівчат давно порозходилась додому.

— Чергуеш сьогодні?

— Так.

Руки Акіко, що перебирали папірці, на мить завмерли. Вона очікувально глянула на Наое, ніби не наважуючись заговорити.

— Я хотіла...

— Що?

— Я хотіла вибачитися за всі оті прикрощі...

— Які ще прикрощі?

— Звісно, доктор Кобасі зробив жахливу помилку...

— А ти тут до чого?

— Того вечора до телефону перша підійшла я. Я мала спершу точно з'ясувати, хто дзвонить. Тоді б нічого не сталося,— випалила Акіко одним духом.— Тож винен не лише доктор Кобасі.

— Зрозумі-і-іло...

— Доктор Кобасі все сприймає надто серйозно.

— Гаразд, не хвилюйся.

— А можна мені про дещо вас запитати?

— Питай.

— Я про Тоду.

— Тоду? — спантеличено перепитав Наое.

— Еге ж, того типа, якому розбили пляшкою голову. Ви йому шви накладали.

— А-а... А що з ним?

— Ви хотіли його виписати через те, що він не платить, а доктор Кобасі сказав, що виписувати рано, і взяв на себе всі витрати...

— Він що, справді за нього платить?

— Він позичив йому тридцять тисяч, на якийсь час, поки батьки надішлють. Та щось не схоже на те, що Тоді колись прийде переказ.

Наое мовчки чекав.

— А тепер і ці тридцять тисяч скінчилися. І доктор Кобасі знов збирається дати йому грошей.

— Тоду спокійно можна виписувати.

— Він каже, що йому нічим платити й за амбулаторне лікування.

— А Кобасі збирається платити навіть за це?

— Він каже: «А що вдієш, доведеться...»

— Будь ласка, прошу вечеряти! — залунав у коридорі голос куховарки.

— Цим повинні займатися відділ соцзабезпечення чи якась добродійницька організація, а не лікарня.

— Я йому кажу те саме, а він і слухати не хоче.

— Ну, а чого ж ти хочеш від мене?

— Може, ви скажете докторові Кобасі, щоб він цього не робив?

Коридором потяглися хворі, що квапились на вечерю.

— Марна справа. Він мене однаково не послухає.

— Ну що ви! Він вас дуже поважає.

— Зробити можна тільки те, що можливо зробити.

— Сенсею...

Наое рвучко відвернувся від Акіко і вийшов з кімнати.

Не встиг Наое, повернувшись до ординаторської, сісти на канапі й закурити сигарету, як до кімнати квапливою ходою увійшов Кобасі.

— Як там Уено?

— То морозило, а це знов гарячка. Зараз у нього тридцять вісім і дві.

— Ясно.

— Він дуже блідий, але, коли, придивитися, шкіра ледь-ледь жовтава. Функціональні печінкові проби показали підвищений вміст білірубіну.

— А як аналіз крові?

— Гемоглобін — вісімдесят, не такий уже й низький, а ось еритроцити — значно нижче норми. Видиме недокрів'я.

— Це я вже читав у історії хвороби. Яка формула крові?

— Поки що остаточної відповіді не одержано. Проте еритроцити дещо видозмінені. Ми направили його кров до центральної університетської лабораторії, там зроблять точний аналіз.

— Щось іще?

— У нього почався стоматит.

— Так...

— Дружина сказала, що він і раніше непритомнів. Разів зо два умлівав від запаморочення й сильного головного болю.

Наое, поклавши ноги на стілець, задоволено кивнув головою.

— Твоя думка?

— Я гадаю...— Кобасі втупився поглядом у вікно.— Судячи з жовтавості шкіри, скидається на гепатит.

— А чим ти поясниш недокрів'я?

— Так... Справді, еритроцити занадто понижені, щоб усе скинути на жовтяницю. Отож...

Кобасі затнувся. Йому кортіло спитати, яка думка Наое, та після недавньої сутички було якось незручно.

— Треба точніше визначити формулу крові.

Наое покрутив у пальцях сигарету.

— Я гадаю, в нього злаякісна анемія.

— Що?

— Aplastische Anemie,— сказав Наое по-німецькому.

— Aplastische Anemie? — повторив за ним Кобасі, підвівши голову.— І що ж?

— А те, що в принципі вона невиліковна.

— Але ж...

— Звісно, треба ще раз усе ретельно перевірити, аж тоді можна буде сказати напевне.

Кобасі спробував пригадати все, що чув на лекціях і зубрив перед державними екзаменами про злоякісні анемії. Так, так, основні симптоми: стоматит, недокрів'я, зміни в червонокривцях.

— А коли анемія, то яке призначити лікування?

— Рекомендують годувати хворого сирого печінкою, та, я гадаю, це не дуже допомагає. Найефективніший метод — переливання крові.

— Переливання?

— Атож. По чотириста кубиків щодня.

— Зрозумі-іло,— згаслим голосом протяг Кобасі. Діставати по чотириста кубиків щодня, не кажучи вже про ціну... Годі й говорити...— Інших методів не існує?

— Ні.

— Але ж він одержує тільки допомогу.

— Нічого не вдієш.

— А лікування буде тривалим?

— Звичайно.

— Чесно кажучи, мене головний лікар уже вилаяв за те, що я погодився прийняти хворого, неспроможного сплатити різницю у вартості палат...

— І що ти йому відповів?

— Відповів, що все усвідомив.

— То й добре.

— Але...

— Вислухав — і гаразд.

Наоє потягся за вечірньою газетою, що лежала на столі, й знов поклав ноги на стілець.

РОЗДІЛ X

Машина мчала на схід швидкісною магістраллю Токіо — Нагоя. Унизу, на схилах пагорбів, проступали силуети будинків, що тісно тулилися один до одного.

Незважаючи на вихідний день, шосе, що вело до столиці, було відносно вільне — до вечора ще далеко.

Маюмі, що жваво щebetала аж до Йокогами, з наближенням до Токіо дедалі дужче похмурніла й замикалася в собі.

— Татусик одразу поїде додому? — Маюмі відірвалася од віконця й повернулася до Ютаро.

— Я ж уже сказав.

— Виходить, знов мені лишатися самій...

— У мене справи.

— Не хо-о-о-очу-у... — вередливо протягла вона.

— Потерпи. Ми й так від учорашнього вечора разом.

Учора, в суботу пополудні, Ютаро з Маюмі вирушили з ночівлею до Хаконе, на гарячі джерела Оовакудані.

Поїздка, звісно, зберігалася в секреті від Ріцуко, яку Ютаро переконав, що їде на турнір з гольфу, організований фармацевтичною фірмою «S». Турнір справді було призначено на неділю. Він мав відбутися в містечку Сенгокухара — Ютаро не брехав, — проте починався аж о десятій ранку, і виїжджати в суботу ніякої потреби не було. Але Ютаро, що горів бажанням порозкошувати в обіймах юної Маюмі в гірському готелі над джерелами, запросив до себе розпорядника турніру й попросив допомоги розіграти перед Ріцуко справжній спектакль. Розпорядник, що служив торговельним агентом фірми «S», природно, погодився виступити в ролі союзника.

— Змагання починаються рано-вранці, тому вашому чоловікові доведеться сьогодні заночувати в Хаконе, — вибачливим тоном сказав він.

— Шкода... Адже й я так давно не була в Сенгокухарі...

Ріцуко, що грала в гольф аж ніяк не гірше від чоловіка, тоскно подивилася в безхмарне небо.

— Після Нового року ми влаштуємо ще один турнір.

Сподіваюся, тоді вже ви неодмінно поїдете.

— А Хіраяма-сан також їде?

— Звичайно.

Хірург Хіраяма мав клініку недалеко від Токійського університету. Замолоду вони з Ютаро вчилися на одному курсі, а згодом, ставши на шлях приватного підприємництва, зійшлися ще тісніше й тепер приятелювали родинами. Побоюючись, що Хіраяма ненароком пробалакається, Ютаро й розпорядник, згнітивши серце, запросили його з собою. Але, оскільки в Хіраями коханки не було і йому ні до чого було їхати звечора, за його номер довелося заплатити Ютаро. Якщо ти займаєш помітне становище, навіть звичайна інтрижка й та обходиться недешево.

— Справді шкода! А може, все ж таки мені поїхати? — несподівано напросилася Ріцуко.

— Що ти, що ти! — перелякано замахав руками Ютаро.— Ти що, забула? В Мікіко ж завтра оглядини!

— Ну то й що? Це буде аж о п'ятій годині.

— Ти думаєш, що говориш?

— Змагання ж починаються рано-вранці. Так?

Ютаро, шукаючи підтримки, благально поглянув на розпорядника.

— Так, о восьмій,— авторитетно підтвердив той.— Але після закінчення турніру ми влаштуємо невеличкий бенкет, і всі роз'їдуться не раніше як о третій.

— На бенкет можна й не йти,— заперчила Ріцуко.

— Що ви?! Як можна учасникові турніру не прийти на дружню зустріч! — зчудувався розпорядник.

— Зіграти й поїхати! Та що про мене подумують?! — Ютаро був у розпачі.

— Ну, а ти ж як устигнеш, коли підеш на цей дурний бенкет? — поцікавилася Ріцуко.

— Я... Я поїду годині о другій. Як побачу, що не встигаю, заверну просто до готелю, на оглядини, не заїжджаючи додому.

— Але ж і я можу зробити так само!

— Та ти що?! Тобі ж треба допомогти Мікіко одягтися, ще й самій причепуритися! Такий день, а батько з матір'ю вирядяться грати в гольф!.. Та нас просто засміють!

— Гаразд. Дивися ж, не запізнився сам. Спізнитись на оглядини — це неповага до гостей.— З досади, що вона не може поїхати, Ріцуко розгнівалася на чоловіка.— Бо я тебе знаю: вип'єш чарку — з місця не зрушиш.

— Не турбуйтеся, будь ласка,— втрутився розпорядник.— Я буду поруч, простежу.

— Ну, ви між собою завжди домовитесь,— пробурчала Ріцуко.— Вже як чогось схочете...

— Невже б я вас обманював? Не турбуйтеся, усе буде гаразд.

— За цим чоловіком тільки пильнуй та пильнуй! — Ріцуко метнула на Ютаро грізний погляд, і той збентежено відвернувся.

— То в тебе справи? — не вгамовувалася Маюмі.

— Я ж уже сказав. Тому я й на бенкет не пішов.

— Не хо-о-очу! — тоном скривдженої дитини знов заскиглила Маюмі.

— Ми ж від учорашнього вечора вдвох.

— Так уже й удвох! Пішов зранку на той свій гольф, покинув мене саму...

Боячись зустріти в Кодзарі знайомих, Ютаро вирішив зупинитися якомога далі від усіх — в Оовакудані. Але в неділю Ютаро мав брати участь у турнірі і чимраніш подався до Сенгокухари, кинувши Маюмі на самоті. Він залюбки прихопив би з собою молоденьку звабливу кралю, але розумів, що це вже верх безсоромності. Отож до першої години дня Маюмі була покинута напризволяще.

Гарненька Маюмі завжди користувалася успіхом. І цього разу вона не нудьгувала: тиняючись без діла під готелем, вона познайомилася з симпатичним чоловіком років тридцяти п'яти. Він сказав, що приїхав з Нагої. Маюмі зовсім непогано провела з ним час — навіть прокаталася на машині аж до джерела. Але через те, що Ютаро не захотів показатися з нею на люди, самолюбство Маюмі страждало.

— Які можуть бути справи у неділю ввечері?

Маюмі терпіти не могла сидіти сама вдома й тепер шкодувала, що не встигла ні з ким домовитися на сьогоднішній вечір.

— Та зрозумій, не можу я не піти!

— Татусик так боїться жінки?

— Що за дурниці! Річ не в тому.

— А в чому?

— Сьогодні в моєї дочки оглядини.

Ютаро вирішив, що щире зізнання розвіє підозру.

— У Мікіко-сан?

— Ти знаєш, як її звати? — здивувався він.

— Ще б пак! Татусик сам казав. Татусик ще сказав, що ми з нею однолітки.

Ютаро скривився.

— То он куди ти йдеш..

— Я ж батько. Як я можу не піти?

Маюмі помовчала, зчепивши пальці, потім замислено сказала:

— Чи й собі вийти заміж?..

— Ей, ти що оце плетеш? — злякався Ютаро.

— А що? Мені також пора заміж.

— Ну, гаразд, гаразд...

У Ютаро було кепсько на душі. І в гольфі йому не поталанило, й від дружини перепало, а тепер ще й Маюмі...

— Ні-і-і, справді, треба й мені влаштувати оглядини, хоч одененький раз.

Маюмі відвернулася до вікна. На місто, що притулилося до підніжжя пагорба, спадали сутінки.

Ютаро вже каювся, що таке вибазікав. Звісно, Маюмі не рівня Мікіко, але, як там не крути, а вони таки однолітки. Його боляче шпигнула згадка про юне чудове тіло, яке він милував учора ввечері.

— Хочеш, я тобі щось подарую? — запобігливо сказав він.— Що тобі купити?

— Пам'ятаєш нашу розмову?

— Про що?

— Я тебе просила. Кав'ярня.

— А-а... Я ж сказав, треба почекати років зо два, зо три.

— Скнара.

— Я не скнара.

— Спочатку нова клініка, еге ж?

— Бач, ти ж сама все чудово розумієш.

— Ну й добре. Тоді я пошукаю собі когось щедрішого.

— Ти мені облиш ці жарти.

Ютаро грайливо ткнув Маюмі пальцем під бік, але вона й не поворухнулася.

— Почекай ще трішечки.

Машина проминула роздоріжжя біля Сета. Ютаро зиркнув на годинник: за десять хвилин четверта. Коли просто до готелю, часу ще вдосталь.

— Будь славним дівчатком, посидь сьогодні вдома.— Ютаро звернувся до шофера:— Заїдете до Ебісу, а тоді в готель «Р».

— Оглядини будуть у готелі «Р»?

— Ми там зустрічаємося.

— Слухай, це ж саме там знепритомніла Дзюнко Ханадзьо! Як вона зараз?

— Її оперуватимуть. У неї геморої.

— Ну й хвороба! — Маюмі пирснула.

— Не здумай нікому про це розповідати. Вона й так уже мала неприємності. Один молодий лікар пробалакався про аборт.

— Не бійся, не скажу. Коли татусик просить — анікому! А хто робитиме операцію?

— Наое.

— А-а! Отже, знов доктор Наое... Гм, та він у вас на всі руки майстер...

Маюмі ущипливо засміялася, і в Ютаро відлягло від серця.

Повернувшись додому, Маюмі наповнила ванну. В машині вона вередувала, що їй буде нудно самій, але зараз відчула втому: вона не звикла вставати рано, та й прогулянка до джерела виявилася не такою вже легкою.

Вона не мала сили навіть вийти, щоб купити попоїсти, не те що приготувати самій. І Маюмі подзвонила до найближчого ресторану, щоб принесли сусі.

Вона роздяглася, увімкнула телевізор і лягла на канапі. Коли повечеряла, день уже згас. З вікна її квартирки на восьмому поверсі було видно місто, залите неоновими вогнями. Для Маюмі справжнє життя починалося саме тоді, коли засвічувалися вечірні вогні, і тому сутінки неначе влили в неї нову силу. Коли тобі двадцять три, досить полежати півгодини — і втоми як не було.

Маюмі замислилась: «Куди б піти?»

Вона вже сиділа перед дзеркалом, коли раптом згадала, що сьогодні неділя і всі більш-менш пристойні заклади зачинені. Крім того, йти кудись самій нецікаво.

Звичайно, коли виявлялося, що Ютаро не може приїхати до неї в неділю, Маюмі відразу ж домовлялася про зустріч з кимось із завсідників кав'ярні. Здебільшого все обмежувалося прогулянкою на машині чи відвідинами кегельбану, а згодом — вечерею в ресторані — Маюмі майже нікому не дозволяла перейти межі чисто дружніх стосунків. Ставши утриманкою Ютаро, вона пильнувалася ще суворіше, але, мабуть, не через палку прихильність до «татусика» — просто їй ще ніхто по-справжньому не припав до серця.

Не кохання вело її, коли вона йшла на побачення з іншими чоловіками: Маюмі було тоскно самій, у чотирьох стінах тісної квартирки. У ті дні, коли вона працювала в кав'ярні, можна було після роботи піти з кимось розважитися в район Акасака чи Роппонгі. Після таких розваг Маюмі щоразу поверталася додому напідпитку й засинала як убита.

А от у вихідні дні запрошення сипалися одне за од-

ним — не бувало ще такого, щоб Маюмі в суботу й неділю нудьгувала. Коли запрошень було дуже багато, вона вибирала найсимпатичнішого й частого гостя кав'ярні і, таким чином, можна сказати, вбивала двох зайців одразу: приємно розважалася й не забувала про інтереси своєї кав'ярні.

Але сьогодні вечір був, здається, безнадійно втрачений. Вирушаючи до Хаконе, Маюмі була переконана, що повернеться набагато пізніше, крім того, сподівалася, що Ютаро не поїде додому так одразу, а пробуде з нею хоча б до десятої.

«Он воно що! У дочки оглядини...— Маюмі поглянула в дзеркало й спересердя показала собі язика.— Чарівна картинка! Цяця-Мікіко, що вдає дівчину з пристойної родини... істерична Ріцуко... Ютаро з належною в таких випадках міною... вродливий серйозний юнак з поважними батьками... Всі вони зараз статечно сидять за столиком у бенкетному залі готелю. А я, виходить, порожнє місце?!»

Маюмі рвучким рухом підняла догори коси. Старанно вкладені на скронях кучерики розсипалися.

«Ми ж із нею однолітки...— Маюмі охопило бажання якось дозолити Ютаро. І враз їй сянула одна думка...— Подзвоню лишень я Наое!»

Думка була шалена — але тільки на перший погляд: вона вже давно десь глибоко жила в ній, ще з того дня, як Маюмі приходила на прийом у клініку. «Адже Наое неодружений!» — мстиво подумала вона.

Маюмі набрала номер «Орієнталу» й попросила домашній телефон Наое. На диво, медсестра, навіть не поцікавившись, хто дзвонить, відразу дала їй номер. Набираючи його, Маюмі на мить злякалася власного зухвальства, але думка про довгий тоскний вечір підбадьорила її. Після третього гудка трубку взяли.

— Слухаю,— сказав низький спокійний голос.

— Наое-сенсей?

— Так, я.

- Це Уегуса. Маюмі Уегуса.
— Маюмі Уегуса?.. Щось не пригадую.
— Ми з вами якось зустрічалися. Пам'ятаєте, я підвернула ногу...
— Ногу...— замислено повторив Наое. Хіба запам'ятаєш усіх тих, хто лише раз заходив до лікарні?
— Мене до вас привів головний лікар.
— А-а!
— Пам'ятаєте? — зраділа Маюмі.
— Тепер згадав.
— Вибачте, що я вас турбую. Ви зараз вільні?
— А в чім річ?
— Я б хотіла з вами зустрітися.— Маюмі ніколи досі не доводилося самій призначати побачення чоловікові, хіба тоді, коли вона збирала гроші, що їх клієнти заборгували в кав'ярні, і її розбирала цікавість.— У мене трохи болить нога.
— Приходьте в клініку.
— Ні. В клініці — татусик... ой, тобто головлікар. Мені незручно. Може, краще зустрітися десь у барі?
— В барі?! — здивувався Наое.
— Або у вас дома. Коли, звісно, ви не заперечуєте...
— Зараз?..
— А що, можна просто зараз?
Наое зам'явся.
— У вас хтось є?
— Т-ак.
— То завтра.
— ...
— Коли ви приходите додому?
— О шостій.
— То о шостій?
Знов пауза.
— Не заперечуєте?
— Гаразд.
— Будь ласка, буду вам дуже зобов'язана.

Маюмі поклала трубку й звела подих. Від хвилювання її аж у піт кинуло.

«Ну й ну!» — всміхнулася вона, витираючи чоло.

Тієї хвилини в двері подзвонили. Двічі. Маюмі тихенько прокралася коридором і заглянула у вічко: біля дверей стояв Ютаро.

— Татусик? Що сталося?

Вона квапливо відчинила. Ютаро був у тому ж таки темно-синьому костюмі, але з самим татусиком сталася разюча зміна. Він був мов несамовитий.

— Що? Що трапилося? — злякалася Маюмі.

Ютаро впав на канапу, вийняв із сигаретниці, що стояла на столі, сигарету й непорушно втупився в одну точку.

— Мікіко не прийшла.

— Куди вона поділася?

— Навіть не здогадуюсь.

— То оглядини накрилися?

Він кивнув головою.

На Маюмі напав нестримний регіт, та, поглянувши на грізне обличчя Ютаро, вона похлинулася.

— А вона хоч знає, що в неї оглядини?

— Звичайно.

— Цікаво, куди ж вона зникла?

— Цілий ранок сиділа вдома, а після півдня — ні сіло ні впало — зібралася в Сібуя, начебто щось купити. Четверта година, п'ята, а її нема й нема. Так і не прийшла.

— Може, пішла в кіно або в театр і забула?

— Не могла вона забути. Їй було наказано прийти не пізніше як о третій.

— Дивно...

— Капосне дівчисько!

Від гніву руки в Ютаро трусилися.

— А що женихові батьки?

— Довелося вибачитися перед ними, й вони пішли собі. Одне слово, сорому не обберешся.

— Ну й ну...

Уявивши собі Ютаро, що сумирно просить вибачення в женихових батьків, Маюмі знову ледве не пирснула від сміху.

— Ну, всипала вона вам жару!

— Що ти сказала? — скипів Ютаро.

— Нема чого корчити такі жахливі міни. Я пожартувала.

— Все в неї не так, як в інших. Щоразу вибрики. Егоїстка!

Ютаро машинально тицьнув у попільничку докурену лише до половини сигарету.

— Куди вона запропастилася?

— А може, вона просто не хотіла — з самого початку?

— Не хочеш — не треба, так і скажи!

Те, що Ютаро, поспішаючи до Токіо, не зміг побувати на бенкеті, аж ніяк не додавало йому добродушності.

— Певне, татусикова половина перестаралася.

— Хай так, але коли вже оголосили, мусиш з'явитися. Не сподобається — отоді вже можна й відмовитись.

— Тоді вже пізно. Коли так напосідають, не відмовишся.

Ютаро сердито замовк.

— Ну, а чого ж татусик з'явився сюди, а не додому?

— Додому йти — тільки нерви псувати.

— О-о, то, виходить, у пориві гніву...

— І zarazом подивитись, як ти тут поводишся.

— Як бачиш, я татусикові вірна.— Маюмі сумирно опустила вії, згадуючи свою розмову з Наое.

— Тепер дівчатам довіряти не можна.

— Не те що татусиковій доні...

Маюмі підвелася й рушила на кухню поставити чайник. Її переповнювала радісна зловтіха. «Отак йому й треба!» — з насолодою думала вона. Їй кортіло подратувати Ютаро.

— А що як вона чкурнула з дому?

— Без речей? Навряд.

— А вона нічого не заподіє з собою?

Ютаро перелякано витріщив очі:

— Не каржай!

— Ніколи не можна наперед сказати, на що може зважитися жінка,— глибокодумно мовила Маюмі.

— Ти навмисне мене лякаєш?

— Татусик тривожиться?

— Це кепські жарти.

Ютаро хотів був розсердитися, але удар влучив у ціль. Він підхопився з канапи й підійшов до телефону.

— Алло. Це я. Мікіко повернулася?

Прислухаючись до відповідей, що долинали з трубки, Маюмі втягла голову в плечі.

— Що?.. Досі немає?

Охриплий голос Ютаро наливався люттю.

— Погане дівчисько! А ти... Це ти в усьому винна — не зуміла як слід виховати! — Тепер його гнів перекинувся на дружину.— Авжеж. Само собою...— Зненацька він знизив тон:— Та тут... У одного приятеля. Гаразд... Незабаром буду.

Ріцуко, мабуть, поцікавилася, куди це він завіявся.

— Та зрозумів, зрозумів,— двічі повторив він і кинув трубку.

— Ще не прийшла? — поспівчувала Маюмі.

— Ні. Всіх подруг обдзвонили. Ніде нема.

— Незрозуміло.

— І до родичів не заходила.

— Ні... Оце так халепа. Добре, якщо з нею все гаразд. Маюмі зігхнула й заходилась наливати чай.

— У кожному разі, нехай тільки повернеться, я з нею побалакаю.

— Та повернеться, де вона дінеться.— Їй уже було шкода наполоханого Ютаро.— Татусик ще побуде тут? — поцікавилася вона, ніби й не чула його розмови з дружиною.

— Відпочину в тебе трохи. Віскі є?

— Американське випили. Ну та дарма, обійдемося й цим.— Маюмі дістала пляшку японського віскі.— З содовою?

— Ні, краще з льодом.

— А не занадто міцне?

— Лий.

— Так нервувати — це на татусика не схоже.

— Зовсім я не нервую.

— Та ти подивись на себе. Геть засмикався, просто сам не свій.

Ютаро одним духом проковтнув віскі.

— А може, в неї є коханець?

— Нікого в неї немає.

— А ти звідки знаєш?

— Дружина казала.

— Мати може й не здогадуватись. Моя ось про мене нічого не знає.

— А вона до тебе приїжджає?

— Приїжджає.— Маюмі посміхнулася.— І щоразу бачить мене саму. Йй і вві сні не привидиться, що ми тут з татусиком...

— Ну, це тому, що ви живете не разом.

— Хочеш, щоб я жила з батьками?

— Думай, що говориш!

— Воно й справді: побачиш їх — так і впадеш!

— Чому ж би це?

— У тебе ж тиск...

— Гм... Твоя мати, здається, живе в Тітікаві?

— Атож.

— А що вона робить?

— Взагалі, нічого.

— Але ж часом вона підкидає тобі грошенят?

— Авже-е-еж... Трапляється...

— Ти чого це?

— Та так. Нічого.

Ютаро доливав і доливав собі віскі. Звичайно після

першої ж чарки у нього буряковіло обличчя, та сьогодні він пив, не п'яніючи.

— Слухай, а може, їй до душі хтось інший?

— Вже ж матері вона б розповіла.

— Хтозна...

— Ти!..

Маюмї обернулася. Її личко опинилося зовсім близьенько від круглої фізіономії Ютаро...

Того вечора і в Наое були гості. Точніше, гостя — дочка головного, Мікіко. Вона сиділа у вітальні, присунувшись до котацу¹

— Що ти тепер думаєш робити? — Наое скоса поглянув на Мікіко: вона опустила очі, склавши руки на колінах.— Дома, певно, вже турбуються, шукають тебе.

Вона ледь помітно кивнула головою. У цьому порусі було щось зовсім дитяче.

— Адже ти свого домоглася, оглядини розладнала. Батьки все зрозуміли, отож треба йти додому.

— А дома — все спочатку?

— Але ж у принципі ти не проти одруження?

— Ні.

— А хто наречений?

— Лікар. Йому двадцять вісім. Закінчив медичний факультет університету «К».

— Зовсім непогано. Батько в тебе — також лікар, і йому породичатися з лікарем було б з усіх боків вигідно.

— А я не хочу.

— Он як?

— Вони силкуються віддати мене за лікаря, щоб клініка залишилась наша.

— Цілком логічне бажання для приватного лікаря.

— А я не хочу стати жертвою забаганки батьків.

¹ Котацу — кімнатна жаровня, вмурована в підлогу і прикрита ковдрою.

— Не розумію, в чому тут жертва.

— Для них на першому місці не я, а клініка. Вони й на оглядини неодмінно приводять або лікарів, або студентів-медиків. А ті також тільки про одне: «А чи успадуємо ми клініку, коли породичаємося з вами?» — «А хто платитиме за аспірантуру, поки наречений здобуде вчений ступінь?» І таке інше. Як послухаєш — ані однісінького порядного чоловіка.

— Ну, не можна ж так всіх гудити.

— Не хочу я бути додатком до клініки.

— Навіщо ти все ускладнюєш? Адже це природно, що твій батько не хоче віддавати своє діло в чужі руки. Поставити таку клініку зараз би обійшлося у двісті мільйонів ієн. А продати — добре, як півціни візьмеш. Адже цей будинок ні під що інше використати не можна. Так само й обладнання, й інструменти. Природно, що для твого батька нестерпна сама думка про те, що клініку, його дитя, яке він викохав і виплекав, спіткає лиха доля.

— А я? Що станеться зі мною?

— Те, що клініка твій «посаг», зовсім не означає, що на оглядини приходитимуть лише ті, хто охочий пожитися. Напевне, знайдуться юнаки, здібні, достойні, тільки що з бідних родин, які не мають грошей на навчання в аспірантурі, але які справді покохають тебе після весілля.

— Скільки вже було цих оглядин, а ще й разу нічого схожого...

— А може, саме сьогодні... Навряд чи батьки хочуть тобі лиха...

Мікіко мовчала, не відриваючи погляду від жаровні. Слова Наое явно не переконали її.

Наое допив sake і знов налив майже півсклянки.

— Смішно, звичайно, тебе повчати... Але... я просто змушений. Ти впала наче сніг на голову.

— Даруйте. Я вам, певне, перешкодила...

— Річ не в цьому. Звісно, ти не перешкодила, але, сказати правду, трохи здивувала.

— Пробачте.

— Ти повелася дуже нерозважливо

Запала мовчанка, і відразу стало чути глухий гомін вулиці, що наростав і спадав, немов прибій.

— Ще кави?

— Ні, дякую.

Мікіко спідлоба подивилася на Наое і враз перевела погляд на книжкову полицю.

— Тобі хтось подобається?

Мікіко здригнулася, неначе від удару, і рвучко підвела голову. Її вузьке, майже дитяче личко зашарілося.

— Тоді треба признатися батькам. Удавати, що в тебе нікого немає і погоджуватися на оглядини — нечесно щодо цього чоловіка.

— Я...

— Правда, як на мене, хоч би з ким жити, великої різниці не буде, але коли все ж таки наважитись узяти на свої плечі такий тягар, як шлюб, то краще вийти за коханого чоловіка.

— Тягар?.. Чому?

— Шлюб — це коли чоловік і жінка змушені жити разом дуже-дуже довго, правда?

Мікіко широко розплющеними очима стежила за Наое, немов боялася пропустити бодай слово.

— Хоча... Не мені говорити про шлюб.

— А чому ви не одружуєтесь?

— Шлюб не для мене.

— Як це зрозуміти?

— Один полюбляє рис, інший — sake. Що кому смакує...

Наое закинув догори голову й допив із склянки.

— А я вас тоді так чекала...

— Коли?

— На балеті.

— А-а... Того дня до мене несподівано з'явилися гості.

— Жінка?

Наое не відповів.

— Коли я подзвонила, трубку взяла якась жінка.— Мікіко, збентежившись, почервоніла.— Ой, пробачте.

— Нічого.

Наое підвівся й, поправивши комір кімоно, сів поруч з Мікіко.

— Поглянь на мене.

— Навіщо? — вкрай засоромилася Мікіко.

Наое стиха обійняв її за плечі. Потім, не даючи їй відвернутися, з силою припав губами до її невеличких, тендітно окреслених уст. Від Наое злегка пахло sake. Мікіко міцно стулила повіки. Вони в неї тремтіли, від поцілунку щоки запали, наче випиті до дна. Наое цілував її, чекаючи, коли вона перестане пручатися. Нарешті тіло Мікіко стало м'яке й піддатливе. І тоді, все ще не відриваючись від її уст, Наое підняв дівчину і обережно відніс на ліжку, що стояло в глибині кімнати.

РОЗДІЛ XI

Наступного дня о пів на шосту вечора Маюмі вирушила до Наое. Від Ебісу до його будинку можна було дістатися хвилин за п'ятнадцять, але про всяк випадок Маюмі вирішила вийти пораніше.

Була година пік, дороги забиті, та Маюмі доїхала до Ікедзірі порівняно швидко. Від автобусної зупинки пройшла два квартали — до фруктової крамнички, де купила яблук і пляшку вина, — потім звернула за ріг і зупинилася перед великим білим будинком. Раптом її охопив глухий неспокій: «Ось я й прийшла до нього. Сама... Ет, скільки вірвовку не плети...» В глибині душі Маюмі давно знала, що рано чи пізно все закінчиться цим.

Восьмиповерхова будівля здіймалася над тісною юрмою крамничок, зверхньо позираючи на них. Маюмі

майже фізично відчула, як тисне вона на неї своєю вагою. «Може, не варто?..» — завагалася вона. За широкими скляними дверима, у величезному вестибюлі з оранжевими стінами, висіли в кілька рядів поштові скриньки. Маюмі зволікала, не наважуючись увійти.

До під'їзду підійшов немолодий чоловік, здивовано ковзнув поглядом по розгубленій дівчині, і вона, не витримавши, рішуче відчинила двері. Чоловік зайшов теж; проминувши незнайомку, він повернув праворуч. Маюмі з полегшенням зітхнула і попрямувала ліворуч, до ліфтів.

Наоє мешкав на п'ятому поверсі. Обидва ліфти, як на те, були зайняті. Нетерпляче поглядаючи на вогник виклику, Маюмі поправила шарф під коміром. Жовтогарячий шарф — чудове доповнення до світлого пальта... Маюмі нервувала. До під'їзду зайшли ще двоє. Нарешті двері ліфта відчинилися, і Маюмі заскочила до нього, немов рятуючись від переслідувачів.

На п'ятому поверсі було безлюдно. Здрагаючись від звуку власних кроків, вона пішла праворуч коридором, роздивляючись номери на дверях. Квартира Наоє була третьою від кінця. Номер 518.

На дверях висіла маленька непримітна табличка. Затамувавши подих, Маюмі підкралася і прислухалась. Дивна тиша, жодного звуку — наче немає нікого вдома. Зайти чи ні? Варто лише натиснути на кнопку дзвінка...

«А раптом татусик дізнається?» Неспокійно стало на серці, перед очима постало розлючене обличчя Ютаро. Йй навіть здалося, що вона чує його хрипкий голос.

«А власне, що в цьому поганого? — переконувала вона себе. — Подумаєш, заглянула на хвилинку перед роботою. В кав'ярні раніше восьмої все одно нічого робити. Встигну. До Гіндзи звідси — півгодини. Тільки покажу йому ногу й піду».

На п'ятому поверсі знову спинився ліфт, почувлися кроки, глухий дзвінок.

Маюмі заплющила очі й натисла на кнопку.

Почувся мелодійний дзенькіт. Маюмі швидко відскочила вбік, щоб її не було видно через вічко. Двері, однак, не відчиняли. «Може, немає вдома?» — з надією подумала вона і, відважившись, подзвонила ще раз. Але в цю мить двері відчинились. Вона злякано відсмикнула руку: перед нею, загородивши прохід, стояв Наое.

— Я дзвонила вам учора ввечері...

— А, це ви... — Наое відступив убік, пропускаючи гостю. — Що ж, заходьте.

Він провів рукою по скуйовдженому волоссю, зачинив двері і повернув ключ.

— Ось, по дорозі купила... — Маюмі незграбно простягла пакунок, але Наое, навіть не затримавши на ньому погляд, пройшов до кімнати і сів перед котацу. Маюмі боязко рушила за ним.

Велике вікно... Уздовж стін — стелажі з книгами і письмовий стіл. Ліжка. Мабуть, спав: ковдра небало відкинута. Маюмі відчула палючий сором, але відступати було нікуди.

— Є тільки sake, — порушив мовчанку Наое.

— Ні-ні, дякую. Я наважилася потурбувати вас тільки тому... що ви... мою ногу...

Маюмі трималася неприродньо чемно. В такому становищі, певно, найрозв'язніша дівиця з бару стане сором'язливою.

— Мені вкрай незручно, що я турбую вас вдома. А взагалі, я хотіла прийти до вас у клініку...

Наое відсунув убік стос журналів.

— Годі вже вам. Ногу коли підвернули? Місяців зо два тому?

— Так, на початку вересня.

Маюмі кинула погляд на склянку, що стояла на котацу. В ній ще лишалося sake.

— Ну, показуйте.

— Так відразу? — розгубилася Маюмі.

— А коли ж іще?

Маюмі ніяково огледілась. «От дурепа! Ти ж заради цього й прийшла — чого ж тепер соромитись? Але...»

— Лягайте на канапу.— Наое навіть не помічав, що Маюмі аж зіщулилась від сорому.— І панчоху знімайте. Обидві панчохи.

Маюмі мало не розплакалася.

— Докторе, ви...

— Я відвернуся.— Наое, нарешті зметикувавши, відійшов до вікна і почав вивчати вулицю.

Маюмі гірко потерпала через свій нерозсудливий вчинок. І як тільки зважилася на таке — з'явиться в дім до одинака... Та ще оці панчохи...

«Краще б уже зустрілася з ним десь у кав'ярні,— лаяла вона себе.— Адже з ногою, що там не кажи, все гаразд. Ну, буває, поболить трішки, коли походиш на підборах, та й то не часто. Звісно ж, нога — лише привід. Але чому саме вчора прийшла в голову ця примха? Ах, так... Оглядіни в татусикової доньки — Мікіко... Все одно: як це безглуздо! Що тепер він подумає про мене?..»

Звичайно, Маюмі була не проти того, щоб провести з Наое вечір, але тільки не в такому безглуздому становищі.

— Ну що? — Голос Наое повернув Маюмі до дійсності.

— Зараз, ще хвилину... — Вона неслухняними пальцями підібгала поділ сукні.— Все.

— Щиколотка не ниє? — Наое доторкнувся до ноги, і Маюмі злякано зіщулилась.— Розслабтеся. Тут боляче? — Наое промацав ступню, гомілку.— А тут?

— Здається...

— Тут?

— Ні-ні... чи так? — Маюмі вже й сама не знала, боляче їй чи ні.— Здається, трохи...— невпевнено пробурмотіла вона. Хіба тут розбереш! Коли кажуть: «боляче» — здається, що боляче, кажуть: «не боляче» — і справді, нічого не болить. І взагалі, Маюмі вже було не до ноги. «Швидше б усе це скінчилося»,— приречено подумала вона. Їй здавалося, що минула ціла вічність.

Нарешті Наое підвівся, і Маюмі, немов лялька на пружині, підхопилася з канапи. Наое вийшов на кухню, і звідти долинуло булькання води з крана — мабуть, мив руки. Маюмі раптом стало неприємно і захотілося втекти.

Повернувся Наое і сів на те саме місце біля kotaцу.

— Ну що ж,— підсумував він,— можу сказати, що причин для занепокоєння нема.

Маюмі чудово знала про це й сама.

— Кістка ціла. Був вивих, незначне розтягнення, але зараз усе майже в нормі.

Маюмі слухала з перебільшеною увагою.

— Єдине: оскільки взуття на високих підборах дає зайве навантаження на кісточку, намагайтеся не носити його.

— Що, зовсім?

— Хоча б місяців зо два.

— Дякую, докторе...

— Нічого страшного немає, саме минеться. У всякому разі, це не привід для візиту до лікаря.

Маюмі спалахнула.

— Ви тільки татусикові не кажіть, добре?

— Якому ще татусикові? А... Головлікарю...

— Знаєте, у нього останнім часом великі неприємності.

— Он як? — байдуже протягнув Наое.

— А ви не помічали?

— Ні.

— Хочете, розповім? Ой, що було! — Маюмі дуже хотілося розворушити Наое.— Його донька втекла з оглядин!

— Справді? — Наое, не відриваючись, дивився на сизий димок, що тягнувся вгору від сигарети; на Маюмі він навіть не глянув, і це боляче зачепило її.

— Цій Мікіко, здається, хтось дуже сподобався...

Не відповівши, Наое несподівано підвівся, приніс із кухні велику пляшку і хлюпнув у склянку.

— Налити?

— Та я...— Останнім часом Маюмі частенько дозволяла

собі чарочку-другу з завсідниками кав'ярні, так що до закриття бару ледве трималася на ногах. «А, будь що буде!» — подумала вона.

— Тільки sake я не підігрівав.— Наое попрямував було за чистою склянкою, але Маюмі випередила його.

— Я сама.— Вона підхопилася і побігла на кухню.— Можна взяти просто з полицки?

Над раковиною акуратно, дном догори стояли чашки для кави та келихи — чисті, вимиті до блиску; поряд лежала пачка паперових серветок з візерунком. Порядкувала тут явно не чоловіча рука.

— О, яка чистота! — не без схиждства сказала, повертаючись, Маюмі.— Хто ж це тут так прибрав? Не інакше, якась красуня?..

Наое мовчки налив їй sake — мов і не чув питання.

Прикро вражена Маюмі піднесла склянку до губів. Вона призвичаїлась до віскі, і sake здалося їй солодкуватим, але пити було приємно.

— Може, й мені дозволите прибирати у вас? Іноді...

— Так що було далі? — нетерпляче перервав її Наое.

— Далі? Ага...— Маюмі відпила ще ковток.— Тільки обіцяйте нікому не говорити! — Вона посварилася пальчиком.

— Гаразд.

— Татусик стр-рашенно розгнівався, що оглядини зірвалися. Учора ввечері він був у мене...— Маюмі лукаво глянула на Наое, немов питаючи: «Ну, як?» — До одинадцятої сидів, усе додому дзвонив: хвилювався, чи повернулася улюблена донечка. Так і не дждався, пішов сам не свій. А я ще олії у вогонь підлила: «А чи не накладе вона на себе руки?» Бідний татусик...

Наое неуважно слухав.

— А сьогодні раптом дзвонить: «Повернулася! Вранці». Ну й дівчисько... Та що ви все мовчите?! Нецікаво?

— Ні, чому ж...

Маюмі з несподіваною допитливістю втупилася в Наое.

— Докторе, а ви знайомі з Мікіко?

— Знайомий.

— Ну і як вона вам? Подобається?

— Гарна дівчина.

— Всього лиш? Гм...— Маюмі замислилась. Чим би його прохопити?.. — Хочете, я вам ще дещо скажу? — Вона загадково посміхнулася.— Подивіться на мене. Уважно.

Наоє непорозуміло глянув на неї. Тоненьке личко. Великі жвавві очі, кирпатенька; пухленька нижня губа випинається вперед — одначе це її зовсім не псує, швидше навпаки, багатьом чоловікам навіть подобається, і вона, здається, добре це знає...

— Я вам нікого не нагадую?

Наоє розгублено похитав головою.

— Добре вже, підкажу,— пирснула Маюмі.— Ця людина має відношення до вашої клініки.

— До «Орієнталу»?!

— Ага.— Від сакє Маюмі несподівано посміливішала.

— Медсестра?

— А ось і не вгадали! — Маюмі грайливо розсміялася.— Це чоловік.

— Чоловік?

— Так.— Вона загадково округлила очі.— І ви час від часу заходите до нього.

— Він що, лікар?

— Ні...

— Не розумію.

— Ну, гаразд... Знаєте рентгенотехніка Саваду?

— А-а, Такео Саваду...

— То я його сестра.

Наоє зацікавлено подивився на Маюмі. Справді, схожість є: очі... а ніс кирпатий...

— Здивовані?

— Але у вас інше прізвище.

— Ну й що? Він мій зведений брат. У нас батьки різні.

- А головлікар знає про це?
- Ще б пак! Це ж я умовила татусика взяти братика до себе.
- Он воно що!..
- Такео часто розповідає про вас.
- Так ви ж мешкаєте окремо.
- Ну то й що? По телефону.
- А Савада здогадується про ваші взаємини з головлікарем?
- Гадаю, ні. Знає тільки, що той — частий гість у нашій кав'ярні. Так що — цур, не пробалакайтесь!
- Гаразд.
- Брат просто в захваті від вас. Каже, хоч вдача у вас і не мед, все одно ви чудова людина!
- Наое вертів у руках склянку.
- Брат мені все розказав! Адже ви й зараз ведете дослідження, хоча й пішли з університету. Та ще й на свої гроші. Здорово! На собі досліди ставите...
- Ви помиляєтесь. Це не досліди.
- Не будьте такий скромний, адже я бачила ваші рентгенівські знімки. В кабінеті у брата. Бр-р, який жах! Як уявлю вас у темній кімнаті — що ви розглядаєте власні кістки, — так просто мороз по шкірі.
- Чому?
- Сама не знаю. Страхіття якісь звижаються.
- Наое поглянув на вікно. Вже було темно. Небо осявали червоні сполохи. Маюмі здалося, ніби якась тінь промайнула на його обличчі.
- Докторе! А вам ніколи не буває страшно?
- Та ні. Звик.
- А я тоді, надивившись на ці знімки, до ранку заснути не могла. Кошмари замучили. Кістки ваші снилися: танцюють у темряві, стукаються одна об одну, та ще з таким хряскотом!.. А потім ламатися почали...
- Досить! Припиніть! — закричав Наое.
- Вибачте...— Маюмі розгублено кліпнула очима.—

Не думала, що це для вас так неприємно... Я теж не люблю такі розповіді.

Наое розправив плечі, наче йому було важко дихати.

— Знаєте, коли я дивилася на ваші знімки, то уявляла вас. Ви, доктор, такий самий — холодний, сухий...

— Тобі на роботу? — запитав Наое, несподівано переїшовши на «ти».

— Так.— Від саке у Маюмі трохи шуміло в голові.— А що, я дуже заважаю?

— Просто хочу прилягти.

— Ви нездужаєте?

— Ні...— ледь вимовив Наое. Обличчя його раптом потьмяніло, чоло спітніло.

— Що сталося?

Наое невпевнено опустився на канапу.

— Щось болить?

— Спина...— прохрипів Наое.

— Давайте розітру? — злякано запропонувала Маюмі.

— Будь ласка... йди звідси...— Наое уткнувся обличчям в подушку і застогнав.

Хміль одразу полишив Маюмі.

— Може, викликати лікаря?

— Я сам лікар.— Несподівано Наое різко підвівся:— У столі в правій шухляді... стерилізатор... Неси швидше!.. Шприц...

— Шприц?

— Так-так, у металевій коробці! Давай його сюди!

Маюмі метнулася до столу, висунула шухляду. Ось вона, коробка. Маюмі зняла кришку: всередині лежали два шприци і з десяток ампул з якоюсь прозорою рідиною.

— Швидше! — знову простогнав Наое.

Не зволікаючи, Маюмі простягла стерилізатор.

— Роздивилася? — з незрозумілою люттю запитав Наое.

— Що?

Він пронизливо глянув на Маюмі — так, що їй захотілося провалитися крізь землю. Гарячково відламавши кінчик ампули, набрав у шприц безбарвної рідини. Великі краплі поту зросили чоло; рука, що тримала шприц, тремтіла.

— Не дивися! — коротко наказав він.

Маюмі відвела очі.

Наое знову застогнав.

Крізь напівзаплющені повіки Маюмі побачила, як Наое підібгав рукав кімоно; її вразило, що шкіра у нього біла, майже блакитна — не така, як звичайно буває у чоловіків.

Прикусивши від болю губу, Наое, навіть не протерши спиртом руку, увіткнув голку. Маюмі зрозуміла, що мимоволі підгледіла чужу таємницю.

Наое жбурнув шприц у стерилізатор. Дзенькнувши, покотилася порожня ампула.

— Я сказав, іди! — Наое знову вколів Маюмі неприязним поглядом, і вона інстинктивно зажмурилася.

Кілька хвилин він глухо стогнав — мабуть, біль був нестерпним. Маюмі з жахом дивилася на його страждання. Наое стогнав усе дужче, голова металася по подушці.

Нарешті він затих — ліки подіяли, і Наое заснув. Обличчя його було в затінку — світло не падало на нього, — лише смутно біліло праве вухо.

Маюмі роззирнулася, немов бажаючи пересвідчитись, що довкола нікого немає, тихенько встала, збрала порожні ампули, акуратно закрила стерилізатор і поклала його назад в шухляду столу. Прислухалась: Наое спав спокійно. Груди його розмірено здіймалися.

Маюмі перевела подих. Ух! Немов відіграла страшний сон. Хто міг подумати... Чиста випадковість, що все відбулося в неї на очах. І ось що дивно: все почалося після її дурних розповідей. Чи пов'язано це? Навряд. Невже жіноча балаканина може так подіяти на чоловіка?

Маюмі нічого не розуміла, але її чомусь не полишало дивне відчуття провини: неначе вона сказала Наое щось погане і завдала йому страждань. «Для чого тільки я завела цю розмову про кістки...» — з каяттям подумала вона.

Наое спав дуже міцно.

— Пробачте мені, — ніжно прошепотіла Маюмі, підійшовши до нього. Витерла спітніле чоло, обережно перекинула його на спину, поправила простирадло, накрила ковдрою і заходилася прибирати зі столу. Під руку попала ще одна порожня ампула. Маюмі оглянула її, спробувала прочитати, але нічого не розібрала: якийсь трикутник... і літери латинські...

Вона віднесла посуд на кухню, вилила залишки sake, помила склянки. Невесело посміхнулася. Адже тільки-но питала: «Може, й мені дозволите прибирати у вас?» — і ось, будь ласка. Мов у воду дивилася.

Більше робити було нічого: все чисте. Час іти? Маюмі подивилася на годинника. П'ять хвилин на восьму. На роботі треба бути о восьмій. Ще є час. Вона підійшла до канапи, прислухалась, як дихає Наое. Він спав міцно. Тінь від носа падала на біду щоку.

Лишатися — безглуздо, а піти не попрощавшись — непристойно. Але ж не будити його...

Маюмі вирішила зачекати ще хвилин з двадцять. Закурила. Різко задзеленчав телефон. Маюмі озирнулася на Наое. Він спав і нічого не чув. Телефон аж надривався. Нарахувавши п'ять дзвінків, Маюмі повільно підійшла до апарата. Ще три... Вона потяглася до трубки, але в цю мить дзвінки вщухли.

Маюмі повернулася до котацу; Наое не ворухився. Десь далеко внизу вирувало велике місто, але в кімнаті було тихо. Їй раптом здалося, що все це тягнеться з давніх-давен. Вона сидить біля хворого Наое...

Знову задзвонив телефон, порушивши плин її думок. Вона знов дочекалася восьмого дзвінка і зняла трубку.

— Сенсею! — почувся жіночий шепіт. Маюмі міцніше притисла трубку до вуха.— Це Мікіко. Вчора я завдала вам клопоту... Можна зайти до вас зараз?.. Алло, сенсею... сенсею...

Маюмі затамувала подих і навіть прикрила трубку рукою.

— Алло! Алло!.. Що сталося?.. Роз'єднали?..

Маюмі обережно поклала трубку на важілець.

Мікіко?.. Мікіко... Так ось у чім річ!.. Отже, все-таки Мікіко... «Вчора я завдала вам клопоту... Можна зайти до вас зараз?..» Повторюючи в думці ці слова, Маюмі вражено розглядала Наое. Так ось де провела учорашній вечір татусикова донька! Страдницьке обличчя Наое раптом здалося їй відразливим. «Невже він переховував її? Неймовірно!..» Однак помилки не могло бути.

Присівши на краєчок канапи, Маюмі схилилася, вдивляючись в риси Наое. «В цій людині живе сам диявол»,— подумала вона. І в цю мить повіки Наое затремтіли: в чорних зиницях Маюмі побачила своє відображення. Очі були тьмяні й порожні.

— Ну як, легше? — запитала Маюмі.

Наое потягся до неї, торкнувся плеча, затримав руку на шиї.

— Не треба,— сказала Маюмі, але руку не відвела, а накрила зверху долонею і притисла ще дужче. Наое немов чекав цього, рвучко притягнув Маюмі до себе. Губи їх зустрілися.

— Татусик дізнається — вб'є,— прошепотіла вона.

— Не бійся.

— Ні. Не треба.— Звільнившись, Маюмі глянула на Наое. Він лежав горілиць, погляд відсутній, тіло якимось дивно обм'якло. Руки безвладно звисають з канапи. Здавалося, Наое ще в напівсні.

— Ви спите? Докторе! — обережно покликала вона.

Та Наое не чув. Він напівзаплющив очі, потім поволі повернувся до неї обличчям.

— Ви мене впізнаєте? — злякалася Маюмі.

Наое нічого не відповів. Але його рука потяглася до неї, пальці намацали «блискавку» на сукні.

— Я сама.— Маюмі тихенько зняла його руку.— Зараз.

...Шовкова сукня лежала на підлозі. Наое схвально кивнув і посміхнувся — спочатку усмішка торкнулася куточків вуст, потім щік, розплилася по всьому обличчю.

«Як дивно він посміхається,— подумала Маюмі.— І взагалі, він сьогодні не такий, як звичайно...» А втім, який він звичайно? Адже вона його бачила всього лише раз у клініці... Але тоді він видався їй зовсім іншим — зверхнім, холодним, неприступним.

Не зводячи з неї очей, Наое підвівся, сів на канапі, обпершися об подушки. Голос звучав глухо, язик заплітався. Маюмі відчула, як по спині пробігли мурашки. Що з ним діється? Вона відсахнулася, притислася до стіни. Наое випростався. На його обличчі блукала дивна посмішка. Похитуючись і водячи в повітрі руками, немов шукаючи опори, він повільно наближався до неї. Очі жаско виблискували. «Як у звіра»,— подумала Маюмі.

— Підійди...

— Ні!

Вона відчайдушно закричала, але він кинувся до неї, брутально обхопивши довгими руками.

— А! А-а! — На якусь мить Маюмі забило дух, і вона лише безмовно відкривала рот.

— Ні! Ні, ні! — прийшовши до тями, заверещала вона, відбиваючись.

Але Наое притискував її все дужче, потім розмахнувся і кілька разів ударив по щоках.

Маюмі трохи не збожеволіла від жаху. «Тікати! Швидше! Подалі звідси!» — волав розум, але тіло не корилося; щось утримувало її тут. Вона й боялася, й чекала продовження.

Нарешті Маюмі остаточно скорилася. Будь що буде. З несподіваною для його сухорлявого тіла силою Наое

зірвав з Маюмі одяг, і кільце рук, що стискало її, розімкнулося.

Маюмі мовчки стояла біля стіни, мов витвір вроди й молодості. Тіло неначе вирізьблене різцем майстра: дивної краси лінії плечей і рук; тонкий стан легко переходить у міцні стегна — вона стояла непорушно, мов неземне створіння, осяяна блакитним світлом лампи.

Наое уважно розглядав її. Дихання його було уривчастим, чоло зрошене потом.

Тепер Маюмі чекала продовження. Про Ютаро вона вже не думала, ба навіть відчувала зловтіху, що може зробити боляче старому.

Маюмі сама підійшла до Наое. Поклала руки на плечі. Той мовчки дивився на Маюмі.

— Ну що ж ти...— Маюмі заплющила очі. Вдихнула запах тютюну, відчула доторк міцного тіла. Руки Наое поволі голубили її. Вона тихо зітхнула, вигнулася й припала до Наое.

«Я погано роблю»,— промайнула думка, та Маюмі відразу ж забула про неї. Ну й хай! Нехай усі бачать — і Ютаро, й мати, і брат,— нехай усі знають, як вони кохають одне одного.

— Обніми мене,— прошепотіла вона,— міцніше!

Але Наое не слухав. Незрозуміла посмішка знову торкнулася його вуст, застигла в скляних очах.

Маюмі знову стало страшно.

— Ти що? — запитала вона, вивільняючись.

Наое опустив руки, відступив.

— Піду... приготую каву...

— Каву?!

— Так... Зварю каву...— Наое ледь ворухив язиком.— Вип'ємо кави...

— В такому вигляді? Та ви з глузду з'їхали!

Наое підвів Маюмі до плити.

— Давай. Став воду.

— Стривайте, я хоч одягнуся.

— Ні!

— Що за дурниці!

— Роби... що тобі кажуть.

Знову вогник зблиснув у погляді Наое.

Маюмі сердито взяла сірники, підійшла до плити.

Запалила газ: спалахнуло червоне кружальце.

— Чашки... на полиці...

Маюмі раптом охопила лють.

— Ви що, з усіма жінками так?.. І з Мікіко теж?

Щось заяскріло і відразу ж згасло в порожніх очах Наое.

— Адже вона була тут учора! Не відмовляйтеся! — Маюмі зненацька згадала, що вона зовсім гола.— З мене достатньо. Я йду! Коли б знала, який ви...

— Не йди...— плентаючись за нею слідом, попросив Наое.

Не звертаючи на нього уваги, Маюмі одягла сукню.

Наое раптом опустився на коліна, обхопив її ноги.

— Прошу тебе.

«Якесь божевілля!» — подумала Маюмі.

— Докторе, ви при своєму розумі? Чи це так ліки на вас подіяли? — Вона відштовхнула його.

— Побудь зі мною... ще... трохи...

Дивлячись на Наое, який уткнувся в її коліна, Маюмі зрозуміла: їй відкрилося потаємне обличчя цієї загадкової людини.

РОЗДІЛ XII

Настав грудень.

Як звичайно наприкінці року, пацієнтів у лікарнях було мало. Всі у передноворічних клопотах, всім не до хвороб. У такий час мало хто ходить до лікарів.

В «Орієнталі» також настало затишшя. Амбулаторні

хворі, щоправда, приходили, але палати спорожніли, хоч до Нового року ще було два тижні.

Виписались і пацієнти з розкішних «люксів». На весь поверх лишилася тільки Дзюнко Ханадзьо.

Тепер, після операції, вона двічі на день приймала процедури: сиділа в тазу з теплою водою. Процедура приємна, вгамовує біль — хоча видовище, звісно, не дуже естетичне. Але за час перебування в лікарні Дзюнко звикла до всього.

Не менше, ніж Дзюнко, непокоїв лікарів Йосідзо Ісікура. Останніми днями старий знову почав скаржитись на болі та важкість у шлунку.

— Знаєте, лікарю, просто їсти не можу, — ледь не плакав він. Обличчя йому зблідло, щоки позападали. — А вчора знову була гарячка. Застудився, чи що?

— Ночами вимикають опалення, вдягайтеся тепліше, — відказав Наое, вивчаючи температурний листок.

Протягом останнього тижня температура в Ісікури щоденно підсакувала до позначки 38, а іноді й вище. Жарознижуваче майже не діяло, ртутний стовпчик невблаганно повз угору. Це була вірна ознака близького кінця. Остання стадія хвороби, подальше лікування безглузде...

— Може, нова виразка з'явилася? — зітхнув Ісікура.

— Не думаю, — похмуро мовив Наое.

— А до Нового року ви мене випишете?

Наое віддав Норіко температурний листок і відвернувся до вікна, за яким яскраво світило вранішнє зимове сонце.

— Хочу зустріти свято вдома, — тремливим голосом скінчив старий, і у Норіко болісно стислося серце.

— Поперек болить?

— Дякую, покращало. Тільки сил моїх більш немає, лікарю... Нахворівся вже я.

— Вам шкідливо хвилюватися. Лежіть, відпочивайте.

— Знаєте, в голові рояться всілякі думки. — Ісікура кинув погляд на невістку. — Мабуть, помру скоро...

— А ви думайте про риболовлю.

— Ех,— старий охоче підхопив улюблену тему.— Вже більше року не рибалив! Ось одужаю — щодня ходитиму. Надолужу прогаяне.

— Ну що ж, одужуйте...— Наое попрощався і вийшов з палати. Ісікура мовчки дивився йому вслід.

Того ж дня Наое запросив до себе старшого сина Ісікури з дружиною.

Коли вони увійшли, він сказав їм найбуденнішим тоном:

— Вашому батькові лишилося жити менше місяця. Щонайдовше — до середини січня.

— Як?! Усього?..

— Я думав, він протягне ще трохи, але сьогодні зрозумів, що помилився. Він занадто кволий. Це кінець.

Чоловік з дружиною презирнувся.

— Ви певні, лікарю?

— Так. Скажіть, а про ту операцію батько вам нічого не казав?

— Казав. Дивується, чому йому не кращає,— кивнув головою Ісікура-молодший.

— Він ні про що не здогадується?

— Та ось позавчора раптом обмовився: чи це не рак?

— Сподіваюсь, ви йому нічого не сказали?

— Ні-ні, що ви! Відповіли, як ви навчали.

— Ну й добре. Нізащо не можна говорити йому правду. Виразка шлунка, тільки виразка шлунка. Зрозуміло? Якщо сам закине про рак — посмійтеся і почніть якусь іншу тему.

— Але він, здається, здогадується, що йому вже нічого не допоможе.

«А син дуже схожий на батька,— помітив раптом Наое.— Особливо очі й ніс...»

— Пусте, нехай думає, що хоче. А ви,— голос Наое

звучав твердо,— робіть так, як я кажу. Для вас це єдина можливість виконати синівський обов'язок.

І Наое підвівся, закінчуючи розмову.

У Кобасі був похмурий настрій. А спричинився до того Дзіро Тода, якого виписали з лікарні наприкінці листопада.

Він зовсім одужав. Шрам на лобі вже не ятрився, боля та запаморочення припинилися. Лишилися, щоправда, келоїдні рубці — не завадила б пластична операція. Однак Кобасі не поспішав — можливо, самі розсмокчуться. Коли Тода виписувався, Кобасі дав йому мазь, досить дорогу, звелів регулярно змащувати нею шрами і через день з'являтися на огляд.

Але тиждень кінчався, а Тода й носа не показував. Кобасі занепокоївся всерйоз, знайшов у картотеці телефон Тоди, набрав номер. Незнайомий чоловічий голос відповів, що більш як півроку Тода тут не мешкає.

«Куди ж він подівся, чорти б його забрали...»

— У нього ж енцефалограма погана. Казав йому: неодмінно навідайся до лікарні,— розгублено сказав Кобасі, кинувши запитливий погляд на Акіко.

Та спохмурніла.

— Не подобався він мені з самого початку. Нероба і п'яничка. Нічого дивного, що й домівки справжньої у нього немає.

— Ну, півроку тому він усе-таки мешкав там, отже, не дуже и збрехав,— буркнув Кобасі.

Варто було Акіко повстати проти Тоди, як Кобасі негайно взявся його захищати.

— Та він природжений брехун! Послухати його — такий нещасний! Вміє розжалобити. Не вірю жодному його слову!

— Він не винен. Брехунами людей робить життя.

— Ви ще й покриваєте його?! — розсердилась Акіко.— Та він же обдурив вас!

— Чому обдунив? Просто позичив трохи грошей.

— Ось-ось. Через те й не з'являється. Він і не збирався їх повертати.

— Та ні, не може бути.

— Може. Ще й як!

— Просто йому нема де взяти. Поки що...

— Ну й бовдур же ти,— не стрималась Акіко.— Ти що, справді віриш йому?

— В усякому разі у мене нема підстав думати про нього погано.

— М-так...— Акіко уїдливо розсміялася.— Атож, яка тут підстава?

Кобасі насупився. Правду сказати, його й самого брав сумнів. Але що б там не було, а вислуховувати таке від медсестри...

— Я лікар і не можу допустити, щоб гинула людина.

— «Гинула» — це вже занадто.

— Ну гаразд, досить! А гроші... Не дуже мене засмутило, якщо він навіть їх і не поверне.

— Ну й ну... з доброго дива відвалити пройдисвіту п'ятдесят тисяч ієн?..

— Я дав йому гроші з власного бажання,— все більше дратуючись, проказав Кобасі.

— Не діло це — братися за благодійність. Тим більше — лікареві.

— Ні, діло. Саме лікареві! А чие ж це діло, як не його? Тільки й серед нашого брата немало людців, схожих на головного лікаря, які дбають більше про власну користь. Ну а щодо Тоди, то запам'ятай: я не хочу думати про нього погано.

— Ага! Ти знову про нього!

— Це тому, що ти верзеш нісенітницю.

— А що я такого сказала? — напустилася Акіко, але тут з'явилася розпашіла після ванни Каору з мильницею та рушником під пахвою: мокрі коси розпушені. Побачивши Кобасі й Акіко, вона знітилася.

— Ну, як помилася? — першою озвалась Акіко, щоб згладити незручність.

— Дякую, добре. Сама, не кваплячись...— Нахиливши голову, Каору пройшла повз Кобасі і повісила на гачок сушитися службові білі панчохи.

— Як там у палатах? Все тихо?

— Атож. Тільки...

— Що «тільки»?

Каору крадькома зиркнула на Кобасі, не наважуючись почати.

— Ну, говори ж! — Акіко нетерпляче глянула на неї.

— Та ні, я...

— Та говори до пуття, не мимри!

— Я піднялася на шостий поверх, хотіла перевірити, чи всюди вимкнено світло...

— Ну й що?

— І мені здалося... Що у шістсот першій...

— Це палата Ханадзьо. То що там таке?

— ...Там, здається, хтось є.

— Може, доглядальниця?

— Ні...— Каору сором'язливо потупила очі.

— А хто ж?

Щоки Каору стали яскраво-червоними.

— Чоловік?! — здогадалася Акіко.

Каору винувато нахилила голову.

Акіко зітхнула і поглянула на Кобасі, який сидів, схрестивши руки на грудях, і демонстративно дивився вбік.

— Ти що-небудь їй сказала?

Каору заперечливо похитала головою.

— Хто ж це? — Акіко задумалася.— Може, імпресаріо?

— Ні. Його вона надвечір відпускає додому. І до того ж він клопочеться про концерт. Сьогодні вдень посидів трохи і пішов.

— Отже, хтось чужий? — втрутився в розмову Кобасі.— Каору, ти не помітила, ніхто ввечері не проходив вестибюлем?

— Я не бачила. Я ж не стежу за входом.

— Еге ж, звісно,— погодилась Акіко.

— О котрій годині сьогодні замкнули головний вхід?

— О пів на десяту.

— Отже, відвідувач прийшов раніше.

Акіко визирнула в сутінок коридору. Була одинадцята година, в палатах усі спали.

— Оперували її, здається, всього днів зо три тому? — спитав Кобасі.

— В тім-то й річ...— відповіла Акіко з прикрістю.— Ну, що робитимемо?

— Може, сходите, ще раз перевірите? — запропонував Кобасі.

— Що? Заходити до неї в палату? — Тепер уже Акіко зашарілася.— Сенсею,— попрохала вона,— ходімо разом. Я боюсь. А коли там і справді чоловік?

— Ну то й що? Приведеш його сюди.

— Ну, будь ласка! — Акіко потягла Кобасі за рукав. Той знехотя підвівся.

— А ти лишайся тут,— звеліла Акіко Каору.

Натискаючи кнопку шостого поверху, Кобасі посміхнувся:

— Уно, здається, страшенно знітилась. Мабуть, побачила їх у неслухну мить.

— Фу, сенсею, як вам не соромно.— І Акіко з обуренням ляснула Кобасі по спині.

Ліфт зупинився. У коридорі панувала глибока тиша, тьмяно блимала маленька лампочка.

Кобасі й Акіко йшли зігнувшись, наче змовники, намагаючися ступати нечутно. Крім 601-ої, всі палати на поверсі були порожні. Акіко навіть пошкодувала, що в таких чудових палатах — з душем, туалетом і холодильником — нікого нема. Скрадаючись, вони підійшли до дверей і спинилися. За дверима було приміщення для доглядальниці, далі — хол, за ним — кімната Дзюнко.

Двері щільно зачинені, але через запнуте віконце сия-

лося в коридор світло. Дзюнка любила комфорт і, влаштувавшись на лікування, звеліла привезти сюди торшер з червоним абажуром, який поставила в головах.

Кобасі з Акіко припирили біля дверей. Прислухались. Жоден звук з палати не долинав, тільки приглушено грала музика: стереопрогравач біля ліжка Дзюнка. Може, налякали «пташок»? Але навряд. Йшли ж коридором дуже тихо. Кобасі уявив собі їхнє безглузде становище і мимоволі пирхнув: потрапили б вони кому-небудь на очі — засміяли б люди.

— Ходімо звідси,— прошепотів він до Акіко.

І саме тоді почувся хрипливатий жіночий голос — без сумніву, Дзюнка:

— От недотепа-а! — Вона за своєю звичкою кокетливо розтягувала слова.

Кобасі й Акіко перезирнулися.

Хихотіння. Тоді знову Дзюнка. Іншого голосу поки що не чути. Чийсь скрадливі кроки... Відчиняються двері в хол...

Кобасі торкнув Акіко за лікоть. Пригинаючись, вони відійшли подалі й лише в кінці коридору випросталися на весь зріст.

В ліфті Акіко зітхнула з полегшенням.

— Отже, хтось у неї все-таки є...

— Приятель, хто ж іще.

— А де ж доглядальниця?

— Звідки я знаю. Може, спить у себе в кімнаті.

— Хіба тут заснеш... Отже... І це після операції! А під час огляду верещить від болю.

— Аякже,— пробубонів Кобасі.— Щоб її пожаліли.

— Цікаво, що їй буде за це?

— А що їй може бути?

Вони змовкли: що робити? Заскочити в палату і вигнати непроханого гостя? Але тоді зразу стане ясно, що шпигували вночі під дверима, підслуховували. Та й сумнів лишався — а раптом там усе-таки не чоловік? Може, Дзюнка

гомоніла з доглядальницею. Верхнє світло вимкнuto, світить лише торшер, і програвач грає зовсім тихо, нікому не завадить. Дзюнка сама на поверсі. Ні, приводу вриватися в палату немає.

— Нічого, скоро про все дізнаємось,— пробурмотів Кобасі.

Його розрахунок був простий: набагато розумніше буде спіймати «злочинця» в той момент, коли він намагатиметься вийти з лікарні.

— Все одно він піде через головний вхід. В крайньому разі, якщо залишиться на ніч, заскочимо любчика зранку, коли мірятимемо хворим температуру.

Кобасі з Акіко повернулися в кімнату медсестер. Каору сиділа на дивані, чекаючи їх.

— Твоя правда, Каору,— зітхнула Акіко.

— Ви його вигнали?

— Ні.

— Чому?

— Завтра зранку спіймаємо на гарячому. А їй запропонуємо покинути лікарню,— відповів Кобасі.

— Кому? Дзюнка Ханадзьо?! — Акіко збентежено подивилась на нього.— Через таку дурницю?..

— Дурницю?! Приводити в палату чоловіків — дурниця? Плювати мені, що вона зірка естради,— я не стану потурати неподобству.

— Але ж ми не маємо доказів.

— Матимемо. Досить того, що сторонній перебув у неї ніч.

— Але доктор Наое...

— Він її тільки лікує, а за те, що відбувається вночі, відповідає черговий. І, як черговий лікар, я вважаю її поведінку неприпустимою.

— Він взагалі надто багато їй дозволяє. Подумаєш, артистка... А може, він сам накинув на неї оком? Хоча навряд. Він же тепер знає її як облуплену.

— Ці ще мені служителі муз... Терпіти не можу їхнього

кодла,— обурено закінчив Кобасі, аж тут у дверях постав чоловік. Незнайомець був високий на зріст — головою дїставав майже до одвірка — і, за модою, з довгим волоссям.

Перша його побачила Акіко. Від несподіванки вона навіть підскочила.

— Хто ви? — здивовано спитала вона, мимохіть відзначивши, що незнайомець вродливий.

— Я хотів би вийти з лікарні, але парадні двері замкнені... — Чоловік мав оксамитний бас і чітку дикцію.

— Вийти?..— Акіко безпорадно обернулася до Кобасі: той стояв мовчки, сторопіло дивлячись на гостя.

— Ви хто? — запитав, нарешті, він.

— Кендзі Танімото.

Дівчата перезирнулися: прізвище було їм добре відоме.

— Хто-хто? — не розуміючи, перепитав Кобасі, і Акіко тихенько прошепотіла:

— Найпопулярніший естрадний співак.

Кобасі оглянув незнайомця.

— А де ви були досі?

— У палаті.

— У якій?

— У шістсот першій. У Дзюнко Ханадзьо, — незворушно, без тіні зніяковілості пояснив той.

Кобасі мимоволі пересмикнуло.

— А що ви там робили? — недобре спитав він.

— Нічого особливого. Слухали музику, розмовляли.

— Так? І все?

Танімото тільки посміхнувся. Обличчя його набрало добродушного виразу.

— На жаль, нічого більше додати не можу.

— Ось як?

— Хіба я зобов'язаний звітувати? — Танімото знову розсміявся.

Акіко з Каору дивилися на нього зачаровані.

— Вам відомо, що Ханадзьо нещодавно зробили опера-

цію? Як ви вважаєте, це добре — турбувати хвору людину?

— Вона сама просила мене прийти.

— Увечері?

— Ні, просто зараз у мене є час.

— По-моєму, зовсім не важко збагнути, що це просто непристойно — до пізньої ночі товктися в палаті у жінки.

— Прошу пробачення. Я не знав, до котрої години можна бути у хворої.— Танімото покірливо схилив голову.

— Тут лікарня, а не нічний бар.— Добродушність і гарненький вигляд нахаби все більше сердили Кобасі.— Та хто ви такий? Ні чоловік, ні наречений... Дивне нахабство!

— Пробачте.

— Я зобов'язаний відзначити це в журналі для чергування. Ви допізна були в палаті хворої. Не знаю, хто винуватець,— Ханадзьо чи ви, але я неодмінно повідомлю про все головлікаря.

— А далі?

— Можливо, доведеться попросити Ханадзьо залишити лікарню.

— Пробачте, але я не про неї... Мене ви звідси випустите?

Не приховуючи ворожості, Кобасі ще раз оглянув Танімото.

— Адреса? Мета візиту?

Танімото відповідав з дорогою душею.

Кобасі записав відповіді в журнал, у графі «Пригоди».

— Так... Вам, я бачу, нічим не дошкулиш.

— Ще раз перепрошую,— Танімото тримався так, ніби й не помічав уїдливісті Кобасі.

— Випусти його,— Кобасі обернувся до Танімото спиною.— Навіть розмовляти з ним огидно. Ну й проїдисвіт! — буркнув він, коли за Танімото зачинилися двері.

— Оце чоловік! — все ще дивлячись на двері, за якими зникла постать співака, мрійливо зітхнула Акіко.
— Тобі подобаються такі кретини?
— Кретин чи ні — не знаю. Але ж який вродливий...
— Завтра все розповім Наое...
Намагаючись вгамувати роздратування, Кобасі запихав сигаретою.

Другого дня Наое знову прийшов на роботу об одинадцятій. Останні дні він повсякчас запізнювався, тільки раз чи два з'явився до десятої.

Медсестер такий стан речей зовсім не тішив: обхід затримувався, багато справ відкладалося на другу половину дня. Та й Кобасі, коли не було Наое, ставало сутужно: всі клопоти лягали на його плечі.

Неодноразово сестри пробували поговорити з Наое, але той тільки згідливо кивав у відповідь — і все залишалось, як і раніш. А з часом він став припізнюватися ще дужче. Скаржитися головлікареві? Навряд чи це допомогло б. Адже головний лікар регулярно переглядав журнал і не міг не знати, о котрій Наое приходить до лікарні, та, схоже, дивився на його спізнення крізь пальці.

Прийшовши на роботу, Наое квапливо вдягнув халат і подався в амбулаторію приймати хворих, що заждалися його. Навіть не розпитав сестер, що там у палатах. На це він уже не мав часу.

Дізнавшись від Кобасі й Акіко про нічну пригоду, старша сестра з самого ранку поривалася поговорити з Наое. Але хворих було чимало, і Наое звільнився тільки після обіду. Не починати ж таку розмову при пацієнтах... Секігуті довелося заpastися терпінням.

Та після обідньої перерви, дочекавшись, коли Наое, як звичайно, не кваплячись, пішов у кімнату медсестер, Секігуті, нарешті, вилила свої почуття, скінчивши монолог патетичною фразою:

— Що будемо робити?

— Справді, що будемо робити? — повторив її запитання Наое.

— Хіба можна залишати безкарним таке неподобство?

— А хіба не можна? — Наое демонстративно позіхнув і потягнувся за температурними листками.

— Сенсею!

— У чому річ?

— Вислухайте мене уважно.

— Уже вислухав.

— Адже вона привела у свою палату мужчину. Вночі!!! Що вони там робили?! Ви уявляєте, що б сталося, якби про це дізналися хворі?!

— Так не дізналися ж,— посміхнувся Наое.

— Але... — Старша сестра з німим обуренням глянула на нього.— Зрештою, справа навіть не в тому. Невідомо, що вона ще утне, коли її не покарати цього разу.

— Надаю вам право зробити їй застереження.

— Оце вже ні. Сказати їй повинні ви, саме ви, сенсею. І до того ж я хочу знати вашу думку: достатньо попередити її чи потрібні суворіші заходи?

— Цього я не знаю.

— Як це — «не знаєте»? — сторопіла Секігуті.

— Не знаю — значить, не знаю.— І Наое уп'явся очима в папери.

— Інакше кажучи, ви вважаєте, що зовсім нічого не слід чинити?

— Атож.

Блиснули оченята в сіточці дрібних зморщок. Старша сестра випустила пазурці:

— Що ж, коли ви займаєте таку... своєрідну позицію, я змушена звернутися до головного лікаря.

Наое промовчав.

— Лікар Кобасі, який чергував уночі, вкрай обурений... Ви дозвольте мені самій поговорити з головним лікарем?

— Будь ласка.

Старша сестра була вражена байдужістю Наое. Їй навіть відібрало мову.

— Що ж... — нарешті видавила вона.— Взагалі... Принципи нашої лікарні не дозволяють...

— Вам що, робити нічого? — урвав її Наое.

— Що?! Мені... мені нічого робити?!

На пронизливий крик Секігуті збіглися медсестри. Тонка шия старшої сестри побагровіла.

— За поведінку цієї безсоромниці відповідатимете ви! — Секігуті тицьнула в Наое пальцем.

Наое мовчав.

— Як ви її вихваляли: «чудова актриса», «мила дівчинка»... Ось вам і «мила», ось вам і «чудова»!

— Це тільки підкреслює те, що вона гарна артистка. Грати — її професія. Вона повинна володіти цим мистецтвом віртуозно. Інакше не виступати б їй на сцені.

Старша сестра втупилася в Наое, не розуміючи, до чого він хилить.

— Вона зіпсована, і саме через те їй чудово вдається грати наївне дівчисько. А взагалі, нічого страшного не сталося. Ну, кого вона потривожила?

— Ви що говорите, сенсею? Лише чотири дні тому ви самі оперували її. Невже вас як лікаря не турбує її поведінка?

— Не турбує. Тому що одне одного зовсім не стосується.— Наое засміявся.— І до того ж люди стараються не завдавати собі болю. Якщо це підносить їй настрій — нехай!

Старша сестра з жахом подивилась на нього.

— Ну, гаразд,— примирливо скінчив Наое,— не беріть це близько до серця.— І обернувся до Норіко, що трикратно прислухалася до розмови.— Почнемо обхід.

Огляд Наое починав завжди з третього поверху — з двох великих і дешевих палат. В них лежало по шість чоловік. Стінні шафи завалені одягом, посудом, коло ліжок — килимки, матраци, на яких уночі відпочивають

родичі хворих або доглядальниці. Стіни, колись кремові, давно не фарбовані і подекуди зовсім пооблуплювались.

Торік у лікарні був ремонт, але до цього поверху так і не дійшли. У чоловіків стіни яскравіють афішами, фотографіями актрис, у кутку стоїть гітара. У порівнянні з цими палатами «люкс» Дзюнко Ханадзьо видається просто королівськими апартаментами. Зате в дешевих палатах немає місця смутку: всі між собою як рідні, є з ким розважити душу.

Біля вікна лежав Кокіті Уено. Після переливань крові він почав поправлятися і міг уже, сидючи на ліжку, сам їсти. Ходити, правда, поки що не міг: ноги ще не слухались.

Наое зайшов до палати саме тоді, коли Уено робили переливання крові. Крапля за краплею вливалися в здуту вену. Доти бліда, висхла, як пергамент, шкіра ставала живою і еластичною, навіть щоки хворого рожевіли.

Дружина старого, Тійо — миршава, проте ще досить моторна жінка — з першого дня не відходила від чоловіка.

Коли Наое закінчив огляд і попрямував до виходу, стара задріботіла за ним.

— Лікарю, можна вас потурбувати?

Наое здивовано зупинився. Тійо, котра, як запевняли сестри, завжди мовчала й хіба що кивала головою, раптом заговорила.

— Що, бабусю?

— Я... я хотіла спитати... — нерішуче проказала вона, дивлячись на підлогу.

— Закінчу обхід — тоді поговоримо, гаразд? Хвилини за двадцять підійдіть до кімнати медсестер.

Стара вдячно кивнула.

Наое швидко обійшов палати на третьому, четвертому і п'ятому поверхах. Залишився шостий, де лежала лиш Ханадзьо.

Вона сиділа на ліжку в рожевому пеньюарі й розчісувала коси.

— Будете оглядати? — Дзюнко поклала щітку на тумбочку і, не чекаючи, поки їй скажуть, зручніше вместилася на ліжку. Вона вже добре засвоїла, що від неї треба.

Все скінчилося швидко, Дзюнко й охнути не встигла.

Норіко подала рушника. Наое, ретельно витираючи кожний палець, спитав:

— Боляче?

— Та-ак, трохи...

— Це результат вчорашнього.

— Ви про що? — Дзюнко округлила і без того великі очі. Вигляд вона мала найпростодушніший.

— Ви не розумієте?

— Ні,— Дзюнко здивовано похитала головою.— А в чому річ?

— Ну, як мені вас покарати?

— Не лякайте, лікарю.— Дзюнко жартівливо ляснула Наое по руці.— Ви-игадник!

— Ошукую не я, а ви.

— Я?!

— Майте на увазі, якщо нитки порвуться і судини відкриються, операцію доведеться повторити.

— Навіщо?

— Доведеться все чистити.

— Ні за що!

— Тоді не дозволяйте собі легковажності.

— Фі, лікарю! Проти-ивний,— томливим голосом проспівала Дзюнко.

Наое кинув Норіко рушника і вийшов у коридор.

Тійо вже чекала на них, вмовившись на диванчику в кімнаті медсестер.

— Що сталося? — Наое вийняв з кишені стетоскоп, віддав його Норіко і також сів на канапу біля старої.

— Не знаю... Чи варто вас турбувати такими дрібницями...

— То що там таке? Кажіть до пуття.

— Нещодавно я отримала оце... з лікарні.— Вона витягла з-за паска кілька аркушків паперу.— Тут написано, що я повинна ще за щось платити...

Наое переглянув аркушки.

— Це рахунки.

— Які рахунки?

— Бачите, в чому річ. Платня за лікування буває різна. Звичайно сума страхування на випадок хвороби покриває рахунки. Але в нашій лікарні за більшість палат треба трохи доплачувати. Виняток становлять лише дві загальні на третьому поверсі. Перший тиждень ваш чоловік лежав у палаті на двох, а за неї треба платити додатково приблизно по тисячі ієн за день. Страхівка страховкою, а доводиться приплачувати.

— Ось воно що...

— Тепер він лежить у палаті, за яку доплачувати не треба. А що, у вас із грішми сутужно?

Стара похнюпилася.

— Адже я, відколи старий захворів, весь час сиджу тут біля нього...

Наое дістав з кишені сигарету. Норіко, яка переглядала медичні карти, подала йому попільничку.

— Ну, якщо не можете заплатити зараз, потім заплатите.

— Але...

— У вас таки зовсім немає грошей? — трохи подумавши, спитав Наое.

Тійо сумно кивнула.

— Ну й гаразд. Нема — і не треба.

Вона здивовано глянула на нього.

— Нема грошей — і все. Нічого не вдієш. Будуть вимагати — так і відповідайте. Це найсильніший аргумент.

Старенька зовсім розгубилася.

— Ви раніше десь працювали?

— Так, час від часу...

— Де?

— В ресторанчику, посуд мила.

— І скільки вам платили?

— Я працювала десять днів на місяць і отримувала дванадцять тисяч ієн. От одужає старий, знову влаштуюся де-небудь. Може, тоді й налагодиться якось із грошима.

— Та вам уже не треба працювати.

— Ну а як же?..

— Адже ви одержуєте грошову допомогу, чи не так? І за лікарню платить держава. Тож заради дванадцяти тисяч працювати не варт.

— Чому?

— Зараз вам виплачують допомогу і дають гроші на лікування. Тисяч двадцять — тридцять набереться?

— До двадцяти п'яти.

— Ну ось. Це якраз мінімум, встановлений державою; таку суму повинні виплачувати непрацездатним — тим, хто позбавлений будь-яких прибутків. А якщо дізнаються, що ви інколи підробляєте, з допомоги вираховуватимуть рівно стільки, скільки заробили. Тож не варто працювати, будьте краще поряд з дідом. І вам легше, і йому ліпше.

— А як же рахунок?

— Викиньте і забудьте.

— Головний лікар лятиметься.

— Стан вашого чоловіка незадовільний, виписати його він не має права. І ще, ніхто не може вимагати грошей у тих, хто їх просто не має.

Стара знову кивнула, але було видно, що вона анічогісінько не розуміє.

— У наш час найгірше — коли мало грошей, — вів далі Наое. — Або вже мати багато, або зовсім нічого. Атож, краще зовсім нічого не мати. Нема, то й дарма — і нічого турбуватися, як заплатити за лікарню, скільки коштує лікування...

Тійо поштиво слухала.

— В Японії краще бути або дуже багатим, або зовсім жебраком...

— А... а дід мій одужає?

Наое затягнувся, випустив дим.

— Ні, не одужає.

— Значить, помре? — Старенька розгублено подивилася в очі Наое.

— Хіба вам не казали, що він невиліковно хворий?

— Казали, казали... Отже, й лікарня йому не допоможе?

— Розумієте, у нього хвороба крові. Доки роблять переливання — все більш чи менш добре, але поступово він все одно буде слабшати й слабшати. Тут медицина безсила. Переливання коштує дорого, щоразу — кілька тисяч ієн. Тож повторюю: йому найкраще залишатися в лікарні, за рахунок допомоги. Звіртеся нам і ні про що не думайте. А чоловікові про нашу розмову жодного слова.

— Добре-добре... — старенька знову слухняно закивала.

— Безнадійно хворих багато. У нас є хворий на рак шлунка; він не дотягне й до кінця року... Рано чи пізно — всі там будемо. Тільки хтось знає свій час, а хтось — ні, — мовби розмовляючи сам із собою, пробубонів Наое.

Тійо шморгнула носом, витерла його пальцем.

— Дякую, лікарю. — Із сльозами на очах вона вклонилася і вийшла з кімнати.

Наое провів поглядом її маленьку згорблену постать і обернувся до Норіко:

— Хіба Кобасі не казав їй, що старий приречений?

— Та ні, здається, прямо не говорив.

— Даремно. Діагноз належало повідомити дружині хворого.

— Мабуть, просто не наважився. Ці двоє старих такі нещасні...

— Ну то й що? Хвороба є хвороба.

— У них і дітей немає, так удвох і зістарілись. Дивиш-

ся інколи, як вона піклується про нього,— такий жаль бере, що хоч плач.

— Нелегко їй...

— А щоночі вона до старого під бік... Лежать поруч — маленькі, худенькі, ну зовсім діти.

— А інші не заперечують?

— А що заперечувати? Ну, скосить хто оком, та без зла. У них в палаті всі один про одного турбуються.

— Взагалі вона молодець, гарно тримається.

Норіко зітхнула.

— Невже у них справді нема родичів? Адже ніхто жодного разу не провідав старого.

— І добре, що нема. З допомогою простіше. А тепер і поготів: нікого нема, нічого нема — і проблем ніяких.

— Але ж їм то як? — засумнівалась Норіко.

— А ти подумай: якби старому довелося вираховувати, яку суму покриває страхівка та скільки треба доплачувати готівкою, він би замучився зовсім.

— І то правда... Їй буде тяжко, коли дід помре...

— Що вдієш?

— Такі дружні... Язик не повертається сказати.

— Родичів неодмінно треба попереджати.

— Але ж як страшно знати заздалегідь!

— Зате смерть не буде несподіваною.

— Все одно смерть — це жахливо. Правда, Томоко?

Томоко Каваай сиділа поруч Норіко і крутила з марлі тампони.

— Якщо вже помирати,— зітхнула вона,— то разом з коханою людиною.

— Подвійне самогубство?

— Ну, це, звичайно, романтика. Але пережити смерть близької людини, мабуть, дуже тяжко.

Томоко відклала марлю й підвела очі. Їй було всього двадцять, кругле личко світилося юністю.

— Ось ці старий зі старою — вони ж як одна людина... Це ж чудово — жити одним диханням, як вони!

— Вмирати все одно поодинці,— озвалася Норіко.— Хтось помре перший.

— Як страшно думати про це! — Томоко зіщулилася.

Наое у розмову не втручався. Потім несподівано підвівся і, всунувши руки в кишені халата, вийшов у коридор.

Десятого грудня, через чотири дні після нічної пригоди, Дзюнко Ханадзьо виписалась із «Орієнталу».

Секігуті запевняла всіх, що Ханадзьо змушена була покинути лікарню після неприємної розмови з головлікарем, якому вона сама доповіла про те, що сталося. Ніхто, однак, не вірив жодному її слову.

Старша сестра, справді, не проминула донести, але Ютаро, як і треба було сподіватися, пропустив це повз вуха. День виписки — десяте грудня — був призначений заздалегідь.

— Навряд, щоб наш скупердйяй вигнав багату пацієнтку. Та ще через таку дурницю. Подумаєш, привела чоловіка — перешіптувалися медсестри.

Все ж, після розмови із старшою сестрою головний лікар викликав до себе Наое.

— Це правда? Те, що розповідає старша сестра?

— Не знаю,— знизав плечима Наое,— мене тієї ночі не було. Але черговий лікар запевняє, що правда.

— Ну й дівчисько!.. Оце темперамент!.. І хто ж до неї приходив? Кендзі Танімото? Співак?

— Кажуть, він.

— Мабуть, вона давно з ним зустрічається.

— Не знаю.

— Так... — Ютаро посміхнувся.— Старша сестра лютує. Вигнати її, каже, треба з лікарні, щоб іншим не кортіло. Думаю, не варто так суворо, га?

— Принаймні, ця історія не зашкодила її самопочуттю.

— А-а... Ну й гаразд.— У Ютаро не було бажання зчиняти галас.— Отже, так: скажемо, що я вилаяв її.

— Зрозуміло.

— А тіло у неї, мабуть, гарне?.. — Головлікар несподівано змінив тему розмови і очікувально подивився на Наое.— Шкіра біла...

— Скоріше бліда.

— Справді?.. — Ютаро мрійливо звів погляд на стелю.— Бліда і гладенька...

— Ні, шкіра у неї поганенька.

— Невже?! Можливо, від втоми? Працює багато.

— Не думаю. Найпевніше, від наркотиків.

— Та ну?! Чому ви так вирішили?

— Сліди на руках, і шкіра суха.

— Он як... — ошелешено мовив Ютаро.— Але для чого? Для чого їй це треба?

— Гадаю, більше для пустоців.

— Кажуть, це дуже приємно?

— Не знаю. Очевидно,— сухо відказав Наое.

Ютаро стихив голос.

— Я чув, це добрий засіб для чоловіків...

— Так. При фізичній перевтомі збуджує.

Ютаро мав клопоти зі своїми невдачами з Маюмі. На залицяння сили ще вистачало, та як доходило до головного...

— І все ж таки не розумію.— Він покрутив головою.— Ну навіщо цій чарівній наївній дівчинці наркотики?

— Наївною вона видається тільки зі сцени.

— Треба ж... А подивися по телевізору — зовсім інша людина!

— Це завжди так: зовні — одне, зсередини — інше.

Ютаро засоромлено закліпав, злякавшись, що Наое натякає на його зв'язок з Маюмі. Але Наое задумливо крутив у руках чайну чашку.

— А ви нічого їй не сказали? Я маю на увазі наркотики.

— Ні, адже я не впіймав її на цьому. А без доказів...

— Може, й мені цього зілля спробувати, га? — Ютаро зітхнув.

— Не раджу. Звичайно, якщо зібралися помирати, тоді інша річ.

— Та ні, помирати мені поки що не хочеться,— засміявся Ютаро.

Обличчя Наое залишилось непроникливим.

Того дня, коли Дзюнко виписувалась, Наое зайшов до неї. В палаті вже сиділи президент телекомпанії, імпресаріо і шофер.

— Будь ласка, вийдіть до сусідньої кімнати,— попросила Норіко.

Все було майже в нормі, і огляд скінчився швидко. Щойно одягнувшись, Дзюнко спитала:

— Коли мені прийти на прийом?

— Наступного тижня. А потім — в останніх числах кожного місяця.

— Якщо можна, то мені зручніше вечорами...

— Можна, тільки в мої чергування.

— А зараз відомо, коли ви чергуватимете?

Норіко, не приховуючи невдоволення, обернулася до Наое:

— Так не ведеться!

— Що — так не ведеться? — не зрозумів той.

— Амбулаторні хворі повинні приходити на консультацію вдень.

— Як виняток, дозволимо ввечері,— сказав Наое. Кинувши рушничок на тацю Норіко, він попрямував до виходу.

— Стривайте! Сенсею! — гукнула Дзюнко.

Наое обернувся.

— Сенсею, а можна мені інколи, ну, скажімо, раз на місяць, лягати до вас у лікарню? Так хочеться часом відпочити...

— Будь ласка.

— І ви дасте мені довідку?

— Дам.

- Навіть якщо я не буду хвора?
- Адже я сказав.
- От спасибі! — радісно всміхнулася Дзюнко. — Скажіть, сенсею, а що вам найбільш до вподоби? Ну, скажімо, з їжі, напоїв?
- Що? Та, мабуть, особливо нічого...
- Давайте колиш підємо до ресторану. Я пригощати му. Я знаю, у вас мало вільного часу, і в мене також... Однак я дуже хотіла б віддячити вам.
- Це зовсім не обов'язково.
- Що ви, що ви... Я така вдячна вам!
- Ваш імпресаріо вже вручив мені якийсь подарунок.
- Ні-ні, це від фірми, я тут ні при чому. Нам неодмінно треба посидіти десь, побалакати. — В голосі Дзюнко з'явилися кокетливі нотки. — Ну, будь ласка, подаруйте мені вечір.
- Лікар дуже зайнятий. До того ж вам шкідливо при геморої пити, — сухо зауважила Норіко.
- Справді? А імбирне пиво? Або сік? Це можна?
- Сенсею, — Норіко взяла Наое за лікоть, — нас чекають.
- То не забудьте! — підморгнула лікареві Дзюнко.
- За якийсь час Дзюнко в брюках і в легкому червоному пальті випурхнула з лікарні, сіла в машину й поїхала геть.

РОЗДІЛ XIII

Маюмі не могла повірити в те, що сталося. Їй все здавалося, що це був лихий сон. Але сни з часом тьмяніють і забуваються, а той вечір Маюмі пам'ятала виразно, до найменших подробиць. Дійсність і марення змішалися в її голові, і вона вже нічого не розуміла. Ясно було тільки одне: з Наое діялося щось негаразд. Гордовитий, холодний Наое... Байдужий медик... Маюмі завжди видавалося, що в цій байдужості приховано

зовсім інше — самотність. Безпорадна гірка самотність. Розпачлива туга, що волає до співчуття. Сторонній людині це могло видаватися зарозумілістю. Можливо, його щемлива самотність і вабила Маюмі.

Але той кошмарний вечір... Невже це був він — гордовитий лікар Наое?! Безвладне лице, непритомний погляд, обм'якле тіло. «Чи ін'єкція так подіяла? — подумала Маюмі, пригадуючи порожню ампулу, що котилася по столу. — Що ж це він собі увів? Була там всього крапелька, а що сталося з людиною!»

Однак Маюмі нікому не сказала жодного слова. Та й кому розкажеш про таке? Подружки засміють. А Ютаро — не будеш же ділитися цим з Ютаро!

Перед її очима невідступно стояв Наое: ставши навколiшки, він благає: «Не йди!» І що завзятіше намагалась вона вирватися, тим настирливіше стискав він їй ноги. Зібравшись на силі, вона змогла нарешті відштовхнути його.

Наое лежав на ліжку ницьма, голова безсило звисалась донизу. Він так і заснув, не в змозі поворухнутися.

Зачекавши хвилини з двадцять, вона одяглась, зачесалась і зібралась йти. Стоячи на порозі, неголосно гукнула до Наое, але він не озвався. Тоді Маюмі, повернувшись, прикрила його ковдрою і вийшла з квартири.

Досада й розчарування гнітили її.

«Що ж все-таки сталося? Можливо,— запитувала вона себе,— він не наважився оволодіти мною через те, що я коханка Ютаро? Побоявся переступити ризику?»

На якийсь час ця думка втішила її, та потім сумніви навалилися з новою силою. Можливо, він божевільний?

Йй здавалося, що раніше вона розуміла Наое. Тепер же він перетворився на загадку.

Ютаро приходив до Маюмі разів два-три на тиждень — як правило, через день, а то й кілька днів підряд. Вихопитися з-під пильного ока Ріцуко-сан було зовсім не просто:

доводилося повсякчас хитрувати — то нарада, то ділова зустріч...

Однак від того вечора минуло вже кілька діб, а Ютаро не з'являвся, і Маюмі була рада: вона ще не встигла оговтатись, та й сумління у неї не було чисте. Все ж наприкінці тижня Маюмі занепокоїлась. Звичайно відсутність Ютаро, навіть досить тривала, не турбувала її, особливо після того, як вона отримувала від нього гроші. Однак тепер Маюмі не знаходила собі місця.

«А раптом він про щось дізнався?» — ця думка не давала спокою, і щоразу це «а раптом?» кидало її у паніку. Найпростіше було б спитати самого Наое: адже якби щось і стало відомо, то лише від нього, сама ж Маюмі тримала язик за зубами. Але вона ніяк не могла відважитися на це. Їй було моторошно. Вона боялася Наое. Відчуття, ніби її невідворотно затягує таємнича круговерть, не лишало її ні на мить.

Нарешті, Маюмі не витримала. Гарно все обміркувавши, вона зважилася сама зателефонувати Ютаро. Додому дзвонити було небезпечно, до телефону могла підійти Ріцуко, і Маюмі подзвонила в лікарню вранці, коли його найімовірніше можна застати на місці.

Трубку зняла секретарка.

— Вас турбують з фармацевтичної фірми «Дайке». Будьте ласкаві, попросіть до телефону пана Гьоду.

Взагалі Маюмі намагалася дзвонити зрідка, проте інколи — разів два-три на місяць — їй все ж доводилося зв'язуватись із Ютаро, і, щоб не викликати підозри, вона дзвонила начебто від фірми «Дайке». Хоч лікарня й не маленька, однак службовців не так уже й багато, до того ж більшість — жінки — створіння балакучі. Якщо кому-небудь стане відомо про «пасію» головного лікаря, неодмінно знайдуться «доброзичливці», які одразу ж повідомлять пані Ріцуко.

Насправді ніякої фірми «Дайке» в природі не існувало, та назва звучала досить правдоподібно... Якби Ріцуко за-

підозрила щось недобре, Ютаро завжди міг би сказати, що вона не те почула. Але поки що все йшло гладенько і фірма «Дайке» «процвітала». Кожних три місяці Ютаро вигадував нову назву і записував її до телефонної книжки Маюмі. Інколи, заплутавшись, Маюмі називала «фірму», що припинила своє «існування» ще півроку тому. Одначе хитрощі вдавалися. Ріцуко і гадки не мала про існування Маюмі.

— Як ви сказали? Фармацевтична фірма «Дайке»? — двічі перепитала секретарка, в потім перемкнула апарат. Головний лікар був у себе в кабінеті.

— Слухаю вас,— озвався сиплуватий голос Ютаро. Він зрозумів, що це Маюмі, та чомусь відповідав стримано і небагатослівно.

— Татусику, в чому справа?

— А що таке?

— Довгенько не з'являвся. Я навіть хвилюватися почала: чи не трапилось чого. От і вирішила подзвонити.

— А-а... Дякую.

«Може, у нього в кабінеті Ріцуко? Яюсь дивно він розмовляє...»

— Коли прийдеш?

— Сьогодні, на жаль, не вийде. Давайте домовимось... ну, скажімо, на завтра або післязавтра.

— Не вийде?

— Добре, я зроблю все, що в моїх силах.

Маюмі уявила собі, як Ютаро при цих словах ввічливо схилив голову, і хихикнула.

— Май на увазі, якщо не прийдеш,— мовила вона,— знайду собі кого-небудь іншого!

— Що ви, що ви, не варто хвилюватися з цього приводу.

— Що ти верзеш, татусику? — розсміялася Маюмі і повісила трубку.

Ютаро приїхав до Маюмі, як і обіцяв, наступного дня.

Ледь переступивши поріг, накинувся на неї, всю обли-
нив, але знову зазнав фіаско.

— У клопотах весь час,— виправдовувався він,— вто-
мився...

А Маюмі згадала вечір з Наое, і їй знову стало ніяково.

— Ну, я вже піду.— Глянувши на годинника, Ютаро
почав квапливо вдягатися.

— Вже? — Маюмі незадоволено скривилася.— А я?

— У нас незабаром перевірка, всі просто відбігали
ноги...

— Яка перевірка?

— Комісія по контролю за використанням наркотиків.
Кажуть, дуже сувора.

— Хіба в лікарнях влаштовують перевірки?

— Що ти! Ще й які! А коли йдеться про наркотики, то
й поготів.

— Он як?.. — Маюмі, що сиділа на пуфику перед люст-
ром, на мить забула про свою зачіску.

— Між іншим, з'ясувалося, що дехто в лікарні бавився
наркотиками.

— А хто саме?

— Ну, ця... Дзюнко Ханадзьо.

— Справді?! — У Маюмі полегшало на серці. Чомусь
вона сподівалась почути інше ім'я.

— Принаймні так вважає Наое.

— Лікар Наое?..

— Каже, шкіра про це свідчить. Та й сліди від ін'ек-
цій...

— А що, цього достатньо, щоб вважати людину нарко-
маном?

— Ні, звичайно... Але інтуїція тут відіграє не останню
роль. Коли Наое вважає, то так воно і є.

Маюмі була вражена. Співачка Ханадзьо — наркоман-
ка. Та набагато більше її здивувало інше — те, що саме
Наое звернув на це увагу. Чи не зв'язані ці факти однією
ниточкою?

- Ну, і як вона?
- Виписалась.
- Та ні, я про наркотики.
- А хто її відає? Та це точно й не доведено, просто Наое запідозрив, що вона колеться, от і все.— Ютаро крутив короткою шиєю, поправляючи краватку.— Ну й молодь тепер... Я зовсім перестав її розуміти.
- Чи не в мій це город камінчик?
- Ну що ти.— Ютаро підійшов до Маюмі і теж вступився в люстро.
- А як поводитьься доктор Наое?
- Все так само... А що? Хочеш його спокусити?
- От ще! — пирхнула Маюмі.— Адже він женоненависник.
- З чого ти це взяла?
- Ти ще маєш сумнів? Глянь-но, скільки медсестер у лікарні упадає коло нього, а він на них навіть і не дивиться.
- Атож... Жінки самі вішаються йому на шию,— помовчавши, знехотя погодився Ютаро.
- Слухай, татусику, а як там твоя дочка? — В Маюмі наче диявол вселився.
- Мікіко?
- Вона вже заспокоїлася?
- Так... Здається.
- А ти знаєш, де вона була того вечора? — Маюмі глузливо примружилась.
- Як де? У подружки.
- У подружки... У якої?
- Університетської...
- Хм... А ти не намагався з'ясувати докладніше?
- Для чого? Адже вона сама сказала.
- Ну-ну.
- А тобі що? — огризнувся Ютаро.— Що тут такого особливого?
- Та нічого...— Маюмі відійшла від дзеркала і вмостила на канапі.

- Ти знайома з Мікіко?
— Ні, не знайома.
— І чого це вона тебе так цікавить?
— Адже кумедно — наречена втекла з оглядин.
— Кому сміх, а кому й сльози... — Ютаро одягнув під-
жак.— Ну я йду.
— Стривай-но,— Маюмі трохи підвелася.— А може,
вона закохана в Наое?
— Ти думаєш, що говориш? — Уже на порозі Ютаро
спинився і здивовано вступився в Маюмі.— Мікіко?
В Наое?
— А що, хіба це неможливо?
— Ти маєш докази?
— Ні. Просто мені раптом спало на думку.
Тепер уже Ютаро не міг спокійно піти. Він повернув-
ся і сів на канапу біля Маюмі.
— Лікареві Наое тридцять сім,— сказав він.
— А дівчатам часто подобаються чоловіки такого віку.
— Але ж Мікіко жодного разу з ним навіть не погово-
рила.
— Ти певний цього? — Маюмі посміхнулася.
— Тобі щось відомо? Ану, викладай!
— Нічого мені не відомо. Ну, а раптом вони зустріча-
лися? Тихенько, потай?
— Дурниці. Наое має коханку.
— Хто вона?
— Медсестра Норіко Сімура.
— Отже, все-таки є...— Маюмі не мала сумніву, що
у Наое є жінка, але зараз, почувши це від Ютаро, чомусь
розгубилася.— Ну й що з того? — вона презирливо гмук-
нула.— Не здивуюся, якщо у нього їх і дві, і три. Це ж
Наое.— Маюмі бадьорилася, хоч на душі в неї було
гидко.
— Дивні речі ти сьогодні говориш, від розмов з тобою
здуріти можна...
— Знаєш, татусику, діло, звичайно, твоє,— улесливо

сказала Маюмі,— тільки моя тобі порада: не зволікай з оглядинами.

— У цьому можеш не сумніватися. Найближчим часом усе залагоджу.

— З тим самим нареченим?

— Так, довелося просити в нього пробачення. Сказали, що наречена потрапила в аварію.

— Ач, як татусик старається!

— Повинен же я опікуватися єдиною дочкою.

— Ну, звичайно, повинен! — заспокоїла Маюмі Ютаро і з усім ехидством, на яке тільки була здатна, додала: — Щасливий ти, татусику.

— Я? Щасливий?

— «І лише сам батько у невіданні блаженному...» — виразно продекламувала Маюмі.

— Ти про що?

— Гаразд-гаразд. Зібрався — то йди.

Слова Маюмі неприємно вразили Ютаро, але вдома чекала Ріцуко, про це не можна було забувати. Він сказав, що йде до Будинку лікарів; скоро вже п'ята, а о шостій вони збиралися піти грати в маджонг¹ до Хіраями.

— То я йду?

— Йди-йди.— Маюмі навіть голови не обернула до Ютаро.

Ютаро пішов собі, а Маюмі ще довго не могла заспокоїтись. Ще б пак: від Ютаро ніякого задоволення, до того ж на думці у нього лише оглядини Мікіко; у Наое — жінка, якась Норіко Сімура... І все так переплелось...

Нерозтрачена злість Маюмі знайшла цілком несподіваний вихід: «А що, коли зустрітися з цією Мікіко і утерти їй маку?» Поміркувавши, Маюмі подумала, що ідея не така вже й безглузда і обіцяє певну розвагу. «Якщо ти донька головного лікаря, то через те все щастя тобі?! Ні, дзуськи!» Маюмі вже не могла зупинитись.

¹ М а д ж о н г — китайська гра в кості.

Була ще тільки п'ята година вечора, часу більш ніж достатньо. Викуривши сигарету, Маюмі розгорнула телефонну книжку й зняла трубку. Телефон Ютаро Гьоди був записаний не на літеру «Г», а на «Т» — «татусик».

Після кількох гудків у трубці пролунав немолодий жіночий голос. Маюмі злякалася, що трубку зняла сама Ріцуко, і на мить навіть завмерла, та зразу ж пригадала, що в дружини Ютаро голос високий, пронизливий. Певно, до телефону підійшла покоївка.

— Пробачте, пані Мікіко вдома?

— Зачекайте хвилинку.

Навіть не поцікавились, хто запитує; мабуть, тому що дзвонить не чоловік.

— Я слухаю,— озвався молодий і дуже чистий голос.

— Мікіко-сан?

— Я.

— Мене звать Уегуса. Я б хотіла з вами зустрітися.

— Уегуса? — в голосі Мікіко прозвучало цілковите здивування.— Пробачте, але хто ви?

— М-м-м... Як вам сказати... Одне слово, я маю вам щось розповісти.

— Розповісти? Що саме?

— Йдеться про лікаря Наое.

— Наое?!

Маюмі відчула, як здригнулась Мікіко.

— Не хвилюйтесь, нічого не трапилось. Просто я трохи знаю його... — Маюмі почала говорити м'якше.

— Але до чого тут я?

— Я дещо чула... Та ви не лякайтесь, я вам бажаю лише добра. Може, нам зустрітися сьогодні? Скажімо, о... ну хоч зараз.

Після короткої паузи Мікіко прошепотіла:

— Добре.

— Тоді о шостій, у Сібубя, домовились? — І Маюмі назвала маленьке, дуже затишне кафе.

— Але... Я вас ніколи не бачила.

— Ах, справді!

Маюмі зовсім забула, що й вона не знає Мікіко.

— Я буду в бузковому пальті, триматиму жіночий тижневик,— сказала Маюмі.

— А я... я прийду в білому пальті.

— До зустрічі.— Маюмі поклала трубку і враз відчула болісний сором.

Йдучи на роботу, Маюмі вдягалася скромно, а сукню, в якій обслуговувала клієнтів, брала з собою. Навіть у Токіо, де на вулицях чимало ошатно вдягнутих жінок, цей кричущий туалет — міні, з багатьма оборками — впадав би у вічі. Всім одразу було б зрозуміло, що дівча з бару квапиться на роботу. Маюмі зовсім не соромилася своєї професії, але її дратували надто відверті погляди чоловіків, що проходили повз неї.

Вона одягла бузкове пальто, взяла в руки журнал і пакунок із сукнею.

Таксі не було, і Маюмі спізнилася хвилин на п'ять, що її не дуже засмутило — спізнювалась вона завжди і всюди.

Зайшовши до кафе, Маюмі зразу помітила дівчину в білому. Вона замріяно дивилась у вікно. Мікіко!

На подив Маюмі, Мікіко, ровесниця, видалась їй зовсім юною.

Коли Маюмі наблизилась до Мікіко, та підвела очі і трохи підвелася.

— Мікіко-сан?

— Я.

— А я — Уегуса.

Мікіко здавалася дуже блідою, можливо тому, що в кафе було тьмяно.

— Даруйте, що я потурбувала вас,— сказала Маюмі.— Певно, налякала?

— Либонь, що так,— кивнула Мікіко, граційно склавши руки на колінах. Чорні шовковисті коси, розділені

проділом, хвилясто спадали на плечі. Маюмі сама виглядала молодо, але напружене личко Мікіко було зовсім дитяче.

Підійшла офіціантка, і Маюмі замовила чай з лимоном. Пакунок поклала на вільний стілець біля проходу.

Зараз Маюмі була не дуже розмальована, та все одно вірізнялася з-поміж присутніх жінок. Гримувалася і зачісувалася вона звичайно перед самісінькою роботою, в модному салоні неподалік від кафе. В ній легко вгадувалася її професія, і Мікіко пильно вивчала незнайомку з чужого для неї світу.

— Не треба мене боятися, я не заподію вам ніякого лиха.

Мікіко знову кивнула.

— Яюсь я звихнула ногу і мене привезли в лікарню «Орієнтал»...

— Он воно що.— Мікіко зрештою трохи заспокоїлась.

— Там я й познайомилася з лікарем Наое.

Про свій зв'язок з Ютаро вона сказати не наважилась. У неї просто язик не повернувся. Та й Мікіко лише настожитьься.

— Що ж ви хотіли мені сказати про лікаря Наое?

— Та, власне, нічого такого... Хоча... Якщо ви його кохаєте, вислухайте мою пораду.

Мікіко очікувально подивилась на Маюмі, але та не квапилась. Повільно розмішала в чашці цукор, відпила ковток чаю і тільки потім сказала:

— Але я хочу знати: ви справді кохаєте Наое?

Мікіко потупила очі. Тінь від довгих вій («природні!» — мимохіть відзначила Маюмі) лягла на бліді щоки.

— Ви даремно соромитесь.

— Але...

— Та я й так знаю. Кохаєте.

— Але чому це вас...

— Кохаєте — ну й кохайте собі на здоров'я. Та тільки

чи добре ви його знаєте? Між іншим, у нього є коханка. Медсестра з вашої лікарні.

— Норіко Сімура?

Тепер вже Маюмі від подиву розкрила рота. Еге, це ягнятко не таке вже й наївне.

— Виявляється, ви знаєте...

— Атож, мені говорили.

— Але це ще не все.— Приголомшливого ефекту, на який розраховувала Маюмі, не вийшло, і вона почала облогу: — Кажуть, він... як би вам сказати... з дивацтвами.

— З дивацтвами?

— Атож.

— Що ви маєте на увазі?

— Навіть сказати соромно... Ну, наприклад, роздягається зовсім і... п'є каву.

— Хто ж це вам сказав?

— Ну... Одна людина.

Мікіко довго дивилася мовчки у вікно. Потім мовила твердо:

— Я вам не вірю.

— Не хочете — не вірте, але це чистісінька правда.

— Послухайте, заради чого ви все це розказуєте?

— Я ж говорила що бажаю вам добра.

— Я не вірю жодному вашому слову.— Вираз гидливої неприязні з'явився на обличчі Мікіко.

— Уперта... — Маюмі відчула, що задихається від зненависті до цього дівчиська, до самозабуття закоханого в Наое.— Ви були близькі з ним?

— А що, коли й так? — Мікіко зухвало підвела голову.

— Отже, все-таки були... — Голос Маюмі звучав майже лагідно, але в душі у неї вирувала буря. Ну звісно, це ж зрозуміло! Таке кохання не може бути платонічним. А от з нею Наое останньої грані переступити так і не захотів. Не міг зважитись, бо вона — коханка головного лікаря?

Ні, це надто непереконаливо. Адже з Мікіко у них було все. Переспий з коханкою шефа, звичайно, неприємностей не оберешся, але куди безглуздіше спати з його дочкою! Просто він згордував нею заради якогось шмаркатого дівчиська!.. Такої ганьби Маюмі пережити не могла.— Я була у нього вдома,— процідила вона.

— Ну й що?

— Лежала з ним у постелі.— Маюмі вже не розуміла, що говорить.— Він стояв переді мною на колінах і благав, щоб я не кидала його...

Мікіко мовчала, розгублено слухаючи Маюмі.

— ...і я краще знаю, що він за людина.

«Хіба я не маю рації? — подумала Маюмі.— Адже я бачила його в хвилини божевілля». Але тепер вона й сама була як навіжена.

— Наое, може, про вас уже й думати забув,— злостиво підсумувала вона.

— Навряд.

— Ви надто самовпевнені!

— Ми домовилися зустрітись завтра.

— Що?! — Цього разу Маюмі не вдалося стриматись. Це був відчутний удар.— Ну й ну... І з Наое зустрічаєтесь, і від оглядин не відмовляєтесь?

— Від оглядин? — Мікіко на мить змовкла, але зуміла швидко себе опанувати: — Я не влаштовую ніяких оглядин.

— Ну звичайно. Тікаєте від наречених в обійми Наое.

— Це не так.

— Ні, так.

— Ні, не так!

Дві гарні жінки, що з лютим завзяттям сперечалися про щось, привертали до себе цікаві погляди відвідувачів. Маюмі, помітивши це, сказала вже спокійніше:

— Між іншим, я коханка вашого батька.

— Татова коханка?!

Маюмі осяйно посміхнулася і величаво кивнула.

Це було схоже на грім серед ясного неба. Мікіко не пам'ятала навіть, де і як попрощалася з Маюмі. Отямилась тільки біля станції Сібуя, в гущавині людського потоку. Ноги мчали її в напрямку Догендзака.

Довкола вирувало життя: плівла нескінченна ріка людей, що вертались з роботи, поблизу станції студенти вигукували якісь гасла, продавці закликали перехожих до крамничок. І весь цей гамір перекривало рівне ревище машин.

Мікіко нікуди було йти, вона пленталась просто так, світ за очі. Їй раптом захотілося вирватись із цього натовпу, втекти від всепроникного гулу, побути на самоті. Вона йшла і йшла, та людей довкола не ставало менше, вона утікала від одного людського плину — і потрапляла в інший.

Нарешті на перехресті піймала таксі.

— Куди? — спитав шофер.

Мікіко замислилась. Додому? Ні за що. До подруги — не хочеться. Нікого не бачити, ні з ким не говорити, побути самій...

— Їдьте прямо.

— Не розумію, — буркнув водій.

— Тоді в Йокогаму, — махнула рукою Мікіко. Йокогама далеко, і в неї буде час подумати.

Піднявши обома руками комір пальта, Мікіко притулилась до скла. В темному грудневому небі миготіла осяйна неоновая реклама.

«Невже вона справді татова коханка?» Мікіко пригадала кругле, не позбавлене миловидності лице Маюмі. Красунею її, либонь, не назвеш, хоча, здається, саме такі подобаються чоловікам. Але для Мікіко це був лик лютого демона.

«Ні, повірити їй просто неможливо! Батько — її коханець... А факти? Адже нема ніяких фактів: ні коли вони познайомились, ні де зустрічаються... Схоже на те, що ця Угуса служить у нічному барі; там, очевидно, і позна-

йомилася з батьком. Власне, таке знайомство — для чоловіків звичайнісінька річ. Тож особливо хвилюватися нема чого.

Але як вона говорила, скільки самовпевненості! «Я коханка вашого батька...» Ні, вона знає, що говорить. Їй вдома й ім'я матері, і номер домашнього телефону, навіть модель батькового автомобіля. Вона знає все, а я нічого. Невже весь цей час батько ошукував нас? Не може бути! Хоча... А чому б і ні? Таке в житті трапляється часто й густо, і в книжках про це пишуть, і по телевізору показують.

Однак якщо вона й справді батькова коханка, навіщо їй Наое? Ходила до нього додому... Нащо їй, батьковій коханці, ходити до Наое? І вже тим паче доповідати про все мені? Дивно, дуже дивно...»

Але дивним було не тільки це. Невже Наое справді такий, як розповіла ця жінка? Цьому неможливо повірити. Вона бреше.

Враз Мікіко мов вогнем обпалив здогад: та ж вона закохана в Наое! Вона розмовляла зі мною як із суперницею! Через те й роздратування, і лють. Як же це я зразу не збагнула? Це через батька. Ось що вибило її з колії. Наче її ударили по щоці — ні, в саме серце! «Батькова коханка... закохана в Наое?..»

Мікіко вище підняла комір і подивилась через скло. Як і раніше, назустріч мчали машини, безмовно кричала неонові реклама.

«А батько, виходить, пошився в дурні...» Щоправда, зрадила його не дружина, а коханка. Та все одно, навряд чи приємно, коли відбирають коханку. А відібрав її...

Небо від неонових вогнів видавалося червоним. А вгори, мовби огортаючи його, чорніла мла. Ні місяця, ні зірок не видно через смог. Бездонна прірва. Мікіко вдивлялася в чорноту неба, і їй раптом привиділося обличчя Наое.

— Пробачте, ми вже проїхали Ікедзірі?

— Звичайно. Давно.

— Будь ласка, поверніть назад.

— Назад?

— Я зовсім забула, у мене там справи. Прошу вас.

— А в Йокогаму не поїдете?

— Ні, даруйте мені. Повернімося в Ікедзірі.

— Тут же нема розвороту,— поморщився шофер.

Мікіко стало ніяково. Це бажання було несподіваним для неї самої, хоча виникло ще під час розмови з Маюмі.

Зустріч з Наое була призначена на завтра. Але чекати було нестерпно; бажання зараз, цієї хвилини бачити Наое керувало всіма почуттями.

До будинку Наое Мікіко під'їхала вже о дев'ятій годині. В тиші провулку будівля на тлі чорного неба була схожа на казковий замок.

Проминувши вестибюль, Мікіко ввійшла в ліфт і піднялася на п'ятій поверх. Вона натисла кнопку дзвоника і зникла знову, згадавши, що зустріч призначено тільки на завтра. Та все-таки подзвонила вдруге. Клацнув замок, і двері відчинилися.

Наое в синьому домашньому кімоно стояв на порозі, схрестивши на грудях руки.

— Щось трапилося? — здивувався він.

— Раптом захотілося побачитись... — В обличчі Мікіко не було й кровинки.— Ви зайняті?

— Ні... либонь...— Наое мимохить повів оком в глиб квартири.

— У вас гості?

— Ні.

Мікіко чекала, що він запросить її до кімнати. Але Наое вийшов у коридор і, причинивши двері, сказав:

— О дев'ятій до мене прийдуть. Ще лишилося трохи часу, і якщо...

— Я скоро піду.— Мікіко скинула туфлі, зняла пальто, пройшла в кімнату й сіла біля котацу.

— То в чому справа? — чужим голосом спитав Наое і хлюпнув собі в склянку sake.

— Річ у тім, що... Сьогодні я зустрілася з однією дивною особою...

— І що?

— Ми щойно розійшлися... — простягнувши руку, Мікіко попросила: — Сенсею, налейте й мені.

— Ти ж не п'єш.

— Сьогодні вип'ю.

— Стривай, принесу склянку.

— Не треба, я з вашої.— Мікіко зробила кілька великих ковтків. Рідина повільно попливла по горлу, несучи з собою приємне тепло; їй зразу стало гаряче, кімната закрутилася перед очима. Мікіко перевела подих.— Я хотіла б поставити вам одне питання.

— Запитуй.

— Тільки скажіть правду. Добре?

Наое потягнувся по сигарету, здивовано глянув на Мікіко й закурив.

— Сьогодні я зустрілася з жінкою на ім'я Уегуса.

Наое мовчав.

— Ви знаєте її?

— Знаю.

— Вона дещо мені розповіла... — Мікіко судомно ковтнула sake.— Що була тут у вас. Це правда? Вона ще сказала...— Мікіко важко було говорити,— що ви з нею...

— Що — ми з нею?

— Пригадайте самі.— Від sake Мікіко зовсім сп'яніла.— Адже ви були тільки вдвох, правда?

Наое, не поворухнувшись, дивився у вікно. Він сидів незрушно, обличчя було бліде й напружене. Його мовчанка розлютила Мікіко.

— Гаразд, я скажу все. Ви роздяглися. А потім... потім повзали перед нею на колінах, благаючи, щоб вона не йшла, і... — Мікіко враз замовкла. Їй раптом стало жаль

себе. Вона зневажала себе в цю мить, але зупинитися вже не могла: — Це справді було?

Мовчанка.

— Адже це брехня! — Вона з надією обернулася до Наое. — Ну скажіть! Це брехня? Вона все вигадала. Вигадала, так?

— Ні.

— Ні?! — Мікіко з жахом, широко розплющеними очима дивилася на Наое.

— Все, що вона говорила, чистісінька правда.

— Боже мій... — Мікіко здалося, що вона летить у прірву. — Отже... отже, ви з нею...

— Ні. Думаю, між нами нічого не було.

— «Думаю»?! То ви ще й боягуз?! Боїтеся сказати правду?

— Я... погано пам'ятаю. Мені було трохи не по собі.

— Не вірю!

— Діло твоє.

— Ви... — Не тямлячи себе, Мікіко підхопилася. Вона ледь стримувалася від бажання вліпити Наое ляпаса. — Та ви знаєте, хто вона?

— Знаю.

— І ви все одно... — Продовжувати Мікіко не змогла. Вона впала обличчям на котацу і заридала. — Ви диявол, ви... ви... чудовисько! Ви будете горіти в пеклі... — Мікіко схлипувала, поклавши голову на руки.

Наое подивився на неї, потім глянув на годинника. Пів на десяту.

— Я ніколи не пробачу вам цього...

Наое підвівся, сів поряд з Мікіко, що все ще плакала, і мовчки пригорнув до себе її тендітне тіло.

— Пустіть! Ви людина без сумління. Пустіть!.. — Мікіко кидалась як у маренні.

Наое настійливо шукав її губи.

— Пустіть, ви мені гидкі! — Вона стисла зуби, прагнучи вирватись.

Міцно тримаючи Мікіко в обіймах, Наое стежив за нею, наче йому було приємно бачити її шаленство. І раптом, вловивши мить, коли Мікіко розтулила губи, щоб зітхнути, затулив їй рота поцілунком.

Отямившись, Мікіко з подивом відчула, що від ненависті й люті не лишилося й сліду. Тільки втома й спокій. Підвівши трохи голову, вона довго придивлялася до Наое. Худі, обтягнуті шкірою плечі... На грудях під шкірою випинаються ребра... Гострий кадик... Все це було таке рідне, що в Мікіко на очі накопилися сльози.

— Одне, друге... — лічила вона випнуті ребра, — третє, четверте... — Кожна клітинка зараз належала їй, довіряла себе її пестоцям. — П'яте, шосте...

І тут враз різко задзеленчав дзвоник. Мікіко злякано стислася, пригорнулася до грудей Наое і затамувала подих, вся обернувшись на слух.

Після невеличкої паузи знову почувся дзвоникові трелі.

Оголене дівоче тіло — чудове, наче кришталь тонкої роботи, — було покрите махровим простирадлом. Мікіко не могла стримати тремтіння.

Знову дзвонять. Ці муки, мабуть, ніколи не скінчаться. Мікіко обережно підвела голову і подивилась на Наое. — Хтось прийшов, — прошепотіла вона.

Наое мовчав.

— Що ж робити?

— Нічого.

— Але ж як... Адже хтось чекає...

Замість відповіді Наое знову пригорнув її до себе. Мікіко, мовби шукаючи захисту, притулилась до його грудей. Нарешті дзеленчання змовкло.

— Мабуть, пішли? — висловила здогад Мікіко.

Наое все ще пригортав її, очі його були заплющені.

— Хто ж це був?

Наое підвівся, взяв сигарету й попільничку, закурив.

— Так ні з чим і пішов. Мабуть, дуже образився...
Не встигла Мікіко договорити, як задзвонив телефон. Наое сидів з сигаретою в зубах, замислено похнюпивши голову.

— Очевидно, все та сама людина,— сказала Мікіко. Дзвонили настирливо, нібито були певні, що вдома хтось є. Мікіко нарахувала десять дзвінків.

— Може, озватися?

Наое вийшов у ванну. Мікіко, все ще лежачи в ліжку, очима пошукала одяг.

Телефон, здавалося, зовсім здурів. Гнів, докір, біль, розпач лунали в цих дзвінках, і Мікіко сама ледь не заплакала.

Наое повернувся в кімнату, підійшов до телефону. Апарат наче тільки й чекав цього, зразу ж змовк.

Мікіко обернулася. В руках у Наое вона побачила викрутку: він вимкнув телефон.

РОЗДІЛ XIV

Ріцуко навчилася грати в маджонг років зо два тому. А Ютаро був азартним гравцем ще в студентські літа. І вже маючи свою власну лікарню, він, як і раніше, запрошував своїх колишніх партнерів зіграти партію-другу.

Останнім часом він грав з лікарями Хіраямою та Уті-мурою, що мешкали в районі Мегуро. Всі троє мали справ по саму зав'язку, тому випадало збиратися не часто, раз на місяць, але тоді вже грали до пізньої ночі. Ютаро приходив ще рідше: діяльність у муніципалітеті та в правлінні Асоціації лікарів не залишала вільної години.

Він сам узявся навчати Ріцуко маджонгу. Збоку могло видатися смішним — втовкмачувати ази цієї складної гри п'ятдесятилітній дружині, але Ютаро мав таємний замір. З віком Ріцуко зробилася нервовою, дратівливою, а мад-

жонг міг розважити її. Крім того, так він начебто спокутував свій гріх з Маюмі. Але, головним чином, ці забави за північ допомагали йому уникати подружніх обов'язків.

Попервах Ютаро побоювався, що дружина не захоче сушити собі голову над цією грою. Однак час од часу він повертався до розмови: «Це ж не цікаво — тільки дивитися. Навчилась би. Ти навіть уявити собі не можеш, що це за втіха». Несподівано Ріцуко зацікавилась.

Декілька вечорів Ютаро чесно присвятив дружині, пояснюючи правила гри. Та скоро це йому надокучило. Передоручивши Юдзі навчати Ріцуко й Мікіко, він «умив руки».

З часом, однак, Ютаро зрозумів, що прораховувався. Ріцуко несподівано захопилася грою, довгенько засиджувалася за нею із старшою медсестрою Секігуті, набила руку, і врешті залучила до гри й дружину Хіраями.

От і виходило, що Ютаро навчив Ріцуко собі на біду. Бо коли раніше він міг сказати, що йде грати в маджонг, а сам квапився до Маюмі, то тепер це стало неможливим. Більше за те: Ріцуко навчила й пані Хіраяму, і вони могли сідати грати всією компанією — пара на пару. До того ж домовлялися про зустріч жінки, які чудово знали розпорядок дня чоловіків, і знайти привід, щоб уникнути цих зустрічей, було непросто.

Маджонг Ютаро любив, але подібна компанія не дуже влаштовувала його. Якщо вже грати, то по крупній, з ризиком, а так — який у цьому глузд? Ставки були мізерні, гроші переходили від чоловіка до дружини, од дружини до чоловіка. Ютаро злостився: що за втіха в такій грі?

Хіраяма в цілому дотримувалася тієї ж думки; але жінки його давно вже не цікавили, і маджонг у сімейному колі, як не дивно, втішав його.

З усіх чотирьох нервувався лише Ютаро — його думки були про Маюмі, але подавати виду не можна було, і він

утішався тим, що лихо не без добра: втомленій Ріцуко він буде не потрібен.

Того вечора вони зіграли тільки три партії, Ріцуко виграла, за нею йшло подружжя Хіраяма, Ютаро пас задніх.

Незважаючи на зневажливе ставлення до партнерів, Ютаро все-таки захоплювався і грав з азартом. Але сьогодні, програвши, що бувало з ним рідко, він навіть не засмутився; набагато більше його тривожило інше — він зустрічався з Маюмі і знову зазнав невдачі.

Грати почали о шостій, а до десятої вже скінчили. Але розходитись не квапились: крім самої гри, дами завжди чекали випадку побалакати. Природно, тема була одна, близька для всіх — лікарня, лікарська практика.

— Як у вас із медсестрами? — поцікавилась дружина Хіраями.

— Замінюємо стажистками, тож якось і справляємося.— Ріцуко випила цілу пляшку пива, і очі в неї трішки почервоніли.

— А у нас залишилося всього три.

— Адже у вас було чотири?

— Отож то й воно. Пам'ятаєте, років зо два тому прийшла до нас учениця — Яно? Вона ще жила у нас.

— Пам'ятаю, пам'ятаю. Подовжене личко... Така мила дівчинка.

— Так ось. Вона працювала у нас і вчилася на медсестру. До обіду у лікарні, а потім на курсах. І от, уявіть собі...

— Невже покинула?

— Атож! Вивчилася, склала держіспити, ну, стала, на рещті, справжньою медсестрою. Ми все гадали: ось, почне тепер працювати по-справжньому, а вона — будь ласка — раптом заявляє, що виїжджає додому до батьків.

— Чому?

— Каже, що у матері хворе серце. Але, звичайно, це лише привід. Вона й раніше знала, що мати нездужає.

— Як же так можна? Ви хіба не домовились, що після курсів вона відпрацює кілька років у вас?

— Так, звичайно, усна угода була. Вона обіцяла відпрацювати два роки.

— Угода є угода!

— Звісно! І я так вважаю. Я просила доктора, щоб він поговорив з нею суворіше... — мадам Хіраяма величала свого чоловіка «доктором», — а він і слухати не бажає. Що ж, каже, коли мати нездужає, хай їде.

— Ой, мій такий самий недотепа!

Розмова повертала на несприятливе для чоловіків, і вони вважали за краще мовчки смоктати пиво.

— У нас торік була така ж історія.

— До чого прикро: помагаєш, помагаєш людині, а вона вивчиться — і добра не пам'ятає.

— Атож... Сучасні дівчата уявлення не мають, що таке обов'язок, вдячність... Отримують своє — і до побачення.

— Вам простіше, у вас лікарня малесенька, відповідно менше й роботи. А у нас просто рук не вистачає.

— Маленька, велика — яка різниця? Приватним лікарям скрізь важко. Державні й муніципальні лікарні безсоромно переманюють до себе сестер.

— Так, просто біда з цими медсестрами. Не знаєш, як і догодити їм. Незрозуміло, хто у кого працює: вони у тебе чи ти у них.

— А у вашій Асоціації лікарів це питання не порушували?

— Само собою. — В голосі Ютаро чулося роздратування. Питання про медсестер, можна сказати, нав'язло у всіх на зубах, в Асоціації воно повсякчас дискутувалося. — Курси медсестер є в кожному районі, тільки охочих учитися мало.

— І чому ніхто не хоче працювати медсестрою?

— Зарплатня мала.

— Ви так вважаєте? А як на мене, їм платять досить пристойно.

— Ну що ви, не так багато, якщо врахувати обсяг роботи.

— Обсяг роботи. Та вони б'ють байдики!

— Ні, все-таки і знання в них неабиякі, і відповідальність чимала!..

— Як же бути? Якщо підвищити їм зарплатню, приватні лікарні просто розорються!

— І так ледве-ледве кінці з кінцями зводимо,— зітхнула Ріцуко. Правду кажучи, вона була не дуже обізнана зі справами «Орієнталу», та, коли заходило про гроші, поміркувати дуже любила.

— Еге ж... Якщо й далі так буде, скоро підемо з торбами,— підтримала її пані Хіраяма.

— Все зло в низькій платні за лікування,— підсумував Ютаро.

Хіраяма та дами згідливо кивнули. У цьому питанні обидва подружжя мали повну згоду.

— Постіль, триразове харчування — і за все 1480 ієн у день! Та навіть готелю такого дешевого тепер не знайдете!

— Ви пам'ятаєте все до ієни? — вражено запитала Ріцуко.

— Ще б пак! — не без в'ідливості відпарирувала Хіраяма. — В нашій лікарні не те, що у вас — людей мало, тож я і в приймальній палаті сиджу, і ліки пакую, і фінансовий облік веду, і за хворими також доглядаю. Та що й казати — роботи — тільки встигай обертатися.

— Ну і я роблю те саме! — спробувала докинути слово Ріцуко.

— Хіба можна порівняти вашу лікарню — скільки у вас ліжок? — сімдесят? — з нашою...

— Але, послухайте. Хіраямо-сан, велика лікарня зовсім не означає великих прибутків,— закурюючи сигару, почав Ютаро. — Знаєте, мені інколи здається, що набагато вигіднішою була лікарня, в якій у мене працювало всього п'ятеро. А як почало рости діло, збільшились і ви-

трати: тільки на одну зарплатню скільки витрачається. От на інших підприємствах: більше вкладаєш — більше одержуєш. А у нас...

— У принципі, так,— пристав до розмови Хіраяма,— підприємство розширилось — прибуток збільшується, але в медичній практиці, мабуть, не все так просто...

— Справді? Невелика лікарня, така, як наша — найкращий варіант? — пані Хіраяма, здається, трохи заспокоїлась.

— Ну, цього я не казав.

— Біда в тому, що маленькі лікарні люди оминають, навіть із звичайним апендицитом нікого не заманиш,— знову поскаржилася пані Хіраяма.— Прийшов до нас нещодавно різник— лавка у нього тут неподалік. Доктор Хіраяма його оглянув і каже: «Треба робити операцію, видалити апендикс». Той згоджується. Ми готуємо йому місце в палаті, вже чисту постіль постелили. Чекаємо. І що ви думаєте? Він не приходить. Дзвонимо йому додому, питаємо: що трапилось? А він, уявіть, відповідає, що передумав. Родич його, мовляв, у муніципальну лікарню ліг — і він туди ж збирається.

— Може, боїться, що у мене руки погані? — невесело посміхнувся Хіраяма.

— Я раніше завжди брала в нього м'ясо, але тепер ноги моєї там більше не буде!

— Який негідник! — підтакнула Ріцуко.— Ну як можна порівнювати лікаря Хіраяму із шмаркатим хлопчиком з муніципальної лікарні?

— А платня?.. Ви тільки подумайте: за операцію апендициту всього десять тисяч ієн! Уявляєте? — Пані Хіраяма обурено змовкла.

— Невже так мало? — здивувалася Ріцуко.

— От бачите! — Дружина Хіраями навіть зраділа.— Я ж кажу: все через те, що наша лікарня занадто маленька... Ах, як я вам задрю! Так хотілось би жити спокійно, як ви, не рахуючи кожної ієни!..

— Десять тисяч ієн... У барі на Гіндзі їх і на півгодини не вистачить,— зауважив Ютаро.

— Що-що, а це тобі чудово відомо,— в'їдливо мовила чоловікові Ріцуко.— Тільки й знаєш вештатись по барах. При таких мізерних прибутках.

— Ми говоримо про різні речі,— Ютаро роздратовано насупився, і Хіраяма заквапився спрямувати розмову в інше русло:

— Заробити, звичайно, можна — на ліках, на ін'єкціях... Хоча, між нами кажучи, пацієнтів просто загодували ліками.

— До речі, ти чув, яку штуку втнув Ясуї? — неголосно спитав Ютаро в Хіраями, одвертаючись від дружини.

— Який Ясуї? Той, що живе в Міто?

— Так, одного разу після засідання в Асоціації ми пішли з ним випити, і він розповів мені таке. Коли до нього приходять хворий, що лікується за страховкою, Ясуї неодмінно знаходить у нього плаваючий апендикс.

— Що ж виходить? У всіх, хто оплачує лікування за страховкою, плаваючі апендикси?

— Саме так.

— Ну й ну...

— Адже операція найпростіша: закріпив кінчик апендикса — і всі клопоти. У кого все гаразд, взагалі нема чого робити. Розрізав — зашив. А потім, коли що, можна завжди сказати, нібито апендикс знову зсунувся; все одно ніхто в цьому не розбирається.

— Ну, а коли видаляєш апендикс? Це ж анекдот — писувати рахунки за дві операції одночасно.

— Звісно. В таких випадках у документах пишуть, що операції зроблено в різний час.

— Як на мене, це вже занадто.

— Зате вигідно.

— М-гу... І що, Ясуї давно вже це практикує?

- Років два-три. Хтось його напоумив.
- А страхова інспекція нічого не помітила?
- Та якось натякнули, що занадто багато в нього плаваючих апендиксів.
- Засікли все-таки,— усміхнувся Хіраяма.
- Але таке він робить тільки з тими, хто лікується за страховкою, тож неприємностей не буває.
- Я, певно, не наважився б на це.
- Ну й сиди все життя невдахою,— пирхнула пані Хіраяма.
- Тим, хто не розуміється на цьому, краще мовчати.
- Ось так він завжди,— поскаржилася дружина.— Слова вимовити не дає. Між іншим, і дружина Кайти — ну, того, що живе біля станції,— також незадоволена.
- А їй на що нарікати? У них завжди повна приймальня.
- Він окуліст. А окулісти мають роботи багато, грошей мало. Промивання, наприклад, коштує сімдесят ієн. А скільки це забирає часу! Кайта сам говорить, що найвигідніше бути дантистом.
- Ні, найліпше — ветеринаром,— сказав Ютаро.— Ніяких тобі страховок...
- І вимагай скільки хочеш,— усміхнувся Хіраяма.
- А пацієнти — люди заможні.
- Та не пацієнти. Їхні хазяї...
- Всі розсміялися.
- Поставиш не той діагноз — не велика біда, відповідальності ніякої.
- Може, перевчишся на ветеринара? — запропонувала чоловікові пані Хіраяма.
- А ти до собаки підійдеш?
- Нізачо в світі.
- Ну, от, і я теж.
- Всі знову засміялися.
- А взагалі, парадокс,— Хіраяма несподівано посум-

нішав. — Чим гірший лікар, тим частіше у нього повторні операції, а значить, і більший прибуток. Лікарі зараз не лікарі, а провізори та адміністратори.

— Парадоксів багато: недосвідчений лікар, щойно з університетської лави, і професор отримують за операцію однаково платню.

— Професори також бувають різні.

Було вже зовсім пізно, але жінки й не думали розходитись. Їм було добре: чоловіки з ними, діти вже повиростали. Якщо не дзвонять, значить усе гаразд.

Але Ютаро нудьгував. Іти з Ріцуко додому також не хотілося. Допалася сьогодні до маджонгу, навіть виграла. Нарешті! Нехай ще потішиться — набалакається досхочу. Втомилась й задоволена ляже спати. Так воно буде краще.

Ютаро знову згадав Маюмі. «Еге ж, старію», — із сумтком подумав він.

Жінки все ще гомоніли між собою. Тепер вони обговорювали питання про дефіцит женихів. Розмова явно захопила їх.

Послухавши трохи базікання жінок, Хіраяма звернувся до Ютаро:

— Я тобі також дещо хочу розповісти. Адже ти знаєш, що при риніті та гаймориті ніс промивають тампоном, змоченим у розчині ксирокаїну. Так от, з'ясувалося, є й інший засіб — прокаїн. Ефект практично той самий, але прокаїн значно дешевший.

— Знаю, звичайно. Ми також використовуємо його для місцевої анестезії.

— Ти послухай. Є один істотний момент: прокаїн — нехай ненабагато — все ж наркотичний. Коли застосовувати його щоденно, у хворого виникає стійка потреба. Він не заспокоїться, поки йому знову не змастять слизисту оболонку прокаїном.

— Від гаймориту вінвилікується, а до лікаря однаково ходитиме?

— Отож-то й воно. Лікарі навмисне привчають хворого до прокаїну.

— Убивають одразу двох зайців... Атож, кожен має свої секрети...

Хіраяма підлив Ютаро пива.

— Так ось, батьку,— обернулася до чоловіка Ріцуко,— треба подбати, щоб наступні оглядини пройшли успішно.

— Гаразд... — мляво зреагував на несподівану атаку Ютаро.

— Тобі давно треба було гарненько поговорити з Мікіко!

— Поговорю.

— Не можна баритися. Такого нареченого у нас більше не буде.

— Але ж Мікіко щось у ньому не сподобалось? Вона, здається, втекла з оглядин? — спитала пані Хіраяма.

— Просто не знаю, що з нею коїться,— поскаржилася Ріцуко.— Стала такою відлюдною. Нічого мені не розповідає. Можливо, вона вашій Ясуко що-небудь каже?

— Не знаю. З нашої також слова не витягнеш.

Ютаро згадав, що йому говорила Маюмі. Невже Мікіко справді закохалася в Наое? А чому б і ні? Вікова різниця? А хіба він, Ютаро, удвічі не старший за Маюмі? Ця думка була для нього несподіваною, і він уперше замислився всерйоз.

— Шкода, коли таку чудову лікарню не буде на кого полишити,— поспівчувала пані Хіраяма.

— Якби Юдзі мав бажання стати лікарем... Але він просто ненавидить медицину. А даремно. Лікарі не вельми як заробляють, та на прожиття завжди вистачає.

— Якби у мене був син, я б не пошкодувала й десяти мільйонів, тільки б він учився на медичному факультеті.

— Стривай-стривай! Ти що верзеш? У нас і грошей таких нема,— здивувався Хіраяма.

— Дарма. Позичили б. На лікарню он скільки грошей угатили! Будинок, устаткування — мільйонів п'ятдесят,

якщо не більше! А яка з цього вигода. Чоловік постаріє — і все піде нанівець. Устаткування не продаси — вже застаріло, будівлю ніяк інакше не використаєш... Ні, я була б ладна скільки завгодно заплатити, аби лікарня не пропала. А у вас і поготів — не одну сотню мільйонів витрачено.

Ріцуко тільки скрушно зітхнула у відповідь.

— А наречений Мікіко візьме ваше прізвище? — поцікавилась Хіраяма.

— Що ви! — сплеснула руками Ріцуко.— Нинішніх молодих людей не присилуєш це зробити. Але він терапевт, і ми б з радістю передали йому «Орієнтал».

— Атож... У нашій справі дуже важливо, щоб діти йшли дорогою батьків.

— І не кажіть!.. Скільки коштів треба, щоб забезпечити себе устаткуванням, а тим паче лікарю-початківцю. А знайти хороших лікарів, медсестер!..

— Однак вам пощастило,— зауважила Хіраяма.— У вас працює такий чудовий лікар — Наое.

— Як вам сказати...— Ріцуко силувано посміхнулася.— Руки у нього справді золоті, але...

— Адже він неодружений? Мабуть, захоплюється жінками.

— В тім-то й річ. Навіть у лікарні у нього хтось є.

— Годі,— осмикнув дружину Ютаро.— Час прощатися.

— Вже? Так не хочеться...

Годинник на серванті показував одинадцять.

— Куди вам поспішати? Посидьте ще,— гостинно запропонувала господиня.

— Ні-ні, завтра важкий день.— І Ютаро перший підвівся з-за столу.

Повернувшись додому, вони із здивуванням побачили, що ворота освітлені, двері не замкнено на ключ. Над входом яскраво сяяла лампочка, хоч звичайно після десятої

служниця гасила світло і зачиняла парадний вхід, лишаючи відкритим чорний.

У вітальні було пусто. Служниця спала, Юдзі й Мікіко, певно, в себе на другому поверсі.

— Підозріло тихо,— зауважила Ріцуко, скидаючи пальто.

На сходах з'явився Юдзі.

— Вечеряв? — спитала Ріцуко.

— Вечеряв.— Юдзі відчинив холодильник, дістав бляшанку пива.— А Мікіко хіба не з вами?

— Ні. А що?

— Ще не повернулася.

— Не повернулася? — Ріцуко занепокоєно глянула на сина.— Де ж вона?

Юдзі відкрив бляшанку і трохи відпив.

— А хто її знає. Взагалі вона останнім часом щось загаляла.

— Не вигадуй...

— Точно! Приходить пізно, а то й взагалі дома не ночує.

— Значить, лишається у подруг,— сказала Ріцуко. Але неспокій гриз її все дужче і вона вирішила збудити служницю.

— Томійо, ти спиш?

— Га?.. — Служниця, певно, й справді вже спала.

— Та ти лежи, не вставай. Не знаєш, куди Мікіко завіялась?

— Не знаю, пані. Вона дзвонила, сказала, що додому сьогодні не прийде...

— Звідки дзвонила?

— Від подруги. Просила, щоб не турбувалися.

— Ти не спитала, хто ця подруга? Як її звать?

— Та хіба вона скаже? Хоч і спитасш... — пробуркотіла Томійо.

Недобре передчуття охопило Ріцуко. Постоявши в задумі на сходах, вона спустилася в їдальню, до Ютаро.

«Орієнтал» поглинула передноворічна метушня. Всі хотіли виписатися на свята — долікуватися можна й потім. Залишилися тільки тяжко хворі — ті, хто був не в змозі покинути палату.

Йосідзо Ісікури Новий рік випадало зустрічати в лікарні. За підрахунками Наое, йому лишалося жити днів з десяти, максимум двадцять. Він уже не міг умиватися, ходити в туалет, ледве підводився на ліжку. Старий страшенно схуд: це був скелет, обтягнутий пергаментною, земляного кольору шкірою; з-під ковдри випинався величезний, неймовірно роздутий живіт.

Прийшовши на огляд, Наое постукав пальцями по розпухлому череву Ісікури, прислухався. При простукуванні вчувався легкий металевий звук: зібралася рідина. Наое взяв фонендоскоп, схилився над Ісікурою. Останніми днями старий майже нічого не їв, але чути було, як у череві коливається рідина. Наое здалося, ніби він чує скрадливі кроки смерті.

Скінчивши слухати, Наое зняв фонендоскоп з шиї, зігнув гумові трубки і поклав до кишені. Норіко поправила Ісікуру пов'язку і почала застібати гудзики на піжамі.

— До побачення,— попрощався Наое.

Ісікура відповів йому легким кивком, навіть не спитав: «Ну як, лікарю, скоро одужаю?» Як і Наое, він знав, що смерть на порозі. Але так само, як і Наое, мовчав. Він розумів, що варто тільки спитати: «Чому? Як?» — і навалиться липкий жах, обірветься остання ниточка надії.

«А раптом?» У цьому непевному «а раптом» пацієнт знаходить суть останніх днів життя, що жевріє, а лікар — єдині рятувальні ліки.

Одного разу Наое на роботу не вийшов. Вдень подзвонив до «Орієнталу» й сказав, що захворів.

— Перебрав учора.

— Та ні, найпевніше просто проспав і полінувався йти на роботу.

Розмов того дня було багато. У лікарні звикли до того, що Наое повсякчас запізнюється, та щоб зовсім не прийти — таке сталося вперше.

На серці у Норіко було неспокойно. Вона вже вкотре знімала трубку, щоб подзвонити Наое, але щоразу чомусь не могла відважитись.

Останнім часом Наое майже не розмовляв з Норіко, хоч вони працювали пліч-о-пліч. Хто-небудь неодмінно крутився поряд, заважаючи поговорити. І навіть у ті рідкісні хвилини, коли вони залишалися сам на сам, Наое відмовчувався, наче води в рот набрав.

Норіко терпляче чекала, коли він запросить її до себе, однак він лише інколи питав наприкінці робочого дня: «Що ти сьогодні робиш?» — і тільки-но вона це чула, як кидала все й бігла до нього. Якось навіть спробувала поговорити з ним: чому б не запрошувати її заздалегідь? Але він тільки насупився, і все лишилось як було.

Раніше вони зустрічалися двічі на тиждень, а тепер тільки раз на десять днів. І Норіко чекала, не наважуючись заговорити першою. Коли сподівання здійснювалися, вона безмежно раділа. Інколи передчуття підводило її, проте вона навчилася не дуже журитися. Їй здавалося, що вони поряд, навіть коли Наое був далеко.

Кілька разів, не в змозі стриматись, вона все-таки запитувала: «Ви зараз прямо додому?» Наое понуро кивав у відповідь і мовчки йшов геть. Норіко сумно зітхала: що з ним? що коїться в його душі? Але її кохання ніщо не могло згасити, вона віддавала йому все — і тіло, і душу.

Деколи пацієнти, виписавшись із лікарні, та молоді лікарі запрошували Норіко до кав'ярні, ресторану, однак вона всім відмовляла. Їй навіть на думку не спадало зустрітись з ким-небудь, окрім Наое. Всі інші чоловіки для неї не існували — вже краще згаяти вечір з подругою, вважала вона.

А Наое? Інтуїтивно Норіко відчувала, що він зраджує її. Іноді жіночий голос просив його до телефону, в ліжку Норіко знаходила чужі шпильки, явно не чоловічою рукою було прибрано кухню... Та Норіко жодного разу не дозволила собі дорікнути Наое.

Вона була всього лиш коханкою і служницею, про одруження він ніколи не говорив, навіть не пропонував жити у нього — тільки дозволяв кохати себе. Та Норіко й не висувала ніяких умов. Більше того, вона б здивувалась, якби дізналася, що жінки байдужі до Наое. Про них вона намагалася не думати. Вона сама кохала, і цього було досить.

Наое не з'являвся в лікарні вже другий день. Зранку він подзвонив і сказав, що побуде ще вдома.

Ріцуко, яка у передноворічні дні була у лікарні щодня, спитала в Секігуті:

— Як справи у лікаря Наое? Можливо, треба було б послати кого-небудь до нього, відвідати?

— Так-так, звичайно... — старша сестра з готовністю кивнула, але нічого, однак, не запропонувала.

Ріцуко, а за нею і всі інші обернулися до Норіко.

— Сімура-сан, може ви відвідаєте сенсея?

Запитання захопило Норіко зненацька, і вона ледь не впустила шприц.

— Я?..

— Так. Підіть до нього. Ну, хоча б сьогодні по обіді. Скажете, що це я вас послала, добре?.. Ви не заперечуєте? — обернулась Ріцуко тепер уже до старшої сестри.

— Ні. По обіді операцій нема. Нехай Сімура-сан сходить, відвідає лікаря.

— Ми вас дуже просимо, — м'яко звеліла Ріцуко.

Безумовно, і Ріцуко, і Секігуті пропонували це з найкращими намірами, і все ж Норіко відчувала якусь фальш. Та байдуже, поїхати до Наое — про це можна тільки мріяти! Коли вже сама Ріцуко звеліла, можна йти з чистим сумлінням.

У Кобасі цими днями не було жодної вільної хвилини. Багато часу йшло на амбулаторних хворих. І після дванадцятої дня біля кабінету чекали виклику чоловік з десять. На щастя, пацієнтів перед святом було менше, ніж завжди, але все одно Кобасі доводилось працювати за двох. Наскільки простіше було допомагати Наое, ніж самому ставити діагноз, призначати лікування...

О дванадцятій Норіко разом з Каору та Акіко Такагі подалися обідати. Кобасі лишився сам.

Знаючи, що Наое, вийшовши на роботу, буде особливо прискіпуватися до того, що і як робилося за його відсутності, Кобасі працював сумлінніше, ніж завжди.

Він саме оглядав старого, що мучився од ревматизму. Відкачав із колінного суглоба рідину і почав вводити преднін. Несподівано почувися квапливі кроки: хтось біг сходами з другого поверху.

Підвівши голову, Кобасі побачив у дверях захекану Томоко Каваай.

— Сенсею!..

— Що сталося?

— Ісікура... — у Томоко уривалося дихання.— У нього щось із горлом...

— Тиск?

— Не знаю...

Кобасі прожогом кинувся з кабінету і помчав на другий поверх. Томоко бігла за ним. Пацієнт так і залишився лежати на кушетці.

Коли Кобасі з Томоко вскочили в палату, Ісікура лежав нерухомо, голова закинута; здавалося, він уже не дихає, тільки дрібно тремтіло горло.

— Аспіратор!

Томоко кинулась виконувати наказ.

— Дідуно! Дідуно! — повторював Кобасі, роблячи Ісікуру штучне дихання.

В горлі старого накопичилась мокрота й заважала ди-

хати. Здорова людина без зусиль відкашляла б її, але виснаженому старому це було не під силу.

Кобасі вставив трубку аспіратора Ісікурі в ніздрю і повернув вимикач.

— А-а-а!.. — дико закричав Ісікура, і по трубці полив клубок слизу.

— Тримайте його дужче! — звелів Кобасі.

Медсестри вхопили старого за руки.

Невістка Ісікури, злякано виглядаючи з-за їхніх спин, стежила за тим, що відбувається.

Ісікура, задихаючись, корчився в болісних судамах.

За кілька хвилин дихання відновилося, і він трохи заспокоївся.

— Ху... Ще трохи — і спізналися б... — Кобасі стер з чола піт.

Невістка мовчала, тільки ледь схилила голову.

— Аспіратор нехай повсякчас буде в палаті.

Ісікура часто дихав, обличчя його було мокре від сліз та слини.

— Цього разу все скінчилося щасливо, але ніхто не може гарантувати, що це не повториться. Треба уважно стежити за хворим.

Старий висунув з-під простирадла руку й поворухнув нею, намагаючись привернути увагу.

— Що, дідусю?

— У-у...

— Нічого-нічого. Спробуйте сказати повільніше.

— У-у... бий... те ско...рш...

— Що?! — Кобасі схилився над старим, майже торкаючись його обличчя.— Хіба можна так зневірюватись? Треба кріпитися!

— Тя...ж...ко... Ой, тяж...ко — І Ісікура обернувся до стіни.

— Не можна, не можна так. Зрозуміло? Нумо, глядіть веселіше! — Кобасі поплескав по висхлій руці старого.

— Наое... Наое-сен... сей...

— Його сьогодні немає,— пояснила Томоко, витираючи хворому обличчя.— Але він скоро прийде.

— Убий...те про...шу...

— Вам же сказали, дідуню, не треба про це думати. Лікар врятував вас, а ви... Хіба так можна?

— Все... Не можу більше... не хочу... — І Ісікура беззвучно заплакав, занурившись обличчям у подушку.

Коли Норіко підійшла до будинку Наое, було чверть до другої.

У коридорі ні душі, двері замкнені. Норіко пойняло дивне хвилювання. Здавалось би, не вперше, але...

Востаннє вона була тут днів з десять тому. А можливо, й більше. Та сьогодні вона незвана гостя.

«А раптом він не сам? — подумала Норіко, відсмикуючи руку від дзвоника.— Треба було зателефонувати...»

Вона вже жалкувала, що згодилась піти до нього. Але ж не з власної волі... Та й, ніде правди діти, дуже вже хотілося побачити Наое. Майже переконала себе, що він вдома і чекає на неї.

Трохи завагавшись, вона натисла кнопку дзвоника. До дверей ніхто не підійшов. Норіко подзвонила ще раз і ще — все марно. Почекавши трохи, вона знову подзвонила і приклала вухо до дверей. Дзвоник пронизливо дзеленчав. Якщо господар навіть і спить, то почує.

«Все ж таки у нього хтось є». У Норіко заскніло серце. Раз не відчиняє, значить, там жінка.

«Сенсей і якась жінка»...

Норіко уявила собі знайому картину: вони сидять, щільно притулившись одне до одного, і, затамувавши подих, прислухаються до дзеленчання. Жінка пригорнулася до його грудей, Наое обіймає її і дивиться убік... Ось вони навшпиньки, скрадаючись, підходять до дверей, заглядають у вічко... Норіко сама була в такій ситуації. Зовні вічко зовсім крихітне, майже непомітне, але зсередини видно гарно.

А раптом вони зараз дивляться на неї? Норіко поспіхом одійшла вбік.

За дверима, як і раніше, залягала мертва тиша.

Почулося клацання, і з сусідньої квартири вийшла жінка в кімоно, пройшла мимо. З того, як вона упевнено зачиняла двері, було видно: жінка мешкає тут. Норіко ще трохи постояла, зітхнула й теж попрямувала до ліфта.

Спускаючись на перший поверх, вона замислилась, що сказати Ріцуко і старшій сестрі? Розповісти все, як було? Що не застала вдома? Але тоді вона підведе Наое. Адже він сказав, що нездужає. Ні, цього робити не можна. І так забагато пліток.

Тільки що Норіко сердилась на Наое, а тепер гарячково міркує, як його вигородити.

Ліфт зупинився. Вона вийшла і крізь скляні двері вестибюля знову побачила жінку з п'ятого поверху: та простувала вулицею, притримуючи поли кімоно, що розгорталися від подмухів вітру. Норіко поволі попленталася за нею.

Пів на третю. Обідня перерва скінчилася, до вечора ще далеченько, і вуличка обезлюдніла. Дорогою, що пологісто спускалася донизу, Норіко вийшла на широку вулицю. Тут було зовсім інше життя: із штовханиною, багатоголосим гамором та гулом.

Будинків через два Норіко помітила маленьке кафе, а точніше, телефон-автомат, що стояв у ньому. Вона увійшла, сіла за столик біля дверей і замовила чашку кави.

Чекаючи на каву, Норіко випила води з льодом і підійшла до телефону. Набрала номер. Після невеличкої паузи в трубці почулися гудки. Телефон у Наое, згадала Норіко, дзижчить якимось застуджено. Вона виразно чула зараз його дзвінки. Трубку не знімали. Норіко набрала номер ще раз — гудки. Стискаючи в долоні десятиєнову монетку, Норіко повернулася до столика, на якому вже стояла кава. Вона вдихнула пряні пахощі.

«Може, вийшов до магазину? В усякому разі, до телефону він підійшов би, якби був удома,— міркувала Но-

ріко.— Не хоче мене бачити — так би й сказав. По телефону це простіше».

Вона сьорбнула кави і трохи заспокоїлась.

Була майже третя. Вже двадцять хвилин, як вона відійшла від його дверей.

Норіко підвелася й знову набрала номер.

Біла стойки, на якій був телефон, касирка розраховувалася з клієнтом, офіціантка про щось жваво розмовляла з буфетником.

«Все, якщо не додзвонюся, піду назад!» — вирішила Норіко, прислухаючись до гудків. Третій, четвертий...

— Алло,— озвався раптом незнайомий чоловічий голос. Норіко на якусь мить навіть розгубилася.

— Це квартира Наое?

Мовчання.

— Сенсею, це ви?

— Так... я... — Наое говорив якимось дивно, ніби в нього був напханий рот. Норіко здивувалась: у Наое гарна дикція.

— Сенсею, це я, Норіко. Ви чуєте мене?

— Так...

— Дуже погано чути... Вас не було вдома?

— Був...

— Я дзвонила, але ніхто не брав трубку...

— Я спав,— помовчавши, сказав Наое.

Норіко не розуміла: невже не чув? Чи каже неправду?

— Ви самі?

— Так.

— Я телефоную з кафе, зовсім поряд. Можна зайти до вас на хвилинку? Пані Гюда і старша сестра занепокоєні, наказали провідати вас.

Наое мовчав.

— То я зайду?

— Заходь.

— Вам чого-небудь треба? Може, саке? Чи сигарет?

— Ні. Все є.

— Я хутенько.

Норіко взяла зі столика рахунок і попрямувала до каси.

Наое лежав у ліжку. Він був у піжамі — виходить, казав правду, з дому таки не виходив.

Норіко уважно огледілась: на котаці, як звичайно, склянка із саке, повсюди розкидано якісь папери, копії статей. Але другої склянки не видно. На столі стоїли журнали і книжок. У кухні в раковині гора немитого посуду — прибирали квартиру давно.

— Як здоров'я? — Норіко скинула пальто й присіла на краєчок ліжка.

— Застудився трохи.— Голос у Наое був дивний — млявий і невиразний.

— А як температура?

— Нема термометра...

— Ох, горе ви моє...

Норіко нестерпно захотілося приголубити Наое, такого безпорадного і хворого.

— Як же так?.. — пробурмотіла вона, ледве стримуючи себе. Якби він простяг руку, сказав тільки слово — і вона сама кинулась би йому в обійми.

Норіко схилилася над ним і обімліла: очі його якимось дивно світилися — не холодним і гострим металевим блиском, як завжди, а тьмяним відсвітом призахідного сонця. Обличчя було фарфорово-біле, щоки позападали.

— Що з вами?

Наое марно намагався затримати погляд на Норіко. У величезних зіницях відбивалося її обличчя.

— Вам треба поспати.— Норіко турботливо прикрила Наое ковдрою. Він утомлено опустив повіки, ніби тільки й чекав на це.

Норіко заходилася прибирати.

Через десять хвилин вона підійшла до Наое. Він спав дуже тихо, навіть дихання не було чути.

— Як схуд... — Вона довго дивилася, мовби не впізнавала його. Потім навшпиньки вийшла на кухню. Скинула жакет і, лишившись у тоненькому светрі, вимила посуд. Тихенько, намагаючись не шуміти, підмела кухню, повернулася до кімнати.

Наое все ще спав, обернувшись до стіни.

Що б ще зробити?

Норіко збрала з котацу папери, акуратним стосиком склала їх на столі, поставила на місце попільничку. Грубий килим у кімнаті був весь у пилюці, та Норіко не хотілося вмикати пилосос: боялася збудити Наое. Вона підняла з підлоги газети, розправила зібгану білизну. Потім нагнулася, понишпорила рукою під ліжком: можливо, щось закотилося? Рука торкнулася чогось холодного і твердого. Стерилізатор. Наое робив собі укол? Звичним рухом Норіко зняла кришку, зазирнула всередину. У коробці лежали шприц і дві порожні ампули. Норіко обережно взяла одну, «Опій».

Опій?! Дуже сильнодіючий наркотик!.. Навіть після операцій його рідко приписують хворим. Тільки при нестерпних болях...

Норіко пильно подивилась на Наое і знову побачила його каламутний, блукаючий погляд. Їй неодноразово доводилося вводити хворим опій, і вона добре пам'ятала їхні очі. Але навіщо це йому? При звичайній застуді? Та ще в таких дозах? «Невже?..» Норіко наче вогнем обпекло.

Поклавши стерилізатор на підлогу, вона знову схилилася над Наое. Воскові, вкриті щетиною щоки... Загострений ніс...

Норіко поспіхом засунула стерилізатор на попереднє місце, наче сподівалася, що цим вона позбудеться болісних думок. Краще б їй не бачити, не знати нічого. І навіщо вона відкрила кришку? Незрозуміле почуття провини охопило її.

Вона поволі підвелася з колін і несподівано наступила

ногою на щось тверде. Якийсь твердий предмет. Норіко глянула під ноги: на килимі щось біліло. Вона простягла руку. Сережка. Сережка в платиновій оправі. Вона лежала застібною догори. Хтось тут усе-таки був...

Норіко втомлено присіла на край ліжка. Сиділа довго й не порушно, зосереджено дивлячись на сяючу на долоні сережку.

Прокинувся Наое за годину. Розплющивши очі, зачудовано огледів Норіко і, зрозумівши, що це не сон, повільно підвівся.

— Поспали?

— Атож.— Тепер голос звучав, як завжди — виразно-рівно.

— Нічого не болить?

— Ні.

— Ви пам'ятаєте, як я прийшла?

Наое задумався, потім ствердно кивнув.

— Мене послали пані Гьода і старша медсестра. Що їм сказати?

— Скажи, що все гаразд.

Наое роззирнувся, шукаючи сигарети. Норіко посунула йому коробку і попільничку.

— Значить, у вас простуда?

— Простуда,— повторив Наое, підносячи до сигарети сірника.

— І тільки? Для чого ж тоді наркотики?

Обличчя Наое на мить спотворилося. Норіко знала в ньому кожну рисочку — вона вдивлялася в нього щодня, вловлювала найменші зміни — але зараз, після недовгої розлуки, вона не пізнавала його: це обличчя видалося їй неказанно чужим, далеким і неприязним.

— Ви схудли,— сумно зауважила Норіко, не зводячи очей з Наое.

— Не варто хвилюватися.

Наое похмуро дивився у вікно. Про сигарету він явно

забув: попів ось-ось упаде на килим. Норіко підставила попільничку.

— Я вам принесла ліки. Саме від простуди. Взяла в лікарні у терапевта.— Норіко подала Наое пакетик із штампом «Оріентал».

— Не треба.

— Може... у вас не простуда? Скажіть чесно. Будь ласка. Адже ви лікар, ви повинні розуміти, що...

Наое мовчав.

— Що з вами?

— Нічого.

— Неправда.

Наое загасив сигарету і взяв Норіко за лікоть.

— Пустіть. Ви хворий, вам потрібен спокій.— Норіко спробувала звільнитися, але Наое не відпустив її.— Не треба. Адже я ненадовго, мене послали...

— Ну то й що.

— Мені час... А то подумують бозна-що...

— Нехай.

— Ні, не «нехай». І потім... сьогодні не можна. Справді...

Наое міцно тримав її у своїх обіймах.

...Коли він відпустив її, Норіко коротко зітхнула й розплющила очі. Наое лежав на боці. Тепер вона остаточно опам'яталася.

— Я боюся... — сказала вона.— А якщо... Якщо буде дитина? — Голос її звучав напрочуд м'яко.— Ви слухаєте мене?

— Слухаю,— відказав Наое.

— Що тоді? — Норіко пригорнулася до нього. Спина у нього була як лід. Невже це той чоловік, який хвилину тому так спрагло обіймав її? — Я... я виховую її. Що б не сталося.

Наое поволі обернувся і зазирнув їй у вічі.

— Це правда? Те, що ти кажеш?

— Так.

Він довго дивився на Норіко, потім сон знову зморив його.

— Я вже піду.

Норіко скочила з ліжка, схопила одержу й побігла у ванну.

— Ох, уже пів на п'яту!

Швидко вдягнувшись, Норіко підійшла до Наое.

— Одужуйте.— Вона схилилася над ним, і пасмо виткого волосся впало йому на обличчя.— Завтра будете в лікарні?

— Буду.

— Так і переказати пані Гьода?

— Авжеж.

— Вам треба поїсти.

— Не хочу.

— Може, щось приготувати?

— Не треба. Зголоднію — подзвоню до ресторану. Звідти принесуть.

— Тому й хворієте... — Норіко ніжно стерла піт з чола Наое.— Може, хоч кави вип'єте?

— Ні. Я сказав — нічого не треба.

— Ага,— пригадала Норіко.— Сьогодні у нас Ісікура мало не вмер.

— Що?! — Наое підвівся.

— Почав задихатися, словом, ледь урятували. Лікар Кобасі зробив штучне дихання, відкачав мокротиння. А Ісікура, отямившись, вас почав кликати... Він вас так любить.

— Як він лежить? Голова високо?

— Ні... У нього звичайне ліжко.

— Неодмінно підніміть його, інакше це знову повториться.

— Я не можу давати поради лікарям.

— Перекажи Кобасі від мого імені.

— Але...

— Ніяких «але». Перекажи йому, що я так звелів. Норіко, все ще тримаючи пальто в руках, знову сіла на ліжко.

— Адаже ви завтра самі прийдете. Тоді й скажете йому.

— Це треба зробити сьогодні.

— Але, може, я вже не застану його.

— Перекажеш будь-кому з чергових лікарів.

Норіко кивнула, застібнула гудзики пальта.

Крізь штори пробивалося проміння призахідного сонця. За десять хвилин п'ята. Треба поспішати.

— Ну, я пішла.

...Дув холодний, пронизливий вітер. Не відчуваючи його, Норіко поволі йшла до електрички. Тихою вулицею лунко стукали її підбори. Вона ледь зупинилася, оглянувшись на будинок, де залишився Наое, і наддала ходи.

Невиразні передчуття, неясні мрії паморочили голову, уява заносила її все далі й далі. «Якби народилася дитина!.. Вона неодмінно буде схожою на Наое — висока, гарна; така ж мовчазна, мужня, рішуча. А потім...»

На цьому мрії урвалися. Уявити Наое в ролі чоловіка Норіко не могла.

Наступного дня Наое, як і обіцяв, прийшов на роботу. Щоправда, після одинадцятої, майже перед обідом.

Його не було тільки три дні, та всі здивовано відзначили, що він страшенно схуд.

Кобасі вже вів прийом, однак, дізнавшись, що прийшов Наое, оголосив перерву. Наое, проте, в амбулаторію не квапився, спершу попрямував у палати.

Він оглядав Ісікуру, коли з першого поверху прибігла сестра:

— Сенсею, вас чекають пацієнти.

— Хіба Кобасі не приймає?

— Приймає. Але... якщо ви прийшли, то...

— Нехай поки що працює.

Сестра вийшла.

Наое взяв висухлу руку Ісікури й почав лічити пульс.

— Я чув, вам учора було погано,— сказав він.

— Однією ногою в могилі стояв...— Ісікура говорив над силу, важко вимовляючи кожне слово.

— Коли ще раз стане важко дихати — одразу кличте лікаря.

— Це... все так... раптово...

— Ну, а сьогодні? Все добре?

Ісікура ледь помітно кивнув і поволі проказав:

— Лікарю, не йдіть надовго... Прошу вас...

— Добре, добре.

Ісікура вже давно не їв, і язик у нього вкрився білою осугою. Рогівка очей була каламутна, реагування на світло погане. Старий справді стояв однією ногою в могилі.

— Вам треба лягти зручніше.

Старий нічого не відказав. Він заплющив очі і склав руки долонями докупи, як для молитви.

Наое, кинувши на нього уважний погляд, вийшов.

В коридорі він незадоволено спитав у Норіко:

— В чому справа? Адже я звелів перекласти його на інше ліжко.

— Я хотіла сказати... Але чергував саме доктор Кобасі і...

— Тим паче.

— Але... Він знає про нас... Акіко йому розповіла.

— Ну й що? Наші стосунки — одне, а робота — зовсім інше.

— Лікар Кобасі, до речі, говорив: якщо хворий такий кволий, що не може прочистити горло — значить, він уже не жилець; можна врятувати раз, вдруге, а взагалі всі зусилля марні.

— Правильно каже Кобасі. Та не можна допустити, щоб старий помер отак.

— Хіба не однаково як...

— Ні, зовсім не однаково. Якщо він захлинеться мок-

ротинням, родичам така смерть видається безглуздою, жахливою. Вони докорятимуть і нам, і собі.

— Про це я не думала..

— Ти в сьогі¹ граєш?

— Ні... — здивувалася Норіко.

— Коли в сьогі закінчують партію, програш видно гравцеві за багато ходів наперед. Однак з першого погляду на дошку може скластися враження, ніби той, хто грає, всього трішки, на один хід відстає від того, хто перемагає. Приблизно таке саме враження має бути і тут.

— Ви маєте на увазі Ісікуру?

— Так. Усі повинні вірити: ми зробили максимум можливого, та — ба!.. Річ навіть не в тому, коли помре Ісікура — тижнем раніше чи тижнем пізніше, — а в тому, щоб смерть його була переконлива і сповнена гідності.

— Ми повинні переконати в ній хворого?

— Ні, його родичів.

— А як сам хворий?

— Для нього ніяка смерть не може бути переконлива.

Наое змовк, задумливо дивлячись уперед. Повз нього на візочку везли хворого — певно, в амбулаторію, на аналізи.

— Ніхто ніколи не скаже: «Мені вже час померти», — тихо закінчив Наое.

— А пригадуєте бабусю Єсідзакі? Як вона побивалася?.. Кричала, що краще б їй померти замість онука.

— І ти цьому віриш? Вона так говорила, тому що чудово знала: вона ніколи не помре замість когось іншого.

Норіко стало не по собі від цих слів.

— Страшно все це...

— Атож, страшно.

— І вам, лікарю?..

— Що?

— Та ні... Нічого...

¹ Сьогі — японські шахи.

Від химерної думки в Норіко завмерло серце; їй здалося раптом, що Наое — зовсім з іншого світу.

— Нехай Ісікуру негайно перекладуть.— Наое відвернувся й пішов униз, в амбулаторію.

Того ж дня в лікарню подзвонив імпресаріо Дзюнко Ханадзьо. Вибачившись за довгу мовчанку, він спитав:

— Можна їй заїхати до вас сьогодні?

— Адже я, здається, ясно сказав, коли вона повинна з'явитися. Скільки днів минуло?

— Пробачте. Ми були заклопотані... Стільки справ...

— Як вона себе почуває?

— Взагалі, гадаю, непогано.

— Я повинен побачити хвору.

— Так-так, розумію... Зараз вона в студії...

— Коли вона зможе приїхати?

— До шостої вечора скінчиться відеозапис.

— Я не чергую сьогодні. Ввечері мене тут не буде.

— Але Ханадзьо дуже хотіла побачитися з вами. І неодмінно сьогодні. Може, ви все-таки зробите нам таку послугу? Дочекаєтесь її?

— А завтра? Що вона робить завтра?

— Завтра ми виїжджаємо на гастролі по Консаю¹. Отже, пробачте, але...

— Добре, почекаю. Та лише до шостої.

— Дякую. Ми постараємося встигнути. Найпізніше — о пів на сьому.

Імпресаріо ще раз вибачився і повісив трубку.

Робота скінчилася, й лікарі розійшлися по домівках. Наое приліг на дивані в ординаторській. Та не встиг він розкрити книжку, як з'явилася Ріцуко.

Одягнута вона була вишукано: шоколадний, в дрібну

¹ Консай — назва району, в який входять Осака, Кіото й прилеглі префектури.

клітинку твідовий костюм, під ним неяскрава рожева блузка.

— Ви ще тут, сенсею?

— Так, чекаю на пацієнтку.— Наоє відклав книжку й сів.

— Вам і похворіти спокійно нема коли, відразу на роботу... — поспівчувала Ріцуко.

— А де головлікар?

— У нього засідання в муніципалітеті, в комісії з освіти.

Ріцуко підняла розкидані на підлозі газети й несподівано запропонувала.

— Може, підемо в канцелярію?

— В канцелярію?..

— Так. А коли має прийти ваша хвора?

— О шостій.

— То ще цілих півгодини. Ну, будь ласка.

Наоє неохоче підвівся й пішов за Ріцуко. В канцелярії не було жодної душі.

— Тут набагато затишніше.— Ріцуко принесла з сусідньої кімнати сир, пиво. Притьмом відкрила обидві пляшки, розлила у бокали. Один подала Наоє. Підняла свій бокал, кивнула Наоє і відпила кілька ковтків.

Вона завжди вживала косметичку, та сьогодні нафарбувалася більше, ніж завжди.

— Зараз багато хто хворіє. Треба берегтися.— Ріцуко пильно подивилась на Наоє.— А ви справді змарніли.

— Невже? — Наоє провів рукою по неголених щоках.

— Я також кепсько себе почуваю. Поперек поболіє. Я вам уже казала... Боюсь, чи не туберкульоз? Може, зробити рентген?

— Навряд чи туберкульоз.

— Але ж ви навіть не оглянули мене!

— У вашому віці туберкульозу не може бути.

— Чому ви з таким задоволенням говорите мені при-

крості? — Ріцуко кинула на Наое сердитий погляд. — Я вас серйозно прошу оглянути мене.

— Приходьте завтра до мене на прийом.

— Ой, тільки не це! Там медсестри... Ні, мені ніяково.

— Що ж мені, тут вас оглядати?

— Тут?! — Ріцуко сторопіла. — Ні, тут незручно...

— Тоді спустимося в амбулаторію.

— Ні-ні, нізащо!

— Не розумію, чого ви тоді хочете.

— Ну, гаразд. Тут, то тут. Але якщо хто-небудь заїде, ви йому самі все поясните... То мені роздягатися?

Наое кивнув.

Ріцуко притисла долоні до зашарілих щік. Потім хутенько підійшла до вікна і засмикнула штори.

— Не дивіться.

— Добре.

Наое слухняно заплющив очі.

— Не розплющувати, аж поки я скажу.

Поглядаючи на Наое, Ріцуко почала роздягатися. Зняла жакет, акуратно згорнула його і поклала на диван. Потім, намагаючись не зіпсувати зачіску, розстібнула блузку. Зітхнувши, спустила бретельки — одну, потім другу.

— Все скидати?

— Все, — не розплющуючи очей, відказав Наое.

Руки Ріцуко потяглися до застібок на спині.

— Бр-р... холодно! — Ріцуко здригнулася, хоч батареї працювали справно, і в кімнаті було жарко.

— Ну що? Можна розплющити очі?

— Тільки, будь ласка, швидше...

Наое обернувся. Ріцуко стояла, стиснувши плечі і старанно прикриваючи руками груди.

Підійшовши ближче, Наое помітив, що її руки, які притримували ліфчик, тремтять.

— Нагніться.

Ріцуко опустила голову і трішки нахилилась.

Наое обмацав хребет.

— А тепер поволі розігніться. Ще раз нахиліться.

Ріцуко стояла, замружившись і відчуваючи спиною тонкі нервові пальці Наое. Їх легкий дотик наче електричним струмом пронизував її.

— Відхиліться назад.

— Так?

— Більше. А тепер праворуч. Ліворуч.

Ріцуко покійно виконувала команди Наое.

— Так не боляче?

— Ні,— ледь чутно прошепотіла Ріцуко.

— Ну що ж,— Наое зняв руку.— Тут усе нормально. Оберніться тепер сюди.

Притискаючи руки до грудей, Ріцуко поволі обернулася.

— Так? — непевно перепитала вона.

Наое підійшов ближче.

— Що ви робите?! Пустіть!.. Пустіть мене... — не намагаючись і рушити з місця, беззвучно повторювала Ріцуко. Вона млосно закинула голову і ледь розтулила рота.

Наое байдуже вивчав дрібні зморшки, що розбіглися з кутиків очей. Ріцуко простягла руки. Бюстгальтер, який вона щойно тримала в руках, лежав на підлозі, руки пестили плечі, спину Наое.

Надсадно задзвонив телефон. Після третього дзвінка Наое зняв трубку.

— Пробачте, у вас немає доктора Наое? — говорила чергова медсестра.— До нього прийшла пацієнтка.

— Зрозумів. Зараз іду.

Ріцуко стояла, однією рукою прикриваючи груди, другою — обличчя.

— Мені треба йти.

Ріцуко було видно, як Наое обтер серветкою губи, поправив краватку і вийшов з кімнати.

— Добрий вечір! Пробачте, що довго не з'являлася,— проспівала Дзюнко, знімаючи темні окуляри. Її обличчя, що трохи округлилося за час перебування в лікарні, знову змарніло, очі потьмяніли.

— Як самопочуття?

— Добре. Давно збиралася зайти до вас, та все часу не було... Ви вже мене не лайте...

— Як завжди, роботи по саму зав'язку?

— На щастя, так.

— На щастя?

— Звичайно. Для артистів це — щастя.

— Ну,— Наое вдягнув халат і заходився мити руки.— Подивимось. Кошик для одягу в кутку.

Дзюнко зачинила двері й розстібнула грубе, з верблюжої вовни, пальто. В кабінеті, крім них, нікого не було: чергова сестра не встигла прийти.

— Не боліло?

— Разів два чи три кольнуло, але швидко минулося.

Скінчивши огляд, Наое склав інструменти в стерилізатор і почав писати висновок.

— Лікарю,— одягаючись за ширмою, озвалася Дзюнко. Ви маєте час сьогодні увечері?

— Так...

— Може, повечеряєте зі мною? Я ж обіцяла пригостити вас. Ну, що ви мовчите? Згодні?

— Згоден.

— Ну й чудово! — зраділа Дзюнко.

Вона вийшла з-за ширми вже в пальті. Облямоване великим відстроченим коміром, її обличчя здавалося ще тоншим.

— Добре. Тільки знайду в ординаторську, вдягнуся.

— Чекаю вас у машині.

В коридорі Наое зіткнувся з Томоко Каваай.

— Пробачте,— вона віддихалась.— Я затрималась у палаті.

— Дарма, я впорався сам.

Томоко підозріло скосила око на Дзюнко.

Біля ординаторської чатувала Ріцуко.

— Безсовісний,— обурливо прошепотіла вона.

— Що таке?

— Покинув мене...

— Прийшла пацієнтка.

— Ну то й що! Не можна ж так... — Єдиний поцілунок надав Ріцуко сміливості.— Ви вже її оглянули?

— Атож. Тільки мені треба йти.

— Он який ви, справді... безсердечний!..

— Я? Безсердечний?

— Так, жорстока людина...— Ріцуко зайшла до ординаторської.— Куди ви зібралися?

— Додому.

— Невже? А може, на побачення?

Не дивлячись на Ріцуко, Наое застібав пальто.

— Дивіться, перевірю! — насварилася вона.— Коли ми побачимось?

— Не знаю.

— Скажіть певно.

— Наступного тижня.

— Коли?

— Ну... Подзвоніть мені якось.

— Подзвоню в понеділок, домовились?

— Гарзд.

— Тільки спробуйте ошукати!

— А що тоді буде? — розсміявся Наое.

— Що буде? — Ріцуко примружилась.— Тоді я всім розповім, що ви до мене чіплялися.

Наое кинув на Ріцуко глузливий погляд і вийшов з ординаторської.

Ресторанчик, до якого Дзюнко запросила Наое, містився в пожвавленому місці між Роппонгі та Ногідзакі і славився біфштексами. Дзюнко вирішила, що тут Наое сподобається. Вона любила ходити сюди, бо у великих ресто-

ранах на неї звичайно витріщалися, а тут нікому до неї не було діла.

— Що бажаєте замовити?

— Саке.

Офіціант розгублено втупився в Наое.

— Так, ви ж казали, що найбільше полюбаєте рисову горілку,— прийшла на виручку Дзюнко.— У вас є саке? — звернулася вона до офіціанта.

— Мабуть...

— Принесіть, будь ласка. Можна непідігрите.

Офіціант все ще вагався:

— Саке?.. До біфштекса?

— Та яка різниця! — знизав плечима Наое.

— Либонь, і мені саке,— підтримала його Дзюнко.

Коли офіціант відійшов, вона розсміялася.

— Тут, певно, ще ніхто саке не замовляв.

— Справді?.. А я й не знав.

— У цьому ресторані чудові авабі й креветки. Може, креветок?

— Краще авабі.

Дзюнко замовила два біфштекси й авабі. Просто біля столика стояла плитка. Підійшов кухар і почав готувати їжу.

— Чи вам більше хотілося піти в ресторан з японською кухнею?

— Та ні, байдуже. Було б саке.

Дзюнко знову посміхнулася.

Після вечері вона повела Наое в маленький бар у напів-підвалі. Зал був розгороджений на п'ять кабінетів. Підлога вкрита розкішним килимом, інтер'єр витриманий у стилі палаців XVII сторіччя.

Дзюнко, скидалося на те, частенько тут бувала: бармен одразу закримітив її і запросив до стойки. Для бару година була рання, і відвідувачів поки що зібралося зовсім мало.

— Будь ласка, нам саке,— попросила Дзюнко.

— Це щось новеньке.— Бармен з підкресленою цікавістю оглянув Дзюнку та її супутника.

Вона могла випити досить багато. А сьогодні настрої у неї був піднесений — саке першорядне, вечір вільний, і Дзюнка пила чашечку за чашечкою. За годину вона помітно сп'яніла.

— Лікарю, ану гляньте на мене. Щоки червоні?

— Не дуже.

— Та ну вас! — Дзюнка зареготала.— Знову ви дивитесь на мене як лікар на пацієнта.

Легкий рум'янець проступив у неї на вилицях, оживив бліде личко. Дзюнка була чарівною. Все помітнішою стала прихована в ній цинічність.

— А ви, лікарю, ніколи не п'янієте?

— Чому ж? — здивувався Наое.— Як усі.

— А зараз зовсім тверезий... Може, вас хміль не бере? — Дзюнка поставила на стойку порожню чашечку.

— Не бере... — посміхнувся Наое, дивлячись на її випещені витончені руки.

— Невже ваша Сімура така незрівнянна? — раптово спитала Дзюнка.

— Яка Сімура?

— Не прикидайтесь, адже я все знаю. Доглядальниця мені чимало розповіла. Ми з нею надумали, що лікар у нас занадто цнотливий... А що? — Дзюнка задирливо виструнчилась.— Адже і я непогана, га?

Наое з цікавістю глянув на неї. В личку Дзюнка не було й тіні цноти.

— Що ви дивитесь на мене крижаними очима? — Дзюнка втупилась в Наое. Потім, не витримавши, відвела погляд.— Як подумаю, що ви про мене знаєте все, просто не по собі робиться. Я вам, мабуть, байдужа.

Наое наблизив губи до вуха Дзюнко:

— Скажи... Адже ти впорскуєш собі наркотики? Хіба не так?

Чорні очі Дзюнко здивовано розширились.

- Чому ви... так гадаєте?
— Бо я лікар. І розумію краще за інших.
Дзюнко похнюпила голову.
— Так... Але не часто. Іноді, коли дуже стомлюсь...
— Не бійся, я не читатиму тобі мораль. Просто... Як-що хочеш, то у мене є.
— Просто зараз?
— Атож.
— У вас із собою?!
— Ні, звичайно, вдома.
— Але... Чому ви подумали, що я хочу?
— А хіба ні?
— Так... Ви, лікарю, також не ангел.— І Дзюнко взяла Наое під руку.

Об одинадцятій годині Наое привів Дзюнко до себе на квартиру. Вона зайшла, злегка похитуючись,— дорогою сп'яніла ще дужче.

Наое відразу поклав її на ліжко й почав цілувати. Дзюнко не опиралася, сприймаючи поцілунки як щось само собою зрозуміле.

Коли, нарешті, він відсахнувся від неї, вона зітхнула й зняла пальто.

— А що ви вколете мені?

— Ти багато випила, тому треба щось легеньке,— сказав Наое, дістаючи із шухляди столу стерилізатор зі шприцем.

— Ого, скільки у тебе цього добра! — вигукнула Дзюнко, зазирнувши у шухляду.— Тільки, щоб без болю.

— Трохи буде боляче.

— Не хочу боляче!

— Зате потім приємно стане.

Наое спрямував шприц голкою догори і спустив поршень, щоб видути повітря.

— А собі?

— І собі зроблю.

— Спочатку собі.

— Давай руку.

Дивлячись в очі Наое, Дзюнко закасала рукав.

— Боюся,— сказала вона.

— Нема чого боятися.— Схопивши її білу руку, Наое рішуче всадив голку.

Дзюнко скрикнула, але укол уже був зроблений, а за кілька секунд рідина розсмокталася.

— Зараз мені буде добре?

— Атож.

Відламавши кінчик другої ампули, Наое впорснув наркотик собі в ліву руку. Потім роздягнувся й підійшов до Дзюнко.

— А ви, сенсею, також не ангел,— сказала Дзюнко, обернувшись до Наое спиною, щоб він розстібнув замок на сукні.— У лікарні такий поважний... Ніколи не збагнеш, про що думаєте.

— Не можу розстібнути.

Оголена Дзюнко зовсім перестала опиратися, уткнулась обличчям у руки Наое. Деякий час Наое стояв, стискаючи її в обіймах і втішаючись її пестощами.

— Здається, подіяло.

Тонке тіло Дзюнко звивалося в такт рухам тонких довгих пальців Наое.

РОЗДІЛ XVI

На світанку Норіко розбудило завивання холодного осіннього вітру. Не вилазячи з-під ковдри, вона роззирнулася по кімнаті. Погляд ковзнув до вікна: надворі було ще зовсім темно. Норіко увімкнула торшер, подивилася на годинник: пів на шосту. Влітку б уже світило сонце, а зараз, наприкінці грудня, ще ніч.

Вітер стугонів за шибамі. Край ліжка лежала розгорнута книжка. Норіко читала на ніч, щоб швидше засну-

ти, та чомусь розхвилювалась — книжка була про кохання — і довго не могла стулити повіки.

«Кохання буває різне,— прочитала вона,— і самозречення — також кохання...» З думок у неї не виходив Наое. Останнім часом з ним відбувалося щось негаразд. Він схуд і видавався тепер ще вищим і тоншим, погляд став колючим. Але не зовнішні зміни турбували Норіко.

У всьому вигляді Наое — в безсило опущених плечах, в худій сутулій спині — відчувалися причаєний біль і важка розпука. Він ніколи нічого не розповідав їй, та Норіко розуміла: щось мучить його.

Він був, як і раніше, холодний, інколи навіть жорсткий. Міг запросити її, а потім, дочекавшись, коли вона скінчить прибирання, вигнати. Вона звикла до його вередувань і анітрохи не ображалася. З нею він завжди був такий. Коли він кликав — вона бігла до нього, а відчувши, що надокучила, — йшла геть. Нехай вона тільки забавка — її і це влаштовувало. Норіко ніколи не замислювалася, що добре, а що погано; просто завжди чинила так, як хотілося йому.

І раніше Норіко відчувала, що в душі його нема спокою. Він міг, не дослухавши її, взяти книжку, а міг виявити несподівану зацікавленість, торсати її: «Ти хотіла щось сказати? Кажі!» Насупиться, пальці барабанять по столу — значить, місця не знаходить собі. В такі хвилини Норіко нагадувала налякану білку: причаївшись, вона боязко силкувалася прочитати, що в нього на душі. І коли їй це було не під силу, Наое одвертався або просив її піти геть.

Але останнім часом Наое мав особливо пригнічений вигляд. Неприємності на роботі? Чи причина в ньому самому? Відклавши книжку, Норіко знову й знову думала про нього. Як би вона хотіла знати, що з ним. Та питати марно — все одно не відповість. Він відштовхував її від себе, і це було найобразливішим. Бути поруч і нічого не знати... Безмовна істота...

Часто їй доводилося чути про зв'язки Наое з жінками. Оскільки майже всі в лікарні знали про їхні взаємини, чутки до неї доходили неясні, уривчасті. Але дехто навмисне ознайомлював її з подробицями, втішаючись її муками,— були серед медсестер і такі.

Про те, що Дзюнка Ханадзьо заїздила по Наое в лікарню, Норіко дізналася вже наступного ранку. Взагалі про них плескали ще тоді, коли Дзюнка лежала в «Орієнталі». Ще подейкували, що Наое довго сидів у канцелярії з пані Гьодою. І раніше шепотілися, що пані Ріцуко спокушає Наое, та й він, загалом, не проти. Але якби тільки це... Його нібито неодноразово зустрічали на вулиці з нафарбованими дівицями з барів. А ще...

Ще запевняли, що дочка головлікаря, Мікіко, нестямно закохана в нього. Вона начебто навіть сказала, що з таким, як він, одружилася б із заплученими очима. Намагається обкрутити його, привабити лікарнею, і він мовби ключе на цю приманку.

Норіко не вірила пліткам, вважала їх зловісними вигадками, балачками, і все ж... Відомо, де верба, там вода.

Норіко глибоко зітхнула. Може, краще не знати. Але так хочеться розпитати його самого. От і подружки радять... Хоча... Під личиною співчуття може критися задрість...

Заснула Норіко майже о третій ночі. Газовий обігрівач вона не вимкнула, та все одно закоцюбла.

Кімнатка Норіко містилася на третьому поверсі гуртожитку. Будівля стара, скрізь шпари. Одне добре — поряд з роботою. Обіцяли, що, як тільки закінчать ремонт у лікарні, одразу ж візьмуться за гуртожиток, однак чекати ще років чотири, а то й усі п'ять. Що буде з нею через п'ять років? Чи залишиться вона в лікарні? Адже їй тоді мине тридцять літ...

Головне — не втратити Наое. Навряд, звичайно, щоб

вони одружилися. Нехай хоч так, як є. Про більше Норіко їй не мріяла.

Дивно, але вона ніколи не думала про те, як склалося б їхнє подружнє життя. Мабуть, тому, що здогадувалась: найменше Наое бажає обтяжувати себе родиною.

Норіко змусила себе переінакшитися, стати такою, яка влаштувала його.

Що вабило її до нього, що любила вона в Наое? Норіко не змогла б відповісти на це запитання. Вона любила в ньому все — його байдужість і його доброту — не таку дитячу і абстраговану, як у Кобасі; але їй не корисливу, як у головлікаря; вона любила в ньому людину, котра складалася, як і всі звичайні люди, з добра і зла. Як усі звичайні люди... І тільки одне було в ньому незвичайне — незрозуміла, безпорадна туга...

Кімнатка у Норіко невелика — вісім татамі. Їй пощастило: вона живе сама, тоді як усі інші дівчата — по двоє. Крім Норіко, з медсестер в гуртожитку мешкала тільки Акіко. Решта — стажистки, зовсім дівчатка. Але їй Акіко скоро виїде. Вона заручилася з Кобасі. Інші сестри живуть або з родинами, або наймають квартири.

Норіко теж подумувала про переїзд. Тоді було б простіше зустрічатися з Наое, можна було б запрошувати його до себе, пригощати по-домашньому... Гуртожиток не замикався, і ніхто не стежив за входом, все ж Норіко не наважувалась приходити дуже пізно — не личило це їй, найстаршій за віком.

Якось Норіко поділилася з Наое своїми планами про переїзд. У відповідь він лише сказав коротко: «Он як?» І ні слова більше. Так вона їй не зрозуміла — проти він чи за. Зустрівши таку байдужість, вона знову завагалася. Їй здалося, що Наое проти того, щоб вона селилася окремо: чому — незрозуміло. Все це розхвилювало Норіко: жити з молоденькими дівчатками вже несила, а через Наое від свого задуму довелося відмовитись.

...Коли ж вона сьогодні заснула? Норіко пам'ятала, що

востанне подивилася на годинник на початку третьої. А зараз пів на шосту — отже, вона спала всього три години. Та й який то сон — важке забуття. Прокидалася при кожному пориві вітру.

За чотири дні — Новий рік. Свято, від якого завмирає серце: і радісне, і сумне — минув ще один рік життя.

Відколи Норіко виповнилося двадцять три, вона з сумом думала про кожен рік, що отак спливає. Якби їх прожити разом з Наое... Хоча ні, однаково було б сумно.

За вікном зазоріло, і Норіко вимкнула лампу. Подивилась у вікно. Думки знову повернулися до Наое.

Йй раптом так захотілося відчутти дотик його рук! Нехай він буде образливо байдужий, навіть бруталний, нехай мучить її — однаково, тільки був би поруч!

З двадцять дев'ятого грудня — свято. П'ять вихідних днів — по третє січня. Норіко збиралася згаяти їх у Ніїгати, в рідній домівці. Тим більше, що й Наое хотів на ці дні поїхати до матері в Саппоро. Вона жила там з родиною меншого сина. Старшого — Наое — вважали у них непутящим: кинув батьківську домівку, замість того, щоб, як годиться старшому, взяти на себе всі клопоти, поїхав учитися в Токіо, та так і не повернувся; і не одружився, і про матір не піклується...

Однак, як виявилось, тридцять першого грудня Норіко й Наое мають чергувати. Працювати на свято не дуже велика радість, однак Норіко щаслива від того, що цього вечора буде разом з Наое. Та й на роботу потім виходити пізніше — сьомого січня. Після третього поїзди не будуть такі переповнені. Загалом, усе складається досить вдало.

Спати більше не хотілося, а вставати ще рано. До восьмої можна полежати, подумати...

Норіко вмостилася зручніше, розплющила очі. Нещодавно тільки вікно біліло, а тепер уся кімната наповнилася світлом. З вулиці почулося побрязкування скляного

посуду, шурхотіння велосипеда — з'явилися рознощики молока, листоноші.

Що зараз робить Наое? Звичайно, спить. Але... Останніми днями уява неодмінно малювала їй жінку в ліжку поруч з Наое. У Норіко від цього починала паморочитись голова, перехоплювало дихання; вона нічого не могла робити, все падало з рук. Норіко лаяла себе, проте позбутися болісних думок не могла.

Під вікном почулися кроки листоноші. Норіко вистрибнула з ліжка у вранішню прохолоду.

Почався новий день — звичайний день із звичайними клопотами: обійти хворих, записати в журналі вказівки чергового лікаря, роздати ліки, зробити уколи, взяти на аналіз кров.

Операцій сьогодні не передбачалося.

Норіко ще раз обійшла палати, повернулася до кімнати медсестер і заходилася скручувати тампони.

Старша сестра гортала історії хвороб. Зібравши кілька штук, вона раптово покликала Норіко:

— Сімуро-сан! Я б хотіла з вами поговорити. Може, підемо в роздягальню?

«Чого їй треба?» Гублячись у здогадах, Норіко вийшла в коридор за старшою сестрою.

Роздягальня була на третьому поверсі, поряд зі складом. Уздовж стіни стояли шафки для одягу, навпроти — канапа і велике дзеркало, на гачках висіли білі панчохи, пояси від халатів.

Старша сестра зайшла до кімнати перша. Переконавшись, що в роздягальні нікого немає, вона замкнула двері на ключ. Секігуті виявляла часом неабиякий талант конспіратора.

— Слухаю вас,— проказала Норіко, сівши поруч старшої сестри.

— Я хотіла спитати ось про що.— Поклавши на коліна медичні карти, Секігуті розгорнула ту, на якій значило-

ся: «Йосідзо Ісікура».— Хворому Ісікурі призначено наркотики?

— Атож.

— Так... Скарги на гострий біль у попереку... Препарат групи «А»... Ну це ще так-сяк... — Старша сестра поклала карту так, щоб і Норіко бачила.— На цьому тижні йому вводили наркотик двічі — вчора і в понеділок, тобто через день. Невже у Ісікури такий сильний біль?

— Особливо вночі.

— Про це я знаю. Але чому неодмінно наркотики? Невже не можна обійтися звичайним знеболюючим? — Вона перегорнула кілька сторінок.— Ось. Позавчора, наприклад, призначили нобулон, а перед тим уінтамін; значить, можна ж обійтися й без наркотиків? Та чомусь на твоєму чергуванні йому щоразу вводять наркотики.

Норіко здогадалася, на що натякає старша сестра.

— Саме на твоєму чергуванні,— повторила Секігуті,— і завжди за вказівкою лікаря Наое.

— Що ви хочете цим сказати?

— Загалом нічого... Я просто подумала, чи не занадто це часто?..

— Мені це знати не належить. Спитайте краще у лікаря Наое.

— Звичайно, звичайно. Твоя правда. Просто на всяк випадок хотіла поговорити спершу з тобою.

Норіко, певна річ, пам'ятала, що на чергуваннях з Наое їй доводилося часто фіксувати в журналі ін'єкції наркотиків. Причому, вдень за вказівкою Наое вона вводила їх сама, а от увечері або вночі, зовсім незрозуміло чому, Наое говорив, що робитиме уколи сам. Це було справді дивно, тим паче, що він завжди уникав зайвого спілкування з хворими.

Вперше Норіко звернула на це увагу місяців зо два тому. Почувши, що треба зробити укол, вона, була, підхопилася, та Наое спинив її: «Вводити наркотики повинен сам лікар». Норіко все ж пішла за ним, і Наое грубо ска-

зав: «Я що, не маю права зробити укол? Нема чого ходити за мною по п'ятах».

Нещодавно у Норіко майнула страшна думка: чи не собі Наое бере наркотики — ті, що призначає хворим? Знайдена в його квартирі ампула підтверджувала здогад: інакше навіщо при звичайній простуді такі міцні засоби? Може, й ту ампулу він взяв у лікарні?

— Ось глянь, і цього пацієнта накачують наркотиками.— Старша сестра розгорнула іншу карту — Кокіті Уено.— Щоправда, менше, ніж Ісікуру, та знову ж таки за вказівкою Наое.

Норіко пригадала, що Наое цьому хворому робив уколи вночі сам.

— Я розпитувала лікаря Кобасі. Він сказав, що Уено не так уже й часто скаржиться на біль.

«Чи не з Кобасі й почалася ця розмова? Якщо так, то кепські справи. Навряд чи вдасться збити Секігуті з пантелику».

Норіко відчула, що навколо Наое замикається коло.

— Чому лікар Наое так полюбляє призначати наркотики? — спитала впритул Секігуті. Маленькі недовірливі оченята пильно спостерігали за Норіко.

«Вона щось винюхала чи просто вдає? — гарячково намагалася збагнути Норіко.— Всього лиш одне необережне слово може погубити Наое».

— А в чому ви бачите порушення?

— Нещодавно комісія зробила мені зауваження. У нас використовують занадто багато наркотичних засобів. Тому я вирішила простежити за їх застосуванням особисто.

«Он воно що! Треба буде швидше попередити Наое!»

— А з тобою я хотіла поговорити, щоб прояснити ситуацію,— додала Секігуті.

— Я нічого не знаю...

Норіко, звісно, покривила зараз душею. Вона помітила, що останні кілька місяців Наое й справді часто став призначати наркотики; здогадувалася, що він сам при-

охотився до них. Хоч навряд, щоб він був закінченим наркоманом: за довгі вечори, які вона з ним проводила, жодного разу нічого підозрілого не було. Та це було поганою втіхою.

— Через це можуть бути неприємності? — спитала вона.

— Поки що все спокійно. Але треба намагатися менше витратити їх. Хоча б тому, що для Ісікури, наприклад, котрий і так ледь животіє,— це вірна смерть.

І Норіко думала так само. Отже, Секігуті не здогадувалась, куди йдуть наркотики?

— У всякому випадку,— скінчила розмову старша сестра,— я хочу, щоб ти звернула на це увагу.

— Добре.

— І ще. Нехай ця розмова залишиться між нами. Нікому про неї не розповідай.

— Певна річ,— кивнула Норіко.

Старша сестра пропекла її пильним поглядом і вийшла з роздягальні.

Норіко спустилася вниз, сподіваючись в амбулаторії або в ординаторській зустріти Наое. Звичайно в другій половині дня пацієнтів було небагато і прийом вів тільки один лікар, останніми днями найчастіше — Кобасі.

Норіко зазирнула в ординаторську. Наое там не було. Отже, в амбулаторії? Вона подалася туди.

Поговорити з Наое сам на сам у лікарні було не просто. Щоразу доводилось вигадувати привід. Зараз привід у Норіко був: хворий, якого днями поклали до «Орієнталу», скаржився на головний біль.

Наое справді був в амбулаторії. Він сидів, поклавши довгі ноги на табурет для пацієнтів, і читав. Акіко Наканісі неуважно дивилась у вікно, розчісуючи коси. Робити справді було нічого.

Коли Норіко з'явилася у дверях, Наое відвів очі від книжки і подивився на неї.

— Кавасакі з чотирьох третью скаржитися, що дуже болить голова,— сказала Норіко.

— Так?..— Наое секунду міркував, потім уточнив: — Температура?

— Нормальна.

— Дай йому шість таблеток опайрину та нехай йому зроблять рентген поперекового відділу, а завтра, коли буде готовий знімок, я його огляну.

— Шість таблеток опайрину? — Норіко взяла зі столу рецептурний бланк, записала ліки й дозу. Вона могла й не робити цього, але треба було вибрати слухну мить, щоб спитати Наое, чи вільний він сьогодні ввечері.

Акіко Наканісі відвернулася до вікна і вдавала, що їй цілком байдужа розмова Наое й Норіко.

На звороті бланку Норіко написала: «Зможемо сьогодні ввечері побачитись?» — і підсунула папірець Наое. Той мимохідь глянув на нього, зібгав і кинув у кошик.

— Ні,— сказав.

Обернувшись, Акіко зацікавлено подивилась на них.

Більше можливості поговорити з Наое не було, і Норіко довелося повернутися до попередньої теми.

— Що ж, піду дам йому ліки,— сказала вона і попрямувала до виходу.

Не встигла вона взятися за ручку дверей, як почувся пронизливий сміх, двері розчинилися і до кабінету влетіла Ріцуко. Опинившись віч-на-віч з Норіко, вона трохи сторопіла, але одразу ж узяла себе в руки.

— Готово, лікарю! — все ще сміючись, повідомила вона.

Слідом за нею зайшов Савада із знімками в руках — тільки-но проявленими, ще мокрими.

— Ой, мені так соромно! — Ріцуко манірно потупилась. — Ви тепер побачите мене, що називається, наскрізь.

Савада стріпнув зі знімків воду і прикріпив їх до сяючого екрана. Всі з'юрилися довкола.

— Ну, що там? Як? — прошебетала Ріцуко. Вона схилилася над екраном, майже притулившись щокою до Наое.

Норіко кинуло в жар. Як їй хотілося виставити геть оцю пані!

Наое уважно розглядав знімки.

З обох боків від газу біліли якісь дивні плями.

— А це що таке? — злякано вигукнула Ріцуко.

— Гачки. Ви забули скинути корсет.

— Ой-ой-ой! Так я й казала — ви все про мене тепер знаєте! — Ріцуко весело зареготала. — Ну як, лікарю? Що у мене?

«Занадто вона грайлива сьогодні, — подумала Норіко. — Чого б це такий тон? Дивно. Чи не сталося чогось учора?» У Норіко болісно защеміло серце. Вона скосила оком на Наое, та його обличчя, як завжди, було непроникливим.

— Все в повному порядку, — сказав він.

— Справді?

— Краще не буває.

— Я така рада! — Наче маленька дитина, Ріцуко пустотливо постукала долоньками по грудях і переможно озирнулася.

— З таким хребтом, як у вас, жити та й жити, — Наое, не відволікаючись, вдивлявся у знімки.

Раптово Норіко пригадала великі пакети, сховані в шафі у нього вдома.

РОЗДІЛ XVII

Спливло кілька днів.

У Йосідзо Ісікури знову підвищилася температура. Горло не боліло, нежиті не було, і жар міг означати тільки одне: хвороба вступила в останню стадію.

Під час ранкового обходу Норіко, вказавши очима на температурний лист, неголосно сказала:

— Знову гарячка.

Наое мовчки глянув на листок і обернувся до невістки Ісікури:

— Що, знову температура?

— Так. Стогнав усю ніч. Черговий лікар двічі робив уколи.

Обличчя Ісікури пашіло, дихання було нерівним, у грудях хрипіло й булькало, як при запаленні легенів.

— Що, дідуню, важко? — лагідно спитав Наое.— Треба потерпіти.

Ісікура ледь помітно ворухнувся.

— Введи йому метилон і дай кисень,— звелів Наое Норіко і знову схилився над Ісікурою: — Потерпіть трошки, зараз буде легше.

Справді, незабаром температура впала, й Ісікура задрімав. Та полегшення було тимчасове, надвечір ртутний стовпчик знову поповз угору, за позначку «тридцять вісім».

Норіко знайшла Наое в ординаторській — він відпочивав після операції, ще навіть не скинувши операційного халата. Норіко повідомила, що в Ісікури знову жар.

— Зрозуміло,— Наое простежив очима за сигаретним димком, що танув у повітрі.— А дихання як?

— Часте.

Наое ледь чутно, ніби самому собі прошепотів:

— Все... Кінець.

— Невже нічого не можна зробити?

— Може, протягне ще днів два-три.

— А там якраз Новий рік...

— Так, справді... — Наое випустив дим.— Введи-но йому ще ампулу метилону.

— До речі...

— Що?

— Ні, нічого.

Норіко хотіла розповісти про вчорашню розмову зі старшою сестрою, але передумала. Не наважилась. Вона мовчки вийшла з ординаторської готувати, як звелів Наое, ін'єкцію метилону.

До ночі температура в Ісікури піднялася аж під сорок, він почав задихатися.

Чергував Кобасі. Після вечірнього обходу, відкликавши вбік молодшого Ісікуру, Кобасі сказав, що в батька почався набряк легенів, стан критичний. Треба повідомити родичів.

Норіко помінялася з Каваай і залишилась чергувати.

На світанку Ісікура знепритомнів. Йому все ще робили уколи, поставили крапельницю, але о восьмій ранку він непомітно й тихо віддав богові душу. Мучився він недовго, хвилин двадцять-тридцять, а потім неначе забувся уві сні й помер, так і не відчуваючи, що з ним діється в останні його хвилини.

Наое прийшов до лікарні, як звичайно, після десятої.

Про смерть Ісікури почув від старшої сестри.

— Я розпорядилася вимити його й однести до моргу. На свята крематорій буде закритий, тому церемонію прощання з померлим призначено на сьогодні. Похорон завтра — здається, о дев'ятій ранку.

Наое спокійно вислухав Секігуті, дістав історію хвороби пацієнта Йосідзо Ісікури, розгорнув її і в графі «перебіг хвороби» червоним фломастером написав: «Помер».

РОЗДІЛ XVIII

Тридцять першого грудня зранку сипав сніг, а вдень потеплішало, й пішов дощ.

Прийому в амбулаторії не було, та «швидка допомога» привезла п'ятьох чоловік. У трьох виявилась простуда,

четвертий був ушкоджений в дорожній аварії — сильно вдарив коліно, ще в одного було невеличке розтягнення зв'язок. Загалом нічого серйозного. Їх оглянули, зробили, кому треба, уколи, призначили лікування і відправили по домівках.

Коли о восьмій вечора почався вечірній обхід, дощ припинився, небо очистилось, яскраво засяяв місяць. Токіо опинилося в зоні високого атмосферного тиску, повітряні маси з материка принесли похолодання.

Лікарня була напівпорожньою: на свята більшість хворих роз'їхалося, залишилось не більше третини.

Напередодні Нового року хворі збиралися маленькими групами, їли новорічні страви, соба¹.

О дев'ятій вечора Норіко пішла гасити світло. В багатьох палатах — ані душі. Темно й там, де нещодавно лежав Йосідзо Ісікура. Норіко відчула в грудях моторошний холодок, коли повела оком у прочинені двері цієї палати.

Місячне світло падало на ліжко, в якому перед тим лежав Ісікура. Труп винесли, простирадла познімали; на голому матраці подекуди видніли прим'ятини та складки.

Поспіхом, майже бігцем, вона проминула палату, завернула за ріг і спустилася на другий поверх. В ординаторській горіло світло — отже Наое там. І чудово: можна спокійно зайти до нього. Тим більше, що сьогодні чергує недотепа Уно, і коли сказати їй, що лікар потрібен у справі, вона в цьому не сумніватиметься.

Перед дверима Норіко в нерішучості зупинилася. Потім, нарешті зважившись, тихенько постукала.

— Зайдіть.

Норіко полегшено зітхнула: «Хвала богові, голос Наое».

Вона ступила до ординаторської і акуратно причинила за собою двері.

¹ Соба — локшина з гречаного борошна.

— Я пройшла по палатах, вимкнула світло.

— Добре.

Наое відклав книжку, дістав з кишені пачку сигарет.

— Хочете чаю?

— Дякую. Не треба.

На столі перед Наое стояла пляшка sake, поряд напівпорожня склянка.

— Коли проходила повз палату, де лежав Ісікура, так моторошно стало, аж мурашки по шкірі...

Наое прикурив сигарету, затягнувся й подивився на Норіко.

— Сядь коло мене.

— Що? — Норіко не повірила власним вухам. У лікарні вона чула таке вперше.

Наое згорнув газети, звільняючи місце для Норіко, яка сіла тільки після того, коли вимила попільничку і витерла стіл.

— Хочеш sake? — спитав Наое.

— Ні, адже я на роботі...

— Та годі, сьогодні ж свято. Рік закінчується.

Наое подав Норіко свою склянку. Норіко, ледве пригубивши, поставила її на стіл.

— Завтра їдете в Саппоро?

— Так.

— А коли повернетесь?

— Побуду там днів два-три.

— Так мало? — Норіко відразу вирішила, що тоді й вона повернеться з Ніїгати раніше.

— Саппоро, мабуть, усе в снігу...

Наое мовчки взяв склянку, ковтнув sake.

Норіко уявила, як він іде засніженими вулицями Саппоро.

— Поїхали разом! — раптом запропонував Наое.

— Що? — Норіко навіть розгубилася. Надто вже несподіваним було це запрошення.

— Хочеш з'їздити в Саппоро, на Хоккайдо?

— Ви... серйозно? — Норіко зачудовано дивилася на Наое.— Хочете, щоб я поїхала з вами?

— Тільки там зараз дуже холодно.

«Дарма! Нехай сніг, нехай мороз, тільки б разом з ним!» — подумала Норіко.

— Але ж ти збиралася завтра в Ніігату?

— Можу й не їхати.

— Тебе там мати чекає?

— З нею я побачуся в будь-який інший час, коли захочу.

Наое знову відсюрбнув саке.

А Норіко дивувалася з власних слів. «З нею я побачуся в будь-який інший час... Нібито з Наое більше не побачусь».

— Тоді їдьмо завтра.

— Завтра? — знову здивувалася Норіко.

«Що це? Примха? Але втрачати таку нагоду не можна!»

— А... Ви ж їдете до матері?

— Житимемо в готелі.

— Як це? В Саппоро у вас дім...

— У матері пробуду лише один день.

— Я вам не заважатиму?

— Ні. Тільки, доки я буду в матері, ти посидиш у готелі.

Норіко ніколи не була на Хоккайдо і ніколи не їздила удвох з Наое. Від несподіваних радощів вона аж зашарілась.

— О котрій ми виїжджаємо?

— Літак вилітає о третій. Квиток для тебе я замовлю сьогодні по телефону.

— А номер у готелі?

— Зараз свято, приїжджих, мабуть, багато, але дарма, місто не маленьке, якимсь залагодимо.

Норіко ще не вірила своєму щастю:

— Ви насправді берете мене з собою?

— Я ж сказав.

— Я така рада...

Норіко визирнула у вікно. Їй здавалося, що щастя біжить їй назустріч. Варто тільки прислухатись — і можна почути його кроки, що наближаються. Вона боялася поворухнутись, щоб не відстрашити його, боялась почути: «Ні, ти не так зрозуміла...»

— Про що ти замріялась?

— Та ні... нічого,— Норіко засміялася й притулилась до плеча Наое.

— Пальто не забудь.

— А чоботи?

— Не обов'язково, досить взяти ботики.

Пальто у Норіко було одне — тонке, придатне лише для Токіо. Ботики можна купити і в Саппоро. Валізка, що-правда, старенька, та дарма, згодиться. Шкода, так і не пошла собі костюм, про який давно мріяла. Збиралася до батьків у Ніїгату, а туди не обов'язково наряджатися. От Хоккайдо — це, звісно, зовсім інша річ... Шкода, що не знала заздалегідь, тоді був би час як слід зібратися, а нині, звичайно ж, нічого не встигнеш... А втім, нічого страшного. І добре, що Наое раніше не сказав. Адже він завжди такий. Може, цієї хвилини вирішив — і відразу ж запросив.

— Мабуть, у Саппоро, дуже гарно взимку? Будівлі, дороги — все снігом запорошено...

Норіко уявила собі тихі вулички, сніг, що кружляє в повітрі: будинки, дерева, тротуари, дороги — все білісіньке. І вони йдуть удвох... Довкола тиша і сяюча білість... Норіко відчула, як у неї паморочиться від щастя в голові.

— Ось і кінчається рік... — тихо сказав Наое й допив sake.

— Навіть не віряться...

Звідкілясь долинав спів. Мабуть, хворі дивляться по телевізору святкову програму.

— Так, кінчається рік... як і все на світі колись кінчається...

Останнє слово Наое мовив якось особливо різко. Норіко злякано підвела обличчя.

Наое ледь посміхнувся самими очима. Такої м'якої усмішки Норіко ніколи в нього не бачила. Ніжно дивлячись на усміхненого Наое, вона підвелася з канапи:

- Ну, я піду? Принести фруктів?
- Не треба. Ляжу спати.
- На добраніч.

Першого січня була чудесна днина. На вулицях — натовпи людей. Жінки у святкових кімоно. Всі поспішають до храмів. У всьому — якась піднесеність.

Звичайно в «Орієнталі» працюють у дві зміни, та на свята, за пропозицією сестер, працювали в одну: хоч і довше чергування, зате турбот небагато, до того ж потім матимеш змогу добре відпочити.

Першого чергували Кобасі та медсестри Такагі й Наканісі.

Норіко, передавши чергування, вже збиралася додому, коли до неї підбіг Кобасі.

— Де лікар Наое? — стурбовано спитав він.

— Мабуть, у себе в кімнаті. Сьогодні я його ще не бачила.

— Він прокинувся?

— Не знаю, звичайно він устає пізно.

— Сенсей від'їжджає?

— Здається, так.

— Що ж робити?!

— А що сталося?

— Три дні не був у лікарні, сьогодні прийшов — і ось, будь ласка, отримав оце...

— Що це?

— Лист. Уено відмовляють у безплатному переливанні крові.

— Кокіті Уено? У якого анемія?

— Так! А його старенька також не може працювати...

— Відмовляють з наступного року? — спитала Норіко.
— Але сьогодні якраз і почався цей наступний рік.
— А ми вже зробили переливання. Рано-вранці.
— Давати допомогу не хочуть. Нехай, мовляв, сам платити.

— Як же сам? У старих немає анічогісінько.

— Звісно. Як він заплатить майже сто тисяч ієн за місяць? Тут хоч розбийся...— Кобасі з обуренням жбурнув конверт на стіл.

— Чому ж раптом відмовили?

— Я й сам зрозуміти не можу.

— Можливо, помилка?

— Яка помилка... Тут дуже ясно сказано все.

Норіко зазирнула в лист. Так, справді: «... і тому пропонуємо з нового року припинити переливання крові хворому Кокіті Уено».

— У них, бачите, коштів не вистачає.

— Про які кошти можна говорити? — теж обурилася Норіко.— Без переливання він одразу помре!

— В тім-то й річ.

— Як же бути?

— Не знаю. Не розумію, про що думають ці чинуші.

— Треба з'ясувати все як слід. Подзвонити їм.

— Але ж сьогодні перше січня!

— Ой, я й забула, сьогодні справді ніхто не працює...

— Доведеться чекати до четвертого,— підсумував Кобасі.

— А що робити тим часом?

— Продовжувати переливання крові. Сам платитиму,— Кобасі гордо випнув груди.

Його молодість і прямолінійність чомусь викликали у Норіко глухе роздратування.

— Може, порадитися з лікарем Наое? — запропонувала вона.

— Непогано б, звичайно...— Кобасі, здавалося, ось-ось попросить Норіко збудити Наое.

— Думаю, він уже прокинувся. Можна подзвонити йому.

— Спробую,— відповів Кобасі.
Норіко збігла донизу східцями.

Хвилин за десять Наое увійшов до кімнати медсестер. Він був у светрі й піджаку; чуприна скуйовджена, обличчя невиспане. Певно, довго не міг заснути, хоча й ліг рано, годині о десятій.

— З Новим роком,— мовили Кобасі й медсестри.

Наое відказав на привітання, тільки тепер, напевно, усвідомивши, що вже настав Новий рік. Схоже на те, що йому байдуже — рік новий, клопоти старі.

— Пробачте, що збудив вас...

— Дарма, однаково час було вставати.

— Ідете на Хоккайдо?

— Атож,— Наое кивнув, шукаючи сигарети в кишенях.

— Ти щось хотів мені сказати?

— Еге ж. Річ у тім... Ось, лист надійшов.

Наое розгорнув листа і почав читати. Довгі тонкі пальці видавалися на сонці прозорими.

Дочитавши, Наое перевернув аркуш, переконався, що на звороті нічого не написано, й ще зазирнув до конверта.

— Неподобство! — заговорив Кобасі.— Приректи старого на неминучу смерть! Не можу збагнути, для чого чиновникам знадобилося надсилати нам такого листа.

— Хто-небудь із муніципалітету питав про Уено?

— Та ні... Начебто ніхто...— невпевнено пробурмотів Кобасі і, шукаючи підтримки, обернувся до Акіко, що стояла у нього за спиною.

— Ні, ним ніхто не цікавився,— підтвердила та.

— А рахунки відправляєте?

— Звичайно. Я складаю їх щомісяця.

— Пригадай, чи не було запиту про ефективність лікування? Бодай по телефону.

Кобасі скосив око на Акіко.

— Загалом, одного разу мене... питали по телефону...— запинаючись, відказав він.

— Про що?

— Чи може Уено одужати, якщо йому робити переливання крові?

— А ти що на це?

— Сказав, що, звичайно, ні. В таких випадках переливання допомагає, але не виліковує.

— Так... А паперів ніяких не писав?

— Писав. Приблизно місяць тому мені надіслали запит, і я відповів те саме.

Наоє струснув попіл і похитав головою.

— Тепер усе зрозуміло.

— Що зрозуміло?

— Цей лист — відповідь на твою писульку.

— Але ж я був правий! Як лікар я був абсолютно правий! Переливання крові дає тільки тимчасове поліпшення.

— Звичайно, правий. Але чиновники також мають рацію.

— Як? — Кобасі сперся руками на край столу.

— Допомогу заборонено виплачувати, якщо лікування неефективне й до того ж тривале. Адже воно дуже дороге.

— Це просто жахливо! Та він же одразу помре! Не протягне й тижня.

— Саме так.

— Що ви пропонуєте? Змиритися?

— Це, безумовно, жахливо, але... досить логічно.

— Як лікар, я не можу змиритися з цим!

— Слушно. Але зрозумій: якщо дозволити неефективне лікування, то деякі лікарі спробують нажитися на цьому... У цих міркуваннях є своя логіка.

— Що ж тепер робити?

Кобасі був блідий, як полотно.

Акіко стурбовано дивилася на нього.

— Розумніше було б написати неправду.

— Збрехати?

— Збрехати. Написати, що переливання крові дає величезний ефект.

— Невже так можна?

— Треба.

— Ну що ж... Це неважко. Прямо зараз і напишу.

— Ні, тепер уже пізно.

— Чому?

— Ти вже раз написав. Повідомив про справжній стан речей. Тепер тобі не повірять.

— Як же бути?

— Ніяк.

У Наое пересохло в горлі: він підвівся, налив склянку води з-під крана і одним ковтком випив.

Кобасі стояв у тій самій позі, спираючись на стіл, і мовчав.

— Так. Усе ясно,— мовив нарешті.— За переливання крові я платитиму сам.

— Це ні до чого.

— Ні, я вирішив. Тому що сам винен.

Акіко потягла Кобасі за рукав.

— Інакше мені не буде спокою,— хрипким від хвилювання голосом проказав Кобасі.

— Зрозумій, що переливання продовжить Уено життя на місяць, найбільше — на два. І все. Ти вважаєш, що це тебе заспокоїть?

— Заспокоїть. Нехай хоч на місяць...

— Даремно вислужуєшся! — раптом сказав Наое — тихо, але дуже виразно.— Який же ти все-таки матусин синок!

Кобасі здивовано глянув на нього, але зразу ж опустив очі. Акіко і Наканісі, забувши про роботу, злякано дивилися то на одного, то на другого.

Наое взяв зі столу історію хвороби Уено, поволі поргтав її. Потім глухо сказав:

— Старенька знає, що він не одужає. Став крапельницею.

— Яку крапельницею?

— Вводь йому підфарбовану глюкозу.
— Підфарбовану? Для чого?
— Щоб розчин був червоного кольору.
— Не розумію.
— Щоб скидався на кров! — Наое не приховував роздратування.

— Але ж це ошукан...— Кобасі осікся.

Наое, склавши руки на грудях, дивився у вікно.

— Ви пропонуєте йти на ошуканство? Вдавати, що й далі переливаємо кров?

— Ти правильно мене зрозумів.

— Ні, це обман. Так негідно чинити лікареві!

— Гідно, негідно... Не в тому суть... Просто виходу іншого немає.

— Але...— Кобасі дивився на Наое так, ніби бачив перед собою страховисько.— Але старий відразу помре...— Безглуздо було пояснювати це Наое, та Кобасі не міг утриматись.— Невже вам байдуже?

— І переливання може йому подовжити життя не більше, ніж на кілька місяців.

— Це нечесно — наближати його смерть!

— Нечесно? — Наое підійшов до Кобасі впритул.— Ти кажеш: нечесно? — Він оглянув Кобасі з такою ненавистю, що той навіть позадкував.

— Хіба не так? — розгублено пробурмотів Кобасі.— Хіба підфарбована глюкоза — це чесно?

— Коли нічого зробити не можна, треба дати людині можливість померти спокійно. Звичайно, тебе підфарбована глюкоза не обдурить, ти знаєш усю правду. А Уено і його дружина — не знають. Нехай вони вірять, що було зроблено все.

Кобасі замислився. Може, у словах Наое є частка істини? Ні, для лікаря цей шлях неприйнятний. Має ж бути почуття обов'язку.

— Лікар повинен надати хворому допомогу — зробити для нього все можливе,— вперто сказав Кобасі.— А якщо

можливості обмежені — зобов'язаний бодай на день по-
довжити йому життя.

— Посилання правильне.

— Тільки посилання?

— На жаль, наш світ не ідеальний.

Кобасі розумів це і все одно погодитися з Наое не міг.

— Лікар,— заперечив він,— повинен бути передусім
гуманістом.

— Ах, гуманістом? — Наое в'їдливо посміхнувся і сів
зручніше, поклавши ногу на ногу.— А тобі добре відомо,
що означає — бути гуманним?

— Відомо. Це означає — бережливо ставитись до люд-
ського життя взагалі, отже — любити ближнього...

— Ти не плутаєш гуманізм із співчуттям?

— Ні не плутаю. Будь-якій істоті треба допомагати
підтримувати життя, доки воно в ній жевріє.

— Підтримувати життя... Хм...— Наое криво посміх-
нувся.— Отже, гуманізм, по-твоєму, полягає в тому, щоб
підтримувати життя. Як жити — неважливо, аби тільки
жити...

— Звичайно, можуть бути особливі обставини, але у
принципі усе, що я сказав, правильно.

— Атож... Ти так нічого й не зрозумів. У своїх універси-
тетських клініках ви відірвані від реального життя.

— Чому ви так вважаєте? — Кобасі прибув до «Оріента-
лу» з університетської клініки, і слова Наое допекли його.

— Щоб стати справжнім лікарем, мало вивчити медици-
ну; треба знати і філософію, і в етиці метикувати, і прин-
ципи медичної практики затямити назубок. Треба ще зна-
ти, як допомогти людині померти...

— Допомогти померти?!

— Саме так. Інколи хворому треба допомогти змирити-
ся зі смертю, щоб ані він сам, ані його рідні не докоряли
собі, та й нам...

— Такого курсу нам в університеті не викладали. Про-
грама не передбачає...

— Якби такий курс був, я б, звісно, став головним спеціалістом.— Наоє потер долонями запалі щоки.

— Курс з підготовки вбивць?

— На жаль!.. Кожен лікар в чомусь убивця; поки що дуже часто його професійні обов'язки полягають у тому, щоб переконати безнадійно хворого у невідворотності смерті.

— Але наше покликання — рятувати життя! І ми робимо це, вириваємо людей з пазурів смерті!

— Рятувати? — Наоє зміряв Кобасі зневажливим поглядом.— Ми не рятуємо. Рятується сама людина — та, в якій ще не вичерпалися сили боротись. А лікар лише в потрібну мить подає йому руку допомоги. І не більше.

— І все ж — принижувати отак роль лікаря...

— На жаль, інколи доводиться.— Наоє підвівся зі стільця.— Ну, я йду.

— А що ж робити з Уено? Адже...— почав був Кобасі, але Наоє не дав йому договорити.

— Ти — його лікар, тож більше я тобі нічого не скажу. Роби як знаєш.

— Якщо я... послухаюсь вашої поради, що мені потім говорити Уено та його дружині?

— Через день-два стан хворого погіршиться. От і скажеш тоді: ми робили, що могли, та — на жаль! — марно.

— А як часто вводити йому цю... червону рідину?

— Як і досі: вранці і ввечері. Двох разів, гадаю, вистачить. Стане гірше — став крапельницею частіше, збільшуй дозу. Головне, щоб і хворий, і його старенька були переконані, що провадиться інтенсивне лікування.

— Скільки він протягне без переливання крові?

— Думаю, днів п'ять-шість.

— Ви повернетесь п'ятого?

— Можливо.

— А можна вам подзвонити в Саппоро?

— Я зупинюсь у готелі М., мене легко буде розшукати через довідкове бюро.

— Повертайтеся скоріше.

— Так-так.

Наое попрямував до дверей, але раптом зупинився. Різко обернувшись, він несподівано привітним, м'яким поглядом обвів усіх — Кобасі, Акіко, Наканісі. Потім рішуче розчинив двері і вийшов у коридор.

РОЗДІЛ ХІХ

В аеропорту було малолюдно. Сьогодні в залах, де звичайно чувся безугавний гомін, панувала тиша. Основна маса пасажирів дісталася додому, до рідних чи в гості ще до того, як настав Новий рік, і літаки, поїзди, нещодавно ще переповнені, були напівпусті. Хоча рух, звичайно, не завмирав і в ці перші числа січня.

Вхід у величезний скляний вестибюль аеровокзалу прикрашений сосновими гілками; на прилавках — рисові перепічки, помаранчі — данина віковій традиції; за стойками — жінки в ошатних кімоно, із старовинними зачісками.

За скляними стінами сонячно, але прохолодно. Одна за одною під'їжджають машини з пасажирами.

Норіко стоїть у залі місцевих авіаліній і дивиться крізь скляну стіну на вулицю. Вона в темно-синьому пальті, в руках — біла сумка.

Виліт о 15.10; Наое обіцяв приїхати за півгодини до вильоту. Годинник на стіні показує 14.40. Зараз приїде. Мабуть забарився, пакуючи речі, й спізнюється. Вранці Норіко подзвонила до нього: «Може, прийти допомогти?», та Наое відказав: «Не варто». Після такої відповіді йти до нього було незручно, а як гарно було б виїхати з дому разом! І нервувати не довелося б. Тепер Норіко жалкувала, що не заїхала за ним.

Посадка закінчується за двадцять хвилин до вильоту. Норіко подивилася на годинничок, потім перевела погляд на стіну — обидва годинники показували однаковий час:

за чверть — третя. Розхвилюювавшись, Норіко попрямувала до виходу. Шосе сьогодні вільне, за годину цілком можна дістатися. Де ж він?..

По радіо оголосили, що реєстрація на літак, який відлітає до Саппоро о 15 годині 10 хвилин, закінчується. Норіко ще раз звела очі на стінний годинник: рівно три.

Біля під'їзду загальмувало таксі. З нього вийшов чоловік у темно-сірому пальті. Це був Наое.

«Ну, нарешті!» — полегшено зітхнула Норіко.

Наое розрахувався з водієм, зачинив дверцята машини і зайшов до залу. В Норіко несамовито закалатало серце: щастя цього разу не вислизнуло, мрія збувається. Наое озирнувся довколо і рушив до місця реєстрації. Норіко підбігла до нього.

— Чого так пізно?

— А, ти вже тут...

— Я так непокоїлась... Боялася, що не встигнете.

— Телефонний дзвоник затримав.

У галереї вильоту було гамірно, святково, мигтіли ошатні кімоно.

Норіко летіла вперше; їй здавалося, що всі дивляться на неї, і вона зовсім знітилась. А Наое, піднявши комір пальта і байдуже дивлячись перед себе, квапливо ступав рухливим коридором.

Літак вилетів з десятихвилинним запізненням.

Немов допитлива дитина, Норіко трохи підвелася з крісла, намагаючись визирнути в ілюмінатор. Літній чоловік, який сидів біля ілюмінатора, посунувся, щоб їй було зручніше дивитися. Токіо внизу здавалося іграшковим і невдовзі зовсім зникло. За кілька хвилин літак нахилився і взяв курс на північ. Погас напис: «Не курити». Замість кварталів величезного міста внизу зринули поля, пасма гір. Для Норіко все було цікаво: і вервечки доріг, і притулені один до одного будинки.

Наое мовчки куриє. Коли, загасивши сигарету, він відкинувся на спинку крісла, Норіко сказала:

— Вас шукав Кобасі.

— Я знаю.

— Поговорили?

— Так.

Розмовляти Наое явно не мав бажання. Він одвернувся і заплющив очі.

Літак уже набрав висоту і летів рівно. В салоні було тихо, тільки гули мотори.

«Наш літак пролітає над озером Інавасіро», — оголосила по радіо стюардеса, і Норіко знову глянула в ілюмінатор. Серед гір величезним металевим блюдечком блищало озеро. Гори, долини, озеро — все було осяяне новорічним сонцем. Воно відпливало на захід, і його скісне проміння ковзало по склу ілюмінатора.

Рівний гул моторів заколисував. Наое задрімав. Спав і літній чоловік біля вікна. Тільки Норіко було не до сну.

Стюардеса повідомила, що скоро буде видно відому затоку Мацусіма. Але, на жаль, її можна побачити лише з другого боку. Норіко дивилася на гірські схили, які поступово ставали стрімкішими; попереду замріло сліпучо-біле пасмо. Сніг на горах яскрів у сонячному промінні.

«Летимо все далі на північ», — прошепотіла Норіко й крадькома зиркнула на Наое. Очі заплющені, гарно окреслений ніс неприродно білий — як сніг, що вкриває гори.

Норіко чомусь зробилося тривожно, їй раптом здалося, що вони рятуються від погоні, тікають на північ, у сніги — туди, де їх ніхто ніколи не знайде... Серце стислося від щемливої туги.

Нарешті гори розступилися, виникла Сангарська протока, темно-синя у світлі неяскравого сонця. Поряд з нею ще сліпучішими здавалися сніжні піки. Їхні зловісні обриси нагадали Норіко фотографію з якогось часопису: гора — оселя духів.

Роздуми дівчини урвав голос стюардеси: «За кілька хвилин наш літак приземлиться в аеропорту Тітосе».

Розвернувшись праворуч, літак пішов на зниження. Вгорі лишився шар хмар, а зовсім неподалік з'явилося синє море, що пінилося край узбережжя. Чіткою смугою відокремлювались вкриті снігом хвойні ліси.

Хоккайдо.

Наое розплющив очі, наче й не спав.

— Здається, прилетіли,— сказала Норіко.

— Прилетіли,— озвався Наое і подивився униз.

Величезні білі рівнини розділені чорними смугами на правильні прямокутники; ліси й дороги, що перетинаються, утворюють вигадливі геометричні фігури. В яскравосиньому небі жовтогарячою кулею пливло зимове сонце.

— Схоже, досить холодно,— зауважила Норіко.

— Атож.

Літак ішов на посадку, земля швидко наближалася. Вже добре виднілися дороги, окремі будинки. Ось і злітно-посадочна смуга, запорошена снігом; верхівки дерев зовсім поряд. Мить — і літак торкнувся землі, ледь підстрибнувши, пробіг смугу і спинився перед будівлею вокзалу.

Наое підвівся з крісла, зняв з полиці пальто — своє і Норіко.

— Вийдеш на трап — зразу підніми комір, — сказав він, передаючи їй пальто.

Коли Норіко вийшла з літака, різкий вітер ударив в обличчя.

На будівлі аеровокзалу, що самотньо чорніла в білому полі, світилося табло: температура повітря — мінус п'ять, швидкість вітру — три метри на секунду.

— Обережніше, не посковзлись,— попередив Наое.

Люди бігли до будинку аеровокзалу, втягнувши голови в плечі, щулячись од вітру. Наое швидко йшов попереду, Норіко бігла за ним, намагаючись не відстати.

До готелю вони приїхали о шостій годині. Будівля була приемного коричневого кольору і дуже затишна.

— Вам номер на двох? — люб'язно запропонував портьє.

Наое заповнив картку і вписав туди Норіко.

Номер був на шостому поверсі. Під вікнами пролягала дорога, за нею чорніла якась масивна споруда. Незважаючи на сутінки, що дедалі густішали, світла у вікнах не було. Фари машин, які проїжджали дорогою, освітлювали замети з обох її боків.

— Це тополі? — Норіко показала пальцем на кілька високих дерев ліворуч від готелю.

— Так, тополі... Втомилася, напевне?

— Аніскілечки.

Після чергування Норіко так і не вдалося поспати — готувалася до поїздки. Однак втоми вона не відчула — чи тому, що Наое був поряд, чи просто від збудження.

— Приймемо душ і підемо вечеряти.

— А до матері сьогодні не поїдете?

— Потім.

Норіко склала одяг і попростувала у ванну. А Наое сів читати свіжі газети, що їх заздалегідь доставили в номер.

— Спочатку ви? — запропонувала Норіко.

— Давай разом, — відповів Наое і відклав газети.

Коли вони спустилися в ресторан на четвертому поверсі, було вже на восьму. Тут, як і в вестибюлі готелю, стояла тиша — Новий рік усі зустрічали вдома. Лише кілька невеликих компаній сиділо в глибині ресторану, та й ті — родинні групи. Атмосфера сьогодні панувала спокійна і добропристойна.

Норіко вперше смакувала місцеві страви з крабів, креветок, авабі. Їй навіть захотілося випити, і вона попросила віскі з содовою. Випила дві порції, і в неї ледь зашуміло в голові.

Піднявшись у номер, Норіко запнула штори, обернулася до Наое:

— Тепер до матері?

— Треба було б...— Наое вже лежав у ліжку; ліг відразу, як увійшли. Раптом він підхопився.

— Зроби укол.

— Укол?

Наое дістав із саквояжа стерилізатор і крихітну ампулу.

— Будь ласка,— попросив він ще раз.

— Але ж це...

— Так, це наркотик.— Наое зняв краватку і закасав рукав.

— Для чого?

— Адже ти знаєш.

Норіко розгублено дивилась на Наое.

— Мені дуже болить... Болить, розумієш?

Тримаючи в руках ампулу, Норіко занепокоєно вдивлялася в Наое.

— Що з вами? Скажіть!

— Не хвилюйся. Зроби швидше.— І він простягнув руку, на якій темніли сліди від ін'єкцій.

Волосся Норіко безладно розсипалось на подушці, у світлі торшера матово поблискують на чолі бісеринки поту. Все завмерло в нерухомості. Жодного звуку, тільки ледь чутно гуде кондиціонер. Наое і Норіко лежать, застигши, мов риби, що склали плавці; не чути навіть дихання...

Норіко розплющила очі. Вона відчувала страшенну кволість у всьому тілі. Наое спав, мов убитий. Тихесенько знявши з себе його руку, Норіко підвелася з постелі і вдягла піжаму.

Одинадцята година. Не так уже й пізно, та готель поринув у морок. Норіко підійшла до вікна, відхилила штору.

Сніг... Небо було чисте, коли вони поверталися з ресторану. Отже, сніг випав після того, як вони лягли спати...

Вказівним пальцем Норіко провела по холодному склу,

із задоволенням відчуваючи прохолоду. Лапатий сніг, що сипався з чорного неба, танув в імлі; тільки біля ліхтарів, у колі світла, сніжинки кружляли у вигадливому танку. Безмовність. Іноді її раптом розриває виск гальм — і знову моторошна тиша. Блимне на якусь мить постать самотнього подорожнього — і відразу зникне за поволокою.

Наоє так і не пішов до матері. Норіко подумала, що він чинить недобре, та негайно ж забула про це. Інші думки цілковито оволоділи нею.

Проїхала ще одна машина. Зовсім беззвучно. Мабуть, тому що по снігу. Вітру немає. Поволі і м'яко падає лапатий сніг. До ранку навіє замети. Засніжене місто спить... Царство сну... Мертве царство...

Норіко зітхнула, запнула фіранки і пішла приймати душ.

Прокинулась Норіко за звичкою рано, о восьмій годині. Наоє ще спав. Тихо, щоб не збудити його, вона вилзла з-під ковдри і підійшла до вікна. Будинки навпроти червоніли від вранішньої заграви, але довкола все було біле-білісіньке. Сніг лежав на гілках тополь, що росли у дворі префектури — це вона вчора видалася Норіко темною брилою; снігом укриті сосни, дбайливо закутані циновками, сніг іскриться на дахах будівель, навіть на світлофорах біліють копички снігу. Лише асфальт, по якому мчать машини — темно-сірий; на світанку, мабуть, чистили дорогу. Кудись поспішають о цій ранній порі люди, хмарки пари вихоплюються у них з рота.

Норіко могла безконечно милуватися засніженим пейзажем.

Наоє підвівся о десятій. Дія уколу закінчилась, однак обличчя залишалось мертвотно блідим, під очима чорніли тіні.

Снідали в номері.

— Сьогодні неодмінно треба навідатись до матері,— докірливо сказала Норіко.

— Гаразд-гаразд,— кинув Наое, не відкладаючи газети.

Норіко так і не зрозуміла, збирається він іти чи ні. Поснідавши, Наое прийняв душ. Одягаючись, сказав:

— Піду до рідних, увечері повернуся.

— Може, краще залишитесь ночувати? — обережно спитала Норіко.

— Ні, повернуся сюди.

— Втіште маму. Здалеку приїхали, вона так довго чекала вас. А про мене не турбуйтеся. Сьогодні вже крамниці працюють, тож не сумуватиму...

— Надвечір я повернуся.

— Дивна ви людина.— Норіко вирішила більше його не вмовляти.

Наое прийшов, як і обіцяв, після п'ятої. Норіко також тільки-но повернулася з покупками — придбала рукавички і ботики.

— Мама здорова?

— Мгу.

— Умовляла залишитись?

— Так. Але нехай іншим разом.

— Мені дуже ніяково... Причепилася до вас...

Наое скинув піджак, сів поруч Норіко і сказав:

— Поїдемо завтра на озеро Сікоцу?

— Куди? На озеро?

— Атож. Тут недалеко, півгодини машиною. Спокійне чудове озеро, тільки на півночі бувають отакі.

— Але ж воно, мабуть, замерзло? Під кригою нічого не побачимо.

— Ні. Це озеро не замерзає.

— А де заночуємо?

— Там повинен бути гарний готель.

— З радістю, тільки...

Норіко дуже хотілося поїхати, проте її мучило почуття провини перед рідними Наое.

І цього дня сніг начебто чекав, коли настане вечір; тільки-но почало смеркати, повалив густо, безупинно. Було досить тепло, і сніг падав такий лапатий, мов клапті вати.

Вийшовши з готелю, Наое і Норіко відразу поринули в білу запону.

— Коли падає сніг, завжди тепліше, — сказав Наое. І справді було тепло — майже як у Токію.

Сутеніло — багато магазинів зачинялося.

Найвеселішим у місті був район Сусукіно, тут розважалася молодь. Та в ці дні й тут працювало лише кілька барів, більшість розважальних закладів було зачинено; соснові гілки біля входу нагадували про свято.

Норіко і Наое натрапили на невеличкий рибний ресторанчик. Відвідувачів було мало; три кухарі зі змученими обличчями дивились телевізор.

Коли Наое і Норіко, повечерявши, вийшли на вулицю, сніг повалив ще дужче.

— Пройдемося пішки до готелю?

— Це ж далеко.

— Байдуже, я хочу прогулятися! — наполягала Норіко.

Вона підвела лице вгору, назустріч сніжинкам. На її теплих щоках вони танули, перетворювались у крапельки і стікали вниз. Сніг, сніг, сніг повсюдно — у небі, в повітрі, на землі; він застилав увесь світ: за чотири кроки нічого не було видно — тільки темні силуети.

Наое і Норіко поминули Мінамі-ітідзьо, вийшли на широкий проспект. Зяють чорні вікна крамниць, барів та ресторанів. Ковзає снігом проміння від фар машин, які мчать повз них. Чорною плямою блимне дерево на узбіччі або жалюзі, що затуляють вхід у магазини; все інше — біле царство снігу.

Норіко пригорнулася до Наое, засунула руку в кишеню його пальта. Вони пливли сніжним океаном — і стіна снігу, що падав, відокремлювала їх від світу: від вулиць та будинків, від гір, над якими вони вчора пролітали, від пустельного поля аеродрому...

— Який густий сніг... Невже ми поїдемо завтра на озеро?

— Не бійся.—Наое стиснув руку Норіко.

— Я не боюся.— Норіко безоглядно ввіряла себе Наое.

Удалині щось яскріло; здавалося, життя збереглося тільки там. Пройшовши кілька метрів, вони опинилися перед під'їздом готелю.

Струснувши сніг, увійшли в інший світ — тепла й світла. У ліфті сніжинки остаточно розтанули.

— Втомилася?

— Ні.

— Ходімо в бар?

Норіко погодилась, хоча їй нікуди не хотілося йти. В таку негоду набагато приємніше залишитися вдвох з Наое у номері.

Ніби прочитавши її думки, Наое змінив рішення:

— Либонь, краще поспати.

В номері Норіко згадала, що вдень хотіла поговорити з Наое, але, відчувши дотик його рук, знову забула про все на світі.

Другого дня зранку вони поснідали в ресторані, потім зайшли до магазину і о третій годині на таксі виїхали з міста.

Сніг промінився на яскравому сонці, сліпив очі.

Проїхали аеропорт Тітосе і завернули до озера Сікоцу. Норіко була вражена: цю дорогу — пряму, як стріла, у високих наметах обабіч — вона бачила вночі уві сні.

Праворуч і ліворуч ліс: модрини, ялини, сосни. Посеред білої пустелі їхня зелень тішила око.

Зупинилися в готелі, розташованому на верхівці не-

високої гори. З вікна відкривався чудовий краєвид — крізь голі гілки дубів, берез, кленів темніло скуте зимовою стежею озеро.

Увійшла служниця, берестиною розпалила грубку. Вогонь танцював, поліна, палаючи, весело потріскували.

— Смеркає, — зітхнула Норіко.

— Як спуститися до озера? — спитав Наое у служниці.

— Схилом і праворуч, — пояснила та, підкинувши в грубу кілька поліняк.

До озера вела вузька стежина. Спустившись, Наое і Норіко вийшли на берег.

Зблизька озеро було зовсім не таке, яким видавалося з вікон готелю. Тьмяно мерехтячи, перекочувались дрібні свинцеві хвилі.

Озеро було вулканічного походження: вода заповнила глибоку тріщину, довкола купчилися гори. Подекуди на стрімчаках темніли сосни.

— Он там — вулкан Тарумае, а це — Фуцубусі, — пояснював Наое, пригладжуючи скуйовджене вітром волосся.

Норіко глянула туди, куди показував Наое. Зліва, паруючи, велично височів вулкан Тарумае, навпроти голим бескидом самотньо стояла Фуцубусі. Гори були далеко, на тому боці озера; сонце поволі сідало за ними, хлюпнувши багрянцем в небо.

Наое і Норіко йшли стежкою, яка вела до причалу. Метрів за двадцять сиріткою мрів маленький готель. Хтось уже спускався сьогодні до озера: на снігу лишилася вервечка слідів, що зникали край причалу.

— Жодної живої душі, — прошепотіла Норіко.

Над озером гуляв крижаний вітер. Двоє маленьких людей на березі дивились у холодну безодню. Безмовність... Непорушність... Тільки вітер обпалює лице.

— Надто вже тут похмуро... — здригнулася Норіко. Їй причувся якийсь шум. Ні, це звучала тиша.

— Озеро дуже глибоке. І страшне, особливо коли буря,— мовив Наое.

— А вода зараз, певно, як лід...

— Тут не раз тонули люди, але ніхто ніколи не бачив трупів.

— Чому?

— Під час виверження вулкана земля опустилася разом з деревами...

— То на дні лежать дерева?

— Атож. Зачепившись за гілки, тіло не може спливати.

— Так нікого й не знайшли?

— Нікого.

Норіко з незбагненим жахом вдивлялася у тремтливу поверхню озера. Скількох людей ховає ця вода... Десь там, унизу, розпухлі, спотворені стихією тіла...

— Страшно...— Норіко припала обличчям до грудей Наое. Вона відчула, наче озеро заманує її. Ні, краще в нього більше не дивитись! — Ходімо...

Наое кивнув, але все ще не міг відвести очей від води.

Раптом ззаду почувся шум. Норіко обернулася і побачила величезну зграю вороння, що летіло від лісу до гори Фуцубусі. Зграя зменшувалась у розмірах, потім перетворилась на цятку і зникла в скелях, червоних від призахідного сонця.

Норіко і Наое перезирнулися і мовчки поплентались до готелю.

Повернувшись, вони сіли вечеряти. Вже зовсім стемніло. За вікном невиразно біліло подвір'я готелю, за ним— темрява: озера не було видно.

— Ти що?

— Нічого.

— Вип'ємо трохи?

— Як палають щоки! — Норіко притулила долоні до обличчя.

Наое мовчки відсморбнув sake. Потім з якоюсь дивною журбою подивився на Норіко.

— Завтра повертаєшся?

— А що, треба?..

— Від завтрашнього дня я буду в матері.

— Атож, слушно...

Та й справді, не вічно ж залишатися тут, на Хоккайдю. Наое поклав — вона поїхала, і далі треба робити так, як він радить. Звичайно, йому треба бодай трохи пожити вдома, у матері.

— Добре, — погодилась Норіко. — Завтра лечу в Токію.

— Завтра — третє, на роботу тобі сьомого. Залишається ще три дні. Ти раніше повернешся, відпочинеш як слід...

— Так-так, звісно.

— Свято, а я привіз тебе в цю глухомань...

— Що ви, мені тут дуже сподобалось!

— Не забудеш цю поїздку?

— Ніколи!

Наое зазирнув їй у вічі. Чому в його погляді така ніжність?

— Сенсею, а коли ви повернетесь?

— Ще побуду тут декілька днів.

— Мабуть, я вам заважала... Побудьте із своєю мамою.

Наое допив sake і спитав:

— Ти нічого не хочеш сказати мені перед від'їздом?

— Я?

— Ти.

— Адже скоро... — Норіко здивувалася. «Незрозуміло, ми ж скоро побачимось».

— Коли хочеш сказати щось, то говори зараз.

Так, Норіко мала що сказати. Вона не встигла зробити це вночі...

— Я хотіла повідомити...

— Що?

Норіко потупила очі:

— Я... Я чекаю...

— Чекаєш дитину?

Норіко мовчки кивнула.

Наое довго крутив у руках чашку. Потім одним духом випив sake.

— Можу не родити...— Норіко знову опустила очі. «Чому я так сказала? Адже Наое ще нічого не відповів».

— Ти не хочеш?

— Адже...— почала, була, Норіко, та затнулася, не знаючи, що додати.

— Я хочу, щоб ти знала: одружуватись я не збираюся. Ні з ким. Але... якщо у нас буде дитина, я зроблю для тебе все, що тільки зможу.

— Отже, можна?

— Я хочу цього...

— Справді?! — Норіко не могла подолати тремтіння, що раптом охопило її. Вона заплющила очі. Нічого не сталося, проте чомусь сльози стікали по обличчю.

— Не плач...— Наое підійшов ззаду, ніжно пригорнув її.— Чому ти плачеш?

— Це на radoщах...

Довгі тонкі пальці Наое гладили її волосся.

Норіко підвела заплакане обличчя.

— У мене є прохання...

— Яке?

— Будь ласка, забудьте про наркотики. Гаразд? Старша сестра і головлікар уже здогадуються...

— Ось ти про що...— Посмішка ковзнула по обличчю Наое.

— Не будете більше? Не будете, еге ж?

— Не буду.

Все ще посміхаючись, Наое дивився у темряву за вікном.

Перші три дні нового року Ютаро, як порядний сім'янин, перебував удома. Щоправда, до нього повсякчас приходили гості — з Асоціації лікарів, з муніципалітету, колеги по роботі. Ютаро випивав з усіма, тож сумувати було ніколи. Але з дому майже не виходив — якщо не брати до уваги обов'язкових відвідин храму Мейдзі-дзінгу та кількох візитів до впливових осіб з муніципалітету й Асоціації лікарів.

Лише четвертого січня йому вдалося вислизнути з дому, Ютаро сказав Ріцуко, що хоче заскочити в лікарню — подивитися, як ідуть справи.

«Орієнтал» уже працював за звичним розкладом, хоча на роботу вийшли ще не всі: ті, хто чергував під Новий рік, відпочивали до сьомого січня.

Переконавшись, що все йде своїм звичаєм і хворі, яких на свято відпустили додому, вже повернулися, Ютаро зібрався їхати.

— Додому? — спитав Номура.

Ютаро подумав і сказав:

— Заглянемо на хвилинку туди.

Обом усе було зрозуміло. «Туди» означало район Ебісу. Хвилину за двадцять машина загальмувала поблизу будинку Маюмі.

— Дякую.— Виходячи з машини, Ютаро, як завжди, ткнув Номурі тисячоєновий папірець. Це було чимало, таксі коштувало б дешевше, але Ютаро платив за мовчанку. Найбільше він боявся дружини.

— Заїдеш по мене о п'ятій,— сказав Ютаро, глянувши на годинник.

Маюмі сиділа вдома. Її кафе відкривалося п'ятого січня, однак лише після сьомого зберуться всі дівчата й клієнти, почнеться щоденна метушня.

Новий рік Маюмі зустрічала у матері в Татікаві, але третього січня вже повернулася назад. Звісно, час від

часу батьків треба відвідувати, проте витерпіти там можна від сили днів зо два, на третій вже не знаходиш собі місця.

— Татусику! Я вже чекала-чекала...

Ютаро ще не встиг зачинити за собою двері, а Маюмі вже повисла у нього на шиї.

— Невже?

— А ти як думав! Цілих десять днів не з'являвся! Любовні пестощі незабаром стомили Ютаро.

— Гей, татусику, прокидайся, що ти все спиш! — по-смикувала його Маюмі.— Мені з тобою нудно...

Ютаро ліниво підвівся, сів на диван.

Днина була чудова. Сліпучо-яскраве сонце заливало балкон.

— Ага, хочу щось запитати у тебе.— Ютаро дістав сигарету.— Ти з Мікіко зустрічалася?

— А я все думала: що мені татусик скаже?

— Нічого посміхатися. Нащо тобі це треба було?

— А хіба Мікіко не сказала? — Мовби нічого не сталося, Маюмі взяла зі столу шоколадку і поклала в рот. І взагалі, тебе це не обходить.

— Як це «не обходить»?! Моя донька зустрічається з тобою... Коли я дізнався, мені трохи зле не стало.

— Що, і Ріцуко дізналася?

— Ні, хвала богіві, її тоді не було вдома. Але я просто розлютився!

— Що ж Мікіко розказала? — Маюмі з цікавістю присунулась до Ютаро.

Він дістав сигарету, зачекав, доки йому піднесуть сірника, і тільки після цього почав:

— Тридцятого грудня покликав її до кабінету. Починаю серйозну розмову про одруження. А вона мовчить.

— Кожна людина має право на таємницю особистого життя.

— Я її лаю: «Роки минають. І про що ти тільки ду-

маєш?» А вона раптом у відповідь: «А ти про що думаєш, зустрічаючись з Маюмі?»

— От сміхота!

— Але мені було не до сміху. Коли я це почув, мені відібрало мову. Спасибі, зробила послугу... Тепер з рідною донькою поговорити не можу.

Не маючи сил стриматись, Маюмі зареготала, дригаючи босими ногами.

— Ні, ти мені скажи, навіщо тобі треба було зустрічатися з нею?

— Ми балакали про лікаря Наое.

— Що-о? — Ютаро підхопився.— До чого тут лікар Наое?

— Скажу, якщо татусик не знає.

— Ну!

— Твоя Мікіко по самі вуха закохана в нього.

— Мікіко?

— Тупенький ти, татусику. Я ж тобі давно говорила: щось тут негаразд.

— Але ж він набагато старший!

— Яка різниця? Мені, наприклад, також подобаються чоловіки його віку.

— Може, й тобі він небайдужий?

— Може, й мені...— Маюмі вихопила сигарету з рота Ютаро, затяглася і випустила кільце диму.

— Ну, гаразд... Але з чого ти взяла, що Мікіко закохана в Наое?

— Вона сама мені про це сказала.

— Вона ж з тобою не знайома.

— Ну й що?

— Вона приходила сюди?

— Ні. Поки що ні. Ну що, розказувати далі?

— Не тягни за душу.

— А купиш?

— Що «купиш»?

— М-м-м... Шовкову сукню.

— Гаразд-гаразд, куплю. Та скажеш ти чи ні?!

Вигляд Ютаро мав зацькований. Він дістав ще одну сигарету і знову закурив.

Маюмі лукаво глянула на нього.

— Одного разу я бачила, як Наое гуляв з дівчиною. Я ще подумала: яка гарна пара! Так пасують одне одному... Я відразу здогадалася, що це Мікіко. Щоправда, вона зовсім на тебе не схожа, більше на мамуню, просто одне лице. І від брата я дещо чула. Я, татусику, в курсі всіх справ... Тоді я взяла і подзвонила Наое — просто з пустощів. Запитую: «Дівчина, з якою ви гуляли,— донька головлікаря?» І він мені зразу все розказав. Як на мене, то вона і вдома у нього бувала,— додала Маюмі, скеровуючи розмову в потрібне їй русло.— Брат казав, що чув про це від медсестер.

— Але Наое... у нього ж роман з Сімурую.

— Нічого дивного. У такого показного чоловіка може бути декілька жінок.

— Ну нехай, годі плескати язиком. Я не дуже вірю в те, що ти кажеш.

— Не віриш — не треба. Та лікар Наое — відомий бабій. Подейкують, що у нього, і з Дзюнко Ханадзьо щось було.

— Навряд.

— Правда. Ну, татусику, і тугенько ж до тебе доходить! Ютаро наче крижаною водою облили.

— Тепер тобі зрозуміло, чому твоя донька з оглядин тікає? Та вона ні про кого іншого й чути не хоче!

— Так... Це схоже на правду,— видушив із себе Ютаро.

— Ще б пак! Якщо вже Мікіко сама говорить...

— Мм-гу... Цікаво, як далеко вони зайшли?

— Не знаю. До дитини, гадаю, справа поки що не дійшла.

— Ну-ну! Припини зараз же ці жарти! — Оченята Ютаро, здавалося, ось-ось вилізуть з орбіт.

— Пригадуєш, Мікіко якось не повернулася додому? Може, вона й тоді була у нього.

— Вночі?

— А чому б і ні?

— Вона сама про це сказала?

— Ні, не говорила, але мене не ошукаєш.

Ютаро перелякався не на жарт. Маюмі торжествувала.

— Я гадаю,— зловтішно закінчила вона,— що у них стосунки серйозні.

— Дурепа!

— Не хочеш — не вір.

Ютаро був би радий не повірити, але його непокоїв тон Маюмі.

— Все-таки не збагну, про що ви з нею могли говорити...

Маюмі закип'ятила воду, заварила каву.

— Між іншим, оця — як її там — Норіко... Вона може скандал зчинити.

— Але я про це жодного слова не чув. І Ріцуко мені нічого не говорила,— простогнав Ютаро.

— Погані батьки: не знаєте, чим живуть ваші діти.

— Тьху, заторочила «не знаєте, не знаєте». Спробуй дізнайся, коли від них слова не діждешся.

— У вашому домі не дуже то розбалакаєшся.

— Ну сказала б чесно: «Кохаю Наое...»

— Уявляю, що б ти їй відповів.

— Нічого подібного. Наое чудовий лікар і хороша людина.

— Ну, припустимо,— знизавши плечима, сказала Маюмі.— А що коли й справді одружити їх? Подумаєш, Сімура. Варто лиш татусику захотіти...

— Ні, так не можна.

— Єдина донька закохана до нестями...

— Спершу я мушу поговорити з Мікіко.

— Тільки не пробалакайся, що це я тобі розповіла.
А то вона зненавидить мене.

— Не турбуйся. Не такий я вже дурень.

— Ну-ну, татусику... А якщо Мікіко не захоче одружуватись, я це зроблю замість неї.

— Ти? З ким?

— З Наое, звісно.

— От дурепа! — Ютаро зареготав.— Нічого в тебе не вийде. Він знає, що ти моя коханка.

— Ну то й що? Він упадав за мною.

— Ох, не сміши!

— Що, не віриш? Йому все одно хто.

Ютаро все ще реготав.

— І між іншим,— вела далі Маюмі,— він і на чиюсь дружину оком накинув...

— На чию дружину?

— Та на твою, на пані Ріцуко.

— Ну, годі!

Цього Ютаро стерпіти вже не міг. Він почервонів, як варений рак, і люто втупився в Маюмі. А вона спокійно закінчила:

— Ну чого ти так сердишся? У Наое стільки жінок... Зрештою, нічого поганого нема в тому, що й татусикова дружина оцщасливілює його своєю увагою.

Маюмі кинула в чашку грудочку цукру і неквапливо розмішувала його.

Так, у Ютаро були причини для гніву: він пригадав, що останнім часом, тільки-но він починав говорити про Наое, як у Ріцуко спалахували очі, і вона неспізнанно жвавішала.

— Дивний він якийсь.— Допивши каву, Маюмі закурила.— Вивчає свій хребет...

— Нащо?

— Що, ти й цього не знав? Він декілька разів на місяць робить рентгенівські знімки.

— А про це ти як дізналася?

— Від брата.

«Якщо це сказав Савада — може, й правда...» — подумав Ютаро і сказав:

— Вперше чую про це.

— А ще...

— Ну, що ще?

— Водить до себе жінок... впорскує наркотики... їм і собі...

— М-гу...— пробубонів Ютаро. Він згадав, що з півмісяця тому до нього заходила старша сестра і скаржилася, що лікар Наое витрачає надто багато наркотиків.

— Ти сама бачила?

— Ні... Але нещодавно ходила до нього на прийом, і він мені дуже не сподобався — очі каламутні, порожні.— Маюмі вдалося оминати небезпечну тему.

— Коли це було? Вдень?

— Звичайно. Адже я ходила в лікарню не вночі.

«Секігуті про це не казала. Однак, якщо Маюмі не дурить... Невже Наое наркоман? — Ютаро вжахнувся. Коли так, треба щось робити — справа ж підсудна...»

— Цікаво, навіщо він поміняв університет на якусь приватну лікарню?

— Що означає «на якусь»?

— А що? Міг би вибрати щось солідніше.

Ютаро й самому видавалося це дивним. А тут ще такі новини...

— На твоєму місці я б краще придивилася до нього, — порадила Маюмі.

— В університеті він мав непогану репутацію.

— І все-таки, чому він пішов звідти?

— Я його взяв за рекомендацією лікаря Гідзукі — це мій приятель, член правління Асоціації лікарів.

— От і спитай у свого приятеля.

— Яке мені діло, чого він кинув університет! Аби в моїй лікарні працював добре. А лікар він неабиякий!

Ютаро говорив упевнено, хоча хробак сумніву вже оселився в його душі. «Треба б і справді,— думав він,— придивитися до Наое ліпше».

Р О З Д І Л Х Х І

Сьоме січня, понеділок. Після тижневого відпочинку Норіко вийшла на роботу.

Свята скінчилися, і цього дня в лікарні зібралися всі. Головний лікар запросив співробітників до кабінету й виголосив промову. Привітав з Новим роком і закликав працювати ще старанніше. Насамкінець він побажав, щоб усі ставились одне до одного з «ненастанною увагою».

Норіко слухала його без цікавості. І тільки коли він сказав про увагу, мимохіть здригнулася: чи не про Наое мова?

З понеділка починалися звичайнісінькі трудові будні, однак Наое все ще не прибув.

Справ після тривалої перерви було чимало: зранку сьомого в амбулаторії юрмилися хворі.

До кімнати медсестер зазирнула Секігуті:

— Хто-небудь знає, що з лікарем Наое?

Питання стосувалося всіх, але Норіко здалося, що старша сестра звернулася саме до неї.

— Стільки хворих, а лікар Кобасі ні на секунду не може вийти з палати... Просто не знаю, що робити,— буркотіла Секігуті.

Кобасі й справді не відходив од Кокіті Уено. Заскочив ненадовго на збори, та тут прибігла сестра, знову викликала його в палату.

З третього січня Кобасі, за порадою Наое, відмінив переливання крові. Того ж вечора в Уено почалася гарячка; наступні два дні температура скакала, а шостого з самого ранку піднялася вище тридцяти восьми. Шкіра

знову пожовкла. Надвечір почався жар. Обличчя в Уено пашіло, він важко дихав. Смерть могла настати будь-коли, як і передбачав Наое.

«Може, подзвонити Наое додому?» — подумала Норіко. Йй здавалося, що всі чекають цього саме від неї.

Наое казав, що затримається в Саппоро днів на два, не більше, сьомого або восьмого вийде на роботу. Може, вирішив побути з матір'ю ті кілька днів, що відняла у нього Норіко?.. Тепер вона докоряла собі за егоїзм.

Секігуті знову зазирнула до кімнати медсестер.

— Здається, лікар Наое збирався їхати на Хоккайдо? — вона зверталася вже безпосередньо до Норіко.

— Так, я теж про це чула...

— Я дзвонила йому додому. Консьержка сказала, що він ще не повернувся.

— Може, затримався в Саппоро?

— Але ж він знає, що повинен бути на роботі!

Норіко й сама кілька разів телефонувала Наое, та надаремне. Тож слова старшої сестри аніскільки її не здивували, хоча й сама вона чомусь дуже стривожилась.

— Може, вирішив летіти вранішнім рейсом? З аеропорту відразу сюди? — висловила здогад Секігуті.

— Так-так, звичайно, — пробурмотіла Норіко.— В усякому разі, він би попередив, якби вирішив затриматись.

— Хоча б швидше приїхав...

З амбулаторії дзвонили щоп'ять хвилин: питали, чи не прийшов Наое. Кобасі не міг вести прийом: ще не скінчився ранковий обхід, та й не можна було залишати надовго Уено.

За дверима застукали підбори, і в кімнату вбігла Каваай.

— Як там Уено? — спитала Секігуті.

— Знову гарячка,— відповіла мимохідь Каваай, схопила кисневу подушку й вибігла геть.

— Дивно. Дуже дивно...— задумливо проказала Секігуті і вкотре подивилася на годинника.

Сприймавши це як докір, Норіко похнюпилась і заходилася мити шприци.

Кобасі спустився в амбулаторію тільки об одинадцятій. Дехто з хворих, не дочекавшись лікаря, пішов, але чоловік з тридцять усе ще терпляче сиділи біля кабінету.

Кобасі працював мовчки. Він страшенно сердився на Наое, однак висловлюватися вголос вважав за негідне: обурення своє виявляв мовчанкою.

Норіко чергувала біля ліжка Уено. Тільки раз відійшла на хвилинку, щоб зателефонувати Наое; у відповідь почувла все ті ж довгі гудки.

«Невже знову ввів собі наркотик і спить, не чує дзвінків? — Занепокоєння охопило її.— Але ж він обіцяв, що більше не буде...» Та ніч коло озера видавалася тепер чарівним сном, і Норіко ніяк не могла повірити, що все це справді було, було...

До головлікаря також, очевидно, дійшла чутка, що Наое нема на роботі; він з'явився в кімнаті медсестер, пробубонів невдоволено: «Ну що ти з ним зробиш!» — і зашепотів щось на вухо старшій сестрі. Та спантеличено подивилась на нього, потім підійшла до картотеки й заходилася переглядати всі медичні картки, починаючи від «А».

Кокіті Уено ставало дедалі гірше. Вранці бив дроз, потім він затих, а надвечір знову почало морозити. Він був притомний. Коли його кликали, ледь розплющував очі, та, здається, нікого не впізнавав.

Кобасі карався докорами сумління: на очах у нього вмирала людина, і він ніс за це відповідальність. Поставив крапельницю, ввів заспокійливе, одно слово — зробив усе що міг, та однаково на серці у нього було важко. Кобасі від самого ранку бігав то в палату, то в кімнату до медсестер.

О третій годині Норіко ще раз спустилася в амбулаторію, набрала номер. Гудок. Ще один. «Зараз візьме

трубку». Та ні, гудки, тільки гудки. Мабуть, все ж таки не повернувся...

Норіко поволі попленталася сходами. Раптом вона відчула, що її нудить. Притисла руки до грудей, кілька разів глибоко зітхнула, та болісний спазм стис шлунок. Затуливши рота рукою, вона кинулась до туалету і мало не на порозі виблювала. Відчуття було таке, наче її геть вивертає. Норіко почекала, доки перестане нудити; груди стискало, мов лещатами.

Нарешті їй стало краще. Умившись, Норіко поволі підвела очі до дзеркала. У куточках очей блищали сльози.

Вона замислилась. На шлунок ніколи не скаржилась, продукти сьогодні всі були свіжі, нудота підкотила так само раптово, як і зникла,— такого з нею ніколи не було.

«Через вагітність»,— сяйнула думка. Норіко відчула страшенну кволість. Побачивши в дзеркалі своє вимучене обличчя, вона згадала про Наое.

У кімнаті для медсестер Кобасі розмовляв із старшою сестрою.

— Він помре сьогодні увечері або вночі.

— Хто чергує? — старша сестра підійшла до розкладу, який висів на стіні: — А, Сімура і Каваай.

— Завжди мені не таланить! — невдоволено похнюпилась Каваай.

— А що, Наое-сенсей так і не з'являвся? — здивувався Кобасі.

— Годину тому дзвонила. Немає вдома.

— В якому готелі він зупинився в Саппоро? Здається, в М.? Хоч по телефону поговорити, якщо він ще там...

— Він вам потрібен?

— Дуже. Я хотів порадитися з ним про Уено. Може, дати йому предні?

— Спробуємо додзвонитися? — запропонувала Секігуті.

У Норіко тьохнуло серце: «готель М.»... П'ять днів тому вона була там з Наое. Дивилася з вікна на засніжене місто. Наое обіймав її... Лише п'ять днів, а здається, минула вічність.

Саппоро відгукнулося одразу. Це було звичайною річчю, але Норіко чомусь страшенно здивувалася.

— Алло, алло...— кричала в трубку старша сестра.— Саппоро? Готель М.?

Не перестаючи скручувати тампони, Норіко насторожилася.

— На-о-ое... так-так... правильно... пан Наое Кьоске з Токіо...

Старша сестра подивилася на Кобасі, який заляк на порозі.

«Якщо він у номері, я згодом теж подзвоню йому потай від усіх»,— подумала Норіко.

— Он як? Зрозуміло...— протягло сказала старша сестра.

Норіко затамувала подих.

— Так-так, я зрозуміла, велике спасибі.

Поклавши трубку, Секігуті обернулася до Кобасі:

— Три дні тому він виїхав з готелю.

— Куди?

— Сказав, що в місті живе його сім'я. Можливо, переселився до них.

— А номер їхнього телефону дізнатися не можна?

— М-м-м... Не відомо, на чие ім'я він записаний... Спробую, звичайно, та...

— Можливо, його вже немає і там.

— Так-так, летить зараз сюди...

— Гаразд, не треба. Якось обійдуся.

— Маю надію, завтра вже він вийде на роботу,— процідила крізь зуби старша сестра.

— Завтра буде пізно...— Задумливо витягнувши губи трубочкою, Кобасі постояв трохи і вийшов з кімнати.

О шостій годині вечора Уено стало ще гірше: він знепритомнів. Було ясно, що ось-ось настане кінець, і Кобасі вирішив залишитися на ніч, помінявши з терапевтом Кавахарою.

Підфарбована глюкоза справно вливалася в тіло Уено, але, звісно, ніякого полегшення не давала.

Ще вчора Кобасі сказав дружині Уено, щоб вона запросила родичів, однак старенька все ще самотньо сиділа біля чоловікової постелі.

За десять хвилин до п'ятої Уено зітхнув востаннє і заплющив очі. Він мучився в маренні цілих три дні, а помер легко і тихо.

Старенька Тійо не плакала над тілом — мабуть, розмова з Наое підготувала її. Вона просто ходила вперед і назад, не знаючи, куди подіти руки.

Труп обмили, повідомили про смерть власті. Налезало відвезти його додому. Та потім вирішили, що вранці Тійо з чиновником з відділу соціального забезпечення відвезе покійного прямо в крематорій.

Про їжу забули всі — і Кобасі, й медсестри. Лише пізно ввечері, коли владнали всі справи, пішли вечеряти.

У меню був суп із соєвих бобів, смажена риба, мариновані огірки. Їсти Норіко зовсім не хотілося, вона взяла тільки огірків та в сусідній крамничці купила мандаринів. Втішала себе тим, що Каваай ще зовсім дитина і не збагне, що діється з нею, Норіко.

Після вечері Кобасі прийшов до медсестер у кімнату, сів на канапу.

— Ну ось... — сумно сказав він, — все й скінчилося.

Вигляд у нього був змарнілий. Певно, напружений день не минув для Кобасі безслідно.

Зітхнути полегшено після смерті хворого — протиприродно. Та для лікарів і сестер — це будні, щоденне життя, і тепер вони втішались спокоем, який настав для них.

— Я так боявся, — сказав Кобасі, — що вона здогадається про обман...

— Так, сенсею, дві смерті підряд... Це нелегко... спочатку Ісікура, а тепер от Уено.

— Та вже, певно, досить.

— Куди ви — туди й смерть. Більше, сенсею, з вами у парі не чергую,— сказала Каваай.

— Це ти її за собою водиш,— невесело пожартував Кобасі.

Раптом Норіко здалося, що за дверима хтось стоїть.

— Хто там? — вона прочинила двері і побачила Тійо.

— Можна зайти? На хвилинку...

— Вам лікаря?

Старенька несміло кивнула.

— Ви до мене? — Кобасі підвівся й підійшов до дверей.

Старенька вклонилася і простягла пакет і коробку.

— Що це?

— Ми завдали вам стільки клопоту...

— Що ви, бабусю?! — Кобасі відвів руку з подарунками.— Якби ми могли допомогти йому...

— Ну, як же?.. Стільки крові перелили? Так дбали...

— Не треба.

— Чоловік був такий вдячний! Грошей у нас нема...

Дякую.— Вона вклонилася Кобасі, потім Норіко і поклала на стіл пакет з коробкою.

— Ну що ви, не треба! Та зрозумійте ж, не можна!..

Ні за що...— ледь не плачучи, благав Кобасі.

Залишивши подарунки, Тійо пошкандибала до виходу, однак на порозі ще раз зупинилася:

— Дякую вам.

Провівши поглядом її маленьку згорблену постать, Кобасі й Норіко разом подивилися на стіл.

— Бігала старенька, купувала...— зітхнула Норіко.

В пакунку були хурма та мандарини, в коробці — віскі. Фрукти призначалися, певно, для медсестер, а віскі — для Кобасі.

— Негарно вийшло...— понуро мовив Кобасі, дивлячись на пляшку.— Адже старому не допомогли.

— Для неї, мабуть, витрати чималі,— зауважила Норіко.

— Совісно брати від неї подарунки.

— Вона так старалася, хотіла зробити приємне. Ні, відмовлятися не можна.— Норіко подумала, що, якби тут був Наое, він би не відмовився.

— А може, і правильно, що послухав поради Наое? — закурюючи, пробубонів собі під ніс Кобасі.

Була вже майже дев'ята година. Норіко зібралася гасити в палатах світло. За вікном чорніло всіяне зірками небо. Справді, похолодало.

Тишу в кімнаті розітнув телефонний дзвінок. Норіко стояла найближче до апарата. Вона зняла трубку.

— Алло, Токіо? Лікарня «Орієнтал»? — почувся літній жіночий голос.

— Так.

— Я дзвоню із Саппоро. Мое прізвище Наое...

— Як?

— Я сестра Кьоске Наое...

— Слухаю вас...— у Норіко обірвалося серце.— Що сталося?

— Вчора... Кьоске сконав...

— Що?! — Крижаний холод обпик Норіко.

— Кьоске помер.

— Помер...

Кобасі і Каваай злякано підхопилися.

— Хто?..

— Він укоротив собі віку.

Норіко слухала, не в змозі вимовити й слова.

— Утопився в озері Сікоцу...

Норіко впустила телефонну трубку і притулила долоні до обличчя. Потім поволі, як при сповільненій зйомці, осіла на підлогу. Трубка ковзнула зі столу й розгойдувалася з боку на бік.

Коли Норіко опритомніла, то побачила, що лежить на канапі, вкрита ковдрою.

— Здається, отямилась!

Зовсім поруч виникло чиєсь обличчя. Поступово його риси набули чіткості.

— Секігуті-сан...— прошепотіла Норіко.

— Ну, нарешті, прийшла до пам'яті.— Старша сестра погладила Норіко по голові.

Щось трапилось до того, як вона знепритомніла... Норіко силкувалася пригадати.

— Наое-сенсей?

Старша сестра кивнула. Поряд стояли Каваай та Акіко з Каору — мабуть, прибігли з гуртожитку. Всі дивляться на неї.

— Так... Звичайно... Я теж піду...— Хтось розмовляв по телефону.— Так, прошу вас.

Норіко впізнала голос Кобасі.

Вона поволі підвелася.

— Тобі краще полежати.

Норіко похитала головою: ні, вона встане.

У кімнаті нічого не змінилося. На столі — хурма, мандарини, пляшка віскі, біля стіни — шафа з ліками, поряд висить стетоскоп. Під ним — відкритий стерилізатор.

— Голова не паморочиться?

— Сенсей помер? — Норіко впритул подивилася на старшу сестру. Та мовчки похнюпилася.

— Чому?

— Ти повинна поїхати в Ікедзірі, до нього додому.

— Для чого?

— Так звеліла його сестра.

— Мені?! — Норіко підвела голову і знову подивилася на Секігуті.

— Вона просила тебе взяти в управителя будинку ключ і відімкнути квартиру.

— Навіщо?

— Там лист для тебе.

— Лист?..

— Сенсей залишив тобі посмертного листа. Його сестра просила, щоб ти першою зайшла до квартири і оглянула її.

Норіко задумливо дивилась на старшу медсестру, не в змозі збагнути, про що та говорить.

— Алло, це кафедра хірургії університету «Т»? Вас турбують з лікарні «Орієнтал». Щойно нам подзвонили із Саппоро. Лікар Наое помер. Наклав на себе руки.— Тон у Кобасі був занадто бадьорий і життєрадісний.— Так... так... в озері Сікоцу, недалеко від Саппоро. Так... Так... неподалік від Саппоро. Так... самогубство...

— А-а...— застогнала Норіко і знову заплющила очі.

Тіло Наое поволі занурюється в свинцеву крижану безодню... Беззвучно. Борсаються у прозорій воді руки, шукають опори... Голова закинута. Все далі, все глибше... З дна назустріч тягнуться гілки дерев... Ось вони зімкнулися над тілом: Наое в полоні води і дерев...

Норіко здалося, що вона вже бачила це. Але ніяк не могла пригадати, коли? Уві сні? І тепер кошмар перетворився на дійсність...

— Так... Сьогодні все підтвердилось. Так-так. Добре. Дякую.

Сніг падає, падає... Озеро поглинуло Наое, води зімкнулися, кола розійшлися і досягли берега — і знову майже нерухома сіро-свинцева гладінь... Тиша, від якої можна збожеволіти...

— Норіко-сан! Тобі легше?

Легше? Ні. Та лежати — це занадто болісно.

— Ми вже подзвонили управителю будинку. Зараз приїде головлікар з дружиною, і ми вирушимо в Ікедзірі.

Норіко кивнула і піднесла руку до голови. Швидше... До нього додому. Відчиняться двері — а він там... Все це — кошмарний сон, він скоро минеться, варто тільки розплющити очі. Не треба так хвилюватися.

Це лише сон...

О десятій годині вони приїхали до будинку Наое. Управитель зустрів їх в нічному халаті.

— Наое-сенсей помер? — спитав він, тремтячи, як від морозу. Дивлячись переляканими очима, віддав ключ Норіко.

П'ятий поверх. Праворуч. Треті двері від кінця коридору, з лівого боку.

Біла табличка: «Наое».

Не розуміючи, що вона робить, Норіко зупинилась біля дверей, натисла на кнопку дзвоника.

Хазяїна нема в живих. У квартирі порожньо. Норіко знала це, та все одно без кінця натискала на кнопку дзвоника. Зараз він почує. Відчинить двері. Вийде — в авасе, руки на поясі. Здивується: «Ти?» І Норіко білкою прошмигне в квартиру, швидко зачинить двері і ключем замкне їх ізсередини.

Чому ж він зволікає? Може, спить? Чи прокинувся, та не має сили підвестися, відчинити двері? Чи стоїть і дивиться через вічко на неї?

— Там нікого нема... — м'яко мовила старша сестра. Норіко, отямившись, простягла їй ключ.

Як вона прагнула отримати цей ключ! До сьогоднішнього вечора мріяла про це. Тоді б вона могла приходити сюди і зустрічатися з Наое коли завгодно. Якби його не було вдома — прибирати квартиру, готувати вечерю і чекати. А коли він прийде, можна сховатися і налякати його...

Та він так і не дав їй ключа. Щоправда, вона й не просила. Хоча, якби й попросила, однаково не дав би. І ось тепер, коли його вже нема, ключ лежить у неї на долоні. Тільки після смерті він схотів розкрити перед нею душу.

Норіко обережно увійшла в квартиру, намагаючись ступати безшумно.

Передпокій, за завісою — кухня. Посеред кухні стоїть обідній стіл, навколо розставлено стільці. На металевій

мийниці — загорнутий у папір бутель із sake, поряд порожня склянка — Наое, схоже, пив перед дорогою. Норіко ледве стрималася, щоб не поставити бутель на місце.

За розсунутою фусума кімната. Ліжко, ліворуч, біля дверей на балкон, письмовий стіл. Котацу. Ліжко акуратно застелене.

— Порожньо... — Те, що було цілком природне, страшенно здивувало Норіко.

— Та ось же він, посмертний лист, — старша сестра помітила білий конверт, що лежав на котацу.

На ньому тушшю написано: «Пані Норіко Сімурі».

З хвилину Норіко відчужено дивилась на конверт, не бачачи його, потім з острахом узяла в руки, мов якусь дуже страшну річ.

У конверті було вкладено кілька густо списаних білих аркушків.

«Ми більше не зустрінемося. Ще не знаю, як усе це станеться, але я надумав померти біля озера Сікоцу.

Чому саме там? Особливих причин немає. Просто хочу померти на півночі, щоб ніхто мені не заважав. Крім того, труп мій ніколи не спливе нагору. Я хочу, щоб моє спотворене тіло навіки залишилося там, на дні озера, серед затонулих дерев.

Ти, я гадаю, вже зрозуміла, що я хворий. У мене рак кісток. Точніше, моя хвороба називається: міелома. Я дізнався про неї два роки тому. Нині медицина ще безсила допомогти мені. Щоправда, є кілька способів лікування, але всі вони можуть лише полегшити мої страждання, але не вилікувати. Я давно вивчав цю хворобу, і тепер, за злою нашішкою долі, захворів сам. Мені лишилося жити три місяці. Щойно ракова пухлина з'явилася на правій нозі; через місяць я не зміг би ходити.

Хребет було уражено вісім місяців тому. Ти знаєш, там багато нервових центрів, і тому час від часу мені

доводилося зносити нестерпні болі. Тільки через них я так багато пив і приймав наркотики.

З університету я пішов, бо зрозумів, що в мене не вистачить сили працювати далі. Краще дати дорогу молодим. Крім того, я отримував наркотики з університетської лікарні, отже тим паче звіти треба було піти.

Я знаю, ти дуже переживала, гадаючи, що я краду наркотики в лікарні, зловживаю своїм становищем. Не хвилюйся, це не так. Лише іноді, коли мені довго не надсилали наркотики з університету, я змушений був «позичати» їх на якийсь час в «Орієнталі».

Я багатьом завдавав чимало горя. Особливо тобі. Мені здається, тобі я завдавав лише страждання. Та зате я побачив, яка ти добра. Чому ж я засмучував тебе? Спробую відповісти коротко: тільки тому, що смерть ходила за мною по п'ятах.

Дивно, але на порозі смерті я навчився бачити людей такими, які вони є,— без прикрас. Я відкинув свій колишній ідеалізм і віру в справедливість. Я наполегливо намагався під строкатою оболонкою побачити в людях споконвічне добро і зло. Можливо, це одна з причин антипатії, яку почуває до мене Кобасі-сан... Я повинен вибачитися перед ним за те, що так довго випробовував його терпіння.

Ніхто краще за мене самого, лікаря, не міг знати, коли смерть наздожене мене. Смерть не знає відпочинку. Я не вірю, що перевтілюся в Бугду, не вірю у безсмертя душі. Не залишиться нічого. Здмухнути з долоні жменьку попелу — і порожнеча. Ось що таке смерть.

Останні кілька місяців я жадібно шукав жінок. Але не тому, що такий за вдачею. Ні, вони мені були потрібні для того, щоб забутися. Я ніби виправдовуюсь, та все ж тільки вони й наркотики допомагали мені не думати про смерть. Лише з ними я відчував, що належу собі, весь останній час мною володіло Ніщо...

Я хотів залишити після себе пам'ять — гітей. Я мріяв про те, щоб після мене зосталося якнайбільше гітей. Може, це вигадється парадоксальним, однак чим ближче підступала до мене смерть, тим гострішим ставало це бажання.

Адже скоро я мав розчинитися в небутті.

У цьому листі я хочу попросити у тебе прощення: нікого я не мучив так, як тебе. І ще, може, ти народиш мені дитину — на жаль, це станеться вже після моєї смерті.

Візьми у правій шухляді столу банківський рахунок. Грошей у мене не багато — п'ять-шість мільйонів ієн, та все ж... Візьми їх, як тільки вони тобі знадобляться. Можеш скористатися з них навіть у тому випадку, якщо надумаєш позбутися дитини.

І ще. В стінній шафі у лівому кутку стоять три картонні коробки з моїми рентгенівськими знімками і записами про хід хвороби. Думаю, більш докладного і об'єктивного дослідження враження мієломою хребта ще не було. Прошу тебе, передай ці коробки доцентів Сенда з кафедри хірургії університетської клініки. Тільки він уже два роки знає про мою хворобу, це він надсилав мені наркотики.

Скоро я побачуся з тобою в аеропорту Ханега. Дивно, що пишу все це людині, з якою за годину летітиму в одному літаку.

Досі я обманював тебе, і ти простодушно мені вірила. Тепер скористаюся з твоєї довірливості востаннє. Сподіваюся, ти будеш моїм останнім другом.

Кьоске Наое»

Норіко сиділа на дивані, відсторонено дивлячись кудись удалину.

Лист по черзі читали головлікар, Ріцуко, потім старша сестра; Акіко заглядала їй через плече.

У Норіко не виникало бажання відібрати листа, сховати

його. Так, там говорилося про те, що було їхньою таємницею,— її і Наое. Тепер про це дізнаються всі. І нехай. Все одно приховати не вдалося б.

Про те, чому Наое порішив себе, довелося б сказати головлікареві і старшій сестрі. Про це могли написати і з Саппоро. А так навіть краще: зникне підозра щодо наркотиків.

Ну, а взаємини між Наое і Норіко... Про них і так давно всі знають. Звичайно, краще б помовчати поки що про поїздку в Саппоро, адже це — їхня особиста справа. А от про дитину, яка жила у неї під серцем, колись довелося б говорити із старшою сестрою, а вона вже неодмінно повідомила б головлікареві й Ріцуко. Так навіщо приховувати, ошукувати? Смерть Наое можуть зрозуміти не так.

Дивна байдужість охопила Норіко. Наое немає, а все інше — що буде з нею, що подумують люди,— все це вже не має значення. Змінити нічого не можна.

Норіко завжди підкорялася волі Наое; він казав: «біле» — вона думала — «біле», казав: «чорне» — вона вірила — «чорне».

Не змінилася вона й тепер: що ж, його немає, треба жити, як вийде...

Але щось усе ж таки треба робити... Голова іде обертом... Вона ніяк не могла зосередитись.

Нарешті Норіко згадала про брудну склянку, яку помітила, входячи в квартиру. Коли вона бувала в Наое, миття посуду, прибирання приносили їй душевний спокій.

— Стінна шафа там? — спитав головлікар, скінчивши читати листа.

Норіко кивнула, підійшла до шафи і відчинила праву стулку.

Всередині, справді, стояли три картонні коробки.

Головлікар витяг одну з них.

На кришці помічено: «жовтень — грудень».

Ютаро дістав пакет із знімками, вибрав один і підніс до світла.

Всі стовпились навколо.

— М-гу...— протягло мовив Ютаро.

— Покажи, де пухлина? — попросила Ріцуко.

— Бачиш, у кутку чорну круглу плямку? Виїмка. Це вона і є.

Норіко бачила, що на знімку ключиця. Ближче до плеча, там, де показував головлікар, виднілася чорна кругляста западинка. Кістка плавно вигиналася, та в цьому місці сам диявол залишив свій чорний слід.

— Бідолашний...— Ріцуко піднесла до очей хустинку й одвернулася.— Уявляю, який біль...

Норіко поволі підвелася й пішла на кухню мити склян-ку. Ніхто її не просив. Просто це стало її звичкою.

Тепер Норіко майже весь час спала.

Власне, це був не сон. Вона просто лежала з заплющеними очима, а мозок у цей час працював. Вона все чула, усвідомлювала — і завивання вітру, і кроки рознощика молока, і тупотіння листоноші, коли той збігав нагору бетонними сходами.

Тієї ночі замість неї чергувала Акіко. З квартири Наое старша сестра і Каору привезли Норіко в гуртожиток, поклали у ліжко. Старша сестра все гладила її по голові; Каору сиділа поруч — принішкла, мов після прочуханки. Що було далі — Норіко пам'ятала дуже невиразно.

Навдивовижу ясно їй запам'ятався тільки один епізод: вранці хтось подзвонив, і вона навіть, здається, озвалася: «Зараз!» — але з ліжка не підвелася, не було сили; і відвідувач, певно, пішов, бо в кімнаті знову запанувала тиша.

Що відбувається? Втоми немає, і нічого не болить. Однак тіло не підвладне їй; воно стало безвільним і м'яким, як вата. Норіко навіть сердилася на себе за цю кволість. Покличуть — відповість; залишать у спокої — як і дотепер лежатиме...

Норіко пролежала майже ,весь день, до четвертої години.

А о четвертій — далі вона пам'ятає добре — її збудили. Вона розплющила очі; перед нею сиділа Секігуті.

— Прокинулась? Як самопочуття? — Старша сестра низько схилилася над Норіко, яка сонно дивилася в стелю.— Я до тебе заходила сьогодні вранці. Подзвонила — ти озвалася, я заспокоїлась і пішла.

Отже, справді, не видалося: дзвінок був...

— Приїхала сестра доктора Наое.

— Сестра?..

— Вчора увечері ти говорила з нею по телефону...

З цієї миті мозок Норіко запрацював як у лихоманці.

— Де вона зараз?

— У лікарні, скоро прийде сюди.

— Треба встати...

— Зовсім не обов'язково. Якщо негаразд себе почуваш, краще помож.

— Ні, встану.

— Тоді я збігаю, приведу її сюди?

Дивно... Трагедія надала старшій медсестрі ще більшої жвавості.

Після того як вона пішла, Норіко сіла на ліжку й огледілась.

Сонце вже хилилось на захід.

Вчора вона так і лягла в чому була — в капцях, не перевдягнувшись у нічну сорочку. Квапливо натягнувши светр і спідницю, Норіко підійшла до дзеркала й почала розчісуватись. Саме тоді в двері постукали.

— Ми прийшли,— почувся за дверима голос старшої сестри.

Норіко знітилася: навіть так швидко? Навіть не встигла прибратися. Вона хотіла попросити їх зачекати, але потім передумала. З напіврозпущеним волоссям пішла відчиняти двері. Тепер, після смерті Наое, на неї дивитимуться як на його дружину.

— Пробачте...— до кімнати зайшла літня жінка в кімоно.— Я сестра Наое.

— Норіко Сімура...— вклонилася Норіко і глянула на жінку. Щось у ній було рідне. Років сорока, надто схожа на Наое — таке ж довгувате обличчя. Кімоно дуже елегантне, морквяного кольору, з дрібним малюнком.

— Ви стільки зробили для брата, дякую...— вклонившись, мовила жінка.— Прикро, що нічого не знала про вас раніше... Сюди належало, звичайно, приїхати мамі — вона так хотіла зустрітися з вами,— та після всього, що сталося, вона зовсім ослабла. Замість неї приїхала я...

Норіко нічого було сказати. Вона дивилась на жінку й відчувала, що серце поступово відтає.

— Ви, либонь, сердитесь на нас... Так уже трапилось. Пробачте, якщо можете.

— Я не маю на вас кривди.

— Гадаю, брат був би радий це почути...

Норіко, не відводячи погляду, дивилась на жінку. Тінь знову пробігла по її обличчю, і Норіко подумала: «Які ж вони схожі!»

— Він справді кинувся в озеро? — тихо спитала Норіко.

— Позавчора надвечір на озері знайшли човен, у ньому його пальто і лист.

— Хтось бачив його самого? Як він плив у цьому човні?

— Ні. Ніхто не бачив.— Жінка поволі похитала головою.

— Значить, це не точно?..

— П'ятого січня він поїхав на озеро. Порт'є готелю бачив, як брат спускався до берега.

Запорошена снігом вузька стрімка стежина. Внизу величезне синє озеро. Берези кидають тіні на сніг...

— У човні були тільки пальто і лист?

— Ще сигарети й сірники.

Відпливши від берега, Наое курив. Про що думав у

ці хвилини? Про хворобу? Про роботу? Про неї? Сльози душили Норіко.

— Він просив потурбуватися про вас. Здається, ні за ким він так не тужив, як за вами.

Норіко ніяк не могла повірити. Скільки разів вона намагалася проникнути в його душу, та щоразу він відштовхував її. Норіко ніколи не припускала, що є на світі людина, яка її любить. Їй здавалося, що Наое зустрічається з нею тому, що вона зручна йому,— і тільки.

— Брат дуже хотів жити... довго хотів жити...— крізь сльози вимовила жінка.

— Він написав про це у листі?

— Ні. Але я знаю. Саме тому, що він про це не написав жодного слова...— Жінка дістала із сумочки носовичок.

А Норіко пригадала, якими добрими у нього були очі. Можливо, заради цих хвилин вона так самовіддано кохала його?

— Значить, ви також нічого не знали? Про його хворобу?

— Ні. Він нічого нікому не розповідав. Та мені чомусь завжди здавалося, що він помре саме так. Згасне.

— Як — «згасне»?..

— Як би вам пояснити... Він жив, не кидаючи тіні...

— І в дитинстві?

— Мені важко зараз пригадати. Принаймні, він завжди був далеким від нас, братів і сестер, простував своєю незрозумілою дорогою...

Норіко зіщулилася в клубочок, ніби відчула спиною холодне лезо. Гостра туга пойняла її: до болю захотілося побачити Наое.

— Коли похорон? — спитала Секігуті, яка досі мовчала.

— Родичі збиралися вчора... А офіційно... Смерть встановлено, однак останків нема і... квапитися нічого... Ось розберемося з його речами, повернусь у Саппоро, отоді й...

— Як тільки призначите день — повідомте,— попроси-

ла Секігуті.— Приїхати навряд чи вдасться, та хоч квіти, телеграму...

— Дякую... А ви, Норіко-сан, не приїдете?

— Я?

— Дорогу і всі витрати ми візьмемо на себе.

— Ні, я...

— Кьоске буде сумно, якщо ми зберемося без вас.

— Ні...— Норіко підвела голову, подивилась у вікно; сонце затягло хмарами.— Ні, я... Я не можу поїхати.

— Чому?

— Я дуже, дуже хочу поїхати. Але боюся...

— Боїтесь? Чого?

— Боюсь їхати сама.

— Але ж ми всі будемо там.

— Я... за себе не ручуся.

Озеро Сікоцу недалеко від Саппоро. Якщо вона поїде, її потягне туди, де в крижаній воді лежить Наое. Це страшно. Та зустріч була б такою бажаною!..

Коли гості пішли, відразу потемніло. Вже добу в Норіко ні крихти не було в роті, але їсти не хотілося.

Вона в задумі постояла біля вікна. У лікарні світилося. Зараз хворі кінчають вечеряти, ставлять посуд на візок. Он той пацієнт, якому нещодавно вирізали апендикс, мабуть, побачив щось смішне — регоче, притискаючи праву руку до живота.

Наое помер. Та, як і завжди, зайшло сонце, знову настала ніч... Як дивно...

Норіко підфарбувала губи, зібрала волосся в жмутик, вдягла пальто і вийшла на вулицю. Мела поземка.

Йти було нікуди. Норіко рушила на Яманоте, у бік вулиці Тамагава, звідки можна вийти до Ікедзірі.

Вона ні про що не думала, їй просто хотілося поринути в натовп. Ноги самі несли її. Несподівано Норіко, здивувавшись, помітила, що йде до Ікедзірі. Нескінченим потоком плвли дорогою машини, але вони їй були не по-

трібні. Краще йти пішки, бездумно простувати вперед — тоді на душі ставало трохи легше.

Ревли сирени, вищали гальма, мигтіли ланцюжки вогнів... Норіко штовхали, та вона цього не помічала. Куди поспішають перехожі? Чому зляться, коли щось заважає їм? Після смерті Наое...

О пів на восьму Норіко підійшла до будинку. Біла споруда з освітленими вікнами скидалася на іграшкову хатку.

Норіко увійшла у вестибюль, скочила в ліфт. Коли Наое був живий, вона завжди квапилась до нього. П'ятий поверх. Тепер праворуч. Треті двері від кінця коридору.

Учора ввечері вона також була тут.

Норіко натисла на дзвінок. Ще раз. Ні, ніхто не виходить. Але ж сестра Наое сказала, що прийде прибирати квартиру. Мабуть, уже пішла. Норіко ще раз натисла кнопку дзвінка. Нікого немає.

Ну що ж... Вона повернулася до ліфта.

Коли йшла сюди, знала, що Наое немає вдома, просто хотіла ще раз переконатися. Прийти сама. Та все одно він не вийшов. Його нема. Тепер уже точно.

Норіко вийшла на вулицю. Який огидний вітер. Вона чвалала, зсутулившись, некліпаючими очима дивлячись прямо перед себе. Вогні машин, реклами, світло у вікнах злилися в єдине ціле. Треба йти. Байдуже куди. Йти. Йти. Тільки так можна втекти від туги.

Ось і Ямоноте. Норіко перетнула вулицю і вийшла на перехрестя Догендзака. Десь тут кав'ярня «Фенікс», де вони багато разів зустрічалися з Наое. Штовхнувши скляні двері, Норіко увійшла, сіла за другий столик праворуч. За цим столиком вони чекали одне одного. Підійшла офіціантка. Норіко замовила каву.

Десять хвилин на дев'яту. До кав'ярні зайшла гучна компанія. По кутках сидять закохані парочки. Щоразу, коли відчиняються двері, Норіко підводить голову. Ні, не Наое.

Минуло близько години. Норіко підвелася. Наое так і не

прийшов. Він більше ніколи не прийде в цю кав'ярню. І в цьому вона переконалась.

У небі від вечірніх вогнів червоняста заграва.

Засунувши руки в кишені пальта, нахилившись уперед, Норіко попленталась далі. Йти важко, підбори високі. Вона ніколи не ходила стільки. Лишилося трохи: поминути цю вуличку — і лікарня. А раптом? Раптом він десь тут?

Парадний вхід уже замкнено; світло в палатах погашено, світитесь тільки одне вікно — кімната медсестер, навіть чийсь спину видно. Норіко на мить зупинилась, а тоді рішуче попрямувала до чорного входу.

В амбулаторії, в приймальному покої, рентгенкабінеті темно. Кроки Норіко гучно лунають у порожнечі.

Вона зупинилася перед операційною. У матовому склі дверей відбивається місяць. Огледівшись, Норіко відчинила двері. Щось коротко брязнуло — і знову тиша. І тут нікого нема. Чергові сестри, мабуть, дивляться телевизор у себе в кімнаті.

В центрі облицьованої білим кахлем кімнати операційний стіл. Звичним рухом Норіко ввімкнула світло. Мить — і, покліпавши, спалахнула безтінева лампа. Наче яскраве сонце. Норіко притулилася до столу і замислилась. Опалення вимкнено, та після тривалої ходи тепло.

Перед операцією вона завжди чекала Наое тут. Під цією лампою ніхто не відкидав тіні. Люди без тіней...

Наое надівав маску, халат, натягав гумові рукавички і брався за роботу.

Зараз він увійде, побачить Норіко, привітається кивком і коротко кине: «Скальпель!» Тієї миті, коли вона передасть йому скальпель, зустрінуться їхні серця. Це повинно повторитися. Скінчиться ніч, зійде над землею сонце, почнеться новий ранок, і ця мить настане. Не може бути, щоб усе на світі лишилося як досі, і тільки Наое не було в ньому. Неможливо!

Завмерши в яскравому світлі безтіневої лампи, Норіко терпеливо чекала Наое.

ДЗЮН'ІТІ ВАТАНАБЕ, ЙОГО РОМАН І ЯПОНІЯ

Якщо ви, шанувальний читачу, зробили так, як чинить більшість,— спочатку прочитали книгу, а вже потім взялися за післямову, моє завдання значно спрощується, оскільки мова піде про вже знайому вам річ. Ви прилучилися до світу японських лікарів, пройнялися симпатією та співчуттям до героїв роману — доктора Наое і його коханки Норіко, скромної медсестри, на долю якої випали серйозні життєві випробування... Лишилося тільки порівняти те нове, про що ви дізналися, з системою дотеперішніх уявлень про Японію і «вписати» роман та його автора в контекст сучасної японської літератури.

Сьогодні картина літературного життя Японії дуже розмаїта: безліч журналів, видавництв, авторських імен... Щороку присуджується понад сто літературних премій. Тиражі бестселерів вражаючі; так, наприклад, тираж автобіографічної книги «Тотто-тян, маленька дівчинка біля вікна», яку написала популярний телевізійний диктор Тецуко Куроянагі, сягнув фантастичної цифри — шість мільйонів примірників! Та навіть і на цьому пістрявому тлі Дзюн'їті Ватанабе — письменник помітний. Його книги не залежуються на полицях, про нього прихильно відгукується критика. Його знають не лише в Японії, а й за її межами — книги Ватанабе перекладені китайською і корейською мовами.

Дзюн'їті Ватанабе народився 1933 року на острові Хоккайдо, північній околиці Японії, в родині вчителя. Там же, на Хоккайдо, у місті Саппоро закінчив медичний інститут. Сферою його фахових зацікавлень стає пластична хірургія. Він здобуває вчений ступінь за дослідження в галузі трансплантації кісткових тканин.

У нашій країні до появи роману «Світло без тіні» ім'я Ватанабе мало що промовляло читачам. Початок слід визнати вдалим — роман, обраний для першого знайомства з творчістю цього письменника, виявився непересічним: він змістовний, демократичний за своєю суттю, йому притаманний гуманістичний пафос.

Твір приваблює багато чим. Передусім тим, що в центрі уваги автора «вічні» питання: життя, смерть, кохання. Ці питання присутні в романі

як у філософському плані, так і в суто житейському, адже мова йде про лікарів та їх пацієнтів. Дуже важливо, що твір має міцний підмурівок власного досвіду автора, лікаря за фахом. Ватанабе тривалий час поєднував літературну працю з медичною практикою та науковою роботою.

Свій шлях у літературу Д. Ватанабе, як і більшість японських письменників, починав з участі в самодіяльному студентському літературному журналі. Такі невеличкі за обсягом журнали, не скуті комерційними путями, випускалися на кошти їх авторів. Звідси назва видання — «донін дзассі», тобто «журнал односторонців». Ватанабе не тільки друкує в студентському часописі свої літературні спроби, а й редагує його.

Першим кроком на шляху професійної діяльності була участь у конкурсі драматичних творів, оголошеному радіокомпанією «Хоккайдо хосо». 1956 року за п'єсу «Білий коридор» молодому літераторові присуджено премію.

Підбадьорений успіхом, Ватанабе починає писати сценарії для радіо і телебачення. Його ім'я стає відомим. Та справжнє визнання приходить до письменника після появи оповідання «Грим смерті» (1965). А невдовзі побачили світ й інші твори — оповідання «Мокрий сніг» та «Візит» (1967), повість «Пересадка серця» (1969), схвально зустрінуті не лише читачами, а й літературною критикою.

Високу оцінку дістав його роман на історичну тему «Світло і тінь», за створення якого письменника вшановано премією Наокі (1970). Відтоді Ватанабе цілком присвячує себе літературній справі. Незабаром він переїздить до Токіо.

Хоккайдо, його рідний острів, — справді околиця Японії, де й сьогодні ритм культурного життя значно повільніший за столичний, а кілька десятиліть тому відмінність була ще помітнішою. Та, вочевидь, це не стоїть на заваді літературній праці. Бо ж доля багатьох талановитих сучасних письменників пов'язана саме з цим далеким і малонаселеним за японськими уявленнями островом. Досить назвати імена Такубоку і Кобаясі, літературна слава яких давно сягнула інших країн. Серед майстрів слова, вихідців з Хоккайдо, чільне місце посідає й Ватанабе.

Слід додати, що більшість творів Ватанабе написано на теми, добре знані автором, — у його оповіданнях, повістях та романах йдеться про медицину, героями нерідко є лікарі. Саме завдяки глибоким професійним знанням письменник так упевнено відчуває себе у «виробничій

сфері» свого роману: майстерно виписано сцени хірургічних операцій, з документальною точністю відтворено будні приватної клініки. Перекона- лива авторська позиція у вирішенні гострих проблем лікарської етики. Ватанабе показує нам і соціальний аспект медицини в специфічних умо- вах Японії.

Та не тільки це привертає до книги читацький інтерес. До японської літератури в нашій країні неослабна увага. Кожна книга, перекладена з японської,— чи то збірка поетичних мініатюр, чи філософський роман- притча,—знаходить живий відгук серед читацького загалу. В цьому, безумовно, виявляється інтерес до нашого далекосхідного сусіда.

Японія, у порівняно недавньому минулому «terra incognita», сьогодні вже ґрунтовно нами «обжита», освоєна з допомогою докумен- талістики, перекладів художньої літератури, кіно, телебачення. І роман Ватанабе «Світло без тіні», який ви тримаєте в руках, теж наближає до нас Японію.

І все ж... І все ж і до сьогодні Японія від нас віддалена. Віддалена не стільки відстанню — хоча й це неабияка перепона навіть за теперішніх транспортних можливостей,— скільки важким, часом неподоланим мовним бар'єром, особливостями своєї історії, культурних традицій, звичаїв. У всіх цих своїх іпостасях Японія присутня і в книзі «Світло без тіні». Щоправда, людині необізнаній часом буває важко, майже немож- ливо, вловити деталі та відтінки, які прийнято називати «національною специфікою».

Чи знаєте ви, наприклад, чим пахне японська вулиця? «Ще в дитинстві читав, що вечірній Париж пахне кавою, бензином, парфумами. А спро- буй лиш описати, чим пахне вечорами гамірна вулиця японського міста!» — пише Всеволод Овчинников, знавець Японії, автор однієї з най- кращих книг про Країну вранішнього сонця *. І далі відтворено вуличну сценку: «На розі провулку, вщерт залитого світлом неонових реклам питних установ, примостилася старенька з жаровнею. На вуглинах роз- кладено розтрубом догори звивисті морські мушлі, в яких булькотить щось сіре. Поряд з пласкою в'яленою каракатицею та ще якимись запаш- ними морськими наїдками печуться в попелі неправдоподібно звичайні курячі яйця». Виписано виразно й ретельно і не провина автора в тому,

* Всеволод Овчинников. Ветка сакури.— М., 1975.— С. 6—7.

що зображена сценка, як не прикро, нічого не говорить нашим смаковим відчуттям. Річ у тім, що ми не знаходимо опори уяві в скарбах власного досвіду — і в'ялена каракатиця, і морські мушлі з їстівним вмістом для нас щось далеке і чудернацьке. Та ось мова заходить про «довгі кореневища батату», розвішані над жаровнею на гаках, і тут у автора з'являється змога допомогти нам, дати для опори своєрідну «милицю» — виявляється, екзотичний батат має «запах печеної картоплі, що викликає спогади про піонерські вогнища».

Ватанабе адресує свій роман співвітчизникам і, природно, у нього немає потреби піклуватися про те, щоб організувати оповідь на догоду читачеві — іноземцеві. Про це подбають перекладачі, пояснюючи в просторікових примітках незвичні реалії японського життя. І хоч зроблять вони це кваліфіковано і сумлінно, все ж читачка уява лишиться безмовною.

Ось, наприклад: на сторінках роману дійові особи часто-густо смакують сусі, вихваляючи цю страву. У примітці читаємо: «Сусі — рисові колібки з рибою, овочами, яйцем, приправлені оцтом і цукром». Про смаки не сперечаються, та навряд чи у читача, якому ніколи не доводилося куштувати сусі, «потече слинка». Це пояснення запозичено з солідного словника і не викликає жодних заперечень, але що спільного у нього з реальністю! Подивіться, як насолоджуються одними лише спогадами про сусі приятелі-гурмани.

«— Я й не знав, що найвищий смак — взяти сусі пальцями, рибою вниз, і ковтати все це разом.

— Аякже! Сусі з тунцем так і їдять.

— Ну, а чому рибою вниз?

— Покладеш на язик і відразу відчуєш — свіжа риба чи ні» *.

Мимоволі повіриш — смачно! Але й тут ми не відчуємо й частки тієї радості пізнання, котра дістанеться читачеві-японцю.

Либонь, не до кінця вловить іноземець усі відтінки бесіди пані Ріцуко з пані Хіраяма в романі «Світло без тіні». Мова йде про ймовірне одруження доньки однієї із співрозмовниць.

* *И была любовь, и была ненависть.* — Сборник рассказов японских писателей XX века. — М., 1975. — С. 192.

«— А наречений Мікіко візьме ваше прізвище? — поцікавилась Хіраяма.

— Що ви! — сплеснула руками Ріцуко.— Нинішніх молодих людей не присилуєш це зробити».

Все тут незрозуміло. Для чого чоловікові брати прізвище дружини? Чому це так хвилює батьків нареченої? Чому, нарешті, «нинішні молоді люди» такі незалежні, хоча раніше, судячи з репліки пані Ріцуко, все було простіше?

В Японії здавна існував звичай «всиновлювати» зятя, якщо в родині не було сина-спадкоємця. Чоловік доньки разом з прізвищем тестя і теці одержував право спадкоємства. Нерідко траплялося, що іще за життя тестя він очолював родинні маєтності та капітал, тому визначальним під час добору нареченого ставав його фах — чоловік мав відповідати не уподобанням своєї нареченої, а інтересам фірми, якщо мав намір ввійти в солідну родину. Водночас такий зять разом з правами здобував, за звичаєм, і обов'язки: «В минулі часи прийомний син мав бути оборонцем честі з тим, щоб беззаперечно ставати на бік своїх прийомних батьків, навіть коли б це спричинилося до вбивства власного батька чи матері».

У цих словах немає перебільшення, і якщо в наші дні становище змінилося і до батьковбивства, слід гадати, діло не доходить, все ж тягар морального обов'язку стосовно нових батьків, що лягає на плечі молодій людині, все ще дуже великий. Але оскільки теперішня молодь скрізь, навіть у Японії, де традиції й досі мають велику силу, прагне бути незалежною від старших — хай це будуть власні батьки чи прийомні,— то, мабуть, побоювання пані Ріцуко не даремні.

Ще один штрих.

Є в романі Ватанабе така сцена: друзяки понівеченого ними ж члена хуліганської зграї влаштовують у клініці, куди доставили потерпілого, бешкет з погрозами та образами на адресу персоналу. Та ось операцію закінчено, складено поліцейний протокол...

«— Ну, докторе, вибачте, будь ласка, за турботу.— Поліцей низько вклонився, а слідом за ним заводними ляльками схилилися і якудза».

Бандити, що схилилися в глибокому поклоні... Чи не правда, більш

* Всеволод Овчинников. Ветка сакуры.— М., 1975.— С. 72.

ніж дивне видовище? То, може, вони не безнадійні покидьки і пройняли-ся повагою до майстерності хірурга, який робив операцію в їхній присутності? Це, звісно, не виключено. І все ж — ввічливі... гангстери, є в цьому щось безглузде. Та, певно, жодному японцю така сцена безглуздою не здаватиметься. Що б там не казали про японську ввічливість, її несправжність, нещирість чи робленість, все ж важко заперечити, що «культ поклонів» буквально в'ївся в пори нації. В деяких випадках, на зразок щойно згадуваного, цей культ виявляється просто абсурдно. В нещодавно видрукуваній книзі В. Цветова * наведено цікаве спостереження:

«У метро чоловік підійшов до касового автомата, опустив у щілину гроші, одержав квиток і низько вклонився автоматові:

— Домо арігато годзаімасіта — «вельми вдячний за квиток, який ви зволили так ласкаво мені продати...»

Мені доводилося бачити, як, проводжаючи поїзд, застигає в низькім поклоні черговий по станції. Щоправда, така картина сьогодні — прикмета японської «глибинки», провінції.

Аби гідно завершити сюжет про японську ввічливість, ще раз звернімося до книги В. Цветова:

«Розповідають, що коли передові загони кочівників на чолі з ханом Хубілаєм видобулися на острів Кюсю, назустріч їм виїхали японські ридарі і, перш ніж стати на герць, почали урочисто й розлого представлятися. Дикі зайди спочатку розгубилися від такої велемовності, але, оскільки етикетові навчені не були, швидко оговталися й рушили вперед, так і не назвавшись й не дотримуючись норм куртуазності».

Про все це ми говоримо не заради розваги, курйозу, а для того, щоб показати, наскільки далека від нас японська повсякденність. І як би ми не силкувалися уявити собі її, вдається це не завжди і ризик потрапити в незручне становище дуже великий.

Для людини з іншого культурного середовища, яка не була в Японії, ця країна ще довго лишатиметься дивовижною і навіть загадковою. І це, мабуть, чудово, бо ж загадок довкола стає щораз менше і навряд чи це можна віднести до здобутків цивілізації, швидше — навпаки.

Але повернімося до роману та його автора.

* В. Цветов. Пятнадцатый камень сада Рёандзи.— М., 1986.— С. 218.

Ватанабе — лауреат премії Наокі. Він отримав її в 1970 р. за історичний роман «Світло і тінь». В душі обізваної людини неминуче зародиться сумнів: річ у тім, що премією Наокі відзначаються твори, що належать до так званої «масової літератури». Не секрет, що в нашій уяві цей термін — синонім читива невисокого гатунку, розрахованого на невибагливий смак. Деяцци сенсу в такому сприйнятті, звісно, є. Але й тут слід провести деяке коригування наших звичних уявлень з урахуванням «японської специфіки».

В Японії стан з масовою літературою та ставлення до неї дещо інші. Свідчення цьому — хоча б факт існування премії. І справді, було б безглуздо відзначати премією твір, кваліфікований як взірць літературного ширвжитку, не кажучи вже про те, що й за своєю суттю твори-лауреати несправедливо зараховувати до цієї категорії.

Імена деяких представників «масової літератури» посідають чільне місце в історії японської літератури ХХ сторіччя. До них, наприклад, належить ім'я Кана Кікуті (1881 — 1948), який був сучасником, другом і літературним суперником Рюноске Акутагави, чия творчість здобула світове визнання і, безперечно, відома нашим читачам.

Заслуженою повагою оточене ім'я Кайдзана Накадзато (1885 — 1944). Свого часу поява його історичного роману «Перевал Дайбосацу» стала літературною подією.

Із сучасних авторів назвемо Сейтьо Мацумото (нар. 1909), визнаного засновником і визначним майстром жанру соціального детективу.

Масова література, явище, безумовно, неоднозначне, спричинилася сьогодні до жвавих дискусій у літературно-критичних колах багатьох країн світу. Японія — не виняток. Ряд японських критиків тлумачить термін «масова література» значно ширше, ніж було досі, маючи на оці й твори серйозні та значні, але — як неодмінна умова! — написані дохідливою мовою, доступні за формою.

Деякі японські літературознавці наполягають на специфічності феномена масової літератури в Японії, посилаючись на історію її виникнення. До їх доказів слід поставитися з розумінням. Справді, зародження в 20-і роки нашого століття масової літератури значною мірою було зумовлене деградацією літератури «чистої», «справжньої», визначальною рисою якої на той час стала зумисна відмова від орієнтації на широкого читача, елітарність, трохи не езотеричність.

Проголошуючи відмову від художнього вимислу, сюжетопобудови, апологети «чистої» літератури в свої амбіціях доходили до того, що називали творчість Флобера, Л. Толстого, Достоевського «фальшивою подобою життя» на тій підставі, що сюжети їхніх творів вигадані.

Різким протестом проти таких заяв зазвучали в деклараціях і літературних маніфестах тих років слова про те, що література в Японії — «розкіш для обраних», що для її розуміння «мало знати писемність, потрібна ще й спеціальна художня освіта». Чи варто говорити, що заклик до письменників спуститися з «храму високої словесності» на землю, поближче до народу, писати твори, зрозумілі масам, був із захватом зустрінутий літературною громадськістю.

Література, найменована під час свого народження «масовою» і адресована широким читацьким колам, за понад шістдесятирічне своє існування пройшла непростий шлях, на якому, на жаль, вона більше втратила, ніж здобула. Не будемо, однак, вдаватися в таку широку і специфічну сферу, завважимо лише, що сьогодні масова література Японії має певні досягнення у вигляді добротних творів, що порушують гострі й важливі питання і вирішують їх неординарно й талановито. Та оскільки продовжує існувати література «чиста» або «справжня», яка теж, звісно, значно змінилася за минулі десятиріччя, читач може запитати: якщо твір змістовний, має високі літературні якості, то з якої речі відносити його до масової літератури? Що ж тоді належить до «чистої»?

Таке питання природне. Справді, межа між творами масової літератури й тими, що належать до «чистої», видається іноді досить хиткою, однак у свідомості японських критиків вона існує як щось незаперечне.

Спроби виокремити безумовні критерії масовості змусять нас зробити висновок, що такими слід вважати лише загальнодоступність та розважальність, у той час як інші атрибути вар'юють у досить широких межах.

Потреба розважальності реалізується передовсім завдяки гострому сюжетові, нерідко з елементами детективу, в котрий вплетено любовну інтригу. Загальнодоступність, дохідливість передбачає зумисну спрощеність літературної форми, мови, стилю.

Дуже важливо буває визначити, якій меті слугує твір, що домінує в задумах автора — гонитва за комерційним успіхом чи прагнення «дійти» до читача. Адже будь-які, навіть серйозні, проблеми рядовий японець,

який присвячує читанню час по дорозі на роботу й додому, здатен сприйняти лише в найбільш доступній формі та в яскравій «упаковці» розважальності.

Ось чому, дотримуючись «умов гри», Ватанабе ухиляється від поважного тону, наспиговуючи розповідь пікантними епізодами любовних пригод героїв, «приправляє» роман інтимними подоробичами з життя зірки естради Дзюнок Ханадзьо, утаємничує, наділяючи якоюсь демонічністю, образ головного героя доктора Наое. Та при всьому цьому благородство мети, яку ставить перед собою Ватанабе, сумнівів не викликає. Його роман — твір серйозний, він наводить на роздуми, що мають загальнолюдський зміст. Про це добре сказав автор післямови до російського видання Ю. Крелін: «читаючи роман Д. Ватанабе, я чекав зустрічі зі всілякими несподіванками, з незвичною медициною, з особливими формами і методами лікування... Але на сторінках книги ми бачимо звичайнісіньку медицину, що ґрунтується на досягненнях нашої цивілізації, нормальну медицину, а не міфічну філіппінську чи, скажімо, тибетську, чи ту, що нині зветься «народною». І герої книги — лікарі, які живуть тими ж турботами, що й ми, наші колеги, котрі й мислять майже так само, як ми, і так само ставляться до людини, що страждає.

Роман «Світло без тіні» порадував тим, що засвідчив ще раз: розумні, інтелігентні люди схожі один на одного, де б вони не жили».

В цих словах я бачу авторитетне свідчення лікаря та письменника. Лишається лише додати, що попри своє загальнолюдське звучання, роман Ватанабе — «наскрізь японський». Ми вже торкнулися реалій, характеру взаємин між людьми, зрозуміло, далеко не вичерпавши всіх прикладів. Та справа не обмежується особливостями змістовими. Автор не виходить і за рамки національної естетики, художньої традиції, строго дотримується канону. Ця проблема має особливий інтерес, але, певно, тут не час і не місце заглиблюватися в тонкощі літературної теорії. Звернемо увагу читача лише на два моменти, що впадають в око.

Перечитайте опис клініки «Орієнтал». За кількістю наведених даних, точністю цифр, різних довідок він може змагатися з документом. Це — характерна риса японської словесності. Тяжіння до документації простежується у всіх її жанрах з давніх-давен.

Друге: спосіб розв'язання конфлікту — шляхом зведення суперечностей нанівець. У романі чимало «протистоянь», інакше не було б руху

сюжету, але придивіться уважніше — усі вони врешті-решт завершуються примиренням. Не тим, звісно, примиренням, яким закінчується сварка двох людей, а досягненням такої рівноваги, що не викликала б побоювань щодо нетривкості доконечного стану героїв. Нема ні явних переможців, ні переможених, усі негативні персонажі отримують з волі автора деяку реабілітацію, дійові особи роману так чи інакше пристосовуються до обставин, виявляючи терплячість і терпіння. Такий підхід до розв'язання конфлікту в художньому творі також є традиційно усталеним для національної японської естетики.

Хочеться сподіватися, що роман Ватанабе «Світло без тіні» надав вам, шановний читачу, можливість відчутти Японію, країну таку далеку, і водночас таку близьку.

Л. Громковська

З М І С Т

Р О З Д І Л И І—Х	
Переклали <i>Г. Дуткіна і М. Мороз</i>	3
Р О З Д І Л И ХІ—ХХІІ	
Переклали <i>В. Веніамінов і Б. Вірин</i>	192
Д З Ю Н І Т І В А Т А Н А Б Е, його роман і Японія	
Післямова <i>Л. Громковської</i>	353

**ДЗЮНЬИТИ
ВАТНАБЭ**

СВЕТ БЕЗ ТЕНИ

Роман

Перевод с японского
Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1987
(На украинском языке)

Редактор *В. П. Царенко*
Художник *І. М. Гаврилюк*
Художній редактор *О. Д. Назаренко*
Технічний редактор *О. М. Грищенко*
Коректори *Л. М. Демченко,*
В. П. Іванченко

Інформ бланк № 3113

Здано до складання 29.10.86.
Підписано до друку 23.02.87.
Формат 70×108¹/₃₂. Папір кн.-журн.
Гарнітура балтика. Друк високий.
Умовн друк. арк 16,1.
Умовн фарбовідб 16,319
Обл -вид. арк 17,346.
Тираж 50 000 пр.
Зам. 6—3315. Ціна 1 крб. 80 к.

Видавництво художньої
літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП, вул. Володимирська, 42.

Головне підприємство республіканського
виробничого об'єднання «Поліграфкнига».
252057, Київ, вул. Довженка, 3.

Ватанабе Д.
В21 Світло без тіні. Роман / Перекл. з японської
Г. Дуткіної, М. Мороз, В. Веніамінова та Б. Вірина;
Післям. Л. Громковської.— К.: Дніпро; 1987.— 363 с.

У творі прогресивного японського письменника зображені порочність і аморальність системи платного медичного обслуговування в Японії, де головним критерієм є не турбота про здоров'я хворого, а прибутки приватних лікарів. Автора хвилюють такі проблеми, як право лікаря, чесність і лікарська таємниця. Урбаністичне тло роману дозволяє мов у фокусі сконцентрувати найхарактерніші прикмети сучасної Японії.

В 4703000000—178 178.87
М205(04)—87

84.5Я

**ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«ДНІПРО»**

**Вийшли в світ
та готуються до друку
1987 рік**

**ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА
Окремі видання**

БЕВК Ф. Важкий крок. Повісті. Зі словенської

Зі сторінок творів класика словенської літератури ХХ ст. постають яскраві картини життя буржуазної Югославії міжвоєнного періоду. Вічні теми кохання, подружньої вірності і зради, стосунків батьків і дітей розкриті в напружених драматичних сюжетах і набувають під пером письменника глибокого соціального змісту.

ДОНЧЕВ А. Час розмежування. Роман. З болгарської

В історичному романі сучасного болгарського письменника змальовано події трьохсотрічної давності, коли болгарський народ вів боротьбу проти турецького поневолення. У час жорстоких випробувань герої роману стали перед вибором: або вмерти на полі бою, захищаючи вітчизну, або врятуватися, ставши на шлях зради.

Самобутні, сильні характери, драматичний сюжет, кризь який проходить романтичне кохання, надають історичній оповіді, глибоко реалістичній і психологічно витонченій, характеру народної легенди.

БРЕХТ Б. Копійчаний роман. Матінка Кураж та її діти. Кавказьке крейдяне коло. Роман. П'єси. З німецької

У «Копійчаному романі» видатний німецький письменник (1898—1956) показав злочинну природу «чесного» бізнесу. І «король жебраків» Пічем, і гангстер Макхіт, що пнеться в банкіри, і відомий на весь

Лондон комерсант Кокс, і вихована в пуританській доброчесності Поллі — варті одне одного. Важко сказати, хто з них страшніший хижак і більший лицемір.

До книжки ввійшли також дві кращі п'єси Брехта — «Матінка Кураж та її діти» і «Кавказьке крейдяне коло».

БРОНТЕ Ш. Джен Ейр. Роман. *З англійської*

У творі талановитої англійської письменниці (1816—1855) розповідається історія бідної дівчини, яка відважно бореться за своє щастя. Авторка викриває лицемірний світ буржуазної Англії, захищає права жінок.

ІВАСЮК А. Раки. Роман. *З румунської*

Гостросюжетний твір румунського письменника (1938—1976) з глибоким сарказмом викриває антинародну суть влади дона Атанасіоса — цинічного диктатора латиноамериканської країни, що нагадує Чілі напередодні і в розпал фашистського перевороту.

Всі події показані через призму сприйняття головного героя — особистого секретаря дона Атанасіоса. Мігель розуміє злочинну суть політики терору, проте не може подолати в собі тваринного страху, що перетворює його, зрештою, на «ракоподібного».

КОСТАНТІНІ У. Про богів, маленьких людей та поліцаїв. Роман. *З іспанської*

У своєму творі сучасний аргентинський письменник у гротескно-сатиричному плані змальовує атмосферу насильства й страху в Буенос-Айресі на початку 70-х років нашого століття. Роман написаний у формі символічної притчі.

Змальовуючи похмуру картину життя аргентинського суспільства письменник не втрачає надії: основу порятунку він бачить у політичній боротьбі, у поваленні диктаторських режимів та в любові до поезії.

МИСЛІНСЬКИЙ С. З одного казанка. Повість. *З польської*

Художньо-документальний твір відомого сучасного польського письменника оповідає про минулу війну. Один з головних героїв —

сам автор, що в лавах Червоної Армії воював проти німецького фашизму.

HEMET Л. Гріх. Роман. З угорської

У психологічному творі зображено Угорщину в період правління реакційного режиму адмірала Хорти, передано задушливу атмосферу в країні, що ламала людські долі, калічила душі. В центрі оповіді — доля бідного селянина Лайоша Ковача і прогресивного інтелігента лікаря Хорвата. Для них обох життя в світі духовної неволі й соціально-пригноблення обертається трагедією.

ПШИМАНОВСЬКИЙ Я. Чотири танкісти і пес. Роман. З польської

Служили у Війську Польському четверо друзів-танкістів. П'ятим був Шарик — пес танкової бригади; а шостим — танк Т-34, названий «Рудим» на честь санітарки з волоссям золотавого кольору. В книжці розповідається про бойові подвиги під час Великої Вітчизняної війни чотирьох танкістів і їхнього вірного друга Шарика.

СНОУ Ч. Пора сподівань. Роман. З англійської

Твір видатного сучасного англійського письменника відкриває цикл романів «Чужі і брати», присвячений життю англійського суспільства першої половини ХХ ст. Автор розповідає про дитячі та юнацькі роки Льюїса Еліота, що виріс у невеличкому провінційному містечку в небагатій родині і будь-що намагається «вийти в люди». Простежуючи складний, суперечливий шлях свого героя, його взаємини з матір'ю, товаришами, коханою дівчиною, Сноу показує вплив навколишньої дійсності на формування характеру людини. Роман значною мірою автобіографічний.

ШОУ І. Хліб по воді. Роман. З англійської

У творі відомого американського письменника (1913—1984) показано духовну і соціальну деградацію американського суспільства.

З волі випадку родина нью-йоркського вчителя Аллена Стренда дістає багатого покровителя; перед Стрендами відчиняються двері до «вищого світу». Та примарне щастя коштом чужого добродійництва кінчається для родини трагедією: втрачає здоров'я і роботу Аллен; стають на слизьку стежку його син і дочка, від нього йде дружина...

1ф580 к.

A